รายงานการวิจัย

เรื่อง

กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นจังหวัดพะเยา

Social Buddhist Process on Prevention of Unwanted Pregnancies in Teenagers, Phayao Province

โดย

ผศ. ดร.สุเทพ สารบรรณ

พระมหาพงษ์ประภากรณ์ วิสุทฺธิญาณเมธี, ผศ.ดร.

พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน, ดร.

นายนพดล อินปิง

นางสาวสิริกานดา คำแก้ว

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761178

รายงานการวิจัย

เรื่อง

กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นจังหวัดพะเยา

Social Buddhist Process on Prevention of Unwanted Pregnancies in Teenagers, Phayao Province

โดย

ผศ. ดร.สุเทพ สารบรรณ
พระมหาพงษ์ประภากรณ์ วิสุทฺธิญาณเมธี, ผศ.ดร.
พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน, ดร.
นายนพดล อินปิง
นางสาวสิริกานดา คำแก้ว
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MCU RS 610761178

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Social Buddhist Process on Prevention of Unwanted Pregnancies in Teenagers, Phayao Province

by

Asst.Prof. Dr.Suthep Saraban
Phramaha Phongprabhakorn Visuddhiñāṇamedhī, Asst.Prof. Dr.
Phramaha Surachai Jayābhivaḍḍhano, Dr.
Mr. Noppadon Inping
Miss. Sirikanda Khamkeaw
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phayao Campus

B.E. 2561

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University
MCU RS 610761178

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา

ผู้วิจัย: ผศ. ดร.สุเทพ สารบรรณ
พระมหาพงษ์ประภากรณ์ วิสุทฺธิญาณเมธี, ผศ.ดร.
พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน, ดร.
นายนพดล อินปิง
นางสาวสิริกานดา คำแก้ว
ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ปีงบประมาณ: ๒๕๖๑
ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาสาเหตุการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา ๒) เพื่อศึกษากระบวนการทางสังคมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา ๓) เพื่อเสนอแนวทางประยุกต์คำสอนทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น ๒๕ รูป/คน

ผลการวิจัย พบว่า ๑) สาเหตุการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นเกิดจากหลายปัจจัย สื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media) เป็นสิ่งที่กระตุ้นทำให้วัยรุ่นเกิดการอยากลองหรือเลียนแบบ การที่อยากได้รับการยอมรับจากสังคมเพื่อน ขาดความรู้เรื่องเพศศึกษา ค่านิยมและทัศนคติเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนเป็นเรื่องปกติ และขาดการอบรมกล่อมเกลาจากครอบครัว ๒) กระบวนการทางสังคมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา พบว่า ได้มีการอบรมให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาแก่นักเรียนเพื่อช่วยลดสถานการณ์การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ การทำแท้งและการติดโรคทางเพศสัมพันธ์ นอกจากนี้ สถาบันหลัก คือ ครอบครัว ศาสนาและโรงเรียนได้ใช้กระบวนการทางสังคมในการสอนเรื่องเพศศึกษา เช่น การอบรมสั่งสอนด้วยวาจา การทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดี การสร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัล แต่บางครั้งก็มีการสร้างกฎเกณฑ์และลงโทษ ๓) แนวทางประยุกต์คำสอนทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นในจังหวัดพะเยา พบว่า กลุ่ม บ ว ร (บ้าน วัด โรงเรียน) ต้องมีกลยุทธ์ร่วมกันในการนำวิถีพุทธไปใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น เน้นกรอบการพัฒนาโดยใช้หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นแม่บทให้วัยรุ่นได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา โดย ครอบครัวทำหน้าที่ตามหลักทิศ ๖ เป็นผู้สอน เป็นแบบอย่างที่ดี มีเมตตาธรรม (พรหมวิหาร ๔) เป็นพื้นฐาน สถาบันการศึกษาและสถานบริการสุขภาพคอยช่วยเหลือดูแลด้านสุขภาพ (สังคหวัตถุ ๔) และสถาบันศาสนาคอยกล่อมเกลาด้านจิตใจ เพื่อสนับสนุนให้วัยรุ่นได้พัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ มีเกรงกลัวและละอายต่อบาป (หิริโอตัปปะ) รู้จักข่มใจ อดกลั้น (ทมะ) เลือกคบเพื่อนแท้ (กัลยาณมิตร) ความเพียรในการศึกษา (อิทธิบาท ๔) มีปัญญารู้ทันสื่อ คิดวิเคราะห์ (โยนิโสมนสิการ) และพิจารณาตามหลักกาลามสูตร จึงจะช่วยให้วัยรุ่นได้ดำเนินชีวิตที่ถูกต้องแห่งวิถีธรรม

Research Title: Social Buddhist Process with Prevention of Unwanted Pregnancies in Teenagers in Phayao Province
Researchers: Asst.Prof. Dr.Suthep Saraban
Phramaha Phongprabhakorn Visutdhiyanamedhee, Asst.Prof. Dr.
Phramaha Surachai Jayābhivaḍḍhano, Dr.
Mr. Noppadon Inping
Miss. Sirikanda Khamkeaw
Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phayao Campus
Fiscal Year: 2561 / 2018
Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

This research consists of three objectives are as follows: 1) to study the cause of unwanted pregnancies in Phayao Province; 2) to study the social process for protecting unwanted pregnancies in teenagers in Phayao Province; 3) to propose the Buddhist teachings to protect the unwanted pregnancies in teenagers in Phayao Province. This is a qualitative research through a structured interview from 25 key informants.

The results show that 1) the causes of unwanted pregnancies in teenagers occurred from various factors such as social media that inspired the imitated behavior, request of social acceptance from friends, lack of sex studies, normal values and attitudes towards sex and relationship in school age, and lack of training from parents.

2) For the social process for protecting it, the training of sex studies to students can decrease unwanted pregnancies, abortion, and Sexually Transmitted Infections (STIs). Furthermore, the primary institutions such as family, religion, and education design the social process to teach about sex studies such as verbal teaching, demonstrating a good behavior, inspiriting by rewards but making a rules and punishing in some times.

3) The application of Buddhist teachings to protect the issue is that the BOWORN community (Home, Monastery, and School) has to perform the strategies of Buddhist way in lifestyle for protecting the unwanted pregnancies in teenagers, emphasize on threefold training (Morality, Meditation, and Wisdom) as a master plan for teenagers' learning, family pays the roles in Buddhist teaching of six directions, be a good model person, be loving-kindness (four sublime states) as the basis of life, the institutions of family and health care center nurturing well-being (four bases of

sympathy), and institution of religion practicing the mind to support teenagers developing themselves according to Buddhadhamma integrally, shame at doing evil and fear of the results of it (Hiri Ottapa), knowing how to restrain one's own mind (Dama), selecting the good friends (kalyāṇamitta), diligent effort in doing the thing concerned (Iddhipadā, intellect to know and consider the impacts from media (Yonisomanasikāra), and considering kālāma Sutta, all these are able to help teenagers living in right way.

ปญฺญา โลกสฺมิ ปชฺโชโต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นจังหวัดพะเยา สำเร็จได้ด้วยความเมตตานุเคราะห์ เกื้อกูลจากบุคคล และผู้เกี่ยวข้องในการทำวิจัยทั้งหลาย ตั้งแต่ช่วงเริ่มดำเนินการ และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยจนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์ คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

กราบขอบพระคุณ พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ พระมหาชุติภัค อภินนฺโท ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัย พระมหาเสรีชน นริสฺสโร ผู้อำนวยการส่วนงานบริหาร พระมหาสมยศ สุทฺธิสิริ ที่กรุณาตรวจรูปแบบรายงานวิจัย เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทุกรูป/คน ที่ให้โอกาสกับคณะผู้วิจัยสามารถทำวิจัยได้สำเร็จ

กราบขอบพระคุณพระครูโสภณปริยัติสุธี, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขต และที่ปรึกษาโครงการวิจัยช่วยตรวจสอบเครื่องมือวิจัย พระครูวรวรรณวิฑูรย์, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต และหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา เจ้าหน้าที่ห้องสมุด เจ้าหน้าที่ ทุกรูป/คน ที่สนับสนุนเวลา สถานที่ อุปกรณ์ แบ่งเบาภาระงานให้ผู้วิจัยและคณะวิจัย สามารถทำการวิจัยจนสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ขอขอบคุณ ดร.สมศรี สัจจะสกุลรัตน์ อาจารย์ประจำวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา ผศ.ดร.น้ำฝน กันมา อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ได้ให้คำแนะนำตรวจแบบประเมินความเหมาะสมของเครื่องมือวิจัย และขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๒๕ รูป/คน ที่ได้ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำงานวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

กำลังแรงใจจากบิดามารดาผู้ให้กำเนิด และขอความดีงามอันเกิดจากงานวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยขอบูชาคุณอันยิ่งซึ่งพระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า และท่านผู้มีอุปการคุณ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย จงมีความสุข ความเจริญ และเป็นกุศลบารมีสู่พระนิพพาน “นิพฺพานปจฺจโย โหตุ”

ผศ. ดร.สุเทพ สารบรรณ และคณะ

๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... ข
กิตติกรรมประกาศ ..... ง
สารบัญ ..... จ
สารบัญตาราง ..... ช
สารบัญแผนภูมิ ..... ซ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ ..... ฌ
บทที่ ๑ บทนำ ๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย ๔
๑.๔ กรอบแนวคิดการวิจัย ๔
๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย ๕
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย ๕
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๖
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสังคม ๖
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการทางสังคม ๑๑
๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น ๒๙
๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น ๓๒
๒.๕ หลักพุทธธรรมกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น ๓๙
๒.๖ สถิติการคลอดของแม่วัยรุ่นในจังหวัดพะเยา ๖๒
๒.๗ เอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๖๕
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย ๖๙
๓.๑ รูปแบบวิจัย ๖๙

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ๖๙
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... ๗๓
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล..... ๗๕
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล ๗๕
๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ๗๖
บทที่ ๔ ผลการศึกษา ๗๗
๔.๑ สาเหตุการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา..... ๘๗
๔.๒ กระบวนการทางสังคมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา ๘๕
๔.๓ แนวทางประยุกต์คำสอนทางพระพุทธศาสนาในการป้องกัน การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา ๙๖
๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย.....๑๐๐
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ๑๐๒
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....๑๐๒
๕.๒ อภิปรายผล.....๑๐๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะ ๑๐๘
บรรณานุกรม..... ๑๑๐
ภาคผนวก ๑๑๖
ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย.....๑๑๗
ภาคผนวก ข ภาพถ่ายการลงพื้นที่ทำวิจัย/ หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล.....๑๓๐
ภาคผนวก ค การรับรองนำไปใช้ประโยชน์ ๑๔๑
ภาคผนวก ง ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย ๑๔๕
ประวัติคณะผู้วิจัย..... ๑๔๗

สารบัญตาราง

ตารางที่ หน้า

๑ จำนวนและอัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ ๑๐-๑๔ ปี และ ๑๕-๑๙ ปี จังหวัดพะเยา ปี พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๖ ..... ๖๔

๒ การคลอดในหญิงอายุ ๑๕-๑๙ ปี จังหวัดพะเยา ปี ๒๕๖๐ (ตุลาคม ๒๕๕๙– ธันวาคม ๒๕๕๙) ๖๕

๓ แสดงทัศนคติของคุณแม่วัยใสเรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ๘๓

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
๑	กรอบแนวคิดการวิจัย	๕
๒	กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นจังหวัดพะเยา	๑๐๑

ปญฺญา โลกสฺมิ ปชฺโชโต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในวิจัยนี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง พ.ศ.๒๕๑๔ ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกํ ๒๕๐๐ และฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ ดังต่อไปนี้

ที.ปา.	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
วิ.จู.	=	วินัยปิฎก	จูฬวรรค		(ภาษาไทย)
วิ.ม.	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค		(ภาษาไทย)
วิ.มหา.อ.	=	วินัยปิฎก	สมันตปาสาทิกา	มหาวิภังค์อรรถกถา	(ภาษาไทย)
สํ.ม.	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
สํ.ส	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฺฐก.	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อัฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

การอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึง เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.ม. (ไทย) ๑๐/๔๐๒/๓๓๕ หมายถึง การอ้างอิงนั้นระบุถึงคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๔๐๒ หน้าที่ ๓๓๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ประเทศไทยมีการพัฒนาด้านต่าง ๆ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมอย่างรวดเร็วคนไทยได้รับข้อมูลข่าวสารวัฒนธรรมจากประเทศต่าง ๆ อย่างมากมาย โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นซึ่งเป็นกลุ่มที่สามารถรับ และตอบสนองต่อค่านิยมได้เป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นวัยที่ค้นหาความเป็นตัวของตัวเอง และอยากรู้อยากลองการยอมรับวัฒนธรรมตะวันตก จึงเป็นไปได้อย่างง่ายดายซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของวัยรุ่น ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมการแสดงออกด้านการแต่งกายวิถีการดำเนินชีวิต การใช้เวลาว่าง รวมทั้งแนวคิดทางขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี เช่น ค่านิยมในการคบเพื่อนต่างเพศ มีการแสดงออก และใกล้ชิดกับเพศตรงข้ามอย่างเปิดเผยมากขึ้นการดำเนินชีวิตของวัยรุ่น การบ่มเพาะคำสอนของครอบครัวที่ไม่ได้ไตร่ตรองถึงความหมายของชีวิตตามหลักพุทธศาสนาจึงนำไปสู่ปัญหาของวัยรุ่นในแต่ละครอบครัว เช่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ซึ่งส่งผลกระทบทั้งต่อตนเองและสังคมรอบข้าง จึงต้องช่วยกันดูแลแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อให้วัยรุ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดี

วัยรุ่น (adolescents) คือ วัยที่อายุอยู่ในช่วง ๑๐-๑๙ ปี วัยรุ่นเป็นผู้ที่มีลักษณะ ๓ ประการ คือ มีพัฒนาทางร่างกาย มีพัฒนาทางจิตใจ และทางสังคม โดยมีการเปลี่ยนแปลงวุฒิภาวะทางเพศจากเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ และเรียกช่วงอายุ ๑๕ -๒๔ ปี ว่าเยาวชน (youth) ขณะเดียวกันได้รวมช่วงอายุวัยรุ่นกับเยาวชนเข้าด้วยกันเป็นวัยหนุ่มสาว (young people)[๑] วัยรุ่นเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย และจิตใจเป็นอย่างมาก จากวัยเด็กเติบโตเป็นวัยผู้ใหญ่ เริ่มจากการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย ตามด้วยการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ และสังคม มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างเห็นได้ชัด เด็กผู้หญิงจะเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายก่อนเด็กผู้ชายประมาณ ๒ ปี ซึ่งจะเห็นการเปลี่ยนแปลงในชั้นประถมตอนปลาย หรือชั้นมัธยมต้นจะพบว่าวัยรุ่นหญิงจะมีร่างกายสูงใหญ่เป็นสาวน้อยแรกรุ่นในขณะที่พวกเด็กผู้ชายยังดูเป็นเด็กชายตัวเล็ก ๆ ทำให้ทั้งสองฝ่ายเกิดความสับสน และวิตกกังวลได้ เด็กผู้หญิงอาจกังวลว่าตนเองไม่หยุดสูงเสียที ในขณะที่เด็กผู้ชายก็เกิดความกังวลว่าทำไมตัวเองจึงไม่สูงใหญ่ นอกเหนือจากนั้นก็จะมีสัญลักษณ์ของความเป็นผู้ใหญ่ เช่นการอยากมีรายได้เลี้ยงดูตนเอง หรืออยากหาเงินพิเศษโดยไม่ต้องอาศัยพึ่งพิงบิดามารดา และวัยนี้จะมีสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคคลอื่นนอกเหนือจากสมาชิกครอบครัว[๒]

---

[๑] WHO/SEARO, **Adolescent Health and Development**, [อ อ น ไ ล น์], แ ห ล่ ง ที่ ม า : http://www.searo.who.int. [๒ มิถุนายน ๒๕๕๙], หน้า ๑.

[๒] สุวชัย อินทรประเสริฐ และสุรศักดิ์ ฐานีพานิชกุล, **การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น**, (กรุงเทพมหานคร: โฮลิสติกพัชลิชชิ่ง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔.

จากช่วงอายุของวัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลง ๓ ประเด็นใหญ่ ๆ คือ การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ทางอารมณ์สังคม และทางจิตใจ การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเป็นไปในลักษณะที่พร้อม จะมีเพศสัมพันธ์ได้ ทางอารมณ์สังคมเป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ต้องพึ่งพาครอบครัว ไปสู่ภาวะที่ต้องรับผิดชอบและพึ่งพาตนเอง ส่วนทางจิตใจก็เป็นระยะที่มีการพัฒนาทางจิตใจ จากความเป็นเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ เริ่มสนใจเพศตรงข้ามพฤติกรรมทางเพศมักได้รับการกระตุ้นจากสังคมรอบข้าง จึงล่อแหลมต่อการเกิดปัญหาจากการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัย และการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์

สาเหตุของการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น มีทั้งสาเหตุจากครอบครัว จากสภาพสังคม หรือแม้กระทั่งจากค่านิยมทางเพศที่เปลี่ยนไป เช่น วัยรุ่นมีปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว มาจากครอบครัวแตกแยก เด็กจึงไม่เคารพเชื่อฟังคนในครอบครัว วัยรุ่นบางรายครอบครัวยากจนไม่เรียนหนังสือจึงมีคู่รักตั้งแต่อายุน้อย หรืออาจเคยถูกข่มขืน ติดสารเสพติด จึงคิดว่าตัวเองไม่มีอนาคตขาดผู้ให้คำปรึกษาจึงตัดสินใจเองโดยไม่มีการไตร่ตรอง ต้องการความรักทดแทนจากผู้อื่นทำให้เกิดเงื่อนไขในการตัดสินใจมีเพศสัมพันธ์ และขณะเดียวกันการให้เพศศึกษาที่ล่อแหลม และไม่เป็นระบบแก่วัยรุ่นมีการใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสารไปในทางที่ผิดจึงเกิดการเลียนแบบได้ง่าย วัยรุ่นเป็นวัยที่เริ่มสนใจเพศตรงข้าม และมีความต้องการทางเพศ พฤติกรรมทางเพศมักได้รับการกระตุ้นจากสังคมรอบข้างประกอบกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงทำให้วัยรุ่นมีค่านิยมเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศที่เปลี่ยนไป มีแนวโน้มในการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานมากขึ้น มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเมื่ออายุยังน้อยพบอายุเฉลี่ยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอยู่ในช่วง ๑๔-๑๘ ปี ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญในการนำไป สู่ปัญหาการตั้งครรภ์โดยไม่ตั้งใจในวัยรุ่น[๓]

การที่วัยรุ่นตั้งครรภ์ในขณะที่ร่างกายและจิตใจยังไม่พร้อม ส่งผลต่อมารดาวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์เป็นอย่างมาก นอกจากจะเป็นผลเสียแก่สุขภาพของมารดาวัยรุ่นและทารกแล้ว ยังก่อให้เกิดผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และประเพณีต่าง ๆ ด้วย ซึ่งสถานการณ์ในประเทศไทยพบว่าอัตราการตั้งครรภ์ในแม่ที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีมากถึงร้อยละ ๑๔.๗ ซึ่งมากกว่าเกณฑ์มาตรฐานขององค์การอนามัยโลกกำหนดไว้ที่จะต้องไม่เกินร้อยละ ๑๐ นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อปัญหาภาวะสุขภาพ คือ พบความเสี่ยงสูงต่อการมีโรคแทรกขณะตั้งครรภ์ ทำให้คลอดก่อนกำหนดและอัตราทารกแรกเกิดมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ๒.๕ กิโลกรัม ในขณะนี้ประเทศไทยมีการคลอดบุตรจากแม่ที่เป็นวัยรุ่นวันละประมาณ ๑๔๐ ราย หรือประมาณปีละ ๕๐,๐๐๐ ราย[๔] ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงมาก แสดงให้เห็นว่า สถานการณ์การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นปัญหาที่รุนแรงของสังคม เพราะส่งผลให้คุณภาพชีวิตของทารกลดลง ส่วนแม่วัยรุ่นมีปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น สภาวะทางอารมณ์ไม่มั่นคงจึงมีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดความเครียด และภาวะซึมเศร้าเพราะต้องการปกปิดเรื่องการตั้งครรภ์ หรือการมีลูกต่อผู้ปกครอง รวมทั้งปัญหาการทำแท้ง และที่รุนแรงคือการตัดสินใจฆ่าตัวตาย

การแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น จึงต้องเริ่มตั้งแต่การป้องกัน การแก้ไขเยียวยาให้ดำรงชีวิตได้ในสังคม ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นทางเลือกหนึ่งที่เป็นข้อปฏิบัติ

---

[๓] นงลักษณ์ รุ่งทรัพย์สิน, **การคุมกำเนิดสำหรับวัยรุ่น กองอนามัยการเจริญพันธ์**, (กรุงเทพมหานคร: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๕๐), หน้า ๗-๙.

[๔] จิราภรณ์ ประเสริฐวิทย์, **งานแถลงข่าวคลินิกการตั้งครรภ์ในแม่วัยรุ่น :Teenage Pregnancy Clinic**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.teenrama.com/information.htm [๒ มิถุนายน ๒๕๕๙].

สำหรับการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับความจริงแท้ของธรรมชาติ การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ดำรงชีวิต เพื่อป้องกันหรือแก้ไขปัญหานี้ได้ เช่น การคบมิตร โทษแห่งการเที่ยวกลางคืน โทษแห่งความเกียจคร้าน หิริโอตตัปปะ มรรค ๘ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ[๕] หลักธรรมที่บิดามารดาควรนำมาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเช่น สมชีวิธรรม ๔ ฆราวาสธรรม ๔ พรหมวิหารธรรม ๔ และหลักธรรมที่องค์กรที่เกี่ยวข้องควรนำมาใช้ป้องกัน และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เช่น อรรถ ๓ พรหมวิหาร ๔ บุคคล ๔ และจริต ๖

จังหวัดพะเยา เป็นจังหวัดในภาคเหนือตอนบน บริเวณที่ตั้งของตัวเมืองพะเยาในปัจจุบันอยู่ติดกับกว๊านพะเยา เมืองพะเยาเคยอยู่ภายใต้การปกครองของจังหวัดเชียงราย ในฐานะอำเภอพะเยา และเมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ อำเภอพะเยา ได้ยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดพะเยา นับเป็นจังหวัดที่ ๗๒ ของประเทศไทย จังหวัดพะเยา มีเนื้อที่ประมาณ ๖,๓๓๕ ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็น ๙ อำเภอ ๖๘ ตำบล ๗๒๘ หมู่บ้าน ประกอบด้วย อำเภอเมืองพะเยา อำเภอจุน อำเภอเชียงคำ อำเภอเชียงม่วน อำเภอดอกคำใต้ อำเภอปง อำเภอแม่ใจ อำเภอภูซาง และอำเภอภูกามยาว และมีจำนวนประชากร ๔๘๖,๔๗๒ คน เพศชาย ๒๓๘,๓๔๖ คน และเพศหญิง ๒๔๘,๑๒๖ คน[๖]

สถานการณ์การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นของจังหวัดพะเยา เป็นปัญหาสำคัญโดยพบว่าอัตราการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี พบมากถึงร้อยละ ๑๕ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบของหญิงตั้งครรภ์เป็นอย่างมากทั้งทางด้านร่างกายของหญิงตั้งครรภ์ การเกิดภาวะแทรกซ้อนการดูแลตนเอง ความเครียดจากการที่ต้องเผชิญภาวะการตั้งครรภ์ รวมทั้งปัญหาด้านสังคมที่อาจจะตามมาได้ในอนาคต

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นว่า การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น มีผลกระทบต่อวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ ทารก และครอบครัว รวมถึงส่งผลต่อสังคมในหลาย ๆ ด้าน การป้องกัน และแก้ปัญหา เรื่องการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นคำสอนที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมมากที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาศึกษาสาเหตุ ผลกระทบ และปัญหา จากการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น จังหวัดพะเยา โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางการป้องกัน แก้ไขปัญหา และเสริมสร้างจิตสำนึกการเรียนรู้ให้แก่เยาวชน เพื่อลดปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่นต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสาเหตุการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา

๑.๒.๒ เพื่อศึกษากระบวนการทางสังคมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นในจังหวัดพะเยา

๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนวทางประยุกต์คำสอนทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา

---

[๕] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **ธรรมนูญชีวิต(A Constitution For Living)**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๐), หน้า ๔๙-๕๑.

[๖] สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๕๕, **จังหวัดพะเยา,** (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๕๕), ไม่ปรากฏหมายเลขหน้า.

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยมุ่งเน้นการศึกษาในประเด็น ๑) สาเหตุ และผลกระทบจากการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น จังหวัดพะเยา ๒) กระบวนการทางสังคมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นในจังหวัดพะเยา และ ๓) แนวทางประยุกต์คำสอนทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยนี้จะศึกษาพื้นที่ ๓ อำเภอ ในจังหวัดพะเยา ประกอบด้วย

๑) อำเภอปง จำนวน ๗ ตำบล ประกอบด้วย ตำบลปง ตำบลควร ตำบลออย ตำบลงิม ตำบลผาช้างน้อย ตำบลนาปรัง และตำบลขุนควร

๒) อำเภอดอกคำใต้ จำนวน ๑๒ ตำบล ประกอบด้วย ตำบลดอกคำใต้ ตำบลดอนศรีชุม ตำบลบ้านถ้ำ ตำบลบ้านปิน ตำบลห้วยลาน ตำบลสันโค้ง ตำบลป่าซาง ตำบลหนองหล่ม ตำบลดงสุวรรณ ตำบลบุญเกิด ตำบลสว่างอารมณ์ และตำบลคือเวียง

๓) อำเภอเมืองพะเยา จำนวน ๑๕ ตำบล ประกอบด้วย ตำบลเวียง ตำบลแม่ต๋ำ ตำบลแม่นาเรือ ตำบลบ้านตุ่น ตำบลบ้านต๊ำ ตำบลบ้านต๋อม ตำบลแม่ปืม ตำบลแม่กา ตำบลบ้านใหม่ ตำบลจำป่าหวาย ตำบลท่าวังทอง ตำบลแม่ใส ตำบลบ้านสาง ตำบลท่าจำปี และตำบลสันป่าม่วง

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดลงพื้นที่ ๓ อำเภอ ในจังหวัดพะเยา ได้แก่ อำเภอปง อำเภอดอกคำใต้ และอำเภอเมืองพะเยา เพราะอำเภอดังกล่าวมีจำนวนเด็กและเยาวชนที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์มากที่สุดในจังหวัด ๔ กลุ่ม โดยแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น ๒๕ รูป/คน ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ คุณแม่วัยใส จำนวน ๖ คน

กลุ่มที่ ๒ ผู้ปกครองคุณแม่วัยใส จำนวน ๖ คน

กลุ่มที่ ๓ สถาบันการศึกษา ได้แก่ ครู บุคลากร และเจ้าหน้าที่ วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการปง วิทยาลัยการอาชีพดอกคำใต้ และมหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน ๖ คน

กลุ่มที่ ๔ หน่วยงานภาครัฐ จำนวน ๓ คน

กลุ่มที่ ๕ ประชาชน พระสงฆ์ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในอำเภอปง อำเภอดอกคำใต้ และอำเภอเมืองพะเยา จำนวน ๔ รูป/คน

๑.๔ กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่อง กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นจังหวัดพะเยา มีดังนี้

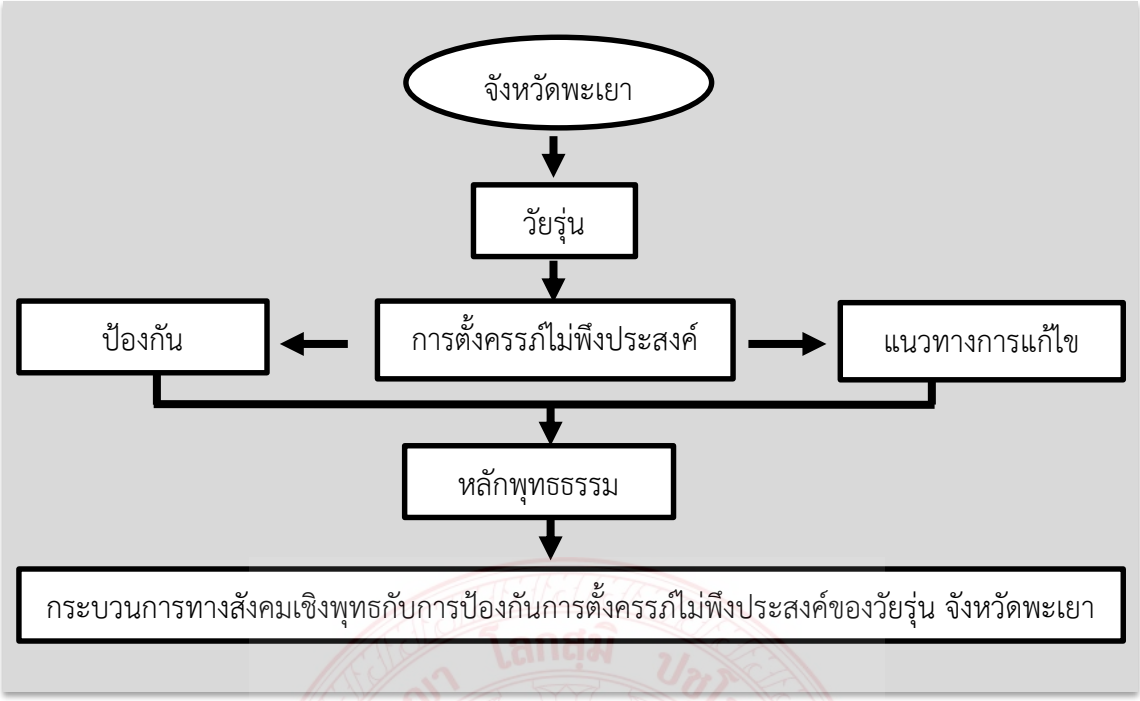

แผนภูมิที่ ๑: กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย

๑.๕.๑ กระบวนการทางสังคม หมายถึง บุคคล ชุมชน สังคม มีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายอันเดียวกัน ในการร่วมทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์นั้น ๆ

๑.๕.๒ พระพุทธศาสนา หมายถึง หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทที่เป็นทางออกของปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น จังหวัดพะเยา

๑.๕.๓ วัยรุ่น หมายถึง หญิงหรือชายที่มีอายุระหว่าง ๑๐-๑๙ ปี แบ่งเป็น ๓ ช่วง คือ วัยแรกรุ่นอายุ ๑๐-๑๓ ปี วัยรุ่นตอนกลางอายุ ๑๔-๑๖ ปี และวัยรุ่นตอนปลายอายุ ๑๗-๑๙ ปี

๑.๕.๔ การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ หมายถึง สถานการณ์ของการตั้งครรภ์ที่ไม่ได้ตั้งใจ ไม่ได้มีการวางแผนการณ์จะให้เกิดขึ้น และความไม่พร้อมในด้านภาวะต่าง ๆ ตลอดจนการไม่รับผิดชอบของบิดาของเด็กในครรภ์ เป็นต้น

๑.๕.๕ จังหวัดพะเยา หมายถึง จังหวัดหนึ่ง ที่ตั้งอยู่ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีประชากรประมาณ ๔๘๒,๖๕๗ คน ซึ่งอยู่ติดกับจังหวัดเชียงรายและจังหวัดลำปาง

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

๑.๖.๑ ได้ทราบสาเหตุการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา

๑.๖.๒ ได้ทราบกระบวนการทางสังคมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นในจังหวัดพะเยา

๑.๖.๓ ได้แนวทางประยุกต์คำสอนทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษากระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นจังหวัดพะเยา โดยมีเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องจะได้นำเสนอ ดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสังคม
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการทางสังคม
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัยรุ่น
๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น
๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น
๒.๕ หลักพุทธธรรมกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น
๒.๖ สถิติการคลอดของแม่วัยรุ่นในจังหวัดพะเยา
๒.๗ เอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสังคม

๒.๑.๑ ความหมายของสังคม

คำว่า “สังคม” (Society) ในภาษาบาลี แยกออกเป็น ๒ คำ คือ “สัง” กับ “คม” สัง แปลว่า “ด้วยกัน พร้อมกัน” ส่วนคำว่า “คม” แปลว่า “ไป ดำเนินไป” เมื่อนำคำสองคำมารวมกันจึงมีรูปเป็น “สังคม” แปลว่า “ไปด้วยกัน ไปพร้อมกัน”[๗]

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๔[๘] กล่าวไว้ว่า สังคม คือ คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบกฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน

บรรพต วีระสัย[๙] ให้ความหมายของว่า สังคม ได้แก่ กลุ่มคนที่ใหญ่ ที่มักอยู่ร่วมกันอย่างถาวร มักจะมีความสนใจร่วมกัน หรือคล้าย ๆ กัน อยู่ภายในพื้นที่เดียวกัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และมีความรู้สึกว่าเป็นกลุ่มเดียวกัน

---

[๗] จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๕๙.

[๘] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๔**, (กรุงเทพมหานคร: พิมพลักษณ์, ๒๕๒๔), หน้า ๓๗๑.

[๙] บรรพต วีระสัย, **สังคมวิทยาการเมือง**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๔), หน้า ๔๑.

ดำรงค์ ฐานดี[๑๐] ให้ความหมายของสังคม คือ กลุ่มคนอย่างน้อยสองคนขึ้นไป มาอาศัยอยู่รวมกันในบริเวณหนึ่งคนเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์ หรือการวกระทำตอบโต้กันและกัน ทั้งทางตรงและทางอ้อมความสัมพันธ์ทางตรง เช่น การพูดจาทักทาย การทำงานร่วมกัน การซื้อของขายของ และให้ความเอื้ออาทรต่อกัน เป็นต้น ส่วนความสัมพันธ์ทางอ้อมได้แก่ การเดินผ่านผู้คนที่เราไม่รู้จักแต่เขาก็เป็นคนจังหวัดเดียวกันหรือชาติเดียวกัน หรือการใช้สิ่งของที่ผลิตโดยคนที่เราไม่เคยพบปะเห็นหน้ากันมาก่อน คนเหล่านี้จะเป็นกลุ่มที่เราสัมพันธ์กับพวกเขาโดยผ่านบุคคลอื่น ผ่านเอกสาร หรือหนังสือที่เขาเขียน หรือผ่านทางวิทยุและโทรทัศน์ที่พวกเขาจัดและออกรายการ

สรุปได้ว่า สังคม คือ กลุ่มคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ร่วมกันมาเป็นระยะเวลายาวนานอย่างต่อเนื่อง มีระเบียบ กฎเกณฑ์ และมีการยึดถือวัฒนธรรมร่วมกัน

๒.๑.๒ องค์ประกอบของสังคม

สังคมมีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ ดังต่อไปนี้[๑๑]

๑) การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม (Group Living) เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์มีลักษณะชอบอยู่รวมกันเนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมนั่นเอง

๒) อาณาบริเวณหรือดินแดน (Area, Territory) กล่าวคือ เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มจะต้องมีดินแดน มีอาณาบริเวณที่เป็นขอบเขตให้รู้กันว่าดินแดนหรืออาณาบริเวณของตนมีขอบเขตแค่ไหน บริเวณไหนที่ไม่ใช่ดินแดนหรืออาณาบริเวณของตน

๓) การรู้ว่าใครเป็นพวกของตน (Discrimination) หรือใครไม่ใช่พวกของตน สมาชิกของสังคมเดียวกัน สามารถที่จะทราบว่าใครเป็นพวกเดียวกับตน และใครไม่ใช่พวกเดียวกับตน เช่น ในสังคมชนบทที่เป็นสังคมขนาดเล็ก สมาชิกรู้จักกันเป็นอย่างดี ถ้ามีบุคคลอื่นที่ไม่ใช่สมาชิกหรือมีคนแปลกหน้าเข้ามารู้ได้ทันทีว่าบุคคลนั้นไม่ใช่สมาชิก เป็นต้น

๔) ความสัมพันธ์และการกระทำต่อกัน (Relation and Interaction) หมายถึง การที่บุคคลมาอยู่รวมกันจำเป็นจะต้องมีความสัมพันธ์และการกระทำต่อกัน มีการทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน ถึงแม้จะมีอาณาบริเวณอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม แต่ถ้าสมาชิกของสังคมไม่มีความสัมพันธ์หรือการกระทำต่อกันแล้วจะไม่ใช่สังคมแต่อย่างใด

๕) การแบ่งหน้าที่และร่วมมือกัน (Division of Labor and Cooperation) สังคมจะต้องมีการแบ่งหน้าที่ทำงานให้แก่สมาชิกตามความชำนาญเฉพาะด้าน (Specialization) และสมาชิกที่อยู่ร่วมกันภายในสังคมจะต้องมีการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วย จึงจะทำให้กลุ่มคนนั้นเป็นสังคมที่สมบูรณ์

๖) ระบบ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน (Idea, Value, Norms) คล้ายคลึงกันเพราะสมาชิกได้รับการอบรมสั่งสอนมาอย่างเดียวกัน

---

[๑๐] ดำรงค์ ฐานดี, **ความรู้เรื่องสังคมและวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, [ม.ป.ป.]), หน้า ๒.

[๑๑] มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, **“เอกสารการสอนชุดวิชามนุษย์กับสังคม หน่วยที่ ๑-๗”,** (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๘), หน้า ๙๘-๙๘.

๒.๑.๓ โครงสร้างทางสังคม

ความหมายของโครงสร้างทางสังคม มีนักสังคมศาสตร์ได้ให้ความหมายไว้อย่างกว้างขวาง จะขอยกตัวอย่างดังต่อดังนี้

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน[๑๒] กล่าวไว้ว่า โครงสร้าง หมายถึง องค์ประกอบที่มีส่วนต่าง ๆ สัมพันธ์กันอย่างมีระเบียบ และดำรงอยู่ได้ถาวรตามสมควร โครงสร้างของสังคม คือ ระบบความสัมพันธ์ ของสถาบันต่าง ๆ ของสังคมในขณะใดขณะหนึ่ง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์[๑๓] โครงสร้างทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ยึดเหนี่ยวกันอยู่ด้วยบรรทัดฐานทางสังคม เพื่อประโยชน์ของแต่ละคนและของส่วนรวม

นภาภรณ์ หะวานนท์[๑๔] ได้ให้คำจำกัดความของโครงสร้างทางสังคมไว้ว่า การศึกษาโครงสร้างทางสังคม คือ การศึกษาระเบียบของสังคม หรือการศึกษาแบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมที่สมาชิกในสังคมมีต่อกัน โดยทางสังคมวิทยาถือว่าสังคมมีการจัดระเบียบในสองเรื่องใหญ่ ได้แก่ ๑) การจัดระเบียบบรรทัดฐาน หมายถึง ความเข้าใจร่วม กันในเรื่องเกี่ยวกับกฎเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ที่บุคคลถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและการใช้ติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น และ ๒) การจัดระเบียบความแตกต่าง ได้แก่ การจัดแยกบุคคลและกลุ่มบุคคลที่มามีความสัมพันธ์นออกเป็นกลุ่มเป็นพวก แต่ละบุคคลหรือแต่ละกลุ่มเหล่านี้ก็จะมีลักษณะและแบบแผนความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน

เจมส์ ดับเบิลยู ศานเดน (James W.Vander Zanden) กล่าวว่า โครงสร้างของสังคม หมายถึง เค้าโครงของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมที่มีความเชื่อมโยงผูกพันระหว่างกัน

มาร์วิน.อี.ออลเซน (Marvin E. Olsen)[๑๕] ได้อธิบายความหมายโครงสร้างของสังคมซึ่งสรุปได้ว่าโครงสร้างของสังคม คือ ลักษณะของส่วนประกอบต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งเป็นเสมือนการจำลองภาพนิ่งของระบบความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ในขณะใดขณะหนึ่ง เนื่องจากกระบวนการที่สมาชิกในสังคมมีการกระทำระหว่างกันเป็นสิ่งเคลื่อนไหวอยู่เสมอ

สรุปได้ว่า โครงสร้างทางสังคม คือความสัมพันธ์ของกลุ่มคนหนึ่งที่มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม โดยมีบรรทัดฐานทางสังคมเป็นสิ่งยึดเหนี่ยว

---

[๑๒] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: กองธรรมศาสตร์และการเมือง, ๒๕๕๗), หน้า ๑๐๒๓.

[๑๓] สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **สังคมวิทยาการเมือง**, (กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๕.

[๑๔] นภาภรณ์ หะวานนท์, **เอกสารคำสอนวิชาสังคมวิทยาสำหรับการพัฒนาประเทศ พ๗๑๐**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๐), หน้า ๘.

[๑๕] Marvin E. Olsen, **โครงสร้างทางสังคม**, [ออนไลน์], แหล่ที่มา: https://www.arkom๐๙๕.wordpress.com [๑ มกราคม ๒๕๖๑].

๒.๑.๔ องค์ประกอบโครงสร้างของสังคม

องค์ประกอบโครงสร้างของสังคม สามารถจำแนกองค์ประกอบออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ องค์การสังคม และสถาบันสังคม[๑๖] ดังนี้

๑) องค์การสังคม องค์การสังคมเป็นกระบวนการจัดระเบียบสังคมของสมาชิกในสังคม (Process of Social Organization) และกลุ่มของสมาชิกของสังคมที่ได้จัดระเบียบสังคมแล้ว (Organized Group)

(๑.๑) กระบวนการจัดระเบียบสังคมของสมาชิกในสังคม เป็นทั้งการสร้างและการสอนระเบียบของสังคมให้กับสมาชิกในสังคม โดยการสร้างความเชื่อ ความรู้ ค่านิยม อุดมการณ์ บรรทัดฐาน คุณธรรม การกำหนดสถานภาพ และบทบาทผ่านการขัดเกลาทางสังคม หรือการฝึกอบรมให้รู้ระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิกยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบทางสังคม สถานภาพและบทบาทที่ตนดำรงอยู่

(๑.๒) กลุ่มสมาชิกของสังคมที่ได้จัดระเบียบสังคมแล้ว เป็นกลุ่มสมาชิกที่ได้ผ่านกระบวนการจัดระเบียบทางสังคม กลุ่มคนเหล่านี้มีหลายขนาดตามจำนวนสมาชิก มีความซับซ้อนของโครงสร้างแตกต่างกัน แต่มีองค์ประกอบพื้นฐานร่วมกัน คือ ความสัมพันธ์ทางสังคม แบบแผนพฤติกรรม (Pattern of Behavior) และภาระหน้าที่ (Function) เช่น กลุ่มสังคม (Social Group) ครอบครัว (Family) ชุมชน (Community) สมาคมหรือสหจร (Association) ชนชั้น (Class) และสังคมมนุษย์

๒) สถาบันสังคม สถาบันสังคมเป็นแบบอย่างในการคิดของสมาชิกในสังคม ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ คุณธรรม และแบบอย่างในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ของสมาชิก ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคมซึ่งมีความจำเป็นในการดำรงอยู่ของสังคม และสังคมได้สร้างสรรค์ สะสม ถ่ายทอดสืบต่อมา สถาบันสังคมมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ตำแหน่งทางสังคม (Social Position) ของบุคคลซึ่งแตกต่างกันออกไป ภาระหน้าที่หรือความรับผิดชอบของบุคคล ซึ่งเป็นไปตามสถานภาพและบทบาทที่บุคคลดำรงตำแหน่ง แบบแผนพฤติกรรมหรือกรอบมาตรฐานในการประพฤติปฏิบัติของบุคคลและองค์วัตถุ (Material Component) คือ ส่วนที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม มองเห็นได้ และจับต้องได้ สถาบันสังคมที่สำคัญมีหลายสถาบัน เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันการเมือง สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันศิลปะ และนันทนาการ สถาบันภาษา และการสื่อสาร สถาบันการคมนาคมขนส่ง สถาบันอนามัยและสาธารณสุข สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น องค์การสังคมกับสถาบันสังคม เป็นโครงสร้างสังคมที่สำคัญและมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างมาก สถาบันสังคม

๒.๑.๕ หน้าที่ของสังคม

สังคมมนุษย์จะต้องทำหน้าที่เพื่อการดำรงคงอยู่ และเพื่อความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าของตัวมันเอง ดังต่อไปนี้

---

[๑๖] สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **สังคมวิทยาการเมือง: หลักการและการประยุกต์**, (กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๑๔๙-๑๘๑.

๑) การรักษาสภาพทางชีวภาพของมนุษย์ เพื่อให้ชีวิตของมนุษย์อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของสังคมมีสืบเนื่องต่อกันโดยไม่ขาดสาย ดังนั้น สังคมจึงจะต้องให้บริการและสวัสดิการในด้านต่าง ๆ แก่สมาชิกในสังคม อาทิ การบริการทางการแพทย์ การอนามัย การสาธารณสุข ตลอดจนการป้องกันภัยจากสังคมภายนอกอื่น ๆ เช่น จัดให้มีกำลังทหาร และอาวุธยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ

๒) การผลิตสมาชิกใหม่ เนื่องจากองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของสังคม คือ มนุษย์และมนุษย์ทุกคนจะต้องตายไปในที่สุด ดังนั้น สังคมจึงต้องทำหน้าที่ผลิตสมาชิกใหม่ขึ้นมาเพื่อทดแทนสมาชิกเก่าที่จะต้องตายไป การเพิ่มสมาชิกใหม่ให้กับสังคมอาจจะทำได้จากการที่สมาชิกในสังคมนั้นมีการสืบพันธุ์อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความต้องการทางเพศ หรือการอพยพของคนจากสังคมอื่นเข้ามาอยู่อาศัยในสังคมนั้น ก็นับว่าเป็นการผลิตสมาชิกให้กับสังคมเช่นกัน และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือสังคมจะต้องคำนึงถึงสภาวการณ์ของสังคมต่อจำนวนของประชากรในสังคมนั้นด้วย เพื่อจะให้การเพิ่มสมาชิกเป็นไปด้วยความสมดุลและเอื้อประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุด ซึ่งสภาวการณ์ของแต่ละสังคมจะมีผลต่อภาวะของประชากรไม่เหมือนกันบางสังคมมีอัตราการเพิ่มสมาชิกน้อย บางสังคมมีอัตราการเพิ่มสมาชิกพอดี และบางสังคมพบว่ามีอัตราเพิ่มประชากรสูง ซึ่งแต่ละสังคมจะต้องดำเนินนโยบายทางประชากรแตกต่างกันไปด้วย

๓) การผลิตและการแจกแจงสินค้าและบริการ สมาชิกในสังคมจะมีชีวิตอยู่ได้และมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี จำเป็นที่จะต้องอาศัยสิ่งที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องอุปโภคบริโภคและบริการต่าง ๆ หลายอย่าง ฉะนั้น จึงเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งที่สมาชิกทั้งหลายในสังคมนั้น จะต้องดำเนินการออกไปยังหน่วยต่าง ๆ ของสังคมอย่างทั่วถึง และให้เพียงพอกับการตอบสนองความต้องการของสมาชิกทั้งมวลในสังคมนั้น

๔) การอบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ให้เรียนรู้ระเบียบทางสังคม เนื่องจากการดำรงชีวิตและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ จำเป็นต้องอาศัยวัฒนธรรมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งวัฒนธรรมในสังคมมนุษย์เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และต้องฝึกฝนเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงจะสามารถปฏิบัติได้ ดังนั้น ในสังคมมนุษย์จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม โดยการอบรมสั่งสอนเพื่อให้สมาชิกในสังคมได้เรียนรู้ และมีความสามารถในการที่จะปฏิบัติตามวัฒนธรรมที่มีอยู่ในสังคมนั้น ๆ เพื่อการอยู่รอดของตนเองและการดำรงอยู่ของสังคม

๕) การกำหนดระเบียบและการรักษาระเบียบกฎเกณฑ์เหล่านั้น ให้มีผลบังคับใช้ความเป็นระเบียบของการรวมกันอยู่ของมนุษย์ในสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยระเบียบกฎเกณฑ์และข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติรวมกัน เพราะตามลักษณะธรรมชาติของมนุษย์นั้นแต่ละคนจะมีความคิดความรู้สึกและความต้องการแตกต่างกันไป ถ้าปล่อยให้แต่ละคนปฏิบัติไปตามอำเภอใจของตนเอง ความวุ่นวายยุ่งเหยิงก็จะเกิดขึ้น สังคมจึงต้องสร้างระเบียบกฎเกณฑ์และข้อบังคับเหล่านั้นผลบังคับใช้อย่างจริงจัง ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมจึงจะเกิดขึ้นได้[๑๗]

๖) การสร้างความรู้สึก ค่านิยม และแรงจูงใจให้สมาชิกในสังคมเกิดความรู้สึกว่าเขาทั้งหลายเหล่านั้น ต่างก็มีความหมายและความสำคัญต่อการดำรงอยู่ และความเจริญรุ่งเรืองของสังคม

---

[๑๗] สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **สังคมวิทยาการเมือง: หลักการและการประยุกต์**, หน้า ๑๖๔-๑๖๕.

เพราะถ้าสมาชิกในสังคมมีความคิดความรู้สึกอย่างนี้ ก็จะนำไปสู่การมีความรับผิดชอบและการปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบของแต่ละคนเหล่านั้นอย่างดีที่สุด ผลก็คือสังคมจะเกิดความเจริญรุ่งเรืองและมั่นคงในที่สุด

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการทางสังคม

๒.๒.๑ ความหมายของกระบวนการทางสังคม

ความหมายของกระบวนการทางสังคม ได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย จะขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

ประสาท หลักศิลา[๑๘] ให้ความหมายไว้ว่า กระบวนการทางสังคม เป็นกระบวนการเกี่ยวกับถ่ายทอดแนวความคิด การสอน การเรียนรู้ การเลียนแบบ การมีอำนาจเหนือ การคุ้มครอง การเชื่อฟัง การต่อสู้ การแข่งขัน การปรับตัว และร่วมมือ

นิพนธ์ ตันธเสรี ให้ความหมายไว้ว่า กระบวนการทางสังคม เป็นรูปแบบของปฏิกิริยาโต้ตอบทางสังคมของกลุ่มหรือบุคคล ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นในรูปของการขัดแย้งการแข่งขัน การร่วมมือตกลงเห็นพ้องหรือการกลืนกลาย

สรุปได้ว่า กระบวนการทางสังคม คือการปฏิสัมพันธ์กันของบุคคลหรือกลุ่มคน เพื่อถ่ายทอดแนวความคิด การสอน การเรียนรู้ หรือแนวทางของการปฏิบัติต่อกันและกัน

๒.๒.๒ ลักษณะของกระบวนการทางสังคม

กระบวนการทางสังคมเป็นกระบวนการที่มีลักษณะ ดังนี้

๑) การติดต่อทางสังคม (Social contact) คือ มีบุคคลตั้งแต่ ๒ ขึ้นไป มีการโต้ตอบและมีสายสัมพันธ์กัน

๒) มีการถ่ายทอดแนวคิดระหว่างบุคคลโดยใช้สัญลักษณ์ จะเป็นภาษาหรือท่าทาง

๓) มีการเร้า (Stimulation) และตอบสนอง (Response) เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม

๒.๒.๓ ประเภทของกระบวนการทางสังคม

กระบวนการทางสังคมดังกล่าวที่เกิดขึ้นนั้น เป็นกระบวนการที่ละเอียดอ่อนสลับ ซับซ้อนและแปรเปลี่ยนเคลื่อนไหวได้ แม้ว่าทางสังคมวิทยาจะพยายามแยกออกเป็นแบบต่าง ๆ นั้น ก็เพื่อประโยชน์ในการศึกษาเท่านั้น แต่ในสภาพการที่แท้จริงแล้ว กระบวนการดังกล่าวมักจะปรากฏอยู่หลายแบบ ในโอกาสหนึ่ง ๆ จะเป็นแบบรู้ตัว (Conscious) หรือไม่รู้ตัว (Unconscious) ซึ่งสามารถจะพบได้ในทุกกลุ่มบุคคลหรือสังคม ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑) กระบวนการทางสังคมซึ่งก่อให้เกิดการประสานกัน อาจจะแบ่งออกได้เป็น ๔ ประเภท[๑๙] คือ

---

[๑๘] ประสาท หลักศิลา, **สังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร: ก้าวหน้า, ๒๕๑๑), หน้า ๑๒.

๑.๑ การร่วมมือกัน (Co-operation) นับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของกระบวนการทางสังคมที่ก่อให้เกิดการประสานกัน การร่วมมือกันเป็นลักษณะของการกระทำโต้ตอบกันของมนุษย์เพื่อร่วมกันทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน การร่วมมือกันจึงเป็นเรื่องของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และเป็นความพยายามที่จะร่วมมือกันที่มีลักษณะติดต่อแบบยาวนาน การร่วมมือกันอาจแบ่งออกได้เป็น ๓ ชนิด คือ

๑.๑.๑ การร่วมมือกันแบบปฐมภูมิ เป็นการร่วมมือกันที่บุคคลทั้งหลายกระทำร่วมกันในทุก ๆ ด้าน โดยใช้วิธีการ และมีเป้าหมายอย่างเดียวกัน

๑.๑.๒ การร่วมมือกันแบบทุติยภูมิ เป็นการร่วมมือกันที่บุคคลกระทำเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันในลักษณะต่าง ๆ กัน และมีวัตถุประสงค์บางประการร่วมกัน การที่จะให้ได้มาซึ่งความพอใจของแต่ละฝ่ายนั้น ก็จะต้องอาศัยการปฏิบัติของฝ่ายต่าง ๆ ที่อยู่เหล่านั้น ซึ่งจะส่งผลต่อกันและกันด้วย

๑.๑.๓ การร่วมมือกันแบบตติยภูมิ เป็นการร่วมมือกันที่บุคคลแต่ละฝ่ายมีจุดประสงค์ต่างกัน แต่วิธีการของการปฏิบัติเป็นอย่างเดียวกัน เช่น การที่ข้าราชการรับสินบนจากพ่อค้า เพื่อให้พ่อค้าได้สิทธิพิเศษบางประการ เป็นต้น

๑.๒ การปรับตัว หรือการสมานลักษณ์ (Accommodation) เป็นกระบวนที่บุคคลหรือกลุ่มที่มีความแตกต่างกันในด้านความคิด ความเชื่อ ประเพณี หรือผลประโยชน์ ปรับพฤติกรรมให้เข้ากันได้ หรืออยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขในสังคม โดยที่แต่ละฝ่ายจะยังคงรักษาเอกลักษณ์และผลประโยชน์ของตนไว้ ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของแต่ละฝ่าย หรือเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม

๑.๓ การกลืนกลาย หรือการผสมกลมกลืน (assimilation) เป็นกระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มที่มีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม ผสมกลมกลืนกันจนเป็นกลุ่มเดียวกัน หรือมีวัฒนธรรมที่ใช้อันเดียวกัน ซึ่งมีผลทำให้ความแตกต่างหมดสิ้นไปจากสังคมนั้น กระบวนการนี้ จะดำเนินสืบเนื่องมาจากการปรับตัว และจะดำเนินไปอย่างช้า ๆ และค่อยเป็นค่อยไป

๑.๔ การเห็นพ้องกัน (consensus) เป็นกระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มมีความเห็นพ้องกันอย่างเป็นเอกฉันท์ในสิ่งที่เคยมีความคิดเห็น หรือปฏิบัติที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อขจัดความขัดแย้งและต้องการรักษาความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้อย่างถาวร

๒) กระบวนการทางสังคมที่ก่อให้เกิดการขัดแย้งกัน แบ่งออกได้ ๒ ประเภท คือ

๒.๑ การแข่งขัน (competition) เป็นแบบของความสัมพันธ์ของมนุษย์ตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป หรือตั้งแต่ ๒ กลุ่มขึ้นไป พยายามที่จะบรรลุถึงเป้าหมายอันเดียวกันในการปฏิบัติของแต่ละฝ่ายนั้น จะเป็นไปตามกฎเกณฑ์ หรือระเบียบแบบแผน ที่ยอมรับของสังคม โดยทั่วไปผู้แข่งขันจะสนใจในการบรรลุเป้าหมายมากกว่าการที่จะทำร้ายคู่แข่ง เช่น การแข่งขันกีฬา การสอบแข่งขันต่าง ๆ เป็นต้น

---

[๑๙] มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, **พฤติกรรมและความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่อยู่รวมกันเป็นสังคม**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.udru.ac.th/attachments/elearning/๐๒/๒๐.pdf [๓ มีนาคม ๒๕๖๑], หน้า ๒๙๑-๒๙๒.

๒.๒ การขัดแย้ง (conflict) เป็นแบบของความสัมพันธ์ของมนุษย์ตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป หรือตั้งแต่ ๒ กลุ่มขึ้นไป สนใจในการขัดแย้งหรือเป็นศัตรูกันมากกว่าการดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมาย การปฏิบัติของแต่ละฝ่ายจึงจะกระทำในทุกวิถีทาง เพื่อให้ได้มาซึ่งความพอใจของตนเอง

จะเห็นได้ว่ากระบวนการทางสังคมนั้นเกิดจากการมีปฏิกิริยาโต้ตอบ ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เมื่อบุคคลต้องสัมพันธ์กันเช่นนี้ ก็จะมีกระบวนการต่าง ๆ ทางสังคมซึ่งอาจเป็นแบบขัดแย้ง แข่งขัน ร่วมมือ การตกลงความเห็นและการกลมกลืนซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวนี้ไม่ได้เกิดเพียงอย่างเดียวแต่อาจรวมหลาย ๆ แบบหรือเปลี่ยนจากกระบวนการแบบหนึ่งไปสู่อีกแบบหนึ่งได้ ทั้งนี้ก็เพื่อจุดหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งโทษและประโยชน์แล้วแต่กรณี[๒๐]

๒.๒.๔ ทฤษฎีทางสังคม

ทฤษฎีทางสังคม มี ๕ ทฤษฎีที่สำคัญ และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป คือ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ทฤษฎีความขัดแย้ง ทฤษฎีปริวรรตนิยมหรือทฤษฎีแลกเปลี่ยน ทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ และทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม แต่จะขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

๑) ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่นิยม

ทัลคอทท์ พาร์สัน (Talcott Parson) (ค.ศ. ๑๙๐๒ – ๑๙๗๙) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน เป็นนักทฤษฎีคนสำคัญที่ทำให้ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่นิยม เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางจนเป็นทฤษฎีหลักของสังคมวิทยาทฤษฎีหนึ่ง แนวความคิดที่สำคัญคือ

(๑) แนวความคิดเกี่ยวกับองค์การทางสังคม มนุษย์เข้าไปอยู่ในสังคมและรวมกันเป็นองค์การด้วยความสมัครใจ การตัดสินใจกระทำทางสังคมของบุคคลจะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำ (Actor) เป้าหมาย (Goals) วิธีการที่เลือกใช้ (Means) สถานการณ์ที่ผู้กระทำต้องเลือกวิธีใดวิธีหนึ่ง (Situational Conditions) และตัวกำหนดเชิงบรรทัดฐาน คือ บรรทัดฐานทางสังคม ค่านิยมและความคิดต่าง ๆ ที่ผู้กระทำนำมาใช้เพื่อเลือกวิธีการที่จะให้บรรลุเป้าหมาย

(๒) แนวความคิดเรื่องระบบการกระทำ ระบบการกระทำเกิดขึ้นจากการที่ผู้กระทำแสดงบทบาทตามสถานภาพที่ดำรงอยู่ สถานภาพและบทบาทเหล่านี้ จะประสานสัมพันธ์กันในรูปแบบของระบบต่าง ๆ อันเป็นระบบการกระทำระหว่างกัน (System of Interaction)ระกอบด้วยผู้กระทำจำนวนมาก ซึ่งมีสถานภาพและบทบาทที่รวมกัน เรียกว่า ระบบสังคม แต่การตัดสินใจในการกระทำทางสังคมของบุคคลก็ยังคงเป็นเช่นเดิม คือ เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกวิธีการไปสู่เป้าหมายภายใต้กฎระเบียบหรือบรรทัดฐานทางสังคม ค่านิยม ความเชื่อ ความคิดต่าง ๆ และจะต้องนำสภาพการณ์ต่าง ๆ เข้ามาพิจารณาด้วย ที่สำคัญคือระบบย่อยของสังคม ความต้องการจำเป็นเชิงหน้าที่ แบบแผนต่าง ๆ ของตัวแปร กระบวนการทางสังคม และลักษณะที่สำคัญของระบบสังคม

(๓) แนวความคิดเรื่องความจำเป็นพื้นฐานของระบบสังคม ระบบการกระทำทางสังคมมีความต้องการจำเป็นพื้นฐาน ๔ ประการ คือ การบรรลุเป้าหมาย (Goal Attainment) การ

---

[๒๐] มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, **พฤติกรรมและความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่อยู่รวมกันเป็นสังคม**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.udru.ac.th/attachments/elearning/๐๒/๒๐.pdf [๓ มีนาคม ๒๕๖๑]. หน้า ๒๙๑-๒๙๒.

ปรับตัว (Adaptation) การบูรณาการหรือผสมผสานส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน (Integration) และการจัดการกับความตึงเครียดโดยใช้กฎระเบียบต่าง ๆ (Latency)

(๔) แนวความคิดเรื่องลำดับขั้นของข่าวสารในการควบคุมระบบสังคม เนื่องจากระบบย่อยของสังคมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน จึงต้องมีลำดับขั้นของการควบคุมข่าวสาร เพื่อให้ความสัมพันธ์ประสานกลมกลืนกัน โดยระบบวัฒนธรรมจะควบคุมข่าวสารของระบบสังคม ระบบสังคมจะควบคุมระบบข่าวสารของระบบบุคลิกภาพ ระบบบุคลิกภาพจะควบคุมข่าวสารของระบบอินทรีย์ ตามลำดับ

(๕) แนวความคิดเรื่องสื่อกลางการแลกเปลี่ยน (Generalized Symbolic Media of Exchange) ระบบย่อยของระบบสังคมจะมีความสัมพันธ์ทั้งภายในระบบและระหว่างระบบโดยมีข่าวสารเป็นสื่อสัญลักษณ์กลางในการแลกเปลี่ยน ซึ่งกระทำได้หลายแนวทาง เช่น

๕.๑ การแลกเปลี่ยนระหว่างระบบโดยใช้สื่อเป็นสัญลักษณ์ เช่น อำนาจ อิทธิพล และความผูกพัน

๕.๒ การแลกเปลี่ยนภายในระบบใดระบบหนึ่ง มีลักษณะเช่นเดียวกับการแลกเปลี่ยนระหว่างระบบ

๕.๓ การแลกเปลี่ยนหน้าที่เฉพาะของแต่ละระบบ เช่น การปรับตัว การบรรลุเป้าหมาย จะเป็นตัวกำหนดสื่อกลางที่จะใช้ในระบบหรือระหว่างระบบ

(๖) แนวความคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดจากกระบวนการความสัมพันธ์เกี่ยวกับข่าวสาร พลังงานภายในระบบ และพลังงานระหว่างระบบต่าง ๆถ้าหากมีข่าวสารและพลังงานมากเกินไป จะทำให้มีข่าวสารหรือพลังงานเป็นผลออกของระบบมากเกินไป ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้น เช่น ถ้าคนในสังคมมีเหตุจูงใจมากจะทำงานหรือแสดงบทบาทมาก และอาจทำให้ตนเองเกิดการจัดระเบียบ บทบาท บรรทัดฐาน และระบบค่านิยมของสังคมใหม่ แต่ถ้าหากมีข่าวสารหรือพลังงานน้อยเกินไป เช่น ถ้าคนในสังคมมีค่านิยมขัดแย้งกัน จะทำให้เกิดการขัดแย้งทางบรรทัดฐานหรือเกิดการเสียระเบียบขึ้น ก็จะส่งผลต่อระบบบุคลิกภาพและระบบอินทรีย์ ดังนั้น การควบคุมข่าวสาร จึงเป็นทั้งแหล่งที่จะทำให้เกิดดุลยภาพและเกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมขึ้นได้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมควรเป็นแบบวิวัฒนาการ เพราะเหตุผลที่สำคัญคือทำให้เกิดการจำแนกความแตกต่างระหว่างระบบย่อยของสังคม ทำให้เกิดการจำแนกความแตกต่างในแต่ละระบบย่อยของสังคม ทำให้เกิดการเร่งในเรื่องบูรณาการของสังคม เกิดหน่วยหรือโครงสร้างด้านบูรณาการใหม่ๆ และทำให้ระบบย่อยของสังคมสามารถดำรงอยู่ได้

สรุปได้ว่า สังคมจะประกอบด้วยโครงสร้างที่เป็นระบบย่อย ๆ หลายระบบ แต่ละระบบจะมีหน้าที่ของตนเองแตกต่างกันออกไป ซึ่งทำหน้าที่ที่ต่างกันนี้จะก่อให้เกิดความสมดุลในสังคมนั้น ๆ แต่ถ้าโครงสร้างที่เป็นระบบย่อย ๆ ใดเกิดความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ จะทำให้สังคมนั้นขาดความสมดุล ระบบย่อยทั้งหมดก็จะต้องปรับตัวเข้าหากันใหม่ เพื่อให้เกิดความสมดุลดังเดิม ทำให้สังคมมีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง และปรับตัวอยู่เสมอ การปรับตัวนี้เป็นการใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อควบคุมสังคม

๒) ทฤษฎีความขัดแย้ง

คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) (ค.ศ. ๑๘๑๘ – ๑๘๘๓) นักทฤษฎีความขัดแย้งชาวเยอรมัน เป็นนักทฤษฎีความขัดแย้งคนสำคัญที่สุด สาระสำคัญของทฤษฎีคือเขาปฏิเสธศาสนาที่ปลูกฝังในเรื่องของพระเจ้า เพราะทำให้มนุษย์ห่างไกลจากความเป็นตนเอง ความขัดแย้งเกิดขึ้นเนื่องจากความเป็นวัตถุนิยม โดยเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการเปลี่ยนแปลงหรือกำหนดโครงสร้างของสังคม การจัดระเบียบทางเศรษฐกิจจะกำหนดการจัดระเบียบทางสังคม โครงสร้างชนชั้น การจัดระเบียบของสถาบันต่าง ๆ ค่านิยม ความเชื่อ ศาสนา และระบบความคิดต่าง ๆ เป็นพลังที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติหรือขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมขึ้น โครงสร้างของสังคมแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน[๒๑] คือ

๑. โครงสร้างส่วนบน (Superstructure) ได้แก่ สถาบันทางสังคมต่าง ๆ เช่น กฎหมาย ศาสนา ปรัชญา ความเชื่อ อุดมการณ์ ค่านิยม ศิลปะ เป็นต้น มีหน้าที่ ๒ ประการ คือ

๑.๑ สร้างความชอบธรรมในกฎหมาย จริยธรรม ซึ่งพวกชนชั้นผู้ปกครองได้บัญญัติไว้เพื่อผลประโยชน์ในกลุ่มของตน

๑.๒ เป็นเครื่องมือของชนชั้นผู้ปกครอง เพื่อรักษาสถานภาพและบทบาทที่เหนือกว่าเอาไว้

๒. โครงสร้างส่วนล่าง (Substructure) เป็นรากฐานทางเศรษฐกิจ ได้แก่ พลังการผลิต ทรัพยากร เทคโนโลยี เป็นต้น โครงสร้างส่วนล่างนี้จะเป็นตัวกำหนดโครงสร้างส่วนบนอีกทีหนึ่ง และถือว่าเป็นรูปแบบของการผลิต (Mode of Production) ซึ่งมี ๒ ส่วน คือ

๒.๑ พลังการผลิต (Productive Forces) ได้แก่ ทรัพยากร วัตถุดิบ เทคโนโลยี ที่นำมาใช้ในการผลิต เป็นต้น

๒.๒ ความสัมพันธ์ของการผลิต (Productive Relation) คือ การที่บุคคลหรือกลุ่มคนมีความสัมพันธ์กันในเรื่องพลังการผลิต ซึ่งจะทำให้เกิดชนชั้นในสังคมขึ้น ๒ ชนชั้น คือเจ้าของปัจจัยการผลิตซึ่งมีเพียงจำนวนน้อยแต่ได้ประโยชน์มาก และผู้ไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต ซึ่งมีเป็นจำนวนมากแต่ได้รับประโยชน์จากการผลิตน้อย

๓) ทฤษฎีปริวรรตนิยม

ทฤษฎีปริวรรตนิยม นับว่าเป็นทฤษฎีใหญ่และเก่าแก่อีกทฤษฎีหนึ่งของสังคมวิทยา ที่เป็นทฤษฎีใหญ่ เพราะสามารถนำเอาแนวคิดไปใช้ได้กับความสัมพันธ์ทางสังคมขนาดเล็กระดับระหว่างบุคคลไปจนกระทั่งระดับสังคม และมีผู้นิยมชมชอบยึดถือเป็นแนวการอธิบายทางพฤติกรรมและปรากฏการณ์ทางสังคมอยู่ไม่น้อย ที่ว่าเป็นทฤษฎีเก่าแก่เพราะสามารถสืบต้นตอของทฤษฎีนี้ไปถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘– ๑๙ สมัยนักเศรษฐศาสตร์ยุคคลาสสิก เช่น Adam Smith, David Ricardo, John Stewart Mill, Jeremy Bentham นักเศรษฐศาสตร์ชาวยุโรป แต่มีฐานคติหรือความคิดทั่วไปเกี่ยวกับมนุษย์และความสัมพันธ์ทางสังคม โดยเฉพาะเมื่อมนุษย์อยู่ในตลาดเศรษฐกิจจะมีความคล้ายคลึงกันทำให้เรียกได้ว่า เขาเป็นนักอรรถประโยชน์นิยม (Utility Rianists)

---

[๒๑] สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม: แนวทางศึกษาวิเคราะห์และวางแผน**, (ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา, ๒๕๓๖), หน้า ๕๒-๕๓.

เจมส์ จอร์จ เฟรเซอร์ (Sir Jame Frazer) จากหนังสือ Folklore in the Old Testament เล่มที่ ๒ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์สถาบันสังคม โดยอาศัยทฤษฎีปริวรรตนิยมอย่างชัดแจ้งเป็นครั้งแรก Frazer ศึกษาระบบเครือญาติและการแต่งงานในสังคมล้าหลังดั้งเดิมต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งเขาได้พบว่าคนพื้นเมืองออสเตรเลียนิยมการแต่งงานกับญาติห่าง ๆ (Cross-Cousin) มากกว่าญาติสายตรง (Parallel-Cousin) เหตุผลเบื้องหลัง การนิยมแบบนี้ที่ Frazer ค้นพบคือ “ทฤษฎีมูลเหตุจูงใจทางเศรษฐกิจ” นักทฤษฎีปริวรรตทางสังคมวิทยาสมัยใหม่นิยมกันและมีสมมติฐานเกี่ยวกับองค์การสังคมคล้าย ๆ กัน ดังนี้

๑) กระบวนการแลกเปลี่ยนหรือการปริวรรต เป็นผลของมูลเหตุจูงใจระหว่างมนุษย์ในการสนองความต้องการจำเป็นของเขา

๒) เมื่อให้กำไรแก่ผู้เข้าร่วมกระบวนการแล้ว กระบวนการแลกเปลี่ยนก็จะกลายเป็นสถาบันหรือแบบอย่างของการกระทำระหว่างกันนั้น

๓) แบบอย่างของการกระทำระหว่างกันนั้น ไม่เพียงแต่ช่วยให้มนุษย์สนองความต้องการจำเป็นเท่านั้น แต่จะมีผลกระทบต่อรูปแบบของโครงสร้างทางสังคม ซึ่งจะเกิดขึ้นภายหลังในสังคมด้วย

นอกจากนั้นงานของ Frazer ยังเป็นที่มาอีกหนึ่งของทฤษฎีปริวรรตในปัจจุบัน คือ ความแตกต่างในระบบสังคมเกี่ยวกับอภิสิทธิ์และอำนาจ ซึ่ง Frazer กล่าวว่าระบบแลกเปลี่ยนทำให้เป็นเจ้าของสิ่งที่มีค่าจึงมีอภิสิทธิ์และอำนาจมากกว่าผู้มีสิ่งเหล่านั้นน้อย

โบรนิสลอร์ มาลิเนาสกี (Bronislaw Malinowski) มีงานเขียนที่สำคัญ คือ Argonauts of the Western Pacific เป็นผลงานที่แสดงการใช้แนวคิดปริวรรตกับพวก Trobiand Islanders ซึ่งเป็นชนหมู่หนึ่งทางวัฒนธรรมหมู่เกาะทะเลใต้ เขาได้วิเคราะห์ระบบแลกเปลี่ยนในรูปของ “Kula Ring” ซึ่งเป็นวงจรปิดความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนของ ๒ อย่าง กำไลและสร้อยคอ ซึ่งมักจะเดินสวนทางกันเสมอ ลักษณะของการแลกเปลี่ยนแบบนี้ คือ

๑) นำเอากำไลไปแลกเปลี่ยนกับสร้อยคอ ไม่ใช่กลับกัน

๒) ในการตีความแลกเปลี่ยนแบบนี้ อาจไม่มีรูปเป็นวัตถุได้

๓) เมื่อเริ่มแลกเปลี่ยนกันแล้ว ก็จะหยุดแค่นั้นไม่ได้ต้องแลกเปลี่ยนกันเรื่อยไป

๔) การแลกเปลี่ยนแบบนี้ ก่อให้เกิดสายใยแห่งความสัมพันธ์ทางสังคมขึ้น

แนวคิด Malinowski ส่งผลในทฤษฎีปริวรรตสมัยใหม่ คือ

๑) มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผล ต้องการสนองความต้องการจำเป็นของตน โดยอาศัยหลักเศรษฐกิจที่ลงทุนน้อยที่สุด

๒) ความต้องการจำเป็นทางจิตวิทยามากกว่าเศรษฐกิจที่เป็นพลังในการเริ่มและผูกพันการแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญในการอธิบายพฤติกรรมสังคม

๓) ความสัมพันธ์การแลกเปลี่ยน อาจครอบคลุมคนมากกว่า ๒ ฝ่าย

๔) ความสัมพันธ์การแลกเปลี่ยน โดยสัญลักษณ์เป็นกระบวนการทางสังคม ที่ก่อให้เกิดการจำแนกแตกต่างของตำแหน่งฐานะในสังคม และทำให้สังคมมีบูรณาการ และยึดเหนี่ยวกัน

โดยสรุปแนวความคิดของ Malinowski ได้นำแนวความคิด เรื่องการแลกเปลี่ยนสัญลักษณ์กันเข้ามาในทฤษฎีปริวรรตสมัยใหม่ แนวคิดเช่นนี้ เป็นรากฐานของปริทัศน์ การแลกเปลี่ยน ๒ ประการ คือ กระบวนการทางจิตวิทยา และพลังทางโครงสร้างและวัฒนธรรมในการแลกเปลี่ยน

๔) ทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์

ทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) เป็นทฤษฎีลักอีกทฤษฎีหนึ่งของสังคมวิทยา ทฤษฎีนี้เริ่มด้วยความคิดเรื่องการกระทำระหว่างกัน (Interactionism) และสัญลักษณ์ (Symbol) ซึ่งเป็นหัวใจแล้วจึงขยายวงออกไปถึงมนุษย์แต่ละคนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมและสภาพของสังคมมนุษย์ ทฤษฎีนี้นับเป็นทฤษฎีประเภทจุลภาค เพราะให้ความสำคัญต่อมนุษย์แต่ละคน ทฤษฎีนี้เข้ามาช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ (จิตใจตัวตน หรืออัตตาบุคลิกภาพ) และสังคมครบถ้วนสมบูรณ์มากขึ้น

มาร์กาเร็ต มีด (Margaret Mead) เป็นนักปรัชญาชาวอเมริกัน แต่มีชื่อเสียงทางด้านสังคมวิทยา ในฐานะผู้วางรากฐานทฤษฎีแม่บท ชื่อการกระทำระหว่างกันทางสัญลักษณ์ เนื้อหาสาระความคิดของเขาได้มาจากหนังสือ Mind, Self and Society (๑๙๔๓) ซึ่งเป็นหนังสือรวมคำบรรยายของเขาที่มีผู้จัดพิมพ์ขึ้นภายหลังจากที่เขาได้เสียชีวิตแล้ว ตอนเขามีชีวิตอยู่เขาไม่เคยพิมพ์หนังสือเป็นเล่มเลยแม้แต่เล่มเดียว

ความคิดภูหลัง สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุหรือไม่ใช่วัตถุ เช่น ความคิด ความรู้ต่าง ๆ ล้วนเป็นสิ่งที่ต้องมีการสะสมความรู้มาก่อนล่วงหน้าทั้งสิ้น ความคิดของ Mead เกี่ยวกับการกระทำระหว่างก็ไม่ต่างสิ่งประดิษฐ์อื่น ๆ สำหรับยุโรปมี George Simile ได้คิดถึงเรื่องนี้อย่างจริงจังโดยเขาใช้คำว่า Sociability แทนคำว่า Interaction ข้อคิดข้อเขียนของเขา ทำให้ความคิดเรื่องการกระทำระหว่างกันมีฐานะสูงขึ้นจากการเป็นเพียงเรื่อง “รู้รู้กันอยู่” (ทำนองเรื่องสามัญสำนึก Take-for-Granted) ซิมเมล ชี้แจงว่า โครงสร้างมหภาคและกระบวนการมหภาคที่ทฤษฎีหน้าที่นิยมและทฤษฎีขัดแย้งได้พูดไว้ เช่น ชนชั้น รัฐ ครอบครัว ศาสนา พัฒนาการ เป็นต้น ในท้ายสุดเป็นเพียงภาพสะท้อนของการกระทำระหว่างกันของบุคคลนั้นเอง ในเบื้องแรก การกระทำระหว่างกันเหล่านี้ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางสังคมระดับสูงขึ้น (กว่าระดับบุคคลที่เรียกว่า Emergent Social Phenomena) ผลต่อมาคือ เมื่อเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมระดับสูงขึ้นมาแล้ว ทำให้เป็นความรู้พื้นฐานในการทำความเข้าใจกระบวนการการกระทำระหว่างกันที่เกิดขึ้นในระยะแรก และต่อมาส่งผลให้มีความยั่งยืนต่อไปได้ ต่อจากนั้นซิมเบลได้ขยายความรู้เกี่ยวกับรูปแบบของการกระทำระหว่างกันอีกหลายอย่างที่เป็นพื้นฐานให้แก่ความคิดของนักการกระทำระหว่างกันรุ่นหลัง กระนั้นก็มีความคิดของซิมเบลก็ยังไม่เป็นระเบียบ หมวดหมู่กว้างขวางเพียงพอที่จะเป็นรากฐานสมบูรณ์ ให้กับทฤษฎีการกระทำระหว่างกันได้ ความคิดทำนองนั้นได้รับการพัฒนาขึ้นภายหลังในสังคมอเมริกัน โดยนักคิดอเมริกัน เช่น William James, Charles Horton Cooley, James Mark Balwin และ John Dewey เป็นต้น ได้แสดงให้เห็นว่า การกระทำระหว่างกันของบุคคลหล่อหลอมโครงสร้างทางสังคมอย่างไรและในทางกลับกัน ได้แสดงให้เห็นว่าโครงสร้างทางสังคมในฐานะที่เป็นข่ายงาน (Network) ของการกระทำระหว่างกันมีอิทธิพลหล่อหลอมปัจเจกชนได้อย่างไร โดยบุคคลเหล่านี้ได้ช่วยกันขยายความคิดของซิมเบลด้านต่าง ๆ ให้ละเอียดกว้างขวางขึ้น ต่อมา Mead จึงได้จัดรูปแบบความคิดที่กระจัด

กระจายกันเหล่านั้นให้เป็นระเบียบเป็นพื้นฐานสำหรับปริทรรศน์ทางการกระทำระหว่างกันได้ โดย Mead เป็นผู้เชื่อมโยงความคิดเรื่องจิตมนุษย์ อัตตามนุษย์และโครงสร้างของสังคมเข้ากับกระบวนการกระทำระหว่างกันทางสังคม

Mead จะสังเคราะห์สังกัปเหล่านี้ ด้วยฐานคติที่สำคัญ ๒ ประการ คือ ประการแรก ความอ่อนแอทางชีววิทยาของเผ่าพันธุ์มนุษย์เป็นสาเหตุให้มนุษย์ต้องรวมกันอยู่เป็นกลุ่ม เป็นสังคม เพื่อจะสามารถมีชีวิตรอด ประการที่สอง มนุษย์คัดเลือกเก็บรักษาการกระทำระหว่างกันที่ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน ซึ่งส่งผลให้มีชีวิตอยู่รวดด้วยเอาไว้ขณะเดียวกันก็สละละทิ้งการกระทำระหว่างกัน ที่ไม่ส่งเสริมความสัมพันธ์เช่นว่านั้นทิ้งไปเสีย จากฐานคติสองประการนี้ทำให้ Mead สร้างสังกัปเรื่อง “คนอื่น” เพื่อเป็นเครื่องระบุหรือทำให้เกิดจิต อัตตา และสังคม รวมทั้งเป็นเครื่องบำรุงรักษาสิ่งเหล่านั้นให้คนอยู่ต่อไปด้วย

จิตมนุษย์ Mead มีความเห็นว่า ลักษณะเด่นของจิตมนุษย์มี ๓ ประการ คือ ๑) จิตมีความสามารถใช้สัญลักษณ์กำหนดสิ่งต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อม ทำให้สามารถ “รู้จัก” สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น ๒) จิตสามารถฝึกซ้อมแนวการกระทำต่อสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าว แนวทางต่าง ๆ ก่อนที่จะได้ลงมือกระทำสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าว แนวทางต่าง ๆ ก่อนที่จะได้ลงมือกระทำจริง และ ๓) จิตสามารถหักห้ามแนวการปฏิบัติที่ไม่เหมาะไม่ควร การฝึกซ้อมในใจตามข้อ ๒ ก่อนที่จะได้มีการปฏิบัติจริง Mead เรียกกระบวนการใช้สัญลักษณ์หรือใช้ภาษานี้ว่า “การฝึกซ้อมในใจ” (Imaginative Rehearsal) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความคิดเกี่ยวกับจิตมนุษย์ของเขาว่า จิตเป็นกระบวนการไม่ใช่เป็นโครงสร้าง ความคิดเรื่องการฝึกซ้อมในใจนี่เองเป็นความคิดสำคัญทำให้ Mead อธิบายการเกิดขึ้นของกลุ่มที่เป็นระเบียบ (Organized Group) และการดำรงอยู่ได้ของกลุ่มเหล่านี้ เพราะจิตจะเลือกสรรแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมความร่วมมือและการปรับตัว จึงจะทำให้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้

ความคิดเรื่องจิตเป็นเรื่องสำคัญในทัศนะของ Mead เพราะถ้าไม่มีจิตแล้วอัตตาและสังคมก็จะไม่เกิด แต่ Mead ก็ไม่ได้สนใจเรื่องจิตของคนที่โตแล้ว เขาสนใจเฉพาะการเกิดของจิตของมนุษย์ในวัยทารกและวัยเด็ก Mead เชื่อว่า จิตเป็นผลผลิตของสังคม (Social Product) คือ ไม่ได้มีมาแต่กำเนิดจิตเกิดจากการที่มนุษย์สัมพันธ์กัน โดยขั้นแรกของทารกที่เกิดมาจะมีความสัมพันธ์กับผู้ใกล้ชิด เช่น พ่อ แม่ พี่และคนใกล้ชิดอื่น ๆ ทารกจะเลือกสรรท่าทาง (Gesture) ต่างๆที่เขาแสดงออกไปอย่างเดาสุ่มกับบุคคลเหล่านั้น ที่ทำให้บุคคลเหล่านั้นกระทำตอบในทางบวก การเลือกสรรเช่นนั้นอาจเป็นได้ทั้งโดยการสอนของบุคคลเหล่านั้นหรือเลือกเดาสุ่มเอาเอง การเลือกท่าทางเช่นนี้ ดำเนินเรื่อยไปจนกระทั่งพบ “ความหมายทั่วไป” (Common Meaning) ของท่าทางเหล่านั้นที่เข้าใจตรงกันทั้งทารกและผู้แวดล้อม จากนั้นท่าทางต่าง ๆ ก็จะมีความหมายถึงสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะขึ้น ผู้มีความสัมพันธ์กับมีแนวโน้มที่จะมีปฏิกิริยาต่อท่าทางเหล่านั้น ทำนองเดียวกัน Mead ให้ชื่อท่าทางที่มีความหมายทั่วไปนี้ว่า “ท่าทางตามประเพณี” (Conventional Gesture) ท่าทางตามประเพณีนี้จะก่อให้เกิดความไม่มีประสิทธิภาพสำหรับการกระทำระหว่างกันมากขึ้น เพราะมีความหมายตายตัว ดังนั้นจึงกระตุ้นให้ผู้เข้าสัมพันธ์ต้องปรับตัวระหว่างกันมากขึ้น เป็นผลให้เพิ่มความสามารถของบุคคลมากขึ้น

ความสามารถใช้และตีท่าทางตามประเพณี ที่มีความหมายทั่วไปของมนุษย์นี้ เป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการพัฒนาจิต อัตตา และสังคม กล่าวคือ เมื่อมนุษย์รับรู้และความท่าทางแล้วก็แสดงว่า มนุษย์มีความสามารถ “สวมบทบาทของผู้อื่น” (เอาในเขามาใส่ใจเรา Take the role of the Other) เพราะเมื่อมาถึงตอนนี้ เขาสามารถนึกคิดตามแนวของผู้ที่เขาต้องร่วมมือเพื่อการอยู่รวดได้ เมื่อสามารถอ่านและตีความท่าทางตามประเพณีที่ไม่ได้แสดงออกมาอย่างเปิดเผยได้ บุคคลก็สามารถฝึกซ้อมแนวปฏิบัติตอบในใจ เพื่อเลือกแนวทางที่จะได้รับความร่วมมือจากผู้อื่นก่อนเอาใจเขามาใส่ใจเราได้ ดังนั้น การที่บุคคลสามารถเอาใจเขามาใส่ใจเราได้ จึงเป็นการเพิ่มความความเป็นไปได้ จึงเป็นการเพิ่มความเป็นไปได้ในการกระทำระหว่างกันที่ประสานร่วมมือกัน เมื่อบุคคลได้พัฒนาความสามารถ ๓ ประการ ต่อไปนี้ คือ ๑) ความสามารถในการเข้าใจท่าทางตามประเพณีนี้ได้ ๒) สามารถใช้ท่าทางต่างๆเหล่านี้ เข้าใจท่าทางของคนอื่นได้ และ ๓) สามารถฝึกซ้อมแนวทางปฏิบัติตามทางเลือกต่างๆในใจได้

Mead เชื่อว่าบุคคลหรือสิ่งมีชีวิตนั้นมี “จิต” แล้วอัตตา ทางสังคม เมื่อมนุษย์สามารถให้ความหมายกับสิ่งต่าง ๆ และบุคคลอื่นในสภาพแวดล้อมได้แล้ว เขาก็สามารถให้ความหมายกับตัวของเขาได้เสมือนเป็นสิ่ง หรือบุคคลอื่นเหมือนกัน ดังนั้น การตีความหมายของท่าทางต่าง ๆ จึงไม่เพียงแต่ช่วยให้เกิดการประสานงาน ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น แต่จะสามารถนำมาประเมินผลตนเองได้ด้วย การประเมินผลตนเองขึ้นอยู่กับกระบวนการของจิต Mead กล่าวว่าเมื่อบุคคลได้ “ภาพตนเอง” (Self-Image) จากสายตาของคนอื่นที่สัมพันธ์กับตนระยะหนึ่ง ภาพตนเองที่มีลักษณะชั่วคราวนี้จะค่อย ๆ ฝังลึก จนในที่สุดจะกลายเป็น “ความคิดเกี่ยวกับตนเอง” (Self-Conception) ที่เป็นเสมือนวัตถุอย่างหนึ่งที่มีความสม่ำเสมอ เป็นบุคคลประเภทหนึ่งที่มีท่าทีความโน้มเอียงที่จะชอบสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Disposition) ที่ประสานสอดคล้องกัน มั่นคงถาวรของตนขึ้น กลายเป็นอัตตาของบุคคลนั้น Mead เลือกแสดงขั้นตอนสำคัญ ในกระบวนการพัฒนาอัตตา ๓ ขั้นตอนด้วยกัน โดยแต่ละขั้นตอนจะแสดงทั้งการเปลี่ยนแปลงภาพตัวเองที่ลักษณะชั่วคราวและการลงรากฝังลึกลงไป ในความรู้สึกของความคิดเกี่ยวกับตนเองด้วย คือ ประการที่ ๑ ขั้นเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Role-Taking) ซึ่งการสมบทบาทของผู้อื่น Mead เรียกว่า ขั้นการเล่นบท (Play Stage) ในขั้นนี้เป็นขั้นที่มนุษย์ยังเป็นเด็กทารกมีความสามารถในการเล่นบทได้จำกัดเพียงคนสองคน ภาพของตนเองก็ยังจำกัดไม่ฝันเน้นแต่อย่างใดขั้นที่ ๒ ขั้นเกมกีฬา (Game Stage) ช่วงนี้ร่างกายของเด็กเจริญวัยขึ้นแล้ว สามารถสวมบทบาของผู้อื่นได้มากขึ้น ตัวอย่าง เช่น การประสานร่วมมือกับผู้ได้มากขึ้น ร่วมกิจกรรมที่มีการประสานงานกันอย่างมีระเบียบมากขึ้น (Mead ชอบเทียบเคียงขั้นนี้กับทีมฟุตบอล) โดยบุคคลจะต้องสวมบทของนักฟุตบอลคนหนึ่ง เล่นฟุตบอลประสานกับคนอื่น (ให้ได้ชัยชนะทีมคู่ต่อสู้และชนะใจคนดู) ขั้นสุดท้ายเป็นขั้นที่บุคคลสามารถสวมบทบาทของบุคคลทั่วไป (Generalized Other) หรือกลุ่มท่าทีของสังคม ขั้นนี้เป็นขั้นที่ Mead เห็นว่าบุคคลสามารถยึดถือปริทรรศน์ทั่วไปของชุมชน หรือความเชื่อทั่วไป ค่านิยม บรรทัดฐานของสังคมหนึ่งในการกระทำระหว่างกันด้านต่าง ๆ ได้ ซึ่งหมายถึง มนุษย์สามารถทั้ง ๑) เพิ่มความเหมาะสมในการตอบโต้กับผู้อื่น ในการกระทำระหว่างกันมากขึ้น และ ๒) ขยายขอบเขตภาพตนเองจากความสามารถในการสวมบทบาทของบุคคลจำนวนมากขึ้นอยู่เสมอ และการขยายวงจำนวนคนที่บุคคล สวมบทบาทนี่เอง ที่เป็นขั้นตอนของพัฒนาการของอัตตาขั้นต่างของมนุษย์

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัยรุ่น

๒.๒.๑ ความหมายของวัยรุ่น

คำว่า วัยรุ่น มีผู้ให้ความหมายและคำนิยามมากมาย จะขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒[๒๒] ได้ให้ความหมายของวัยรุ่น คือภาวะหรือเหตุการณ์ที่อยู่ในระยะต่อกันถือว่าเป็นระยะสำคัญที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพหรือความคิด เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๔ กำหนดว่า “เยาวชน” หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีบริบูรณ์ถึง ๒๕ ปีบริบูรณ์

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization)[๒๓] ให้คำจำกัดความของวัยรุ่นไว้ ๓ ลักษณะ คือ เป็นช่วงอายุที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย โดยมีการเจริญเติบโตในด้านส่วนสูงน้ำหนัก รวมถึงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะเพศในลักษณะที่พร้อมจะมีเพศสัมพันธ์ได้ เป็นระยะที่มีพัฒนาการด้านจิตใจจากเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ (Maturity) มีความสามารถในการคิดที่เป็นนามธรรมมากขึ้น และเป็นระยะที่มีพัฒนาการทางด้านสังคม โดยมีการเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นในครอบครัวไปสู่ภาวะที่ต้องรับผิดชอบและพึ่งตนเอง (Independence)

สุชา จันทน์เอม[๒๔] ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นวัยย่างเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ โดยถือเอาจากความพร้อมทางด้านร่างกายหรือภาวะสูงสุดขีดของร่างกายเป็นเครื่องตัดสิน เป็นระยะที่ร่างกายจะมีการเจริญเติบโตของระบบอวัยวะเพศ และสามารถทำงานได้เต็มที่

นิภา จิรภัทร์ [๒๕]ได้ให้ความหมายของวัยรุ่นตรงกับคาว่า “adolescence” ในภาษาอังกฤษ มีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินว่า “adolescence” ซึ่งมีความหมายว่าเจริญเติบโตหรือเจริญไปสู่วุฒิภาวะ (Maturity) คือ การที่เด็กบรรลุถึงขั้นวุฒิภาวะนี้ไม่ใช่จะเจริญแต่ทางร่างกายเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาไปทั้ง ๔ ด้านพร้อม ๆ กัน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา

สรุปได้ว่า วัยรุ่น เป็นสภาวะของบุคคล ช่วงเวลาที่คาบเกี่ยวระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่เต็มที่ เป็นช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ จิตใจ ค่านิยม อุดมคติ และสังคม

๒.๒.๒ การกำหนดช่วงอายุของวัยรุ่น

การกำหนดหรือการแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่น เป็นการกำหนดช่วงอายุของการเข้าสู่วัยรุ่นไม่สามารถกำหนดได้อย่างชัดเจน ซึ่งการเลือกใช้เกณฑ์การตัดสินมีความแตกต่างกันในแต่ละทฤษฎี และสังคมที่แตกต่างกัน โดยทั่วไปจะแบ่งช่วงของวัยรุ่นเป็น ๓ ช่วง ดังต่อไปนี้

---

[๒๒] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุคส์ พับลิเคชั่นส, ๒๕๔๖).

[๒๓] World Health Organization, **Adolescent Psychology**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://en.wikipedia.org [๓ มกราคม ๒๕๖๑].

[๒๔] สุชา จันทน์เอม, **จิตวิทยาวัยรุ่น**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒), หน้า ๖.

[๒๕] นิภา จิรภัทร์, ก**ารควบคุมเรื่องเพศในผู้หญิงไทยในปัจจุบัน กรณีศึกษาการควบคุมเรื่องเพศในวัยรุ่น**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒.

๑) วัยรุ่นตอนต้น (อยู่ในช่วงอายุ ๑๐-๑๓ ปี) เป็นช่วงแรกของการเข้าสู่วัยรุ่น ในช่วงนี้วัยรุ่นจะยังมีพฤติกรรมค่อนข้างไปทางเด็กเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายทุกระบบ วัยรุ่นจะมีความคิดหมกมุ่นกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ซึ่งจะส่งผลกระทบไปยังจิตใจ ทำให้อารมณ์หงุดหงิดและแปรปรวนง่าย

๒) วัยรุ่นตอนกลาง (อยู่ในช่วงอายุ ๑๔-๑๖ ปี) เป็นช่วงที่มีพฤติกรรมก่ำกึ่งระหว่างความเป็นเด็กกับผู้ใหญ่ ช่วงนี้วัยรุ่นจะยอมรับสภาพร่างกายที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นหนุ่มเป็นสาวได้ เริ่มมีความคิดที่ลึกซึ้ง ต้องการหาอุดมการณ์และหาเอกลักษณ์ของตนเอง เพื่อความเป็นตัวของตัวเอง ๓) วัยรุ่นตอนปลาย (อยู่ในช่วงอานุ ๑๗-๑๙ ปี) เป็นช่วงเวลาของการตัดสินใจที่จะเลือกอาชีพที่เหมาะสมและเป็นช่วงเวลาที่จะมีความผูกพันกับเพื่อนต่างเพศ สภาพทางร่างกายเปลี่ยนแปลงเติบโตโดยสมบูรณ์เต็มที่ และบรรลุนิติภาวะในเชิงกฎหมาย[๒๖]

๒.๒.๓ พัฒนาการของวัยรุ่น

วัยรุ่นอยู่ในช่วงระยะที่เปลี่ยนผ่านจากความเป็นเด็ก ไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะซึ่งต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ สังคม และการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ สรุปได้[๒๗] ดังนี้

๑) การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย

๑.๑ ขนาดและความสูง ในวัยเด็กทั้งเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายจะมีความกว้างของไหล่ และสะโพกใกล้ เคียงกัน แต่เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น ผู้ชายจะมีอัตราเร็วในการเจริญเติบโตของไหล่มากที่สุด ทำให้วัยรุ่นผู้ชายจะมีไหล่กว้างกว่า ในขณะที่วัยรุ่นผู้หญิงมีอัตราการเจริญเติบโตของสะโพกมากกว่าผู้ชาย นอกจากนี้การที่วัยนี้มีการเจริญเติบโตสูงใหญ่ได้รวดเร็ว โดยเฉพาะที่ คอ แขน ขา มากกว่าที่ลาตัว จะทำให้วัยรุ่นรู้สึกว่าตัวเองมีรูปร่างเก้งก้างน่ารำคาญและการเจริญเติบโตหรือการขยายขนาดของร่างกายในแต่ละส่วน อาจเกิดขึ้นไม่พร้อมกัน หรือไม่เป็นไปตามขั้นตอน เช่น ร่างกายซีกซ้ายและซีกขวาเจริญเติบโตมีขนาดไม่เท่ากันในระยะแรก ๆ ซึ่งเป็นเหตุทำให้เด็กตกอยู่ในความวิตกกังวลสูงได้ จึงควรให้ความมั่นใจกับวัยนี้

๑.๒ ไขมันและกล้ามเนื้อ เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงมีความหนาของไขมันที่สะสมอยู่ใต้ผิวหนังใกล้เคียงกัน จนกระทั่งอายุประมาณ ๘ ปีจะเริ่มมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว วัยรุ่นชายจะมีกำลังของกล้ามเนื้อมากกว่าวัยรุ่นผู้หญิง พละกำลังของกล้ามเนื้อจะแข็งแรงขึ้น หลังจากนั้นวัยรุ่นชายจะมีไขมันใต้ผิวหนังบางลง พร้อม ๆ กับมีกล้ามเนื้อเพิ่มมากขึ้น และแข็งแรงขึ้น ซึ่งจะทำให้วัยรุ่นชายดูผอมลงโดยเฉพาะที่ขา น่อง และแขน สำหรับวัยรุ่นหญิงถึงแม้ว่าจะมีการเพิ่มขึ้นของกล้ามเนื้อแต่ขณะเดียวกันจะมีการสะสมของไขมันใต้ผิวหนังเพิ่มขึ้นอีกโดยที่น้ำหนักจะเพิ่มได้ถึงร้อยละ ๒๕ของน้ำหนัก โดยเฉพาะไขมันที่สะสมที่เต้านมและสะโพก ประมาณร้อยละ ๕๐ ของวัยรุ่นหญิงจะรู้สึกไม่

---

[๒๖] กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, **สุขภาพจิตไทย พ.ศ. ๒๕๔๓-๒๕๔๔**, (กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๔), ไม่ปรากฏหมายเลขหน้า.

[๒๗] สุริยเดว ทรีปาตี, **พัฒนาการและการปรับตัวในวัยรุ่น**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, ๒๕๕๑), หน้า ๑-๗.

พอใจในรูปลักษณ์ของตน และมักคิดว่าตัวเอง “อ้วน” เกินไป มีวัยรุ่นหลายคนที่พยายามลดน้ำหนักจนถึงขั้นที่มีรูปร่างผอมแห้ง

๑.๓ โครงสร้างใบหน้า ช่วงนี้กระดูกของจมูกจะโตขึ้น ทำให้ดั้งจมูกเป็นสันขึ้น กระดูกขากรรไกลบนและขากรรไกรล่างเติบโตเร็วมากในระยะนี้ เช่นเดียวกับกล่องเสียง ลำคอ และกระดูกอัยลอยด์ และพบว่าในวัยรุ่นชายจะเจริญเติบโตเร็วกว่าวัยรุ่นหญิงชัดเจน เป็นเหตุให้วัยรุ่นชายเสียงแตก

๑.๔ การเปลี่ยนแปลงของระดับฮอร์โมน ทั้งฮอร์โมนการเติบโต (growth hormone) และฮอร์โมนจากต่อมัธยรอยด์มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโต รวมทั้งฮอร์โมนทางเพศ นอกจากระดับฮอร์โมนจะมีผลโดยตรงต่อการเจริญเติบโตทางร่างกาย และอวัยวะเพศในวัยรุ่นแล้วตัวของมันเองยังส่งผลถึงความรู้สึกทางอารมณ์และจิตใจ ปฏิกิริยาการเรียนรู้ ฯลฯ ในวัยรุ่นอีกด้วย วัยรุ่นจะผ่านช่วงวิกฤตนี้ได้ นอกจากจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพร่างกายที่เปลี่ยนไปแล้ว ยังต้องเข้าใจและควบคุมอารมณ์ความรู้สึกที่พลุ่งพล่านขึ้น จากการเปลี่ยนแปลงของระดับฮอร์โมนต่าง ๆ อีกด้วย โดยเฉพาะต่อมไขมันใต้ผิวหนัง และต่อมเหงื่อจะทำหน้าที่เพิ่มมากขึ้น เป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาเรื่อง “สิว” และ “กลิ่นตัว” แต่เนื่องจากวัยนี้จะให้ความสนใจเกี่ยวกับร่างกายที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีความระแวดระวังตัวเองมาก จึงทำให้วัยรุ่นพยายามที่จะรักษา “สิว” อย่างเอาเป็นเอาตาย ทั้ง ๆ ที่สิวจะเป็นปัญหาในช่วงวัยนี้แค่ระยะสั้น ๆ เท่านั้น

๑.๕ การเปลี่ยนแปลงของอวัยวะเพศ วัยรุ่นหญิงมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในช่วงระยะ ๑ ปี ก่อนที่ จะมีประจำเดือน โดยเฉพาะการเจริญเติบโตของเต้านม ซึ่งเริ่มมีการขยายในขนาดเมื่ออายุประมาณ ๘-๑๓ปี และจะใช้เวลา ๒-๒ ปีครึ่ง จึงจะเจริญเติบโตเต็มที่ ในช่วงอายุ ๑๑-๑๓ ปี วัยรุ่นหญิงส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๘๐) จะมีรูปร่างเป็นสาวเต็มตัว ดังนั้นในชั้นประถมตอนปลายหรือมัธยมต้น จะเห็นว่าวัยรุ่นสาวจะมีรูปร่างสูงใหญ่เป็นสาวน้อยแรกรุ่น ในขณะที่พวกผู้ชายยังดูเป็นเด็กชายตัวเล็ก ๆ ทั้ง ๆ ที่เด็กผู้หญิงเคยตัวเล็กกว่าเด็กผู้ชายมาตลอด ทำให้เด็กสับสนและเป็นกังวลกับสภาพร่างกายได้ การมีรอบเดือนครั้งแรก จะมีเมื่ออายุประมาณ ๑๒-๑๓ ปี การที่มีประจำเดือนแสดงให้เห็นว่า มดลูกและช่องคลอดได้เจริญเติบโตเต็มที่ แต่ในระยะ ๑-๒ ปี แรกของการมีประจำเดือน มักจะเป็นการมีประจำเดือนโดยไม่มีไข่ตก รอบเดือนในช่วงปีแรกจะมาไม่สม่ำเสมอ หรือขาดหายไปได้ และเมื่อมีประจำเดือนแล้ว พบว่าเด็กผู้หญิงยังสูงต่อไปอีกเล็กน้อยไปได้อีกระยะหนึ่ง และจะเติบโตเต็มที่เมื่อประมาณอายุ ๑๕-๑๗ ปี การมีรอบเดือนครั้งแรกอาจทำให้รู้สึกพอใจและภูมิใจที่เป็นผู้หญิงเต็มตัว หรืออาจจะรู้สึกในทางลบ คือ หวั่นไหว หวาดหวั่นหรือตกใจได้เช่นกัน โดยทั่วไปการมีรอบเดือนครั้งแรกจะเพิ่มความใกล้ชิดระหว่างวัยรุ่นหญิงกับมารดาถ้าเคยไว้วางใจกันมาก่อน แต่วัยรุ่นหญิงบางคนจะปกปิดไม่กล้าบอกใคร เพราะเข้าใจไปว่าอวัยวะเพศฉีกขาด หรือเป็นแผลจากการสำรวจตัวของวัยรุ่นเอง ในช่วงนี้วัยรุ่นจะกังวลหมกมุ่นกับรูปร่างหน้าตา และมักใช้เวลาอยู่หน้ากระจกนาน ๆ เพื่อสำรวจรูปร่าง ส่วนเว้าส่วนโค้งหรือใช้กระจกส่งดูบริเวณอวัยวะเพศด้วยความอยากรู้ อยากเห็น ซึ่งก็ไม่ใช่พฤติกรรมที่ผิดปกติแต่อย่างใด[๒๘] สำหรับวัยรุ่นชาย ซึ่งจะเริ่มมีการ

---

[๒๘] สุริยเดว ทรีปาตี, **พัฒนาการและการปรับตัวในวัยรุ่น**, หน้า ๑-๗.

เจริญเติบโตของลูกอัณฑะ เมื่อเข้าสู่ช่วงอายุ ๑๐-๑๓ ปี ครึ่ง และจะใช้เวลานาน ๒–๔ ปี กว่าที่จะเติบโตและทำงานได้อย่างสมบูรณ์ ในขณะที่รูปร่างภายนอกจะมีการเจริญเติบโตเปลี่ยนแปลงช้ากว่าวัยรุ่นหญิง ประมาณ ๒ ปี คือ ประมาณอายุ ๑๒-๑๔ ปี ในขณะที่เพื่อนผู้หญิงที่เคยตัวเล็กกว่ากลับเจริญเติบโตแซงหน้า ทำให้วัยรุ่นชายมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับรูปร่าง ความสูง ได้มาก เมื่อเติบโตเข้าสู่วัยรุ่นตอนกลางช่วงวัย ๑๔-๑๖ ปี ลูกอัณฑะเจริญเติบโตและทำงานได้เต็มที่จึงสามารถพบภาวะฝันเปียกได้ บางคนเข้าใจผิดคิดว่าฝันเปียกเกิดจากการสำรวจความใคร่ด้วยตัวเอง หรือเป็นความผิดอย่างแรง หรือทำให้สภาพจิตผิดปกติ หรือบางรายวิตกกังวลไปกับจินตนาการหรือความฝัน เพราะบางครั้งจะเป็นความคิด ความฝันเกี่ยวข้องกับคนในเพศเดียวกัน ซึ่งก็ไม่ถือว่าเป็นเรื่องที่ผิดปกติอย่างใด

๒) การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์และสังคม

ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายจะทำให้เกิดผลกระทบต่ออารมณ์ และจิตใจได้อย่างตรงไปตรงมา ทั้งความวิตกกังวล หงุดหงิด หมกมุ่น ไม่พอใจในรูปร่างที่เปลี่ยนไป

๒.๑ ความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย เด็กผู้ชายที่เข้าสู่วัยรุ่นช้าจะมีความวิตกกังวลสูงเกี่ยวกับความแข็งแรงของร่างกาย ซึ่งอาจจะไม่มั่นใจในความเป็นชาย รู้สึกว่าตัวเองไม่สมบูรณ์มักลูกล้อเลียน กลั่นแกล้งจากเพื่อน ๆ ที่รูปร่างใหญ่โตกว่า มีความภาคภูมิใจในตนเองในระดับต่ำ และรู้สึกว่าตัวเองมีปมด้อยฝังใจไปได้อีกนาน วัยรุ่นหญิงที่โตเร็วกว่าเพื่อในวัยเดียวกัน (early mature) มักจะรู้สึกอึดอัดและรู้สึกเคอะเขิน ประหม่าอายต่อสายตาและคำพูดของเพศตรงข้าม ในขณะที่สภาพอารมณ์ จิตใจยังเป็นเด็ก

๒.๒ ความวิตกกังวลกับอารมณ์เพศที่สูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงของระดับฮอร์โมนทางเพศ ซึ่งจะส่งผลทำให้วัยรุ่นเกิดอารมณ์เพศขึ้นมาได้บ่อย วัยรุ่นหลายคนที่มีกิจกรรม ส่วนตัวที่เบี่ยงเบนความสนใจ ทำให้สามารถควบคุมอารมณ์ได้อย่างดี โดยเฉพาะในวัยรุ่นที่ชอบเล่นกีฬากลางแจ้งเป็นประจำวัยนี้จะมีความสนใจ อยากรู้อยากเห็นอยู่แล้วเป็นทุน และเมื่อมาผสมกับการที่มีระดับฮอร์โมนทางเพศเพิ่มสูงขึ้น จะทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะหัดสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง อยากรู้อยากเห็นกิจกรรมทางเพศผู้ใหญ่ควรเข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดร่วมกับความอยากรู้อยากเห็นของวัยรุ่นควรให้ความรู้ในเรื่องเพศที่ถูกต้อง และถือว่าความรู้สึกในวัยนี้เป็นเรื่องธรรมดา เป็นธรรมชาติอย่างหนึ่ง การที่วัยรุ่นจะสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองนั้น ไม่มีอันตรายต่อร่างกาย และไม่ถือว่าเป็นเรื่องที่ผิดศีลธรรม ถ้ากระทำอย่างระมัดระวังเป็นส่วนตัว และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เป็นต้น

๒.๓ ความวิตกกังวลกลัวการเป็นผู้ใหญ่ วัยนี้จะมีความคิดวิตกกังวล กลัวจะไม่เป็นที่ยอมรับจากคนรอบข้าง มักจะกลัวความรับผิดชอบ ซึ่งจะรู้สึกว่าเป็นภาระที่หนักหนา ยุ่งยาก บางครั้งอยากจะเป็นเด็ก อยากแสดงอารมณ์สนุกสนาน ร่าเริง เบิกบาน

๒.๔ ความวิตกกังวลในความงดงามทางร่างกาย ไม่ว่าวัยรุ่นหญิงหรือชายก็จะมีความรู้สึกต้องการให้คนรอบข้าง ชื่นชมเกี่ยวกับรูปลักษณ์ภายนอกของตน สมเพศ สมวัย นั่นเป็นเพราะว่าเด็กจะสำนึกว่าความสวยงามทางกายเป็นแรงจูงใจ ทำให้คนยอมรับ ทำให้เพื่อนยอมรับเข้าไปในกลุ่มได้ง่าย เป็นวิถีทางหนึ่งที่จะเข้าสู่สังคมและเป็นที่ดึงดูดใจของเพศตรงข้าม ช่วงนี้จะเห็นว่าวัยรุ่นจะสนอกสนใจ พิถีพิถันในการเลือกเสื้อผ้า การหวีผม เอาใจใส่ต่อการออกกำลังกาย สนใจ

คุณค่าทางอาหาร เครื่องประดับ สุขภาพอนามัย การวางตัวให้สมบทบาททางเพศ การวางตัวในสังคม และความสนใจในแต่ละเรื่องอาจอยู่ได้ไม่นาน

๓) การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ

๓.๑ ความรักและความห่วงใย ความรู้สึกอยากที่จะถูกรัก และยังอยากได้รับความเอาใจใส่ ห่วงใยจากบุคคลที่มีความสำคัญต่อเด็กแต่มักจะมีข้อแม้ว่าจะต้องไม่ใช่การแสดงออกของพ่อแม่ที่ทำกับเขาราวกับเด็กเล็ก ๆ ไม่ต้องการความเจ้ากี้เจ้าการ ไม่ต้องการให้แสดงความห่วงใยอยู่ตลอดเวลา

๓.๒ เป็นอิสระอยากทำอะไรได้ด้วยตัวของตัวเอง อยากทำในสิ่งที่ตัวเองคิดแล้วว่าดี อยากมีส่วนในการตัดสินใจ อยากที่จะทำตัวห่างจากพ่อแม่ ห่างจากคำสั่งการเจริญเติบโตในการทำงานของสมอง ทำให้เด็กวัยนี้เริ่มมีความคิดอ่านเป็นของตนเอง เริ่มมีความคิดแบบนามธรรม (abstract thinking) การแยกจากพ่อแม่ในเกือบทุกรูปแบบ บางครั้งอาจทำให้วัยรุ่นเกิดความรู้สึกสับสนสองจิตสองใจ และอาจมีความรู้สึก “สูญเสีย” ในความรัก ความเอาใจใส่จากพ่อแม่ แต่ถ้าพวกเขายอมรับการดูแลหรือยอมทำตามคำสั่งของพ่อแม่ ก็จะไปขัดกับความต้องการที่จะเป็นเด็กโตเป็นอิสระของตนเองที่ต้องการพึ่งพาตนเอง การให้การเลี้ยงดูจึงต้องอาศัยความเข้าใจ และเคารพในสิทธิส่วนบุคคลด้วย

๓.๓ ต้องการเป็นตัวของตัวเอง ความต้องการที่ยอมรับในสิ่งที่มาจากตัวของตัวเขาทำให้พวกเขามั่นใจในตัวเอง พ่อแม่คงต้องส่งเสริมให้เด็กได้ช่วยเหลือตัวเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ตามวัย เพราะในการฝึกเด็กนั้น นอกจากจะทำให้เด็กได้ใช้มือได้อย่างคล่องแคล่วแล้ว ยังช่วยทำให้เด็กได้หัดคิด หัดตัดสินใจในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วย

๓.๔ อยากรู้ อยากเห็น อยากลอง การลองผิดลองถูก และคอยสังเกตดูจากปฏิกิริยาของคนรอบข้าง เพื่อตัดสินว่าสิ่งที่ทำนั้น ดีเลวเป็นอย่างไรวัยที่โตขึ้น เมื่อความสามารถเพิ่มขึ้น ร่างกายเจริญเติบโตขึ้นมา สิ่งรอบตัวต่าง ๆ ที่น่าสนใจ และท้าทายความสามารถก็จะเริ่มเข้ามาเพื่อทดลองการสนับสนุนส่งเสริมเด็กให้คงสภาพอยากรู้ อยากเห็น อยากลองและได้มีโอกาสทดลองสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ในขอบเขตที่เหมาะสมเพิ่มขึ้นตามวัย จะทำให้เด็กก้าวเข้าสู่วัยรุ่นด้วยความภาคภูมิใจที่ตนเองเคยมีประสบการณ์ต่าง ๆ มาบ้างสิ่งเหล่านี้จะมาเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง ดังนั้นจะเห็นว่าการฝึกสอนและให้โอกาสเด็กได้ทดลองทาในสิ่งที่ถูกต้อง ควรฝึกสอนมาตั้งแต่เด็กและควรค่อย ๆ สอนถึงอันตรายในหลายสิ่งหลายอย่างที่มีอยู่ในสังคม และวิธีการแก้ไข เรียนรู้ทั้งสิ่งที่ดีและเลว การฝึกให้เด็กได้ลองในสิ่งที่น่าลอง แต่เสนอให้หัดยั้งตัวเองในสิ่งที่อันตรายจึงเป็นวิธีที่สำคัญมาตั้งแต่วัยเรียน แต่ในทางตรงกันข้ามในกลุ่มวัยรุ่นที่ไม่เคยถูกฝึกให้ลองคิด ลองทำก่อน จะเกิดความสับสน วุ่นวายใจขาดความรู้ ขากทักษะ ขาดการฝึกฝน ขาดการลองทำผิดทำถูกมาก่อน จึงทำให้กลุ่มนี้ตกอยู่ในกลุ่มที่มีอันตรายสูง และในกลุ่มเด็กวัยรุ่นที่พ่อแม่ปล่อยปละละเลย หรือไม่เคยสอนให้ยับยั้งชั่งใจมาก่อน นึกอยากทาอะไรก็จะทำ ไม่เคยต้องผิดหวัง ไม่เคยสนใจว่าการกระทำของตัวจะส่งผลกระทบต่อผู้คนรอบข้างอย่างไร พฤติกรรมอยากลองของ มักจะมีสูงสุดในช่วงวัยรุ่นตอนกลาง เป็นเด็กก็ไม่ใช่ เป็นผู้ใหญ่ก็ไม่เชิง แนวความคิดและการยับยั้งตัวเองมีไม่มากพอ

๓.๕ ความถูกต้อง ยุติธรรม โดยเฉพาะเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นตอนกลาง มักจะถือว่าความยุติธรรมเป็นลักษณะหนึ่งของความเป็นผู้ใหญ่ วัยรุ่นจึงให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับความถูกต้อง ยุติธรรมตามทัศนะของตนเป็นอย่างยิ่ง และอยากจะทำอะไรหลาย ๆ อย่าง เพื่อเรียกร้องความยุติธรรม ทั้งในแง่บุคคลและสังคมส่วนรวม จึงมักจะเห็นภาพวัยรุ่นถกเถียงกันเรื่องของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว

๓.๖ ความตื่นเต้น ท้าทาย ความต้องการหาประสบการณ์แปลก ๆ ใหม่ ๆ เกลียดความจำเจซ้ำซาก วัยรุ่นกลุ่มนี้จะสร้างความตื่นเต้นท้าทายกับการที่กระทำผิดต่อกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของทางบ้าน และกฎของสังคมนั่นเป็นเพราะว่าเป็นความตื่นเต้น และความรู้สึกว่าถูกท้าทาย แนวทางการเลี้ยงดูเด็กฝึกให้เด็กได้มีโอกาสทำงานที่ท้าทายความสามารถทีละน้อยอยู่ตลอดเวลา จะส่งผลทำให้เด็กได้พัฒนาความเชี่ยวชาญขึ้นมาได้ แก้ปัญหาได้[๒๙]

๓.๗ ต้องการการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของบ้าน ของกลุ่มเพื่อน พื้นฐานการเลี้ยงดูที่ยอมรับและมีความรักความผูกพันระหว่างพ่อแม่เด็ก จะมีผลทำให้เด็กเกิดความรู้สึก ดังที่กล่าวมานี้อย่างง่ายดาย จากการฝึกฝนให้โอกาสเด็กในการตัดสินใจลงมือกระทำหรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ และรับฟังพยายามทำความเข้าใจตาม ถ้าเบี่ยงเบนก็ช่วยแก้ไข ถ้าถูกต้องก็ชมเชยและชื่นชม สิ่งเหล่านี้จะไปกระตุ้นให้เด็กเกิดความรู้สึกเป็นที่ยอมรับจากบุคคลภายในบ้าน ซึ่งจะส่งผลทำให้เด็กอยากเป็นที่ยอมรับจากเพื่อน จากครูและจากคนอื่น ๆ ต่อ ๆ ไป จึงเป็นเหตุผลจูงใจกระทำความดีมากขึ้น ๆ แต่ในกรณีตรงกันข้าม ถ้าเด็กคนใดเกิดมาในครอบครัวที่ยุ่งเหยิง ทำให้พ่อแม่ไม่มีปัญหาพอที่จะดูแลเด็ก กลับจะต้องส่งเด็กมาฝากให้ญาติเลี้ยงเป็นภาระ ไม่มีใครเป็นธุระจัดการอะไรให้อย่างออกนอกหน้า ถ้าไม่จำเป็นก็ไม่ค่อยอยากจะรับรู้ รับฟังเรื่องของเด็ก ถึงเวลาจะนานก็ไม่รู้ว่าใครจะให้ความอบอุ่นเมตตาหรือรักได้มีความรู้สึกโดดเดี่ยว ไม่เป็นที่ต้องการของใครแม้แต่คนเดียวในบ้านไม่ว่าจะถูกหรือทำผิด ทำดี หรือทำชั่วก็ไม่มีคนเห็นคนทัก หาคนที่หวังดีจริงจังในการแนะนำตักเตือนอดทนช่วยฝึกสอนก็ไม่มี ในลักษณะเช่นนี้เด็กจะมีชีวิตที่เลื่อนลอย ไม่รู้สึกว่าตัวเองเป็นสมาชิกภายในบ้านเป็นคนหนึ่งภายในครอบครัว ไม่มีใครรับฟังปัญหา หรือไม่รู้ว่าจะปรึกษาใคร เมื่อเติบโตไปโรงเรียนก็มักจะพกพาเอาความรู้สึกโดดเดี่ยว ว้าเหว่นี้ไปที่โรงเรียน ความที่ทักษะไม่ได้ถูกฝึกสอนมาตั้งแต่ที่บ้านจึงทำให้ผลการเรียนไม่ดี และมักจะแยกตัวออกจากกลุ่มเพื่อน

๒.๒.๔ ปัญหาเกี่ยวกับวัยรุ่น

วัยรุ่นถือเป็นวัยที่สำคัญที่สุด ซึ่งอาจพัฒนาไปสู่วัยผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ หรืออาจหลงเดินทางผิดจนหมดอนาคต อิริคสัน (Erikson) นักจิตวิทยาวัยรุ่นได้กล่าวถึงวัยรุ่นว่าเป็น “วัยวิกฤต”[๓๐] วัยรุ่นจึงเป็นวัยที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหามากที่สุด สาเหตุของปัญหาวัยรุ่นมีหลายประการ เช่น เกิดจากมีอารมณ์ตึงเครียด เกิดความทุกข์ และความวิตกกังวลใจ มีอารมณ์โกรธ และต้องการระบายออก มีความขัดแย้งภายในใจ ชอบความท้าทาย มีอารมณ์พิศวาส และมีความต้องการทางเพศ หรือได้รับความกดดันจากสังคมรอบข้างทั้งนี้ ได้มีผู้จัดลำดับความกดดันในเรื่องต่าง ๆ ของวัยรุ่นเรียงตามลำดับ

---

[๒๙] สุริยเดว ทรีปาตี, **พัฒนาการและการปรับตัวในวัยรุ่น**, หน้า ๑-๗.

[๓๐] Erikson, E. H. **Identity: Youth and Crisis**, (New York: W. W. Norton, 1968), p. 3.

จากมากไปสู่น้อยไว้ดังต่อไปนี้[๓๑] เพศ ยาเสพติด งาน การศึกษา การสอบคัดเลือก เพื่อน ผลการเรียน การสอบ สงคราม ปัญหาของเพื่อน ปัญหาอนาคต มีผู้กล่าวว่าปัญหาวัยรุ่นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะแก้ให้หมดไปได้ เพราะปัญหาวัยรุ่นเป็นปัญหาเฉพาะของแต่ละยุคสมัย ในยุคสมัยหนึ่งก็มีปัญหาแบบหนึ่ง ซึ่งถึงแม้ว่าเราจะแก้ปัญหาในสมัยนั้น ๆ ได้ แต่เมื่อเข้าสู่ยุคใหม่ก็จะเกิดปัญหาใหม่ๆขึ้นมา ให้เราตามแก้ไปเรื่อย ๆ ซึ่งก็สอดคล้องกับปัญหาสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเช่นกัน ทั้งนี้ ปัญหาวัยรุ่นส่วนมากที่พบจะ ได้แก่

๑) ปัญหาด้านพัฒนาการ พัฒนาการของวัยรุ่นสามารถแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ดังนั้น จึงขอกล่าวถึงปัญหาด้านพัฒนาการของวัยรุ่นในแต่ละด้านตามลำดับ เมื่อเด็กเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดจะเกิดขึ้นกับร่างกายก่อน เมื่อร่างกายเจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ววัยรุ่นจะเกิดความวิตกกังวลกับความเปลี่ยนแปลง เช่น การมีเสียงแตก การมีหนวดเคราหรือเส้นขนขึ้น การมีประจำเดือน หรือการที่เต้านมเป็นต้น เด็กจะกลัวถูกเพื่อนล้อ และขาดความมั่นใจในตนเองซึ่งอาจมีผลต่อบุคลิกภาพเช่นเดียวกัน

พัฒนาการทางอารมณ์เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สร้างปัญหาให้กับวัยรุ่น เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่มีลักษณะอารมณ์แปรปรวนไม่คงที่ คือ มีความรุนแรง หรือบางครั้งอ่อนไหวได้ง่าย เมื่อได้รับความกระทบกระเทือนจิตใจมักจะมีอาการเก็บกด และหันไประบายออกกับสิ่งอื่น เช่น การเล่นกีฬา เล่นดนตรี การเที่ยวเตร่ การใช้สารเสพติด การหนีออกจากบ้าน หรือฆ่าตัวตาย เป็นต้น

ปัญหาด้านการปรับตัวในสังคมนับว่าเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสนใจเช่นกัน วัยรุ่นในปัจจุบันมักขาดระเบียบวินัย และขาดความเคารพในสิทธิหน้าที่ของตนเอง และผู้อื่น ทำให้สังคมเกิดความปั่นป่วนวุ่นวาย เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยแห่งความคึกคะนอง ชอบละเมิดกฎ และไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนตักเตือนของผู้ใหญ่ เพราะถือว่าวัยรุ่นมีความคิดเป็นของตัวเอง ดังนั้น ผู้ปกครองควรปลูกฝังความมีระเบียบวินัยตั้งแต่วัยเยาว์ รวมถึงการประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีของวัยรุ่น

ความแตกต่างทางด้านสติปัญญาก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งสำหรับวัยรุ่น ภายในชั้นเรียนเด็กที่เรียนเก่งจะมีปัญหา เช่น มีความมั่นใจในตนเองสูง ใช้ความฉลาดเอาเปรียบผู้อื่น ไม่ยอมรับความพ่ายแพ้ และอาจรู้สึกกดดันเมื่อเป็นที่คาดหวังของพ่อแม่และครูอาจารย์ ส่วนเด็กที่เรียนอ่อนก็จะมีปัญหา เช่น ไม่ได้รับความสนใจ หรือถูกดูแคลนจากเพื่อนและครู เข้ากลุ่มกับเพื่อนได้ยากเนื่องจากมีความเข้าใจในบทเรียน หรือในเรื่องราวต่าง ๆ ช้ากว่าคนอื่น ทำให้ไม่มั่นใจในตนเอง เกิดความเครียด ขาดความภาคภูมิใจในตัวเอง และเห็นว่าตนเองไม่มีคุณค่า

๒) ปัญหายาเสพติด สถานการณ์การติดยาเสพติดของเด็กและเยาวชนนั้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ทั้งนี้ “ครอบครัว” ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นหน่วยพื้นฐานและสำคัญที่สุดของสังคม และถือเป็นสถาบันที่หล่อหลอมพฤติกรรมทั้งทางบวกและทางลบ บุคคลจะไม่สามารถพัฒนาไปได้ดีและใช้ชีวิตอย่างมีความสุขหากปราศจากครอบครัวที่ดี ครอบครัวที่มีลักษณะความสัมพันธ์แบบขัดแย้ง ทำให้สมาชิกในครอบครัวไม่มีการสื่อสารหรือการพูดคุยที่ดีต่อกัน หรือไม่ได้เปิดใจพูดคุยกัน เป็นเหตุให้

---

[๓๑] พรพิมล เจียมนาคินทร์, **พัฒนาการวัยรุ่น Adolescence development**, (กรุงเทพมหานคร: คอมฟอร์ม, ๒๕๓๙), หน้า ๓-๖.

ต้องหันไปหาบุคคลภายนอกครอบครัวเพื่อพูดคุยปรึกษาด้วย เช่น เพื่อน ครอบครัวไม่มี[๓๒]เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การรับประทานอาหาร การดูโทรทัศน์ เป็นต้น การขาดการใช้เวลาอย่างมีคุณภาพให้แก่กันและขาดปฏิสัมพันธ์ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่สมาชิกในครอบครัวหันไปแสวงหาความสุขภายนอกครอบครัว ครอบครัวที่ผู้ปกครองมีความคาดหวังต่อสมาชิกในครอบครัวสูงเกินไป อาจจะทำให้เด็กขาดความเป็นตัวของตัวเอง ขาดความเชื่อมั่นในตนเองและไม่เห็นคุณค่าในตนเอง ก่อให้เกิดสภาวะการพึ่งพามากยิ่งขึ้น

ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เด็กและเยาวชนหันไปพึ่งพายาเสพติด ซึ่งจากรายงานผลการวิจัยและข้อมูลภาคสนามชี้ให้เห็นว่า สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่มีผลต่อการใช้ยาเสพติดของเด็ก และเยาวชน ครอบครัวมีสถานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ดี สมาชิกในครอบครัวจะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการทำมาหากินเพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้พอกับรายจ่ายที่เกิดขึ้น จึงไม่มีเวลาที่จะสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีให้แก่กันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ในขณะเดียวกันครอบครัวที่มีฐานะทางการเงินดีนั้นจะให้การอบรมเลี้ยงบุตรของตนเป็นอย่างดี ไม่ได้ปล่อยปละละเลย แต่การที่ครอบครัวมีฐานะดีนั้น เมื่อเด็กกระทำความผิด เช่น เสพสารเสพติด การชกต่อย เป็นต้น เมื่อเกิดปัญหาครอบครัวก็จะมีวิธีการแก้ปัญหาด้วยวิธีการรับผิดชอบต่อการกระทำของบุตร จนทำให้บุตรไม่เกรงกลัวต่อการกระทำความผิด

๓) ปัญหาการทะเลาะวิวาทและใช้ความรุนแรง ปัญหาการทะเลาะวิวาทในหมู่วัยรุ่น หรืออาจเรียกว่าการยกพวกตีกันเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นประจำในสังคมไทย โดยรูปแบบของการทะเลาะวิวาทนั้นมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จากอดีตนักเรียนที่ทะเลาะกันจะใช้เพียงการชกต่อย หรือตีกันด้วยไม้ แต่ในระยะหลังมีการใช้อาวุธ เช่น มีด ปืน หรือท่อนเหล็กเป็นอาวุธในการต่อสู้กัน วัยรุ่นส่วนใหญ่ที่ยกพวกตีกันมักจะเป็นกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษา ซึ่งมักเป็นนักเรียนชาย มีอายุประมาณ ๑๕ – ๑๘ ปี ในกลุ่มช่างกลกับช่างก่อสร้าง[๓๓] กลุ่มวัยรุ่นเหล่านี้มักจะตีกันในสถานที่สาธารณะ เช่น ตามป้ายรถเมล์ บนรถเมล์ หรือในการแสดงคอนเสิร์ต ซึ่งทำให้มีผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องได้รับบาดเจ็บ หรือเสียชีวิตจากเหตุทะเลาะวิวาทอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันพบว่า พฤติกรรมดังกล่าวส่งผลต่อเด็กนักเรียนหญิงในชั้นมัธยมศึกษามีแนวโน้มการก่อเหตุทะเลาะวิวาท และใช้ความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากไม่พอใจที่เพื่อนดีเด่นกว่าตน หรือหลงรักชายหนุ่มคนเดียวกัน นอกจากนี้ประเด็นปัญหาวัยรุ่นที่สังคมให้ความสนใจมาก ได้แก่ ปัญหาการใช้ความรุนแรงในการรับน้องใหม่ของรุ่นพี่ในสถาบันการศึกษา และปัญหาแก๊งมอเตอร์ไซค์ซิ่ง เป็นต้น

๔) ปัญหาการก่ออาชญากรรม และการกระทำผิดกฎหมาย วัยรุ่นที่ประกอบอาชญากรรมหรือกระทำผิดกฎหมายมักจะมาจากครอบครัวที่แตกแยก ขาดความอบอุ่น เมื่อมาพบกับเพื่อนที่มีพื้นฐานครอบครัวใกล้เคียงกันจึงพากันใช้เวลาว่างในทางที่ไม่เกิดประโยชน์ โดยเริ่มจากการทำตัวเกเรหนีโรงเรียน ต่อมาก็หนีออกจากบ้านมาอยู่รวมกัน และอาจมีการรวมกลุ่มกันมั่วสุมทางเพศ หรือเสพ

---

[๓๒] อรพิน กลิ่นพยูร, อำนาจ พิพัฒน์พิทยาสกุล และมาลี จิรวัฒนานนท์, **สภาพการดำเนินชีวิตของครอบครัวเด็กติดยาเสพติด และบริการ/สวัสดิการสำหรับครอบครัว**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓), ไม่ปรากฏหมายเลขหน้า.

[๓๓] พรพิมล เจียมนาคินทร์,**พัฒนาการวัยรุ่น** Adolescence development, หน้า ๖.

ยาเสพติด วัยรุ่นเหล่านี้ยังขาดความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เลี้ยงตนเอง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเลี้ยงชีพโดยการประกอบอาชญากรรม เช่น การลักขโมย การปล้นจี้ชิงทรัพย์ การค้ายาเสพติด หรือขายบริการทางเพศ เป็นต้น

๕) การป้องกันปัญหาวัยรุ่น แนวทางป้องกันปัญหาวัยรุ่นไว้ว่า ต้องเริ่มแก้ไขจากครอบครัวเป็นอันดับแรก เพราะบ้านเป็นสภาพแวดล้อมเบื้องต้นที่จะมีผลต่อความคิด ค่านิยมทัศนคติ ในการมองโลก รวมถึงพฤติกรรมและบุคลิกภาพของวัยรุ่น พฤติกรรมของวัยรุ่นจะเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูในบ้าน วัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่อบอุ่นมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาน้อยกว่าวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่แตกแยก พ่อแม่จึงควรทำหน้าที่เอาใจใส่ดูแลให้คำปรึกษาเมื่อลูกมีปัญหาโดยต้องเปิดใจกว้างยอมรับฟังข้อคิดเห็นของลูก ให้เวลากับลูกอย่างพอเพียง เพื่อที่ลูกจะไม่ใช้เวลาอยู่กับกลุ่มเพื่อนมากเกินไป พ่อแม่ยังอาจชักนำให้ลูกมีความสนใจในเรื่องศาสนา มีศรัทธา ยึดมั่นในศีลธรรมเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต หากวัยรุ่นมีปัญหาในด้านอารมณ์ และสภาพจิตใจ ก็ควรแนะนำให้ไปปรึกษาจิตแพทย์ นอกจากนี้ ภาครัฐควรมีนโยบายสนับสนุนสื่อมวลชนในการนำเสนอเนื้อหาสาระที่เป็นตัวอย่างที่ดี มีประโยชน์ต่อสังคม และหลีกเลี่ยงการนำเสนอภาพความรุนแรง เพื่อไม่ให้วัยรุ่นหมกมุ่น และจดจำแบบอย่างที่ไม่ดี

๒.๒.๕ ความสนใจในวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นวัยที่กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อความสนใจของพวกเขามาก กิจกรรมของวัยรุ่นในช่วงนี้ ส่วนใหญ่ จะเป็นกิจกรรมที่ให้ความบันเทิง เช่น ดูหนัง ฟังเพลง ช้อปปิ้ง เล่นกีฬา เป็นต้น โดยแบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

๑. สนใจเรื่องสุขภาพ เช่น การกิน การดูแลสุขภาพ รูปร่างของตนเอง

๒. สนใจเรื่องเพศ เช่น การปรับปรุงตนเองให้มีบุคลิกลักษณะ ให้เป็นที่สนใจของผู้อื่นโดยเฉพาะเพศตรงข้าม การวางตัวต่อเพื่อนต่างเพศ การเลือกเพื่อนต่างเพศ

๓. สนใจในการเลือกอาชีพ วัยรุ่นจะสนใจอาชีพอย่างจริงจัง ไม่เลื่อนลอย เพ้อฝันเหมือนเด็ก และมีความสนใจอาชีพที่สัมพันธ์กับความสามารถของตน และเพื่อนมีส่วนอย่างมากที่จะเลือกสาขาวิชาชีพตรงกัน

๔. สนใจนันทนาการ วัยรุ่นรักสนุก ชอบความบันเทิงสนุกสนาน ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่า ในการรวมกลุ่มของวัยรุ่นมักมีลักษณะกิจกรรมความบันเทิงอยู่เสมอ

๕. สนใจค้นคว้า วัยรุ่นเป็นระยะของการสนใจอยากได้ ค้นหาสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีจินตนาการกว้างขวาง

๖. สนใจสร้างนิสัยการเรียนดี โดยปกติแล้ว ผู้กำลังศึกษาเล่าเรียนในวัยเด็กโต และวัยรุ่นจะมีความคิด ความต้องการที่จะทำให้ผลการเรียนของตนดี เพราะการเรียนที่ดีย่อมจะนำไปสู่การเป็นที่ยอมรับของครู และเป็นที่ยกย่องของเพื่อน

๗. สนใจเรื่องคุณสมบัติส่วนตัว วัยรุ่นสนใจลักษณะต่าง ๆ ของคนที่จะทำให้ตนได้รับความสำเร็จ การยอมรับจากผู้อื่น เช่น สนใจรูปร่างหน้าตา การวางท่าทางต่าง ๆ และคุณลักษณะ อื่นที่จำเป็นต้องใช้เข้าสังคม

๘. สนใจเรื่องปรัชญาชีวิต วัยรุ่นจะสนใจยึดหลักศีลธรรมจรรยา ต้องการทำสิ่งที่คิดว่าถูกต้อง ดีงาม มักพบว่าวัยรุ่นพยายามที่จะคิดและสร้างอุดมคติ สุภาษิตประจำตัว เพื่อเอาไว้ยึดเหนี่ยวจิตใจของตน[๓๔]

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น

๒.๓.๑ ความหมายของพฤติกรรมทางเพศ

สุชาติ โสมประยูร และวรรณี โสมประยูร[๓๕] ได้ให้ความหมายพฤติกรรมทางเพศ หมายถึง การกระทำหรือแสดงออกเกี่ยวกับการกระทำของบุคคล หรือกลุ่มชนพฤติกรรมทางเพศเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติ หรือมีกิจกรรมทางเพศอันเนื่องมาจากค่านิยม ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอด และเรียนรู้จากสังคม รวมถึงแนวทางในการปฏิบัติต่อเรื่องเพศ ทั้งในด้านกายวิภาคและพฤติกรรม การแสดงทั้งทางด้านชีววิทยา สุขวิทยา สังคมวิทยา และจิตวิทยา การเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการทางเพศ ทำให้วัยรุ่นเริ่มมีความสนใจใจเรื่องเกี่ยวกับเพศ การคบเพื่อนต่างเพศมากขึ้น จนมีการคบหากันเป็นคนรัก และอาจจบลงด้วยการมีเพศสัมพันธ์ทางเพศได้ จึงได้มีการรวบรวมพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นดังนี้

๑) การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง (Masturbation) หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์ ที่เกิดจากอิทธิพลของฮอร์โมนเพศที่ทำให้มีการพัฒนาลักษณะทางเพศและในขณะเดียวกันก็กระตุ้นให้เกิดแรงขับทางเพศ โดยปกติเมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นอารมณ์ทางเพศไม่ว่าจะเป็น รูป รส กลิ่น เสียง และการสัมผัส ร่างกายและสมองจะสั่งการให้รู้สึกถึงการมีอารมณ์ทางเพศและมีการตอบสนองทางเพศนั้น โดยการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง หรือการมีเพศสัมพันธ์ได้ แต่คนเราสามารถยับยั้งไม่ตอบสนองการกระตุ้นทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้ แม้ว่าการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองจะช่วยลดความตรึงเครียดทางเพศลงได้ แต่วัยรุ่นต้องมีการกระทำอย่างเหมาะสม โดยไม่บั่นทอนสุขภาพ ปฏิบัติในจำนวนที่เหมาะสม ไม่ประเจิดประเจ้อและไม่รบกวนต่อสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

๒) การสัมผัส (Pitting) หมายถึง การที่วัยรุ่นชายเริ่มสัมผัสเต้านมของเพศตรงข้ามซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการทางเพศและอิทธิพลของฮอร์โมนเพศ ทำให้วัยรุ่นเกิดความอยากรู้ อยากลอง ยังมีการศึกษาพบว่าวัยรุ่นชายมีการสัมผัสเต้านมของวันรุ่นหญิงครั้งแรกเมื่อตอนอายุ ๑๓-๑๘ ปี และพบว่าวัยรุ่นหญิงถูกสัมผัสเต้านมครั้งแรก อายุระหว่าง ๑๗-๑๙ ปี

๓) การมีเพศสัมพันธ์ทางปาก (Oral sex) หมายถึง การใช้ปากสัมผัสกับอวัยวะเพศขณะที่มีเพศสัมพันธ์ซึ่งเป็นพฤติกรรมทางเพศที่ปฏิบัติกันมาก และเป็นทางหนึ่งที่ทำให้ติดเชื้อเอชไอวีโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และการอักเสบติดเชื้อภายในช่องปาก จากการศึกษาของไทก์ (Tighe) เกี่ยวกับภาวะเสี่ยงจากการมีเพศสัมพันธ์ทางปาก พบว่า กลุ่มชายรักร่วมเพศ ในเมืองซานฟรานซิสโก

---

[๓๔] เกศกนก อิสระชัยพิสิฐ, **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้และความพึงพอใจต่อบริการเสริมด้าน. ความบันเทิง ประเภทเสียงบนโทรศัพท์มือถือของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๓๙.

[๓๕] สุชาติ โสมประยูร และวรรณี โสมประยูร, **เพศศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑), หน้า ๗.

ประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน ๓๒๗ ราย ทั้งหมดเคยมีเพศสัมพันธ์ทางปากโดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย ร้อยละ ๗๐ ของกลุ่มตัวอย่างของกลุ่ม มีเพศสัมพันธ์ทางปากโดยไม่มีการหลั่งน้าอสุจิ และร้อยละ ๓๐ ของกลุ่มตัวอย่าง มีเพศสัมพันธ์ทางปากโดยมีการหลั่งน้ำอสุจิร่วมด้วยซึ่งแสดงให้เห็นว่า การมีเพศสัมพันธ์ทางปากเป็นพฤติกรรมทางเพศที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีและเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้

๔) การมีเพศสัมพันธ์ทางทวารหนัก (Anal intercourse) การสอดใส่อวัยวะสืบพันธุ์เพศชาย เข้าไปในทวารหนักของคู่นอน ซึ่งเป็นพฤติกรรมทางเพศแบบหนึ่งพบทั้งในเพศหญิงและเพศชายซึ่งพฤติกรรมทางเพศแบบนี้มีโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี สูงกว่าการมีเพศสัมพันธ์ทางช่องคลอดอีกด้วย การมีเพศสัมพันธ์ทางทวารหนักถือว่าเป็นพฤติกรรมปกติของกลุ่มชายรักร่วมเพศและถือว่าเป็นความผิดปกติถ้าเกิดขึ้นกับคู่นอนเพศชายและเพศหญิง[๓๖]

๕) การมีเพศสัมพันธ์กับเพศเดียวกัน (Homosexual) หมายถึง พฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างเพศหญิง หรือเพศชายด้วยกัน วัยรุ่นที่เริ่มมีพฤติกรรมทางเพศแบบนี้อาจเป็นผลมาจากการได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อน หรือจากปัจจัยอื่นที่มีผลทำให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ทั้งนี้วัยรุ่นสามารถที่จะผลักความรู้สึกเหล่านี้ให้เข้าหาความรู้สึกสนใจเพศตรงข้ามได้เว้นแต่คนที่มีปัญหาในการพัฒนาบุคลิกภาพ

๖) การมีเพศสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม (Heterosexual intercourse) หมายถึง พฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ระหว่างเพศชายกับเพศหญิง จากการที่วัยรุ่นเป็นวัยที่อยากรู้อยากลองและอยู่ใน ช่วงของการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาลักษณะเฉพาะเพศในระยะที่สอง ผลจากการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนเพศทำให้วัยรุ่นมีความตื่นตัวทางเพศ เป็นวัยที่มีพลังทางเพศมากและอาจทดลองมีเพศสัมพันธ์เพศตรงข้าม[๓๗]

๒.๓.๒ พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นวัยที่เป็นวัยที่สนใจเรื่องเพศ และเป็นวัยที่ร่างกายเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่แตกต่าง โดยเฉพาะพฤติกรรม ทางเพศ ซึ่งพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นมี[๓๘] ดังนี้

๑) การรักและสนใจเพศตรงข้าม วัยรุ่นมักจะสนใจเพศตรงข้ามรุ่นเดียวกันกับตนวัยรุ่นในอายุระหว่าง ๑๕-๑๘ ปี จะเริ่มมีความสัมพันธ์ทางเพศกับเพศตรงข้าม ลักษณะความรักเพศตรงข้ามที่พบบ่อย คือ ความลุ่มหลงแต่ฝ่ายเดียวโดยเฉพาะกับคนที่เขาไม่มีวันสมปรารถนาในความรักแต่ความรักเช่นนี้จะเกิดได้เพียงชั่วครั้งชั่วคราวเท่านั้น

---

[๓๖] พัชรินทร์ สิมทะราช, **ผลของการพัฒนาทักษะการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ต่อการรับรู้สมรรถนะในคนเองและพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนชายระคับอาชีวศึกษา**, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐.

[๓๗] ณฐาภพ ระวะใจ, **ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการเสี่ยงทางเพศของนักศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสา นักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐-๑๒.

[๓๘] สุชาติ และวรรณี โสมประยูร, **เพศศึกษา**, หน้า ๑๒๐.

๒) การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง เป็นพฤติกรรมที่ทำให้เกิดความพึงพอใจทางเพศด้วยการกระตุ้นจับจ้องอวัยวะเพศจนเกิดความสุข ความพอใจ พฤติกรรมเช่นนี้เป็นเรื่องธรรมดาอย่างหนึ่งของพัฒนาการทางเพศในมนุษย์ วัยรุ่นจำนวนมากเมื่อมีประสบการณ์เกี่ยวกับการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง จะเกิดความรู้สึกขัดแย้งภายใจจิตใจเกี่ยวกับศีลธรรมว่าตนเองกระทำถูกหรือกระทำผิด ฉะนั้นผู้ใหญ่ควรบอกให้เด็กเข้าใจว่า การสำเร็จความใคร่เป็นเรื่องธรรมดาไม่มีพิษภัย และมีประโยชน์ต่อการพัฒนาทางเพศของเด็ก แต่ต้องกระทำโดยพอเหมาะพอควร ไม่หมกมุ่นจนเกินไป และต้องสามารถยับยั้งชั่งใจได้เมื่ออยู่ในภาวะที่ไม่ควรทำ จิตแพทย์ถือว่าการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับควบคุมความกดดันทางเพศหรือช่วยในการปรับตัวทางเพศ

๓) การสนใจเรื่องเพศ เด็กในวัยหนุ่มสาวจะสนใจเรื่องเพศ เพราะเป็นระยะที่ตนจะมีความรู้สึกทางเพศ ความสนใจเริ่มแสดงให้เห็นจากความพิถีพิถันในการแต่งกาย การแสดงกิริยาที่ดึงดูดความสนใจจากเพศตรงข้าม บางที่ก็แสดงความสนใจแอบดูเพศตรงข้ามในเวลาหรือสถานที่ลับเฉพาะที่เรียกว่า ถ้ามอง (Peeping Tom)

๔) รักร่วมเพศ (Homosexuality or Lesbian) ระยะวัยรุ่นเป็นระยะการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ความรู้สึกทางเพศที่ยังเขินอายหรือไม่แน่ใจในตนเองที่จะแสดงความสนใจเพศตรงข้าม จึงหันมาระบายความสนใจกันเพื่อนเพศเดียวกัน การเรียนรู้การแสดงพฤติกรรมต่อเพศตรงข้ามในทางที่สังคมยอมรับ ได้มีการจัดลำดับขั้นตอนการพัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างเด็กชายและเด็กหญิงไว้ ๗ ขั้น[๓๙] ดังนี้

๑. ช่วงวัยทารก ทั้งเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายต่างก็สนใจแต่เฉพาะตัวเอง

๒. ช่วงวัยเด็กตอนต้น จะหาเพื่อนที่เป็นเด็กด้วยกันโดยไม่เลือกเพศ

๓. ประมาณอายุ ๘ ปี เริ่มแยกกลุ่ม เด็กผู้ชายเล่นกับเด็กผู้ชาย เด็กผู้หญิงเล่นกับเด็กผู้หญิง

๔. อายุ ๑๐-๑๒ ปี มีการเป็นศัตรูกับเพศตรงข้าม ทะเลาะเบาะแวงกัน

๕. อายุ ๑๓-๑๔ ปี เด็กผู้หญิงเริ่มสนใจเด็กผู้ชายอายุมากกว่า พยายามทำตัวเองให้น่าสนใจ แต่เด็กผู้ชายวัยเดียวกันมักไม่สนใจแต่กลับเมินเฉย ทั้งนี้เพราะเด็กผู้หญิงมีวุฒิภาวะทางเพศเร็วกว่าเด็กผู้ชาย

๖. อายุ ๑๔-๑๕ ปี เด็กผู้ชายเริ่มสนใจเด็กผู้หญิง ในบางรายเริ่มมีการจับคู่

๗. อายุ ๑๖-๑๗ ปี เด็กหนุ่มสาวเป็นคู่ควงกัน

๒.๓.๓ ความรู้เรื่องเพศ

เรื่องเพศสามารถแบ่งเป็นลักษณะใหญ่ ๆ ๖ ด้าน[๔๐] ได้แก่

---

[๓๙] สายสุนีย์ อุดมนา, **ค่านิยมต่อพฤติกรรมทางเพศของนิสิตปริญญาตรีคณะพลศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมตริ**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๑), หน้า ๔๑.

[๔๐] มุกดา ธรรมเสนา, **การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.sby.ac.th [๒ มกราคม ๒๕๖๑].

๑) พัฒนาการของมนุษย์ (Human Development) การเปลี่ยนแปลงทางสรีระเมื่อเข้าสู่ วัยหนุ่มสาว พัฒนาการทางเพศ การสืบพันธุ์ ภาพลักษณ์ต่อร่างกาย (body image) ตัวตนทางเพศและรสนิยมทางเพศ (Sexual identity and orientation)

๒) สัมพันธภาพ (Relationship) ในมิติของครอบครัว เพื่อน การคบเพื่อนต่างเพศ ความรัก การใช้ชีวิตคู่ การแต่งงาน การเลี้ยงลูก

๓) ทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต (Personal Skill) เพราะความรู้และข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับเพศนั้นไม่เพียงพอที่จะช่วยให้เยาวชนสามารถรับมือกับเหตุการณ์และแรงกดดันต่าง ๆ ที่ประสบในชีวิตจริง เพศศึกษาควรนำไปสู่การพัฒนาให้เยาวชนเกิดกระบวนการวิเคราะห์ และทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต

๔) พฤติกรรมทางเพศ (Sexual Behavior) ที่พัฒนาไปตามช่วงชีวิต การเรียนรู้อารมณ์เพศ การจัดการอารมณ์เพศ การช่วยตัวเอง จินตนาการทางเพศ การแสดงออกทางเพศ การละเว้น การมีเพศสัมพันธ์ การตอบสนองทางเพศ การเสื่อมสมรรถภาพทางเพศ

๕) สุขภาพทางเพศ (Sexual Health) เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์จากความสัมพันธ์ทางเพศ เพศศึกษาควรให้ความรู้เกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย วิธีการคุมกำเนิด การทำแท้ง การป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอดส์ การล่วงละเมิดทางเพศความรุนแรงทางเพศ และอนามัยเจริญพันธุ์

๖) สังคมและวัฒนธรรม (Society and Culture) วิธีการเรียนรู้และการแสดงออก ในเรื่องเพศของบุคคลได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศทางสังคมและวัฒนธรรม เพศศึกษาจึงควรเปิดโลกทรรศน์ให้เข้าใจบทบาททางเพศ เรื่องเพศในบริบทของสังคม วัฒนธรรม กฎหมาย ศิลปะและสื่อต่าง ๆ

๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น

๒.๔.๑ ความหมายของการตั้งครรภ์

การตั้งครรภ์ (Pregnancy) คือ ภาวะที่เกิดจากการปฏิสนธิระหว่างไข่กับอสุจิ แล้วได้ตัวอ่อนเกิดขึ้น ในการตั้งครรภ์ที่ปกติตัวอ่อนจะไปฝังที่เยื่อบุโพรงมดลูก จากนั้นตัวอ่อนซึ่งมีเซลล์เดียวก็จะแบ่งตัวและพัฒนาเป็นอวัยวะต่าง ๆ และเจริญเป็นทารกต่อไป ซึ่งโดยทั่วไป ในผู้หญิงปกติที่มีประจำเดือนทุก ๆ ประมาณ ๔ สัปดาห์ จะมีอายุครรภ์ประมาณ ๔๐ สัปดาห์ หรือ ๒๘๐ วัน นับจากวันแรกของการมีประจำเดือนครั้งล่าสุด

ความหมายของการตั้งครรภ์ มีผู้ให้ความหมายและคำนิยามไว้มากมาย ขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

ในอัสสลายตนสูตร[๔๑] ว่าการถือกำเนิดในครรภ์ย่อมมีได้เมื่อปัจจัย ๓ ประการนี้ประชุมพร้อมกันคือมารดาบิดาอยู่ร่วมกัน ๑ มารดามีระดู ๑ คันธัพพะ (สัตว์ผู้จะมาเกิดในครรภ์นั้น ปฏิสนธิวิญญาณ) ปรากฏ ๑ และพระพุทธเจ้าก็ได้แสดงเรื่องการก่อกำเนิดของชีวิตไว้อีกว่ามนุษย์นี้เจริญขึ้น

---

[๔๑] **สํ.ส.** (ไทย) ๑๕/๒๓๕/๓๓๗. **ม.ม.** (ไทย) ๑๓/๔๑๑/๕๑๔.

ในครรภ์ของมารดาโดยลำดับเริ่มจากรูปละเอียดมีลักษณะกลมใส (กลละ) ขนาดเท่าหยดน้ำมันที่ติดอยู่บนขนแกะซึ่งเหลือจากการสะบัดถึง ๓ ครั้ง จากกลละนั้นไป ๗ วัน เกิดเป็นรูปละเอียดมีสีเหมือนน้ำล้างเนื้อมีลักษณะเหมือนดีบุกเหลว (อัพพุทะ) จากอัพพุทะเกิดเป็นชิ้นเนื้อเล็ก (เปสิ) จากเปสิเกิดเป็นก้อน (ฆนะ) จากฆนะในสัปดาห์ที่ ๕ เกิดเป็นปุ่ม ๕ ปุ่ม คือ แขน ๒ เท้า ๒ ศีรษะ ๑ ต่อจากนั้นผมขนและเล็บจึงเกิดขึ้นมารดาของสัตว์ผู้อยู่ในครรภ์นั้นบริโภคข้าวน้ำ โภชนาหารอย่างใดสัตว์ผู้อยู่ในครรภ์มารดานั้น ก็ยังอัตภาพให้เป็นไปในครรภ์ด้วยข้าวน้ำโภชนาหารอย่างนั้น และเติบโตขึ้นตามลำดับอายุครรภ์จนคลอดและเจริญวัยไปตามอายุขัย

พิชัย เจริญพานิช[๔๒] กล่าวถึงการตั้งครรภ์ไว้ว่า การตั้งครรภ์เกิดขึ้นเนื่องจากเชื้ออสุจิผ่านเข้าไปในช่องคลอด โพรงมดลูก และท่อนำไข่ ไปผสมกับไข่ที่ตกออกมาจากรังไข่ ในท่อนำไข่ส่วนปลาย และเคลื่อนต่ำเข้ามาฝังตัวในโพรงมดลูก ก่อให้เกิดและพัฒนาเป็นทารกต่อไป

วัฒนา ศรีพจนารถ[๔๓] กล่าวไว้ว่า การตั้งครรภ์หมายถึง ภาวะที่สตรีตั้งครรภ์ ได้กำเนิดทารกในร่างกาย โดยการรวมตัวของไข่ที่สุกแล้วกับตัวอสุจิ แล้วได้ตัวอ่อน การนับอายุครรภ์เริ่มนับจากวันแรกของประจำ เดือนครั้งสุดท้ายแล้วนับออกมาเป็นสัปดาห์ การตั้งครรภ์ปกติใช้เวลาประมาณ ๔๐+๒ หรือ ๙ เดือน (นับตามปฏิทิน) การตั้งครรภ์แบ่งออกเป็น ๓ ไตรมาส (trimester) แต่ละไตรมาสใช้เวลาประมาณ ๓ เดือน หรือ ๑๓ สัปดาห์ โดยไตรมาสที่ ๑ นับอายุครรภ์ตั้งแต่วันแรกของการมีประจำเดือนครั้งสุดท้ายจนถึง ๑๓ สัปดาห์ ไตรมาสที่ ๒ นับอายุครรภ์ตั้งแต่สัปดาห์ที่ ๑๔ จนถึง ๒๖ สัปดาห์ ไตรมาสที่ ๓ นับอายุครรภ์ตั้งแต่สัปดาห์ที่ ๒๗ จนถึง ๔๐ สัปดาห์

ดังนั้น การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ จึงหมายถึงสถานการณ์ของการตั้งครรภ์ที่ไม่ได้ตั้งใจไม่ได้มีการวางแผนการณ์จะให้เกิดขึ้น และความไม่พร้อมในด้านภาวะต่าง ๆ ตลอดจนการไม่รับผิดชอบของบิดาของเด็กในครรภ์ เป็นต้น

๒.๔.๒ ความหมายของการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

UNICEF [๔๔] และWHO[๔๕] ให้ความหมายการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น (Teenage Pregnancy) ว่า หมายถึง การตั้งครรภ์ในหญิงที่อายุน้อยกว่า ๒๐ ปี โดยถืออายุ ณ เวลาที่คลอดบุตร ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น adolescents คือช่วงอายุ ๑๕-๑๙ ปี และ younger adolescents คือช่วงอายุ ๑๐-๑๔ ปีส่วนอายุเริ่มต้นขึ้นกับการมีประจำเดือนครั้งแรก (Menarche) ของผู้หญิงของประเทศต่าง ๆ ซึ่งจะมีเร็วช้าแตกต่างกัน เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาผู้หญิงมีประจำเดือนครั้งแรกอายุโดยเฉลี่ย ๑๒ ปี ส่วนใหญ่

---

[๔๒] พิชัย เจริญพานิช, **การออกกำลังกาย และเพศสัมพันธ์ระหว่างตั้งครรภ์**, (กรุงเทพมหานคร: ๒๑ เซ็นจูรี, ๒๕๓๙), หน้า ๓.

[๔๓] วัฒนา ศรีพจนารถ, **การพยาบาลหญิงตั้งครรภ์: แบบแผนสุขภาพ**, (สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๓), หน้า ๔.

[๔๔] UNICEF, **Young People and Family Planning: Teenage Pregnancy**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.unicef.org [๒ มกราคม ๒๕๖๑].

[๔๕] WHO, **Adolescent Pregnancy: Issues in Adolescent Health and Development,** [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://whqlibdoc.who.int/publications/ [๒ มกราคม ๒๕๖๑].

เฉลี่ย ๑๓ ปี และอายุเริ่มต้นอาจน้อยลงตามสภาวะการเจริญพันธ์ ดังนั้นจึงกำหนดให้เป็นการตั้งครรภ์ตั้งแต่ช่วงอายุประมาณ ๑๓ – ๑๙ปี และการคิดอัตราการตั้งครรภ์จะคิดต่อหญิงตั้งครรภ์ทั้งหมดพันราย ทั้งนี้อาจสิ้นสุดการตั้งครรภ์โดยการแท้งหรือการคลอดก็ได้

มนฤดี เตชะอินทร์[๔๖] ให้ความหมายการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นว่า หมายถึง การตั้งครรภ์ในสตรีที่มีอายุระหว่าง ๑๐-๑๙ปี โดยถืออายุ ณ เวลาที่คลอดบุตร ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น adolescents คือช่วงอายุ ๑๕-๑๙ ปี และ younger adolescents คือ ช่วงอายุ ๑๐-๑๔ปี

สรุปได้ว่า การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นว่า คือ การตั้งครรภ์ในหญิงที่มีอายุ ๑๓ - ๑๙ ปี

๒.๔.๓ สาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น

การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น โดยธรรมชาติวัยรุ่นจะมีการเจริญเติบโตและความสมบูรณ์ทางร่างกาย ทำให้เกิดความพร้อมทางภาวการณ์เจริญพันธุ์สูงมาก เป็นการตั้งครรภ์ในขณะที่ทั้งสองฝ่ายยังไม่มีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน จึงก่อให้เกิดปัญหาตามมาอย่างมากมาย ทั้งตัวของวัยรุ่น ทั้งทางด้านครอบครัว เศรษฐกิจ และสังคมปัญหาการตั้งครรภ์นี้ส่งผลกระทบต่ออนาคตของวัยรุ่นอย่างมากด้วย[๔๗]

๑. ครอบครัว โครงสร้างครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีเพียงพ่อแม่ลูก ความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัว ที่ทำให้พ่อแม่มีเวลาให้กับครอบครัวและลูกน้อยลงจนไม่สามารถเป็นแบบอย่างในการอบรมดูแล และให้คำปรึกษาแก่ลูก ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว ครอบครัวแตกแยก หรือจากการเลี้ยงดูการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดจิตใจที่ไม่แข็งแรงพอ คือมีจิตใจที่เปราะบาง ทำให้กระทบกระเทือนใจง่าย ใจบาดเจ็บง่าย หรือแม้กระทั่งการไม่ได้รับการยอมรับจากคนในครอบครัว ก็ทำให้เด็กวัยรุ่นไม่เคารพเชื่อฟังคนในครอบครัว แต่เขาก็ยังต้องการความรักต้องการผู้ให้คำปรึกษาและการใส่ใจดูแล วัยรุ่นจึงเสาะหาความรักและการได้รับการใส่ใจดูแลจากบุคคลอื่นมาทดแทนบุคคลในครอบครัว การขาดผู้ให้คำปรึกษาจึงตัดสินใจเองโดยไม่มีการไตร่ตรองแม้กระทั่งการตัดสินใจมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร[๔๘]

๒. บุคลิกส่วนตัวของวัยรุ่น สาเหตุจากประเด็นนี้มักมีเหตุจากสาเหตุอื่น ๆ มาก่อนแม้กระทั่งจากการเลี้ยงดู เด็กที่อยู่ในสภาพที่มีปัญหาเด็กวัยรุ่นเหล่านี้จึงไม่ค่อยเชื่อฟังผู้ใหญ่มีความคิดความเชื่อที่ไม่เหมาะสม เริ่มตั้งแต่กระบวนการคิดพิจารณาด้วยตัวเด็กเอง จนกลายเป็นบุคลิกส่วนตัวหล่อหลอมให้เด็กวัยรุ่นเชื่อมั่นในตนเองสูง มีทิฏฐิสูง และมีแนวโน้มไปในทางมิจฉาทิฏฐิ ด้วยความขาดประสบการณ์ จึงทำให้ไม่สามารถคิดได้รอบด้านการคิดเองตัดสินใจเอง จึงทำให้ผิดพลาดได้

---

[๔๖] มนฤดี เตชะอินทร์ ,พรรณี ศิริวรรธนาภา, **การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.med.cmu.ac.th [๒ มกราคม ๒๕๖๑].

[๔๗] เบญจพร ปัญญายงค์, **คู่มือการให้การปรึกษา ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม**, (นนทบุรี: กลุ่มที่ปรึกษากรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๔), หน้า ๓.

[๔๘] นงพงา ลิ้มสุวรรณ, **สาเหตุของพฤติกรรมรุนแรง**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.rcpsycht.org [๓ มกราคม ๒๕๖๑].

๓. ความต้องการหาประสบการณ์วัยรุ่นเกลียดความจาเจซ้ำซาก อยากหาสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ชอบความตื่นเต้น ท้าทาย วัยรุ่นกลุ่มนี้จะสร้างความตื่นเต้นท้าทายกับการที่กระทำผิดต่อกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของทางบ้านและกฎของสังคม นั่นเป็นเพราะว่าเป็นความตื่นเต้นและความรู้สึกว่าถูกท้าทาย แนวทางการเลี้ยงดูเด็กฝึกให้เด็กได้มีโอกาสทำงานที่ท้าทายความสามารถทีละน้อยอยู่ตลอดเวลา จะส่งผลทำให้เด็กได้พัฒนาความเชี่ยวชาญขึ้นมาได้ แก้ปัญหาได้ไม่ไปท้าทายและทดลองทำในสิ่งที่ก่อความยุ่งยากในชีวิต

๔. สภาพสังคมสังคมที่เป็นสังคมบริโภค หรือวัตถุนิยมเน้นหรือสนับสนุนให้ข้อมูลที่หลากหลายไปในทางชวนเชื่อกระตุ้นการบริโภค ให้เป็นไปในเชิง “เสพมากหรือบริโภคมากก็สุขมาก” จึงเกิดการแข่งขันกันในสังคมทุกเพศทุกวัย หลายครอบครัวแข่งกับเวลา แข่งขันกับครอบครัวรอบข้างเพื่อให้ทันตามกระแสบริโภคนิยมจนการดูแลคนในครอบครัวผิดทิศทาง เมื่อเด็กเด็กวัยรุ่นมีปัญหาจึงให้ข้อมูลแก่เด็กหรือแก้ปัญหาให้เด็กโดยการคิดแทน จัดการกำหนดให้ว่าควรจะทำอย่างไรเพื่อให้เหตุผลไปตามที่ผู้ใหญ่ต้องการ โดยตัวเด็กไม่เคยรู้สึกว่าเป็นความต้องการของตนเอง เด็กวัยรุ่นไทยส่วนหนึ่งจึงไม่เคยสนใจอนาคตตัวเอง เพราะมีคนคิดแทน จึงทำให้เขามีความคิดต่อต้านสังคม ไม่ยอมรับกติกาการอยู่ร่วมกันในครอบครัวหรือในสังคมที่ครอบครัวได้วางแผนไว้จึงแสวงหาผู้ที่พูดคุยปรึกษาและเข้าใจกันได้ซึ่งมักเป็นเพื่อนต่างเพศ

๕. สภาพเศรษฐกิจ วัยรุ่นบางรายครอบครัวยากจนไม่เรียนหนังสือจึงมีคู่รักตั้งแต่อายุน้อย วัยรุ่นต้องการหาเงินเพื่อใช้อุปโภคบริโภคและความสะดวกสบายอื่น ๆ ที่เกินความจำเป็น หรือบางรายอาจมีปัญหาอื่นร่วม เช่น อาจเคยถูกข่มขืน ติดสารเสพติด จากนั้นจึงนำสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดกับตนเองมารวมกัน และคิดว่าตนเองขาดโอกาสทางสังคม แม้จะตั้งความหวังแต่ชีวิตไม่เคยมีโอกาสจะไปถึง เด็กกลุ่มนี้จึงทิ้งอนาคตตัวเอง เอาชีวิตรอดไปวัน ๆ คิดว่าตัวเองไม่มีอนาคตเมื่อมีปัญหาขาดผู้ให้คำปรึกษา หรือขาดช่องทางที่จะแก้ปัญหา จึงคิดเองตัดสินใจเองปรึกษาในกลุ่มที่ขาดโอกาสด้วยกันเอง ปัญหาจึงลุกลามการแก้ปัญหาจึงมักเป็นไปในทิศทางที่ให้เป็นไปตามยถากรรมและนำพาปัญหาที่เกิดให้สังคมต้องเข้ามาช่วยแก้ไข

๖. ค่านิยมทางเพศที่เปลี่ยนไป ค่านิยมทางเพศที่เปลี่ยนไปคือเด็กวัยรุ่นจะคบเพื่อนในลักษณะพัฒนาการการคบหาให้เป็นคู่รัก เพื่อสามารถนามาพูดคุยในกลุ่มและไปไหนต่อไหนด้วยกันอย่างเปิดเผยเสมือนเป็นที่ยอมรับและชื่นชมในกลุ่ม และพัฒนาการด้วยการมีเพศสัมพันธ์กับคู่รักของตนเองด้วยความใกล้ชิด และการขาดการยั้งคิดจึงมีเพศสัมพันธ์เร็ว หรือการมีเพศสัมพันธ์กันตามกระแสวันสำคัญก็เป็นค่านิยมที่มีส่วนผลักดันให้วัยรุ่นเผชิญปัญหานี้เช่น วันวาเลนไทน์ และยังมีค่านิยมจากแนวคิดของผู้ชายเองที่คิดว่าการมีเพศสัมพันธ์ต้องมุ่งหวังให้ฝ่ายหญิงมีการตั้งครรภ์ เพราะเป็นการพิสูจน์ตัวเองว่ามีความเป็นชาย และมีความสามารถทางเพศโดยไม่คำนึงถึงความรับผิดชอบที่ติดตามมา

๗. ค่านิยมการแต่งงานที่เปลี่ยนไป การแต่งงานเป็นกลไกทางสังคมทำให้เกิดครอบครัวอันประกอบด้วยพ่อ แม่ และลูกในแต่ละสังคมย่อมมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกันไปโดยมีประเพณีหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น การกำหนดอายุแต่งงานที่เหมาะสม การไม่ให้พี่น้องแต่งงานกันเอง การมีพิธีแต่งงานการจดทะเบียนสมรส การตรวจร่างกายก่อนแต่งงานเพื่อป้องกันโรคติดต่อทาง

กรรมพันธุ์ และการไม่มีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน เป็นต้น มีจุดประสงค์ที่จะให้ได้ลูกที่เกิดมาสมบูรณ์แข็งแรงแล้วก็ยังมีจุดประสงค์ที่จะให้ลูกเจริญเติบโตขึ้น เป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ทั้งในด้านร่างกายจิตใจและสติปัญญาอีกด้วย ความอบอุ่นในครอบครัวจะเป็นสิ่งประกันที่ดีว่าลูกจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ แต่ค่านิยมปัจเจกบุคคลที่ได้แพร่หลายไปทั่วโลก และเริ่มแพร่หลายในสังคมไทยด้วยได้ทำให้การแต่งงาน และการมีครอบครัวเป็นเรื่องล้าสมัยไปก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางสังคมใหม่ ๆ เช่น การอยู่ร่วมกันโดยไม่แต่งงานการมีคู่รักสารองไว้อีกคน ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้ย่อมก่อให้เกิดปัญหาตามมาในภายหลังในผู้ที่ไม่มีวุฒิภาวะ

๘. พัฒนาการทางร่างกาย เป็นการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่นทั่วโลกที่เรียกว่าเป็นโกลบอลเทรนด์ (Global Trend) คือเด็กเป็นหนุ่มสาวเร็วขึ้น เด็กผู้หญิงมีประจำเดือนเร็ว เด็กผู้ชายก็มีการเปลี่ยนแปลงฮอร์โมนเพศเร็วขึ้น เป็นการพัฒนาการทางกายหรือทางเพศที่ค่อนข้างสมบูรณ์เร็วกว่าพัฒนาการทางอารมณ์และจิตใจ หรือความคิดพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่ละเลยการอบรมดูแล และให้คำปรึกษาแก่ลูกวัยรุ่นที่กำลังอยู่ในวัยหัวเลี้ยวหัวต่อจากอิทธิพล และการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนในร่างกาย วัยรุ่นจึงเอาแบบอย่างจากสื่อ จากเพื่อน หรือจากดาราที่ชื่นชอบมาเป็นแบบอย่างโดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม เช่น แบบอย่างในการแต่งกายกลายเป็นการแต่งตัวที่เปิดเผยมากเน้นสรีระร่างกายหรือเน้นส่วนสัดชัดเจนเกินไป บางครั้งจนกลายเป็นไม่ถูกกาลเทศะ และล่อแหลมต่ออันตรายทางเพศ

๙. เทคโนโลยีการสื่อสาร ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีซึ่งทำให้โลกไร้พรมแดนการแพร่ระบาดของสื่อลามก และยาเสพติดความฟุ้งเฟ้อ และวัตถุนิยมขณะเดียวกันการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาที่ล่อแหลม และไม่เป็นระบบแก่วัยรุ่น มีการใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสารอย่างเสรีและใช้ไปในทางที่ผิดจึงเกิดการเลียนแบบได้ง่าย

๑๐. การใช้ชีวิตประจำวัน เช่น การอยู่หอพัก อยู่ห่างจากพ่อแม่หรือผู้ปกครอง การอยู่ด้วยกันสองต่อสองระหว่างชายหญิงในที่ลับตาคน และในบรรยากาศที่จะนาไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ดังการศึกษาที่ระบุว่าการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นร้อยละ ๓๐.๑ เนื่องจากสถานการณ์/บรรยากาศพาไปและร้อยละ ๓๐.๑ เช่นกันระบุว่ามีสิ่งยั่วยวนทำให้เกิดอารมณ์ทางเพศ และกลุ่มใหญ่ร้อยละ ๔๘.๔ ระบุว่าสถานที่ที่มีเพศสัมพันธ์บ่อยที่สุดเป็นบ้านของแฟน/คนรัก การเที่ยวในสถานเริงรมย์ การเที่ยวงานปาร์ตี้ การเที่ยวต่างจังหวัด ที่มีการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และการใช้สารเสพติดอาจทำให้ขาดสติสัมปชัญญะ จนขาดการยั้งคิดในการกระทำ

๑๑. การคุมกำเนิดที่ไม่มีประสิทธิภาพหรือไม่มีการคุมกำเนิดเลย จากการศึกษา[๔๙] ในกลุ่มวัยรุ่นอายุเฉลี่ย ๑๙ ปี จำนวน ๔๐๐ ราย เมื่อปี ๒๕๔๙ ที่มาใช้บริการตามแหล่งสรรพสินค้าในกรุงเทพมหานครในช่วงเวลากลางคืนพบว่าร้อยละ ๒๓ ไม่ใช้ถุงยางอนามัยเพราะคิดว่าปลอดภัยจากโรคแน่นอนเนื่องจากคู่นอนของตนไม่ใช่หญิงบริการ และให้ความเห็นว่าการที่จะใช้ถุงยาง ก็เพราะต้องการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีมากกว่าการคำนึงในผลเพื่อการป้องกันการตั้งครรภ์

---

[๔๙] กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, **แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรสและการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในจังหวัดกาแพงเพชร**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.m-society.go.th [๔ มกราคม ๒๕๖๑].

๒.๔.๔ ผลกระทบจากปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น

การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ไม่ว่าจะเป็นการตั้งครรภ์ที่พึงประสงค์ หรือไม่พึงประสงค์ก็ตามจะมีอัตราเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนต่อมารดา และทารกทั้งในระยะตั้งครรภ์ระยะคลอด และหลังคลอดได้มากกว่าการตั้งครรภ์ในวัยผู้ใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากมารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่ขาดความพร้อมทางร่างกายจิตใจอารมณ์สังคม และเศรษฐกิจเมื่อเกิดการตั้งครรภ์แม้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาตามปกติแต่มีผลเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางชีวเคมี และฮอร์โมนของร่างกาย ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ และอารมณ์การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นจึงเป็นภาวะวิกฤตที่ซ้ำซ้อนกับภาวะวิกฤตเดิมที่มีอยู่ก่อนตามพัฒนาการของวัยรุ่น จึงส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตทั้งในระหว่างการตั้งครรภ์จนถึงระยะหลังคลอดดังนี้

๑) ระยะตั้งครรภ์ ทำให้เกิดผลกระทบในระหว่างตั้งครรภ์ คือ หญิงวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ส่วนใหญ่ ผ่านการทำแท้งแล้วไม่สำเร็จ จึงต้องตั้งครรภ์ต่อเป็นการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ประกอบกับถูกให้ออกจากสถานศึกษา เนื่องจากมีกฎระเบียบที่บังคับและเป็นระเบียบที่สังคมยึดถือปฏิบัติ จึงทำให้วัยรุ่นต้องปิดบังตนเอง ปกปิดอาการตั้งครรภ์ โดยการใส่เสื้อผ้าที่รัดกุม เพื่อป้องกันไม่ให้ครูเพื่อนนักเรียน ผู้ปกครองทราบ จำกัดอาหารและเป็นห่วงรูปร่างในระยะหลังคลอดเกิดปัญหาด้านโภชนาการ และมีความเครียดวิตกกังวลขณะตั้งครรภ์ หนทางสุดท้ายในการแก้ไขปัญหาก็คือการตัดสินใจมาฝากครรภ์ที่ล่าช้าไม่ครบตามเกณฑ์ จึงขาดการดูแลขณะตั้งครรภ์ ขาดการได้รับวัคซีนและการช่วยเหลือในระหว่างตั้งครรภ์ บางรายไม่ได้ฝากครรภ์เลยจึงส่งผลกระทบ คือมีความเสี่ยงสูงต่อการมีโรคแทรกขณะตั้งครรภ์ หรือพบภาวะเสี่ยงเหล่านี้ล่าช้าไม่ได้รับการรักษาตั้งแต่ระยะแรกเริ่ม เช่น มีโอกาสเกิดโรคความดันโลหิตสูงขณะตั้งครรภ์หรือครรภ์เป็นพิษ มีภาวะซีดหรือโลหิตจางจากการตั้งครรภ์ เมื่อเป็นการตั้งครรภ์แบบไม่ได้ตั้งใจมักนำไปสู่การทำแท้งซึ่งเสี่ยงต่อการตกเลือด หรือติดเชื้อจากเครื่องมือหรือสถานที่ที่ไม่ถูกสุขอนามัย ซึ่งเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้[๕๐]

๒) ระยะคลอด จนกระทั่งคลอด พบปัญหาระหว่างการคลอด คือ การคลอดก่อนกำหนด คลอดติดขัดหรือคลอดยากมีภาวะเสี่ยงการตายปริกำเนิด ทารกขาดออกซิเจนขณะคลอด ทารกแรกคลอดน้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ (น้อยกว่า ๒,๕๐๐ กรัม) จากสถิติของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พบว่า อัตราการตั้งครรภ์ในแม่ที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปีส่งผลกระทบต่อปัญหาอัตราทารกแรกเกิดมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานคือต่ำกว่า ๒,๕๐๐ กรัม ซึ่งพบมากถึงร้อยละ ๘.๗[๕๑] (องค์การอนามัยโลกกำหนดไว้จะต้องไม่เกินร้อยละ ๗ ของการเกิดมีชีพ) ขณะเดียวกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นมักพบการคลอดก่อนกำหนด (มารดาอายุครรภ์น้อยกว่า ๓๗ สัปดาห์) ถึงร้อยละ ๑๔ ในขณะที่มารดาอายุ ๒๐-๒๙ ปีพบคลอดก่อนกำหนดเพียงร้อยละ ๔[๕๒] ทารกที่คลอดก่อนกำหนดและน้ำหนักแรกเกิด

---

[๕๐] ชัยวัฒน์ พัฒนาพิศาลศักดิ์, “ผลการตั้งครรภ์และภาวะแทรกซ้อนของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกในโรงพยาบาลสุไหงโกลกนราธิวาส”, **วารสารแพทยสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์**, ฉบับที่ ๙๔ เล่มที่ ๒ (กุมภาพันธ์ ๒๐๑๑): ๑๓๙-๑๔๕.

[๕๑] สำนักอนามัยเจริญพันธ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, รายงานสถิติประจำปี ๒๕๕๒.

[๕๒] จุฑาธิป ตันตยาคม, จปรัฐ ปรีชาพานิช, “ความเสี่ยงต่อทารกน้ำหนักตัวน้อยในกลุ่มมารดาวัยรุ่น: โรงพยาบาลศิริราช”, **วารสารสูตินรีเวชวิทยา**, ปีที่ ๑๖ (เมษายน๒๐๐๘): ๑๐๓-๑๐๘.

น้อยมีสุขภาพไม่สมบูรณ์อาจพบมีปัญหาความผิดปกติทางระบบประสาทหู หรือตาบอดได้จึงมีความเสี่ยงต่อความพิการสูงกว่าทารกซึ่งคลอดครบกำหนด หรือมีน้ำหนักปกติดังการศึกษาที่ร.พ.ราชวิถีเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๐ เรื่องผลการตั้งครรภ์ในมารดาวัยรุ่น พบว่ามารดาวัยรุ่นร้อยละ ๑๒.๑ คลอดก่อนกำหนดมากกว่ากลุ่มมารดาวัยผู้ใหญ่ (ร้อยละ ๗.๑) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p<๐.๐๐๑) โดยพบความเสี่ยงต่อการคลอดก่อนกำหนดเป็น ๑.๘ เท่าของมารดาวัยผู้ใหญ่[๕๓]

๓) ระยะหลังคลอด ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของทารกลดลง เนื่องจากการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นทารกมักจะคลอดก่อนกำหนดหรือทารกเสียชีวิตหลังคลอด ทารกคลอดก่อนกำหนดจะมีค่าใช้จ่ายสูง มักพบบ่อยใน ๑ ปีแรกที่เสี่ยงต่อการมีพัฒนาการล่าช้าและจอประสาทตาเสื่อม หรือในที่สุดเสียชีวิตเนื่องจากการติดเชื้อ และจากการติดตามหลังคลอดพบว่ามีปัญหาทารกไม่ได้รับนมแม่จนถึงอายุครบ ๖ เดือน เนื่องจากมารดาไม่มีเวลาให้นมบุตร เช่น บางรายต้องไปเรียนหนังสือ บางรายต้องละทิ้งโอกาสทางการศึกษา ต้องออกหางานทำอาจต้องเข้ามาทำงานในตัวเมืองหรือทำงานต่างจังหวัด เป็นต้น ทำให้เด็กขาดการดูแลทิ้งภาระให้ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นผู้ดูแล เด็กจึงมีภูมิต้านทานต่อโรคน้อย เกิดการเจ็บป่วยง่าย ต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล เสียเวลาในการดูแลมารดาเครียดและมีพฤติกรรมทำร้ายตนเองและทารก จากการศึกษาในสาธารณสุขเขต ๔,๕ จำนวน ๘ จังหวัด (ภาคกลางตอนล่าง) พบว่าร้อยละ ๖.๔ ของมารดาตั้งครรภ์ในวัยรุ่นไม่มีผู้ยอมรับเป็นสามี สภาวะทางอารมณ์จึงไม่มั่นคงมีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดความเครียดและภาวะซึมเศร้า วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ในสังคมไทยถือว่าเสี่ยงต่อการเกิดภาวะซึมเศร้าเพิ่มขึ้น เนื่องจากกรอบความคิดความเชื่อค่านิยมวัฒนธรรมและบรรทัดฐานทางสังคม ดังมีการศึกษาพบวัยรุ่นตั้งครรภ์ในประเทศไทยมีภาวะซึมเศร้าสูงถึงร้อยละ ๔๗.๐ ในระยะตั้งครรภ์และร้อยละ ๕๗ มีภาวะซึมเศร้าไปจนถึงระยะหลังคลอด (postpartum blue) และยาวนานถึง ๔ ปี เพราะต้องการปกปิดเรื่องการตั้งครรภ์หรือการมีลูกต่อผู้ปกครอง อาการซึมเศร้ามักเรื้อรัง ซึ่งวัยรุ่นกังวลถึงอนาคตของตัวเอง และภาระที่ต้องเลี้ยงดูลูกเนื่องจากฝ่ายชายมักไม่มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบภาระความรับผิดชอบจึงอยู่กับฝ่ายหญิงและครอบครัวฝ่ายหญิงเพียงฝ่ายเดียว[๕๔]

๔) ภาวะแทรกซ้อน กรณีมารดาวัยรุ่นลักลอบทำแท้ง จากโครงการสำรวจสถานการณ์ทำแท้งในประเทศไทย ของกองวางแผนครอบครัวและประชากร กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขเมื่อปี ๒๕๔๒ จากโรงพยาบาล ๗๘๗ แห่งสำรวจผู้ที่เข้ามารับการรักษาในโรงพยาบาลที่มีสาเหตุจากมีภาวะแทรกซ้อนจากการยุติการตั้งครรภ์ พบว่าในกลุ่มที่ศึกษาร้อยละ ๓๐ มีอายุน้อยกว่า ๒๐ ปี และร้อยละ ๕๐ในกลุ่มที่อายุน้อยกว่า ๒๐ ปีนี้เลือกที่จะทำแท้งซึ่งประมาณ ๑ ใน ๔ ของวัยรุ่นกลุ่มที่ทำ

---

[๕๓] เอกชัย โควาวิสารัชและคณะ, “ผลของการตั้งครรภ์ในหญิงวัยรุ่นในโรงพยาบาลราชวิถี”,**วารสารแพทยสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์**, ฉบับที่ ๙๓ เล่มที่ ๑ (มกราคม ๒๐๑๐): ๑-๘.

[๕๔] เนตรชนกแก้วจันทา, “ภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่นตั้งครรภ์: ปัจจัยผลกระทบและการป้องกัน”,**วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ,** ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕): ๘๓-๘๘.

แท้งนี้มีประวัติเคยทำแท้ง การตั้งครรภ์ครั้งนี้เป็นการทำแท้งซ้ำ[๕๕] จากการศึกษาของศูนย์อนามัยที่ ๙ จังหวัดพิษณุโลก ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งครรภ์และมีบุตรของหญิงอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี ในเขต ๑๗ (พิษณุโลก, สุโขทัย, อุตรดิตถ์,ตาก, เพชรบูรณ์) พบว่าในประเด็นของการตัดสินใจต่อการตั้งครรภ์ครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีการตัดสินใจอยากทำแท้งแต่ไม่ได้ทำร้อยละ ๒๖.๓ และได้ตัดสินใจไปทำแท้งแต่ทำไม่สำเร็จต้องตั้งครรภ์ต่อจึงเป็นการตั้งครรภ์แบบไม่พึงประสงค์ร้อยละ ๕.๘[๕๖] จากสถานการณ์เห็นได้ว่ามีวัยรุ่นจำนวนมากที่ตัดสินใจลักลอบทำแท้งผิดกฎหมาย เป็นสาเหตุให้เกิดภาวะแทรกซ้อนที่อันตราย คือการตกเลือด การติดเชื้อ อาจต้องตัดมดลูกทิ้ง และเสียชีวิตได้

๕) การติดเชื้อโรคทางเพศสัมพันธ์ เช่น โรคหนองในแท้หนองในเทียม และโรคเอดส์ มีสาเหตุจากการไม่สวมใส่ถุงยางอนามัยขณะมีเพศสัมพันธ์ แม้จะไม่มีการตั้งครรภ์ แต่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อสูง มีวัยรุ่นเพียง ๑ ใน ๓ ที่มีการคุมกำเนิดทุกครั้งที่มีเพศสัมพันธ์ เพราะเยาวชนส่วนใหญ่กว่าร้อยละ ๖๕ ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันการตั้งครรภ์ และการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ดังการศึกษาเรื่องเพศสัมพันธ์ และการใช้ถุงยางอนามัยในวัยรุ่นในกลุ่มเยาวชนที่เที่ยวกลางคืนในแหล่งชุมนุมวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร ๔๐๐ ราย และเสวนากลุ่มเยาวชนที่สมัครใจจำนวน ๒๐ ราย พบว่าร้อยละ ๒๓ ไม่เคยใช้ถุงยางอนามัย เนื่องจากมีความเชื่อว่าคู่นอนของตนเองปลอดภัยกว่าหญิงหรือชายบริการ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่เสี่ยงต่อทั้งการติดเชื้อจากการมีเพศสัมพันธ์และเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ทั้งพึงประสงค์และไม่พึงประสงค์

๖) ผลกระทบทางสังคม พบว่าร้อยละ ๑๐ จะทอดทิ้งลูกไว้ในโรงพยาบาลที่คลอดหรือสถานที่อื่น ๆ จึงเกิดภาระกับสังคมในการเลี้ยงดูเด็กของสถานสงเคราะห์ปัญหาที่รุนแรงได้แก่การฆ่าตัวตาย และปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำ พบว่าร้อยละ ๒๑ จนถึงมากกว่าร้อยละ ๒๕ ของวัยรุ่นที่มาคลอด ๒ ปีต่อมาจะตั้งครรภ์ซ้ำ จากผลกระทบนี้จึงส่งผลให้มีเด็กและเยาวชนที่กลายเป็นปัญหาสังคมมากขึ้น เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็ขาดทักษะในการดำรงชีวิตให้เป็นปกติสุขในสังคม

๗) ปัญหาเรื่องการเรียน พบว่า ระดับการศึกษามักต่ำกว่าศักยภาพ ปี ๒๕๕๐ ศูนย์อนามัยที่ ๙ พิษณุโลก ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งครรภ์และมีบุตรของหญิงอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี

๒.๕ หลักพุทธธรรมกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น

พุทธธรรมคือ สิ่ง ๆ หนึ่งที่จะทำให้คนธรรมดากลายเป็นพุทธะคือ ผู้ตรัสรู้ ผู้เบิกบาน เป็นสิ่งธรรมดาอย่างหนึ่ง ซึ่งมีอยู่เบื้องหลังของชีวิตรุ่งเรือง สว่างไสวอยู่เสมอ ไม่รู้จักดับ ทรงตัวเองอยู่ได้ตลอดกาล และพร้อมอยู่เสมอที่จะสัมผัสกับใจถ้าหากลอกเอาเครื่องหุ้มห่อจิตออกเสียได้เมื่อใด ก็จะพบสิ่ง ๆ นั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ให้แต่ความสงบ เยือกเย็น ความสะอาด และความแจ่มแจ้งในปัญหาของชีวิต

---

[๕๕] กองวางแผนครอบครัวและประชากร กรมอนามัย, **สถานการณ์แท้งในประเทศไทย ปี ๒๕๔๒, เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องยุติปัญหาการตั้งครรภ์**, ๖ สิงหาคม ๒๕๔๔ ณ โรงแรมมิราเคิลแกรนด์คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร, (อัดสำเนา).

[๕๖] วีระชัย สิทธิปิยะสกุล และพิชานัน หนูวงษ์, **ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น (Teenage Pregnancy)** ปีงบประมาณ ๒๕๕๒ ในเขตตรวจราชการที่ ๑๗, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (เชียงใหม่: เกวลีการพิมพ์,๒๕๕๓), หน้า ๙-๑๐.

ทุกอย่าง สิ่ง ๆ นี้เป็นสัจธรรมอันเดียวที่สูงยิ่งกว่าสัจธรรมทั้งหลาย ตราบใดที่มนุษย์ยังไม่พบกับสัจธรรมนี้ ความปลอดภัยที่แท้จริงของชีวิตยังมีไม่ได้[๕๗] สรุปได้ว่าหลักพุทธธรรม คือ หลักธรรม คำสอนที่เชื่อกันว่าเป็นผลแห่งการค้นคว้าของพระพุทธองค์ ที่ถูกถ่ายทอดสืบต่อมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๒๕๕๐ ปี แล้ว กล่าวคือหลักธรรมที่มีความสำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนเราทุกคนที่สั่งสอนให้คนเราประพฤติดี

การแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น ควรต้องเริ่มตั้งแต่การป้องกัน การแก้ไขเยียวยาให้ดำรงชีวิตได้ในสังคม ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นทางเลือกหนึ่งที่เป็นข้อปฏิบัติสำหรับการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับความจริงแท้ของธรรมชาติ การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่นสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ดำรงชีวิต เพื่อป้องกัน หรือแก้ไขปัญหานี้ได้ เช่น เรื่องหลักการคบมิตร โทษแห่งการเที่ยวกลางคืน โทษแห่งความเกียจคร้าน หิริและโอตตัปปะ มรรค ๘ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ[๕๘] หลักธรรมที่บิดามารดาควรนำมาใช้ป้องกัน และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เช่น สมชีวิธรรม ๔ ฆราวาสธรรม ๔ พรหมวิหารธรรม ๔ และหลักธรรมที่องค์กรที่เกี่ยวข้องควรนำมาใช้ป้องกัน และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เช่น อรรถ ๓ พรหมวิหาร ๔ บุคคล ๔ และจริต ๖ อธิบายได้ดังข้อต่อไปนี้

๒.๕.๑ หลักพุทธธรรมสำหรับดำรงชีวิตของวัยรุ่น

๑) กัลยาณมิตรธรรม

๑.๑ ความหมายของกัลยาณมิตร

คำว่า กัลยาณมิตร หรือ กัลยาณมิตตตา แปลตามศัพท์ว่า มิตรที่ดี (กลฺยาณ+มิตฺต)ความมีกัลยาณมิตร (กลฺยาณ+ มิตฺตตฺตา) ซึ่งหมายถึง มีผู้แนะนำสั่ง สอน ที่ปรึกษา เพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี, ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญามีความสามารถซึ่งจะช่วยแวดล้อม สนับสนุน ชักจูง ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่าง ตลอดจนอุดหนุนสนับสนุนให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบ กิจการ และการปฏิบัติธรรม[๕๙]

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต กล่าวถึง กัลยาณมิตร หมายถึง ผู้เป็นมิตรดี (มิตรดีหมายถึง มิตรที่มีคุณธรรม คือศีลเป็นต้น)[๖๐] สหายดี (สหายดี หมายถึง เพื่อน

---

[๕๗] พุทธทาสภิกขุ, **วิถีแห่งการเข้าถึงพุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: พุทธสมาคม, ๒๔๙๗), หน้า ข.

[๕๘] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **ธรรมนูญชีวิต(A Constitution For Living)**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๐), หน้า ๔๙-๕๑.

[๕๙] พระมหาเกรียงไกร บัวจันอัด , **การศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนเรื่องกัลยาณมิตรกับการบรรลุธรรม ในพระพุทธศาสนาเถรวาท และพระพุทธศาสนามหายาน**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗.

[๖๐] **องฺ.ทสก.อ.** (ไทย) ๓/๑๗/๓๒๒.

ร่วมงานที่ดี)[๖๑] เพื่อนดี (เพื่อนดี หมายถึง เพื่อนที่รักใคร่สนิทสนมรู้ใจกัน ซื่อสัตย์ต่อกัน)[๖๒] ประกอบด้วยศีลคุณ

พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตฺโต) [๖๓] ให้ความหมายของกัลยาณมิตร คือ ผู้แนะนำ สั่งสอน ที่ปรึกษา เพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดีความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมอยู่กับท่านผู้ทรงคุณ ทรงปัญญา มีความสามารถ ซึ่งจะช่วยแวดล้อม สนับสนุน ชักจูง ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่าง ตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการ และการธรรมปฏิบัติ, สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี

สรุปได้ว่า กัลยาณมิตร มิตรที่ดีงาม ทำให้เจริญแก่บุคคลผู้คบหา คือเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยความศีล ธรรม กำจัดทุกข์ นำประโยชน์เกื้อกูลมาให้กับเพื่อนและคนอื่น

๑.๒ ประเภทของกัลยาณมิตร กัลยาณมิตร แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ ฝ่ายโลกิยะ และโลกุตระ ดังต่อไปนี้

๑. กัลยาณมิตรฝ่ายโลกิยะ พระพุทธศาสนาได้วางหลักการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน โดยเป็นกัลยาณมิตรซึ่งกัน และ กัน แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑.๑ กัลยาณมิตรในฐานะที่สูงกว่า ในพระพุทธศาสนาสอนเน้นไปที่หลักการปฏิบัติต่อผู้เป็นกัลยาณมิตรที่สูงกว่า โดยเน้นไปที่ตัวมนุษย์ผู้เป็นกัลยาณมิตรเป็นผู้มีพระคุณที่ยิ่งใหญ่ คือ พ่อ แม่ และ ครู อุปัชฌาย์อาจารย์ เพราะการทำหน้าที่ของมนุษย์เป็นการแสดงให้เห็นถึงการเป็นกัลยาณมิตรที่ยิ่งใหญ่อันดับแรกไม่มีสิ่งใดยิ่งใหญ่เกินความกตัญญูกตเวที ต่อท่านเหล่านั้น มนุษย์เราเกิดในตระกูลใดไม่ว่าฐานะอย่างไร ก็พึงดำรงวงศ์ตระกูลนั้นให้มั่นคงสืบไป พึงทำตระกูลของตนให้เจริญก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อย ๆ อย่าทำตนให้คนดูหมิ่นเหยียดหยามต่อวงศ์ตระกูลของตน

๑.๒ กัลยาณมิตรในฐานะที่เสมอกัน ได้แก่ วัยวุฒิ คุณวุฒิ ภาวะที่เสมอกันได้แก่ สามี ภรรยา มิตรสหาย ที่พึงปฏิบัติต่อกันและกัน ความเป็นกัลยาณมิตรของผู้ที่เสมอกันในสังคมตัวอย่างเช่น คู่สามี ภรรยาเป็นผู้สร้างโลก สร้างสังคมโลกให้สงบสุข โลกใบเล็กคือครอบครัว ทั้งสองฝ่ายต้องประพฤติปฏิบัติเป็นกัลยาณมิตรต่อกันให้มั่นคง และ เคร่งครัดกว่าชายหญิงธรรมดาที่ยังไม่ได้เป็นคู่สามี ภรรยากัน ส่วนมิตรสหาย ผู้มีวัยเสมอกัน จะได้ชื่อว่า เป็นมิตรที่ดี หรือ เป็นกัลยาณมิตร พึงปฏิบัติแบบ เกื้อหนุนกัน และ พึงระลึกไว้เสมอว่า ไม่เอาแต่ความพอใจของตนเอง

๒. กัลยาณมิตรฝ่ายโลกุตระ เป็นกัลยาณมิตรชั้นสูง เป็นบุคคลที่มีระดับอุดมมงคล หมายถึง บุคคลผู้ประเสริฐ ผู้เลิศ หรือ ห่างไกลกิเลส คือ พระพุทธเจ้า กัลยาณมิตรฝ่ายโลกุตระ นั้นเป็น ผู้ชี้ทางให้ศาสนิกชน เข้าสู่ทางแห่งโลกุตรธรรม

๑.๓ คุณสมบัติของกัลยาณมิตร หรือสัตบุรุษ คือคนดี หรือคนที่แท้ มีธรรมของสัตบุรุษ เรียกว่า สัปปุริสธรรม แบ่งออกเป็น ๗ ประการ ดังนี้[๖๔]

---

[๖๑] **องฺ.ทสก.อ.** (ไทย) ๓/๑๗/๓๒๒.

[๖๒] **องฺ.ทสก.อ.** (ไทย) ๓/๑๗/๓๒๒.

[๖๓] พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๖๕.

[๖๔] **ที.ปา.** ๑๑/๓๓๑/๒๖๔; ๔๓๙/๓๑๒ และ **องฺ.สตฺตก.** ๒๓/๖๕/๑๑๔.

๑. ธัมมัญญุตา รู้หลักและรู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริงของธรรมชาติ รู้หลักการ กฎเกณฑ์แบบแผนหน้าที่ ซึ่งจะเป็นเหตุให้กระทำการได้สำเร็จผลตามความมุ่งหมาย เช่น ภิกษุรู้ว่าหลักธรรมที่ตนจะต้องศึกษาและปฏิบัติคืออะไร มีอะไรบ้าง ผู้ปกครองรู้ธรรมของผู้ปกครอง คือรู้หลักการปกครอง

๒. อัตถัญญุตา รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล คือ รู้ความหมายและความมุ่งหมายของหลักธรรม หรือหลักการ กฎเกณฑ์ หน้าที่ รู้ผลที่ประสงค์ของกิจที่จะกระทำ เช่น ภิกษุรู้ว่าธรรมที่ตนศึกษาและปฏิบัตินั้น ๆ มีความหมายและความมุ่งหมายอย่างไร ตลอดจนรู้จักประโยชน์ที่เป็นจุดหมายหรือสาระของชีวิต

๓. อัตตัญญุตา รู้จักตน คือ รู้ฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรมเป็นต้น ของตน ตามเป็นจริง เพื่อประพฤติปฏิบัติได้เหมาะสม และให้เกิดผลดี เช่น ภิกษุรู้ว่าตนมีศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา และปฏิภาณแค่ไหน

๔. มัตตัญญุตา รู้จักประมาณ คือ รู้ความพอเหมาะพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร ในการใช้จ่ายทรัพย์ ภิกษุรู้จักประมาณในการรับปัจจัย ๔ เป็นต้น

๕. กาลัญญุตา รู้จักกาล เช่น รู้ว่าเวลาไหน ควรทำอะไร รู้จักเวลาเรียน เวลาทำงาน เวลาพักผ่อน เป็นต้น

๖. ปริสัญญุตา รู้จักชุมชน คือ รู้จักถิ่น รู้จักที่ชุมนุม และชุมชน รู้จักมารยาท ระเบียบวินัยขนบธรรมเนียมประเพณี และข้อควรรู้ควรปฏิบัติ ต่อชุมชนนั้น ๆ

๗. ปุคคลัญญุตา รู้จักบุคคล คือ รู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น เพื่อปฏิบัติต่อผู้นั้นโดยถูกต้อง เช่นว่า ควรจะคบหรือไม่ จะเกี่ยวข้อง จะใช้ จะยกย่อง จะตำหนิ หรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไร จึงจะได้ผลดี เป็นต้น

๑.๔ ความสำคัญของการคบกัลยาณมิตร พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญเรื่องการคบมิตรโดยจัดไว้ในมงคลชีวิตข้อที่ ๑ และข้อที่ ๒ ดังนี้มงคลชีวิตข้อ ที่ ๑ อเสวนา จพาลานํ การไม่คบคนพาล

๑. อเสวนา จพาลานํ การไม่คบคนพาล เป็นการป้องกันไม่ให้นิสัยที่ไม่ดีและความเห็นผิด ๆ ทั้งหลายจากคนพาลมาติดตัวเข้าและป้องกันเสวนา จ พาลานํ การไม่คบคนพาลไม่ให้ถูกคนพาลมากลั่นแกล้งทำร้ายเอาด้วย ดังนิทานเรื่อง ต้นมะม่วงหวานกับต้นสะเดาขม[๖๕]

กาลก่อน เมืองพาราณสี ได้มีพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า ทธิวาหนะรับสั่งให้ขึงข่าย ไว้ทางด้านเหนือ และด้านใต้ของแม่น้ำ ทรงเล่นน้ำ มะม่วงผลสุกผลหนึ่งลอยมาติดตาข่ายพระราชาเสวยแล้วรับสั่งว่าให้ปลูกไว้ในอุทยานของพระองค์ ให้รดด้วยน้ำผสมกับน้ำนม๓ ปี จึงมีผล มีรสอร่อย ต่อมาคนเฝ้าสวนคนใหม่ ปลูกสะเดาและเถาบอระเพ็ดล้อมต้นมะม่วงไว้ราก และ กิ่งของต้นมะม่วงเกี่ยวพันกับรากและกิ่งของต้นสะเดา และบอระเพ็ดมะม่วงหวานจึงกลายเป็นมะม่วงขมไป

---

[๖๕] พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทฺธิ), **มงคล ๓๘ ประการ**, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๑๖-๑๗.

เรื่องนี้สอนให้รู้ว่า ถ้าอยู่ใกล้ชิดติดกับของไม่ดี ก็พลอยเป็นของไม่ดีไปด้วย คนเราเช่นกัน ถ้าคบ คนชั่วก็พาตัวให้ชั่วตาม เพราะฉะนั้น อย่าคบคนพาล

สรุป อานิสงส์ของการไม่คบคนพาลมีหลายประการได้แก่ ทำให้ไม่ถูกชักนำไปในทางที่ผิด ทำให้ไม่ถูกคนพาลทำร้าย ไม่ถูกตำหนิ ไม่ถูกใส่ความ ไม่ถูกมองในแง่ร้าย ได้รับความไว้วางใจ

๒. ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา การคบบัณฑิต เพื่อถ่ายทอดเอาสิ่งดี ๆ คุณธรรมต่าง ๆ มาสู่ตัวเรา ในนิทานเรื่อง มหาสุตโสม ๖๖การคบบัณฑิตแม้เพียงครั้งเดียว ก็ย่อมสามารถรักษาตนได้ส่วนการคบคนพาล แม้สิ้นกาลนาน ก็ไม่สามารถรักษาตนได้ เมื่อ นันทพราหมณ์ ไปจากกรุงตักกสิลา สู่กรุงอิทรปัตถ์ สิ้นทางไกล ๑๒๐ โยชน์เมื่อจะแสดงธรรมแก่พระเจ้าสุตโสม จึงได้กล่าวว่า

ขอเดชะ พระองค์ผู้ทรงพระนามว่า สุตโสม การคบ กับสัตบุรุษทั้งหลายเพียงครั้งเดียวท่านั้น การคบนั้นย่อมคุ้มครองบุรุษนั้นได้ ส่วนการคบกับ อสัตบุรุษตั้งมากครั้ง ก็คุ้มครองบุคคลนั้นไม่ได้ เรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า การคบบัณฑิตเพียงครั้งเดียวก็มีผลานิสงส์มาก ส่วนการคบคนพาลนั้น แม้นานเท่าไร ก็ไม่มีผลานิสงส์อะไรเลย มีแต่โทษฝ่ายเดียว ฉะนั้นทุกคนจึงคบบัณฑิต ในที่นี้มิได้ความหมายเฉพาะบัณฑิตทางโลก ผู้สำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาเป็นบัณฑิต มหาบัณฑิต หรือดุษฎีบัณฑิตเท่านั้น แต่หมายรวมถึงบัณฑิตทางธรรม ผู้มีคุณธรรมรู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ แม้จะไม่มีปริญญาทางโลกก็ถือเป็นบัณฑิตทางธรรม จึงควรอย่างยิ่งที่จะต้องเข้ากล้าคือคบหาเพื่อซึมซับเอาคุณธรรมความดีของท่านมาสู่ตน

อานิสงส์ของการคบบัณฑิตมีหลายประการ ได้แก่ ไม่มีภัยไม่มีเวร รู้จักทางอบายทางมนุษย์ ทางพรหม ทางนิพพาน เป็นสิริมงคลแก่ตนเอง ทำให้เป็นผู้มีปัญญา มีความเห็นถูก(สัมมาทิฏฐิ) ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากคนทั่วไป ทำให้ปลอดภัยจากภัยพาลต่าง ๆ และทำให้มีความมีความเจริญก้าวหน้า ฉะนั้น การคบบัณฑิตจึงเป็นมงคลอย่างยิ่ง

๒) อบายมุข ๖

๒.๑ ความหมายของอบายมุข ๖

อบายมุข (อะ-บาย-ยะ-มุก) แปลว่า ทางแห่งความฉิบหาย ทางแห่งความเสื่อม สาเหตุให้ถึงความเสื่อม มี ๒ หมวด คือ อบายมุข ๔ และอบายมุข ๖ อบายมุข ๖ ช่องทางเสื่อมเสียหรือหายหมดไป แห่งโภคะ ๖ ประการ[๖๖] คือ ติดสุราและของมึนเมา ติดเที่ยวกลางคืน ติดเที่ยวดูการล่น ติดการพนัน ติดคบเพื่อนชั่ว และเกียจคร้านช การงาน ซึ่งอริยสาวกไม่ข้องแวะอบายมุข ๖ ประการ แห่งโภคะทั้งหลาย คือ

๑. การหมกมุ่นในการเสพของมึนเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความระมาทเป็นอบายมุขแห่งโภคะทั้งหลาย

๒. การหมกมุ่นในการเที่ยวไปตามตรอกซอกซอย ในเวลากลางคืนเป็นอบายมุขแห่งโภคะทั้งหลาย

๓. การเที่ยวดูมหรสพ เป็นอบายมุขแห่งโภคะทั้งหลาย

---

[๖๖] **ที.ปา.** (ไทย) ๑๑/๒๔๗–๒๔๘/๒๐๒.

๔. การหมกมุ่นในการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นอบายมุขแห่งโภคะทั้งหลาย

๕. การหมกมุ่นในการคบคนชั่วเป็นมิตรเป็นอบายมุขแห่งโภคะทั้งหลาย

๖. การหมกมุ่นในความเกียจคร้านเป็นอบายมุขแห่งโภคะทั้งหลาย

๒.๒ โทษของอบายมุข ๖

๑. โทษของการหมกมุ่นในการเสพของมึนเมาในภพชาตินี้

๑.๑ ติดน้ำเมา ติดสารเสพติด เพราะสารที่มีอยู่ในสิ่งเหล่านี้ออกฤทธิ์ให้ร่างกายเกิดการเสพติดหรืออยากที่จะดื่มหรือเสพอีกครั้ง

๑.๒ ขาดปัญญา ขาดสติ ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ นำไปสู่การทะเลาะวิวาท เพราะฤทธิ์ของสารเหล่านี้ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทหลายด้าน อาทิ กดประสาท กระตุ้นประสาท หลอนประสาท เป็นต้น

๑.๓ เสียทรัพย์ในการซื้อจ่าย เพราะต้องแลกมาด้วยเงินทองในการซื้อ

๑.๔ เกิดโรคต่าง ๆ โดยเฉพาะโรคตับ โรคประสาทหลอน เพราะสารในสิ่งหล่านี้มีผลต่อการทำงานของร่างกาย

๑.๕ ผู้อื่นรังเกียจ และนินทา เพราะเมื่อเมาเป็นนิจมักแสดงพฤติกรรมอันน่ารังเกียจทำให้คนอื่นติฉินนินทาในภายหลัง

๑.๖ เสียการงาน เพราะเมื่อเมาแล้วจะไม่มีสติหรือไม่มีสมาธิในการทำงานได้เหมือนคนทั่วไป ฯลฯ

๒. โทษของการหมกมุ่นในการเสพของมึนเมาในภพชาติหน้า

๒.๑ เกิดเป็นคนใบ้ เพราะผู้ประพฤติเช่นนี้ ขณะตายที่ยังเมาสุรามักไม่ได้พูดกล่าวลาผู้มีพระคุณหรือญาติมิตร ตายขณะพูดคุยไม่รู้เรื่อง พอตายแล้วมักตกนรก และกลับมาเกิดใหม่เป็นคนใบ้

๒.๒ เกิดเป็นคนมีสติไม่สมประกอบ หรือ คนบ้า เพราะผู้ประพฤติเช่นนี้มักเมาสุรา แล้วควบคุมสติไม่ได้ ปล่อยอารมณ์โทสะ คลุ้มคลั่ง เหมือนคนบ้า เมื่อตายแล้วจึงตกนรก และกลับมาเกิดด้วยการเป็นคนบ้า

๒.๓ เกิดเป็นคนปัญญาอ่อน เพราะผู้ประพฤติเช่นนี้ ขณะเมาสุรามักพูดจาไม่เข้าใจ ขาดสติ นึกอะไรไม่ออก เมื่อตายแล้วจึงตกนรก และเกิดมาใหม่เป็นคนปัญญาอ่อน

๒.๔ เกิดเป็นสัตว์เลื้อยคลาน เพราะผู้ประพฤติเช่นนี้ ขณะเมาสุรา มักนอนคลานตามพื้น ทำตนเหมือนสัตว์เลื้อยคลาน เมื่อตายแล้วจึงตกนรก และเกิดมาเป็นสัตว์เลื้อยคลาน

๓. โทษของการเที่ยวกลางคืนในภพชาตินี้

๓.๑ หลงใหลการเที่ยวเล่นยามราตรี เพราะการบันเทิงต่าง ๆ ในยามราตรีมักยั่วยวนจิตใจให้ลุ่มหลงเป็นนิจ

๓.๒ เสียทรัพย์ เสียค่าใช้จ่าย เพราะการออกเที่ยวกลางคืนมักต้องจ่ายค่าเดินทาง ค่าบริการ และจ่ายทรัพย์ตนไปเพื่อให้ได้มาต่อการเที่ยวชมในสิ่งนั้น ๆ[๖๗]

๓.๓. มักพบคนพาล และมักถูกหลอกลวง เพราะแหล่งเที่ยวกลางคืนมักมีคนพาล คนไม่ดีรายล้อม จึงมีโอกาสต้องพบปะ และสนทนาให้คุ้นเคย ส่วนสิ่งที่จะตามมา คือ โอกาสการถูกหลอกเพื่อหวังตัณหาในเรือนร่าง ในทรัพย์สิน เป็นต้น

๓.๔ มักเกิดการทะเลาะวิวาท เกิดศัตรูได้ง่าย เพราะการเที่ยวกลางคืนมักไปเป็นกลุ่ม มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก เสพสิ่งมึนเมาและพร้อมที่จะขัดแย้งกับคนอื่นหรือกลุ่มอื่นได้ง่าย

๓.๕ มักประพฤติผิดในกาม ล่วงในกามได้ง่าย เพราะการเที่ยวกลางคืนย่อมอยู่ห่างไกลจากครอบครัว สามีหรือภรรยา หากถูกยั่วยุด้วยตัณหาทางกามารมณ์แล้วมักนำพาไปสู่การล่วงในกามได้ง่าย ฯลฯ

๔. โทษของการเที่ยวกลางคืนในภพชาติหน้า

๔.๑ เกิดเป็นสัตว์ที่ออกหากินเวลากลางคืน เพราะผู้ประพฤติเช่นนี้กลางวันนอน กลางคืนออกเที่ยว กินอยู่ เมื่อตายแล้วมักเกิดเป็นเหล่าสัตว์ที่คอยหากินในเวลากลางคืน

๔.๒ เกิดเป็นคนหรือสัตว์ประเภทอื่น ๆ หากประพฤติตนเสมือนกับสิ่งนั้นขณะเที่ยวกลางคืน ฯลฯ

๕. โทษของการเที่ยวดูมหรสพในภพชาตินี้

๕.๑ หลงใหลในการละเล่น เพราะการละเล่นเป็นสิ่งยั่วยวนใจให้ลุ่มหลงได้ง่าย

๕.๒ เสียทรัพย์ เสียค่าใช้จ่าย เพราะการชมการละเล่นมักต้องเสียทรัพย์แลกมาก่อน หรือต้องเสียทรัพย์เพื่อการอื่น เพราะตนเดินทาง เพราะตนเข้าชม เพราะตนเกิดความหิว

๕.๓ มักเจอคนพาล มักมีผู้อื่นมาหลอกลวง เพราะผู้ที่เข้าชมการละเล่นบางคนที่หวังในทรัพย์หรือประโยชน์อื่นจากผู้คนชมมักแฝงตัวเข้ามาชมด้วย

๕.๔ ผู้คนนินทา เพราะคนที่ชอบไปโน่นไปนี่เพื่อชมการละเล่น โดยไม่ทำกิจอันสำคัญของตนมักทำให้กิจของตนเสื่อม หรือมีความเสียหายจนทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และกล่าวติเตียน กล่าวนินทาในภายหลัง ฯลฯ

๖. โทษของการเที่ยวดูมหรสพในภพชาติหน้า

๖.๑ เกิดเป็นสัตว์ที่ชอบเต้นกระโดดไม่อยู่กับที่ เพราะผู้ประพฤติตนเป็นคนชอบการละเล่น การบันเทิงเป็นนิจ เมื่อตายแล้วมักเกิดเป็นเหล่าสัตว์ที่ชอบเล่น ไม่อยู่นิ่งไม่อยู่กับที่

๖.๒ เกิดเป็นคนหรือสัตว์ประเภทอื่น ๆ หากประพฤติตนเสมือนกับสิ่งนั้นขณะเที่ยวดูการละเล่น ฯลฯ

๗. โทษของการหมกมุ่นในการเล่นการพนันในภพชาตินี้

๗.๑ เสียทรัพย์ เสื่อมทรัพย์ ครอบครัวยากจน เพราะการเล่นการพนันมักทำให้เสียทรัพย์เป็นส่วนใหญ่ เมื่อเสียทรัพย์แล้วก็ไม่มีทรัพย์ที่จะมาจุนเจือครอบครัว

---

[๖๗] **อบายมุข ๖ อย่าง และโทษของอบายมุข**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://thaihealthlife.com [๔ มกราคม ๒๕๖๑].

๗.๒ มักเกิดการทะเลาะวิวาท พยาบาท และการเอาชนะ เพราะบางครั้งเมื่อแพ้พนันหรือเสียทรัพย์มากก็ย่อมที่จะเสี่ยงต่อการบันดาลโทสะกับอีกฝ่ายหรือหากอีกฝ่ายใช้เล่ห์กลในการเอาชนะ สิ่งนี้ย่อมทำให้เกิดความขัดแย้งกันอยู่เป็นนิจ

๗.๓ มักถูกลวงทรัพย์ เพราะผู้ที่เล่นพนันส่วนมากจะเป็นคนพาล คนที่โลภในทรัพย์สิน มักจะใช้วิธีด้วยเล่ห์กลเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์ของอีกฝ่าย

๗.๔ มักสร้างนิสัยคดโกงให้แก่ตน เพราะเมื่อเล่นการพนันแล้ว ย่อมเกิดความโลภในทรัพย์คนอื่น หากได้มาด้วยการพนันไม่สำเร็จย่อมที่จะคิดหาวิธีอื่นด้วยการใช้เล่ห์มากขึ้น

๗.๕ ผู้คนนินทา เพราะคนที่ติดการพนันมักลุ่มหลงกับการพนัน ไม่สนใจเรื่องการงาน หรือความทุกข์สุขของครอบครัว มีแต่นำมาให้ครอบครัวเสื่อมทรัพย์ ครอบครัวแตกแยกจนผู้อื่นกล่าวนินทำให้เสื่อมเสียมากขึ้นฯลฯ

๘. โทษของการหมกมุ่นในการเล่นการพนันในภพชาติหน้า

๘.๑ เกิดเป็นสัตว์ต่อสู้ให้ผู้อื่นเขาพนันกัน เพราะผู้ประพฤติตนด้วยการแข่งขันพนันกันภายใต้ความทุกข์ยาก ความเจ็บปวดของคนอื่น ผู้นั้น ย่อมกลับมาใช้กรรมที่ตนได้กระทำแก่เขาเช่นกันฯลฯ[๖๘]

๙. โทษของการหมกมุ่นในการคบคนชั่วเป็นมิตรในภพชาตินี้

๙.๑ ปลูกฝังความชั่วในตน เป็นนักเลงในทุกด้าน เพราะเมื่อยอมรับเป็นมิตรในคนพาลแล้วย่อมที่จะได้รับการเรียนรู้ การฝึกฝนในวิถีแห่งคนพาล จนนำมาประพฤติเป็นกิจของตนได้ง่าย

๙.๒ วงศ์ตระกูลเสื่อมเสีย เพราะเมื่อเป็นเช่นคนพาลแล้วย่อมกระทำเช่นคนพาลจนนำมาสู่ความเสื่อมเสียในวงศ์ตระกูล

๙.๓ ครอบครัวแตกแยก เพราะคนพาลมักไม่เป็นที่ชื่นชมของคนอื่นในครอบครัวหรือหากนำวิถีแห่งคนพาลมาใช้ในครอบครัว ก็ย่อมทำให้เกิดความขัดแย้งต่อผู้อื่นได้ง่าย

๗.๔ ถูกหลอกลวงได้ง่าย เมื่อยอมรับในมิตรของคนพาลแล้ว ย่อมต้องพบปะให้เกิดความคุ้นเคย คนพาลเหล่านั้นอาจหวังหลอกลวงในทรัพย์หรือประโยชน์จากเราเฉกเช่นคนพาลทั่วไป

๙.๕ ผู้คนนินทา ไม่มีผู้คบหา เพราะเมื่อคบคนพาลหรือนำวิธีแห่งคนพาลมาประพฤติแล้วมักทำให้ผู้อื่นรังเกียจ ไม่กล้าคบหา

๑๐. โทษของการหมกมุ่นในการคบคนชั่วเป็นมิตรในภพชาติหน้า

๑๐.๑ ศึกษาให้รู้เห็นโทษแห่งการคบคนชั่ว

๑๐.๒ ตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะออกห่างจากคนชั่ว

๑๑. โทษของการหมกมุ่นในความเกียจคร้านในภพชาตินี้

๑๑.๑ การงานคั่งค้าง ไม่สำเร็จ เพราะความขี้เกียจ ไม่ทำการงานที่ตนรับผิดชอบก็ย่อมนำมาซึ่งงานที่ไม่สำเร็จตามเวลาที่ตั้งไว้

---

[๖๘] **อบายมุข ๖ อย่าง และโทษของอบายมุข**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://thaihealthlife.com [๔ มกราคม ๒๕๖๑].

๑๑.๒ ผู้ใหญ่ดุด่า ผู้อื่นนินทา เพราะการงานที่ไม่สำเร็จ ย่อมทำให้เกิดความเสียในชื่อเสียงหรือทรัพย์ของผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้าง

๑๑.๓ ครอบครัวยากจน ลูกเมียอดอยาก เพราะการที่ไม่ทำงานไม่ประกอบทำมาหากิน ย่อมไม่มีทรัพย์ที่จะมาจุนเจือครอบครัว

๑๑.๔ มักเกิดความแตกแยกในครอบครัว เพราะเมื่อไม่มีทรัพย์แล้วจากความขี้เกียจของตน ย่อมทำให้ผู้อื่นในครอบครัวดุด่า หรือแยกออกห่างเพียงเพื่อให้ตนอยู่รอดจนนำมาสู่การแตกแยกของครอบครัว

๑๑.๕ ไม่มีใครรับทำงาน ไม่มีงานทำ เพราะผู้ขี้เกียจย่อมไม่มีงานใดแสดงให้เป็นที่ประจักษ์ต่อนายจ้าง หากนายจ้างตกลงจ้างย่อมไม่เป็นผลดีต่องานของเขา[๖๙]

๑๒. โทษของการหมกมุ่นในความเกียจคร้านในภพชาติหน้ามี

๑๒.๑ ศึกษาให้รู้ถึงโทษแห่งการเกียจคร้าน

๑๒.๒ ตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะมีความขยัน มั่นเพียรในการงานหรือสิ่งที่ตนรับผิดชอบ

๑๒.๓ ออกห่างจากผู้เกียจคร้านเป็นนิจ

๓) หลักหิริโอตตัปปะ

๓.๑ ความหมายของหิริโอตตัปปะ

หิริโอตัปปะ คือ ธรรมฝ่ายขาว ๒ ประการ หิริ ได้แก่ ความละอาย โอตตัปปะ ได้แความกลัวบาป[๗๐] หลักหิริโอตตัปปะ เป็นหลักธรรมที่ทุกคนจะต้องยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อคุ้มครองตนให้ปราศจากอกุศลมูล ที่จะเป็นมูลเหตุให้กระทำความชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจ ถือว่าเป็นโลกปาลธรรม ซึ่งหมายถึง ธรรมที่รักษาคุ้มครองโลก ทำให้หมู่สัตว์และมนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข นอกจากจะเรียกว่า เป็นโลกปาลธรรมแล้ว ยังเรียกว่า เป็นเทวธรรม ซึ่งหมายถึง ธรรมที่สร้างคนให้เป็นผู้ประเสริฐเป็นเทพบุตรเทพธิดาทั้ง ๆ ที่ยังมีร่างกายเป็นมนุษย์อยู่นั้นเอง คนที่มีหิริโอตตัปปะจะเป็นคนที่มีสติเตือนตนอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะทำการใด ๆ อยู่ก็ตาม ย่อมจะไม่ทำชั่ว ด้วยประการทั้งปวงได้แก่ ธรรมฝ่ายขาว ๒ ประการ คือ ๑. หิริ ความอายบาป และ ๒. โอตตัปปะ ความกลัวบาป[๗๑]

๓.๒ องค์ประกอบของหิริโอตตัปปะ

๑. หิริ คือ ความอายบาป เป็นความรังเกียจการกระความทำชั่วทั้งปวง ไม่อยากทำความชั่ว หรือเห็นคนอื่นทำความชั่ว เหตุที่ทำให้เกิดหิริ[๗๒] มีดังนี้

---

[๖๙] **อบายมุข ๖ อย่าง และโทษของอบายมุข**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://thaihealthlife.com [๔ มกราคม ๒๕๖๑].

[๗๐] **องฺ.ติก.** (ไทย) ๒๐/๘/๖๓.

[๗๑] **องฺ.ติก.** (ไทย) ๒๗/๘/๖๓.

[๗๒] ประทีป ประดับธรรม, **วิเคราะห์การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการจัดเก็บภาษีศุลกากร**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๔๑-๔๒.

๑.๑ คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ เราได้เกิดมาเป็นมนุษย์ถือว่าเราเป็นคนมีบุญ เราจะไปสร้างบาปกรรมประพฤติผิดศีลธรรมไปทำไม เช่น ไปลักทรัพย์ของคนอื่นเอามาเป็นของตนทำไม ไปประพฤติผิดบุตรภรรยาคนอื่นทำไมไปเบียดเบียนชีวิตสัตว์อื่นทำไม เมื่อคิดถึงโทษของการผิดศีลหิริก็เกิดขึ้น จึงไม่ยอมทำบาป

๑.๒ คำนึงถึงอายุ เช่น เรามีอายุมากถึงขนาดนี้แล้ว เราจะมัวกินเหล้า เล่นการพนัน ทำตัวเป็นอันธพาลอยู่ได้อย่างไร อายเด็กรุ่นลูกรุ่นหลาน เราควรจะกลับตัวกลับใจ ประพฤติตนเป็นคนดีเป็นตัวอย่างแก่เด็กรุ่นลูกรุ่นหลานดีกว่า เมื่อคิดถึงอายุ หิริก็เกิดขึ้น จึงไม่ยอมทำบาป

๑.๓ คำนึงถึงความดีที่เคยทำ เช่น เราเคยบวชเป็นพระได้ศึกษาธรรมซึ่งเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาก็มาก อบรมสั่งสอนคนมาก็มาก เมื่อสึกจากพระมาแล้วก็ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้นำชุมชน เมื่อคิดถึงความดีของตนที่เคยทำมา หิริก็เกิดขึ้น จึงไม่ยอมทำบาป

๑.๔ คำนึงถึงความเป็นพหูสูต เช่น เราเป็นครูสอนคนมาก็มาก รู้ว่าอะไรดีอะไรชั่ว รู้สารพัดที่จะรู้ มีลูกศิษย์อยู่ทั่วประเทศ ลูกศิษย์ของเราก็มีตำแหน่งหน้าที่การงานใหญ่โต เมื่อคิดได้อย่างนี้แล้ว หิริก็เกิดขึ้น จึงไม่ยอมทำบาป

๑.๕ คำนึงถึงพระศาสดา เช่น ระลึกถึงคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ เราเองก็เป็นบริษัท ๑ ในบริษัท ๔ พระพุธองค์ท่านทรงสู้ทนต่อความเหนื่อยยากอบรมสั่งสอนพวกเราต่อ ๆ กันมาเราจะละเลยคำสอนของพระองค์ ไปทำความชั่ว ได้อย่างไร เมื่อคิดถึงพระคุณของพระองค์ หิริก็เกิดขึ้น จึงไม่ยอมทำบาป

๑.๖ คำนึงถึงครูอาจารย์ สถานศึกษา ครูอาจารย์ผู้อบรมสั่งสอนให้เรามีความรู้หางานทำได้ มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดีมีชื่อเสียงในสังคม ชื่อเสียงสถาบันของเราก็โด่งดังเป็นที่ยกย่องสรรเสริญในวงสังคมทั่วไป แล้วเราจะมาทำชั่ว ได้อย่างไร เมื่อคิดถึงครูอาจารย์ สถาบัน หิริก็เกิดขึ้นจึงไม่ยอมทำบาป

จากหลักธรรมข้อหิรินี้ นับว่าเป็นเครื่องมือคอยคุ้มครอง กาย วาจา ใจ ของคนให้ขาวสะอาด เพื่อให้ปราศจากอกุศลที่จะเป็นเหตุทำให้จิตใจขุ่นมัว เศร้าหมอง เร่าร้อน งมงาย ประกอบกรรมชั่ว คือ การทำผิดศีล ผิดกฎหมาย ผิดระเบียบข้อบังคับของบ้านเมือง คือ หลักหิริ เป็นความละอายต่อการทำชั่วทั้งปวง จึงไม่ยอมทำบาป

๒. โอตตัปปะ คือ ความกลัวบาป เป็นความรู้สึกกลัว กลัวว่าเมื่อทำไปแล้วจะเป็นบาปการที่คนเราไม่ทำชั่ว ไม่ทำผิดกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับของสังคม ก็จะไม่ถูกลงโทษราชทัณฑ์หรือถูกติเตียนจากผู้อื่น เหตุที่ทำให้เกิดโอตตัปปะ[๗๓] มีดังนี้

๒.๑ กลัวคนอื่นติเตียน ในความประพฤติที่ไม่ถูกต้อง เช่น เราไปลักขโมยของผู้อื่นมาเป็นของตน ประพฤติผิดระเบียบข้อบังคับของสังคม หรือไม่เคารพกติกาขององค์กร ถ้าหากคนอื่นรู้เข้าพวกเขาคงจะเอาไปพูดกันทั่ว เมื่อกลัวผู้อื่นติเตียน โอตตัปปะ ก็เกิดขึ้น จึงไม่ยอมทำบาป

๒.๒ กลัวการถูกลงโทษ เมื่อมองเห็นภัยจะมาถึงตัว ก็คิดว่าอย่าทำดีกว่าถ้าหากเราทุจริตต่อหน้าที่การงาน รับสินบน ปลอมแปลงเอกสาร ถ้าหากบาปกรรมตามทัน ถูกเจ้าหน้าที่

---

[๗๓] ประทีป ประดับธรรม, **วิเคราะห์การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการจัดเก็บภาษีศุลกากร**, หน้า ๔๑-๔๒.

ตรวจสอบพบการกระความผิดของตน มีหวังถูกแจ้งความดำเนินคดีแน่นอน เราอาจจะต้องติดคุกตอนแก่ เมื่อกลัวถูกลงโทษ โอตตัปปะ ก็เกิดขึ้น จึงไม่ยอมทำบาป

๒.๓ กลัวการเกิดในทุคติ เช่น เมื่อเราไปเบียดเบียนชีวิตสัตว์อื่น พูดเท็จทำให้คนอื่นเข้าใจผิดซึ่งกันและกัน ดื่มสุราเป็นนิจ หรือไปลักขโมยของคนอื่นมาเป็นของตน เมื่อกลัวว่าถ้าหากตายไปแล้วจะไปเกิดเป็นสัตว์นรก เปรต อสุรกาย เมื่อกลัวว่าจะต้องไปเกิดในทุคติ โอตตัปปะก็เกิดขึ้นจึงไม่ยอมทำบาป

๔) มรรค ๘

๔.๑ ความหมายของมรรค

มรรค มีชื่อเต็มว่า อริยอัฏฐังคิกมัคค์ (อริย + อัฏฐังคิก + มัคค์) เรียกเป็นไทยว่า อริยอัฏฐังคิกมรรคบ้าง อริยอัษฎางคิกมรรค บ้าง อารยอัษฎางคิกมรรค บ้าง แปลว่า ทางมีองค์แปดประการอันประเสริฐ ทางมีองค์๘ ของพระอริยะ ทางมีองค์ ๘ ที่ทำคนให้เป็นอริยะ ทางมีองค์ ๘ ที่พระอริยะคือพระพุทธเจ้าทรงค้นพบ หรือมรรคาอันประเสริฐ มีองค์ประกอบ ๘ อย่าง

คำว่า “มรรคมีองค์ ๘” มีความหมายชัดเจนอยู่แล้วว่า หมายถึงทางสายเดียว มีส่วนประกอบ ๘ อย่าง เปรียบเหมือนทางหลวงที่สมบูรณ์ ต้องมีอะไรหลายอย่างประกอบกันเข้าจึงสำเร็จเป็นถนนได้ เช่น มีดิน กรวด ทราย หิน ลูกรัง ยาง หรือคอนกรีต เป็นชั้นลำดับขึ้นมา จนถึงผิวทาง รวมเป็นตัวถนนหรือพื้นถนน มีขอบคัน เส้นแนว ความเอียงเทของที่ลาดชันโค้งเลี้ยว มีสัญญาณเครื่องหมาย ป้ายบอกทิศทาง ระยะทาง และสถานที่ เป็นต้น ตลอดจนแผนที่ทาง และโคมไฟในยามคืน ถนนประกอบด้วยส่วนประกอบเหล่านี้ทั้งหมด และผู้ขับรถเดินทาง ย่อมอาศัยส่วนประกอบเหล่านี้ทุกอย่างไปพร้อม ๆ กัน ฉันใด มรรคก็ประกอบขึ้นด้วยองค์ ๘ ประการรวมกัน และผู้ปฏิบัติธรรม ก็ต้องใช้องค์ทั้ง ๘ ของมรรคเนื่องไปด้วยกันโดยตลอด ฉันนั้น[๗๔]

๔.๒ องค์ประกอบของมรรค ๘

องค์หรือองค์ประกอบ ๘ อย่าง ของมรรคนั้น มี ๘ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบ (Right View หรือ Right Understanding) ได้แก่ ความรู้อริยสัจ ๔ หรือ เห็นไตรลักษณ์ หรือ รู้อกุศลและอกุศลมูลกับกุศลและกุศลมูล หรือเห็นปฏิจจสมุปบาท โดยการเข้าใจชอบ หรือเห็นชอบนั้นมีอยู่ ๒ ประเภท คือ

๑.๑ ความเข้าใจคือความรู้ ความเป็นพหูสูตร ความมีสติปัญญา สามารถรอบรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งตามข้อมูลที่ได้มา ความเข้าใจประเภทนี้เรียกว่า "ตามรู้" (อนุโพธ) เป็นความเข้าใจที่ยังไม่ลึกซึ้ง

๑.๒ ส่วนความเข้าใจที่ลึกซึ้งซึ่งเรียกว่า"การรู้แจ้งแทงตลอด" (ปฏิเวธ) หมายถึงมองเห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ตามสภาวะที่แท้จริง โดยไม่คำนึงถึงชื่อ และป้ายชื่อยี่ห้อของสิ่งนั้น การรู้แจ้งแทงตลอดนี้จะมีขึ้นได้ เมื่อจิตปราศจากอาสวะทั้งหลาย และได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์ด้วยการปฏิบัติสมาธิเท่านั้น

---

[๗๔] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรมฉบับปรับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๒, (กรุงเทพมหานคร: พุทธธรรมประดิษฐาน, ๒๕๕๕), หน้า ๕๔๓.

๒. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ (Right Thought) ได้แก่ ความตรึกที่เป็นกุศล ความนึกคิดที่ดีงาม (กุศลวิตก ๓ ประกอบด้วย ๑.ความตรึกปลอดจากกาม ความนึกคิดในทางเสียสละ ไม่ติดในการปรบปรือสนองความอยากของตน ๒. ความตรึกปลอดจากพยาบาท ความนึกคิดที่ประกอบด้วยเมตตา ไม่ขัดเคือง หรือ เพ่งมองในแง่ร้าย ๓.ความตรึกปลอดจากการเบียดเบียนด้วยกรุณาไม่คิดร้าย หรือมุ่งทำลาย)

๓. สัมมาวาจา วาจาชอบ (Right Speech) ได้แก่ วจีสุจริต ๔ ประกอบด้วย ๑. ไม่พูดเท็จ ๒. ไม่พูดส่อเสียด ๓. ไม่พูดหยาบ และ ๔. ไม่พูดเพ้อเจ้อ

๔. สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ (Right Action) ได้แก่ กายสุจริต ๓ ประกอบด้วย ๑. ไม่ฆ่าสัตว์ ๒. ไม่ลักทรัพย์ และ ๓. ไม่ประพฤติผิดในกาม

๕. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ (Right Livelihood) ได้แก่ เว้นมิจฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพ

๖. สัมมาวายามะ พยายามชอบ (Right Effort) ได้แก่ สัมมัปปธาน ๔ ประกอบด้วย

๖.๑ เพียรระวัง หรือเพียรปิดกั้น คือ เพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น

๖.๒ เพียรละ หรือเพียรกำจัด คือเพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

๖.๓ เพียรเจริญ หรือเพียรก่อให้เกิด คือ เพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดมีขึ้น

๖.๔ เพียรรักษา คือ เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่น และให้เจริญยิ่งขึ้นไปจนไพบูลย์

๗. สัมมาสติ ระลึกชอบ (Right Mindfulness) ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ ประกอบด้วย ๑. การตั้งสติกำหนดพิจารณากาย ๒. การตั้งสติกำหนดพิจาณาเวทนา ๓. การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต และ ๔. การตั้งสติพิจารณาธรรม

๘. สัมมาสมาธิ จิตมั่นชอบ (Right Concentration) ได้แก่ ฌาน ๔ ประกอบด้วย ๑. ปฐมฌาณ ๒. ทุติยฌาน ๓. ตติยฌาน และ ๔. จตุตถฌาน

๕) วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ก็คือการนำเอาโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติ หรือโยนิโสมนสิการที่เป็นภาคปฏิบัติการ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า วิธีโยนิโสมนสิการนี้ แม้จะมีหลายอย่างหลายวิธี แต่เมื่อว่าโดยหลักการ ก็มี ๒ แบบ คือ ๑) โยนิโสมนสิการที่มุ่งสกัดหรือกำจัดอวิชชาโดยตรง ๒) โยนิโสมนสิการที่มุ่งเพื่อสกัด หรือบรรเทาตัณหา โยนิโสมนสิการที่มุ่งกำจัดอวิชชาโดยตรงนั้น ตามปกติเป็นแบบที่ต้องใช้ในการปฏิบัติธรรมจนถึงที่สุด เพราะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจตามเป็นจริง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการตรัสรู้

ส่วนโยนิโสมนสิการแบบสกัดหรือบรรเทาตัณหา มักใช้เป็นข้อปฏิบัติขั้นต้น ๆ ซึ่งมุ่งเตรียมพื้นฐานหรือพัฒนาตนเองในด้านคุณธรรม ให้เป็นผู้พร้อมสำหรับการปฏิบัติขั้นสูงขึ้นไป เพราะ

เป็นเพียงขั้นขัดเกลากิเลส แต่โยนิโสมนสิการหลายวิธีใช้ประโยชน์ได้ทั้งสองอย่าง คือ ทั้งกำจัดอวิชชาและบรรเทาตัณหาไปพร้อมกัน ซึ่งวิธีโยนิโสมนสิการเท่าที่พบในบาลี พอประมวลเป็นแบบใหญ่ ๆ ดังนี้

๑. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย พิจารณาปรากฏการณ์ที่เป็นผล ให้รู้จักสภาวะที่เป็นจริง หรือพิจารณาปัญหา หาหนทางแก้ไข ด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา อาจเรียกว่าวิธีคิดแบบอิทัปปัจจยตา หรือคิดตามหลักปฏิจจสมุปบาท จัดเป็นวิธีโยนิโสมนสิการแบบพื้นฐาน ดังจะเห็นว่าบางครั้งท่านใช้บรรยายการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าไม่เฉพาะเริ่มจากผล สืบค้นโดยสาวไปหาสาเหตุและปัจจัยทั้งหลายเท่านั้น ในการคิดแบบอิทัปปัจจยตานั้น จะตั้งต้นที่เหตุแล้วสาวไปหาผล หรือจับที่จุดใด ๆ ในกระแส หรือในกระบวนธรรม แล้วค้นไล่ตามไปทางปลายหรือสืบย้อนมาทางต้น ก็ได้

๒. วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ หรือกระจายเนื้อหา เป็นการคิดที่มุ่งให้มอง และให้รู้จักสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของมันเองอีกแบบหนึ่ง ในทางธรรม ท่านมักใช้พิจารณาเพื่อให้เห็นความไม่มีแก่นสาร หรือความไม่เป็นตัวเป็นตนที่แท้จริงของสิ่งทั้งหลาย ให้หายยึดติดถือมั่นในสมมติบัญญัติ โดยเฉพาะการพิจารณาเห็นสัตว์บุคคล เป็นเพียงการประชุมกันเข้าขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่เรียกว่า ขันธ์ ๕ และขันธ์ ๕ แต่ละอย่างก็เกิดขึ้นจากส่วนประกอบย่อยต่อไปอีก การพิจารณาเช่นนี้ ช่วยให้มองเห็นความเป็นอนัตตาแต่การที่จะมองเห็นสภาวะเช่นนี้ได้ชัดเจน มักต้องอาศัยวิธีคิดแบบที่ ๑ และหรือแบบที่ ๓ ในข้อต่อไป เข้าร่วม โดยพิจารณาไปพร้อม ๆ กัน กล่าวคือ เมื่อแยกแยะส่วนประกอบออก ก็เห็นภาวะที่องค์ประกอบเหล่านั้นอาศัยกัน และขึ้นต่อเหตุปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่เป็นตัวของมันเองแท้จริง ยิ่งกว่านั้น องค์ประกอบและเหตุ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนเป็นไปตามกฎธรรมดา คือ มีการเกิดดับอยู่ตลอดเวลา ไม่เที่ยงแท้ไม่คงที่ ไม่ยั่งยืนภาวะที่เกิดขึ้นแล้วต้องดับไป และต้องขึ้นต่อเหตุปัจจัยต่าง ๆ ถูกเหตุปัจจัยทั้งหลายบีบคั้นขัดแย้งนั้น ถ้าไม่มองในแง่สืบสาวเหตุปัจจัยตามวิธีที่ ๑ ซึ่งอาจจะยากสักหน่อย ก็มองได้ในแง่ลักษณะทั่วไปที่เป็นธรรมดาสามัญของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งอยู่ในขอบเขตของวิธีคิดแบบที่ ๓ ในบาลีท่านมักกล่าวถึงวิธีคิดแบบที่ ๒ นี้ รวมพร้อมไปด้วยกันกับแบบที่ ๓

๓. วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ หรือ วิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา คือ มองอย่างรู้เท่าทันความเป็นอยู่เป็นไปของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งจะต้องเป็นอย่างนั้น ๆ ตามธรรมดาของมันเอง โดยเฉพาะก็มุ่งที่ประดาสัตว์และสิ่งที่คนทั่วไปจะรู้เข้าใจถึงได้ ในฐานะที่มันเป็นสิ่งซึ่งเกิดจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ ปรุงแต่งขึ้น จะต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัย

ธรรมดาที่ว่านั้น ได้แก่ อาการที่สิ่งทั้งหลายทั้งปวง ที่เกิดจากปัจจัยปรุงแต่ง เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ก็จะต้องดับไป ไม่เที่ยงแท้ ไม่คงที่ ไม่ยั่งยืน ไม่คงอยู่ตลอดไป เรียกว่าเป็น อนิจจัง

ธรรมดานั้นเช่นกัน คือ อาการที่ปัจจัยทั้งหลายทั้งภายในและภายนอกทุกอย่างต่างก็เกิดดับเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาเสมอเหมือนกัน เมื่อเข้ามาสัมพันธ์กัน จึงเกิดความขัดแย้ง ทำให้สิ่งเหล่านั้นมีสภาวะถูกบีบคั้นกดดัน ไม่อาจคงอยู่ในสภาพเดิมได้ จะต้องมีความแปรปรวนเปลี่ยนสลาย เรียกว่าเป็น ทุกข์

ธรรมดานั้นเองมีพร้อมอยู่ด้วยว่า ในเมื่อสิ่งทั้งหลายเป็นสภาวะ คือมีภาวะของมันเอง ดังเช่นเป็นสังขารที่ต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัย มันก็ไม่อาจเป็นของของใคร ไม่อาจเป็นไปตามความ

ปรารถนาของใคร ไม่มีใครเอาความคิดอยากบังคับมันได้ ไม่มีใครเป็นเจ้าของครอบครองมันได้จริง เช่นเดียวกับที่ไม่อาจมีตัวตนขึ้นมาไม่ว่าข้างนอกหรือข้างในมัน ที่จะสั่งการบัญชาบังคับอะไร ๆ ได้จริง เพราะมันเป็นอยู่ของมันตามธรรมดา โดยเป็นสังขารที่เป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่ใช่เป็นไปตามใจอยากของใคร เรียกว่าเป็น อนัตตา

รวมความคือ รู้เท่าทันว่า สิ่งทั้งหลายที่รู้จักเข้าใจไปเกี่ยวข้องด้วยนั้น เป็นธรรมชาติ ซึ่งมีลักษณะความเป็นไปโดยทั่วไปเสมอเหมือนกันตามธรรมดาของมัน ในฐานะที่เป็นของปรุงแต่ง เกิดจากเหตุปัจจัย และขึ้นต่อเหตุปัจจัยทั้งหลายเช่นเดียวกัน

๔. วิธีคิดแบบอริยสัจ/คิดแบบแก้ปัญหา วิธีคิดแบบอริยสัจ หรือคิดแบบแก้ปัญหา เรียกตามโวหารทางธรรมได้ว่า วิธีแห่งความดับทุกข์จัดเป็นวิธีคิดแบบหลักอย่างหนึ่ง เพราะสามารถขยายให้ครอบคลุมวิธีคิดแบบอื่น ๆ ได้ทั้งหมดวิธีคิดแบบอริยสัจนี้ มีลักษณะทั่วไป ๒ ประการ คือ

๔.๑ เป็นวิธีคิดตามเหตุและผล หรือเป็นไปตามเหตุและผลสืบสาวจากผลไปหาเหตุแล้ว แก้ไขและทำการที่ต้นเหตุ จัดเป็น ๒ คู่ คือ คู่ที่ ๑: ทุกข์เป็นผล เป็นตัวปัญหา เป็นสถานการณ์ที่ประสบ ซึ่งไม่ต้องการสมุทัยเป็นเหตุ เป็นที่มาของปัญหา เป็นตัวการ ที่ต้องกำจัดหรือแก้ไข จึงจะพ้นปัญหา และ คู่ที่ ๒: นิโรธเป็นผล เป็นภาวะสิ้นปัญหา เป็นจุดหมาย ซึ่งต้องการจะเข้าถึงมรรคเป็นเหตุ เป็นวิธีการ เป็นข้อปฏิบัติ ที่ต้องกระทำในการแก้ไขสาเหตุ เพื่อบรรลุจุดหมายคือภาวะสิ้นปัญหา อันได้แก่ความดับทุกข์

๔.๒ เป็นวิธีคิดที่ตรงจุดตรงเรื่อง ตรงไปตรงมา มุ่งตรงต่อสิ่งที่จะต้องทำต้องปฏิบัติต้องเกี่ยวข้องของชีวิต ใช้แก้ปัญหา ไม่ฟุ้งซ่านออกไปในเรื่องฟุ้งเฟ้อ ที่สักว่าคิดเพื่อสนองตัณหามานะทิฏฐิ ซึ่งไม่อาจนำมาใช้ปฏิบัติไม่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหา[๗๕]

๕. วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ หรือคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย คือ พิจารณาให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง ธรรม กับ อรรถ หรือ หลักการ กับ ความมุ่งหมาย เป็นความคิดที่มีความสำคัญมาก ในเมื่อจะลงมือปฏิบัติธรรม หรือทำการตามหลักการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ได้ผลตรงตามความมุ่งหมาย ไม่กลายเป็นการกระทำที่เคลื่อนคลาด เลื่อนลอย หรืองมงาย

๖. วิธีคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออก หรือพิจารณาให้เห็นครบทั้ง อัสสาทะ อาทีนวะ และ นิสสรณะ เป็นการมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเน้นการยอมรับความจริงตามที่สิ่งนั้น ๆ เป็นอยู่ทุกแง่ทุกด้าน ทั้งด้านดีด้านเสีย และเป็นวิธีคิดที่ต่อเนื่องกับการปฏิบัติมาก เช่นบอกว่า ก่อนจะแก้ปัญหา ต้องเข้าใจปัญหาให้ชัด และรู้ที่ไปให้ดีก่อน หรือก่อนจะละสิ่งหนึ่งไปหาอีกสิ่งหนึ่ง ต้องรู้จักทั้งสองฝ่ายดีพอ ที่จะให้เห็นได้ว่า การละและไปหานั้น หรือการทิ้งอย่างหนึ่งไปเอาอีกอย่างหนึ่งนั้น เป็นการกระทำที่รอบคอบ สมควร และดีจริงการคิดแบบนี้ มีลักษณะที่พึงย้ำ ๒ ประการ

๖.๑ การที่จะชื่อว่ามองเห็นตามเป็นจริงนั้น จะต้องมองเห็นทั้งด้านดี ด้านเสีย หรือทั้งคุณ และโทษของสิ่งนั้น ๆ ไม่ใช่มองแต่ด้านดีหรือคุณอย่างเดียว และไม่ใช่เห็นแต่โทษหรือด้านเสียอย่างเดียว เช่น ที่ชื่อว่ามองเห็นกามตามเป็นจริง คือ รู้ทั้งคุณ และโทษของกาม

---

[๗๕] **ม.ม.** (ไทย) ๑๓/๑๔๗-๑๕๒/๑๔๓-๑๕๓.

๖.๒ เมื่อจะแก้ปัญหา ปฏิบัติ หรือดำเนินมรรควิธีออกไปจากภาวะที่ไม่พึงประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งนั้นเพียงรู้คุณโทษ ข้อดีข้อเสีย ของสิ่งที่เป็นปัญหาหรือภาวะที่ไม่ต้องการเท่านั้น ยังไม่เพียงพอ จะต้องมองเห็นทางออก มองเห็นจุดหมาย และรู้ว่าจุดหมายหรือที่จะไปนั้น คืออะไร คืออย่างไร ดีกว่า และพ้นจากข้อบกพร่อง จุดอ่อน โทษ ส่วนเสีย ของสิ่งหรือภาวะที่เป็นปัญหาอยู่นี้อย่างไร ไม่ต้องขึ้นต่อคุณโทษ ข้อดีข้อเสียแบบเก่าอีกต่อไปจริงหรือไม่ จุดหมาย หรือที่ไป หรือภาวะปลอดปัญหาเช่นนั้น มีอยู่จริง หรือเป็นไปได้อย่างไร

๗. วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม หรือ การพิจารณาเกี่ยวกับปฏิเสวนา คือการใช้สอย หรือบริโภคเป็นวิธีคิดแบบสกัด หรือบรรเทาตัณหา เป็นขั้นฝึกหัดขัดเกลากิเลส หรือตัดทางไม่ให้กิเลสเข้ามาครอบงำจิตใจแล้วชักจูงพฤติกรรมต่อ ๆ ไป วิธีคิดแบบนี้ใช้มากในชีวิตประจำวันเพราะเกี่ยวข้องกับการบริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ และวัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีหลักการโดยย่อว่า คนเราเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เพราะเรามีความต้องการและเห็นว่าสิ่งนั้น ๆ จะสนองความต้องการของเราได้ สิ่งใดสามารถสนองความต้องการของเราได้ สิ่งนั้นก็มีคุณค่าแก่เรา หรือที่เรานิยมเรียกว่ามันมีประโยชน์ คุณค่านี้จำแนกได้เป็น ๒ ประเภท ตามชนิดของความต้องการ คือ

๗.๑ คุณค่าแท้ หมายถึง ความหมาย คุณค่า หรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายในแง่ที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรง หรือที่มนุษย์นำมาใช้แก้ปัญหาของตน เพื่อความดีงาม ความดำรงอยู่ด้วยดีของชีวิต หรือเพื่อประโยชน์สุขทั้งของตนเองและผู้อื่น คุณค่าแท้นี้อาศัยปัญญาเป็นเครื่องตีค่า หรือวัดราคา จะเรียกว่าคุณค่าสนองปัญญา ก็ได้ เช่น อาหารมีคุณค่าอยู่ที่ประโยชน์สำหรับหล่อเลี้ยงร่างกาย ให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ มีสุขภาพดี เป็นอยู่ผาสุก มีกำลังเกื้อกูลแก่การบำเพ็ญกิจหน้าที่ รถยนต์ช่วยให้เดินทางได้รวดเร็ว เกื้อกูลแก่การปฏิบัติหน้าที่การงาน ความเป็นอยู่ และปฏิบัติการทั้งหลายในงานบำเพ็ญประโยชน์สุข ควรมุ่งเอาความสะดวก ปลอดภัย แข็งแรง ทนทานเป็นต้น

๗.๒ คุณค่าพอกเสริม หรือ คุณค่าเทียม หมายถึง ความหมาย คุณค่า หรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายที่มนุษย์พอกเพิ่มให้แก่สิ่งนั้น เพื่อปรนเปรอการเสพเสวยเวทนา หรือเพื่อเสริมราคา เสริมขยายความมั่นคงยิ่งใหญ่ของตัวตนที่ยึดถือไว้ คุณค่าเทียมนี้ อาศัยตัณหาเป็นเครื่องตีค่า หรือวัดราคา จะเรียกว่าคุณค่าสนองตัณหา ก็ได้ เช่น อาหารมีคุณค่าอยู่ที่ความเอร็ดอร่อย เสริมความสนุกสนาน เป็นเครื่องแสดงฐานะความโก้ ช่วยให้ดูหรูหรา รถยนต์เป็นเครื่องวัดฐานะ แสดงความโก้ ความมั่งมี มุ่งเอาความสวยงาม และความเด่น เป็นต้น วิธีคิดแบบนี้ ใช้พิจารณาในการเข้าเกี่ยวข้องปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายได้ทั่ว ๆ ไป ไม่ว่าจะเป็นการบริโภค ใช้สอย การซื้อหา หรือการครอบครอง โดยมุ่งให้เข้าใจและเลือกเสพคุณค่าแท้ ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริงเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนและผู้อื่น

๘. วิธีคิดแบบเร้ากุศล วิธีคิดแบบปลุกเร้าคุณธรรม อาจเรียกง่าย ๆ ว่า วิธีคิดแบบเร้ากุศล หรือคิดแบบกุศลภาวนาเป็นวิธีคิดในแนวสกัดกั้นหรือบรรเทาและขัดเกลาตัณหา จึงจัดได้ว่าเป็นข้อปฏิบัติระดับต้น ๆ สำหรับส่งเสริมความเจริญงอกงามแห่งกุศลธรรม และสร้างเสริมสัมมาทิฏฐิที่เป็นโลกิยะ หลักการทั่วไปของวิธีคิดแบบนี้ มีอยู่ว่า ประสบการณ์ คือสิ่งที่ได้ประสบหรือได้รับรู้อย่างเดียวกันบุคคลผู้ประสบหรือรับรู้ต่างกัน อาจมองเห็นและคิดนึกปรุงแต่งไปคนละอย่าง สุดแต่

โครงสร้างของจิต หรือแนวทาง ความเคยชินต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องปรุงของจิต คือสังขารที่ผู้นั้นสั่งสมไว้ หรือสุดแต่การทำใจในขณะนั้น ๆ ของอย่างเดียวกัน หรืออาการกิริยาเดียวกัน คนหนึ่งมองเห็นแล้ว คิดปรุงแต่งไปในทางดีงาม เป็นประโยชน์ เป็นกุศล แต่อีกคนหนึ่งเห็นแล้ว คิดปรุงแต่งไปในทางไม่ดีไม่งาม เป็นโทษ เป็นอกุศล แม้แต่บุคคลคนเดียวกัน มองเห็นของอย่างเดียวกัน หรือประสบอารมณ์อย่างเดียวกัน แต่ต่างขณะ ต่างเวลา ก็อาจคิดเห็นปรุงแต่งต่างออกไปครั้งละอย่าง คราวหนึ่งร้ายคราวหนึ่งดี ทั้งนี้โดยเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้ว

การทำใจ ที่ช่วยตั้งต้น และชักนำความคิดให้เดินไปในทางที่ดีงามและเป็นประโยชน์ เรียกว่าเป็นวิธีคิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม หรือโยนิโสมนสิการแบบเร้ากุศลในที่นี้โยนิโสมนสิการแบบเร้ากุศลนี้ มีความสำคัญ ทั้งในแง่ที่ทำให้เกิดความคิดและการกระทำที่ดีงามเป็นประโยชน์ในขณะนั้น ๆ และในแง่ที่ช่วยแก้ไขนิสัยความเคยชินร้าย ๆ ของจิตที่ได้สั่งสมไว้แต่เดิมพร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ๆ ที่ดีงามให้แก่จิตไปในเวลาเดียวกันด้วย ในทางตรงข้าม หากปราศจากอุบายแก้ไขเช่นนี้ ความคิดและการกระทำของบุคคล ก็จะถูกชักนำให้เดินไปตามแรงชักจูงของความเคยชินเก่า ๆ ที่ได้สั่งสมไว้เดิมเพียงอย่างเดียว และช่วยเสริมความเคยชินอย่างนั้นให้มีกำลังแรงมากยิ่งขึ้นเรื่อยไป

๙. วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน หรือวิธีคิดแบบมีปัจจุบันธรรมเป็นอารมณ์ เรียกสั้น ๆ ว่า วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน อันจัดเป็นวิธีคิดแบบที่ ๙ นี้ เป็นเพียงการมองอีกด้านหนึ่งของการคิดแบบอื่น ๆ จะว่าแทรกหรือคลุมวิธีคิดแบบก่อน ๆ ที่กล่าวมาแล้วก็ได้ แต่ที่แยกออกมาแสดงเป็นอีกข้อหนึ่งต่างหาก ก็เพราะมีแง่ที่ควรทำความเข้าใจพิเศษ และมีความสำคัญโดยลำพังตัวของมันเอง อนึ่ง วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบันนี้ มีเนื้อหารวมอยู่ในสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งจะกล่าวถึงในองค์มรรคข้อที่ ๗ คือ สัมมาสติด้วย แต่ที่แยกบรรยาย ก็เพราะเพ่งความหมายคนละแง่ กล่าวคือ ในสติปัฏฐาน การบรรยายเพ่งถึงการตั้งสติระลึกรู้เต็มตื่นอยู่กับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นกำลังเป็นไปอยู่ กำลังรับรู้ หรือกำลังกระทำในปัจจุบันทันทุก ๆ ขณะ ส่วนในที่นี้ การบรรยายเพ่งถึงการใช้ความคิด และเนื้อหาของความคิด ที่สติระลึกรู้กำหนดอยู่นั้น

ข้อที่จะต้องทำความเข้าใจเป็นพิเศษเกี่ยวกับวิธีคิดแบบนี้ ก็คือ การที่มีผู้เข้าใจผิดเกี่ยวกับความหมายของการเป็นอยู่ในปัจจุบัน หรือมีปัจจุบันธรรมเป็นอารมณ์ โดยเห็นไปว่าพระพุทธศาสนาสอนให้คิดถึงสิ่งที่อยู่เฉพาะหน้า กำลังเป็นไปในปัจจุบันเท่านั้น ไม่ให้คิดพิจารณาเกี่ยวกับอดีตหรืออนาคต ตลอดจนไม่ให้คิดเตรียมการหรือวางแผนงานเพื่อกาลภายหน้า เมื่อเข้าใจผิดแล้ว ถ้าเป็นผู้ปฏิบัติธรรม ก็เลยปฏิบัติผิดจากหลักพระพุทธศาสนา ถ้าเป็นบุคคลภายนอกมองเข้ามาก็เลยเพ่งว่าถึงผลร้ายต่าง ๆ ที่พระพุทธศาสนาจะนำมาให้แก่หมู่ชนผู้ปฏิบัติ

๑๐. วิธีคิดแบบวิภัชชวาท ความจริง วิภัชชวาทไม่ใช่วิธีคิดโดยตรง แต่เป็นวิธีพูดหรือการแสดงหลักการแห่งคำสอนแบบหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การคิด กับการพูด เป็นกรรมใกล้ชิดกันที่สุด ก่อนจะพูด ก็ต้องคิดก่อน สิ่งที่พูดล้วนสำเร็จมาจากความคิดทั้งสิ้น ในทางธรรมก็แสดงหลักไว้ว่าวจีสังขาร (สภาวะที่ปรุงแต่งคำพูด) ได้แก่วิตกและวิจาร ดังนั้น จึงสามารถกล่าวถึงวิภัชชวาทในระดับที่เป็นความคิดได้ ยิ่งกว่านั้น คำว่า “วาทะ” ต่าง ๆ หรือที่เรียกกันว่าวาทะอย่างนั้นอย่างนี้ ก็มีความหมายลึกซึ้ง เล็งไปถึงระบบความคิดซึ่งเป็นที่มาแห่งระบบคำสอนทั้งหมด ที่เรียกกันว่าเป็นลัทธิ

หนึ่ง ศาสนาหนึ่ง หรือปรัชญาสายหนึ่งเป็นต้น คำว่าวาทะ จึงเป็นไวพจน์แห่งกันและกัน ของคำว่าทิฏฐิ ทิฐิ หรือทฤษฎี เช่น สัพพัตถิกวาท คือ สัพพัตถิกทิฏฐิ นัตถิกวาท คือนัตถิกทิฏฐิ สัสสตวาท คือสัสสตทิฏฐิ อุจเฉทวาท คืออุจเฉททิฏฐิ อเหตุกวาท คืออเหตุกทิฏฐิ เป็นต้น

ลักษณะสำคัญของความคิดและการพูดแบบนี้ คือ การมอง และแสดงความจริงโดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละแง่ละด้าน ครบทุกแง่ทุกด้าน ไม่ใช่จับเอาแง่หนึ่งแง่เดียว หรือบางแง่ ขึ้นมาวินิจฉัยตีคลุมลงไปอย่างนั้นทั้งหมด หรือประเมินคุณค่าความดีความชั่ว เป็นต้น โดยถือเอาส่วนเดียวหรือบางส่วนเท่านั้นแล้วตัดสินพรวดลงไป

๒.๕.๒ หลักธรรมสำหรับบิดามารดาควรนำมาใช้ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

๑) สมชีวิธรรม ๔

๑.๑ ความหมายของสมชีวิธรรม

สมชีวิธรรม ๔ หมายถึง หลักธรรมของคู่ชีวิต, ธรรมที่จะทำให้คู่สมรสชีวิตสมหรือสม่ำเสมอกลมกลืนกัน อยู่ครองกันยืดยาว ได้แก่

๑. สมสัทธา (มีศรัทธาสมกัน - to be matched in faith)

๒. สมสีลา (มีศีลสมกัน - to be matched in moral)

๓. สมจาคา (มีจาคะสมกัน - to be matched in generosity)

๔. สมปัญญา (มีปัญญาสมกัน - to be matched in wisdom)[๗๖]

๑.๒ องค์ประกอบของสมชีวิธรรม ๔

สมธรรม ๔ ประการ คือ สมศรัทธา สมศีลา สมจาคา และสมปัญญา สมธรรม ๔ ประการนี้เป็นฐานรองรับชีวิตคู่ครองในระดับที่ลึกซึ้ง ยิ่งกว่าฆราวาสธรรม ๔ อย่าง ที่กล่าวมาแล้ว เพราะแสดงถึงความมีคุณสมบัติสมกันและความมีลักษณะนิสัยสม่ำเสมอกันของคู่ครอง ซึ่งจะทำให้สู่สมรสทั้งสองสมชีพหรือสมชีวี คือ มีชีวิตที่สมหรือเสมอกัน สมธรรม ๔ ประการนั้น[๗๗] คือ

๑. สมศรัทธา มีศรัทธาสมหรือเสมอกันศรัทธานั้น หมายถึงความเชื่อความเลื่อมใส หรือความใฝ่นิยม เช่น ความเชื่อถือในลัทธิศาสนาความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย และความใฝ่นิยมในคุณค่า หรือสิ่งที่ยึดถือเข้าใจว่าเป็นความดีงามต่าง ๆ ความมีศรัทธาสมกันย่อมเป็นสิ่งสำคัญเบื้องแรกที่จะทำให้ชีวิตครองเรือนกลมกลืนสนิทสนมแน่นแฟ้น เพราะศรัทธาเป็นเครื่องหล่อหลอมความรู้สึกนึกคิด และเป็นพลังชักจูงใจในการดำเนินชีวิต และกระทำกิจการต่าง ๆ ความมีศรัทธาสมกัน ตั้งต้นแต่ความเชื่อถือในลัทธิศาสนาอย่างเดียวกัน ตลอดจนการมีรสนิยมแนวเดียวกันจึงเป็นสิ่งสำคัญมากในชีวิตสมรส ถ้าศรัทธาเบื้องต้นไม่เป็นอย่างเดียวกัน ก็ต้องตกลงปรับให้เป็นไปด้วยความเข้าใจต่อกัน

---

[๗๖] **องฺ.จตุกฺก.** (ไทย) ๒๑/๕๕/๘๐.

[๗๗] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **คู่สร้างคู่สม ชีวิตคู่ในอุดมคติ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๘, (นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน, ๒๕๕๕), หน้า ๑๕-๒๐.

๒. สมศีลา มีศีลคือความประพฤติสมหรือเสมอกัน คือ มีความประพฤติที่เข้ากันได้ อยู่ในระดับเดียวกัน ไม่เป็นเหตุให้เกิดความรังเกียจ ดูหมิ่น เหยียดหยาม หรือขัดแย้งรุนแรงต่อกัน เช่นฝ่ายหนึ่งปากร้าย ชอบกล่าวคำหยาบคาย อีกฝ่ายหนึ่งได้รับการอบรมกวดขันมาทางด้านการพูดจาสุภาพอ่อนหวาน ทนฟังคำหยาบไม่ได้ หรือฝ่ายหนึ่งชอบเป็นนักเลงหัวไม้ แต่อีกฝ่ายหนึ่งชอบชีวิตสงบไม่วุ่นวาย ก็อาจเป็นทางเบื่อหน่ายร้าวฉานเลิกร้างกัน หรืออยู่อย่างทนทุกข์ทรมาน

๓. สมจาคา มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละสมหรือเสมอกัน ในชีวิตของบุคคลที่ต้องติดต่อเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ เริ่มแต่ญาติมิตรสหายเป็นต้นไปนั้นธรรมข้อสำคัญที่จะต้องแสดงออกอยู่เสมอก็คือ ความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีใจกว้างขวาง การช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน หรือในทางตรงข้าม ก็เป็นความตระหนี่ความมีใจคับแคบ กระด้าง คู่ครองที่มีจาคะไม่สมกัน ย่อมมีโอกาสเกิดความขัดแย้งกระทบกระเทือนจิตใจกันอยู่เรื่อยไป ทำให้ชีวิตครอบครัวเป็นชีวิตที่เปราะมีทางที่จะแตกร้าวได้ง่าย

๔. สมปัญญา มีปัญญาสมหรือเสมอกันปัญญาหมายถึงความรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักดีชั่วรู้จักประโยชน์มิใช่ประโยชน์ ความรู้จักคิด ความสามารถในการใช้ความคิด และเข้าใจในเหตุผลความมีปัญญาสมกันมิได้หมายความว่าคู่ครองทั้งสองฝ่ายจะต้องได้เล่าเรียนศิลปวิทยาการทรงความรู้เชี่ยวชาญเหมือน ๆ กัน แต่หมายถึงการมีความคิด การรู้จักรับฟังและเข้าใจในเหตุผลของกันและกัน และการช่วยเป็นคู่คิดของกันและกันได้อย่างที่กล่าวกันง่าย ๆ ว่าพูดกันรู้เรื่อง คุณธรรมข้อนี้ก็เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะสามีภรรยาเป็นผู้อยู่ร่วมใกล้ชิดกันทุกเวลา จำต้องมีความเข้าใจกันร่วมคิดร่วมปรึกษาหารือกัน บรรเทาข้อหนักใจ และช่วยกันหาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เป็นกำลังแก่กันและกันได้ ความมีปัญญาสมกันนี้ นอกจากเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจทำให้มีความสนิทสนมกันด้วยดีแล้วยังทำให้ชีวิตของคู่ครองทั้งสองฝ่ายเป็นชีวิตที่ส่งเสริมคุณค่าเพิ่มกำลังแก่กันและกันอีกด้วย[๗๘]

๒) ฆราวาสธรรม ๔

๒.๑ ความหมายของฆราวาสธรรม

พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตฺโต)[๗๙] ได้ให้ความหมายของฆราวาสธรรมว่าหมายถึงธรรมสำหรับฆราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์

๑. สัจจะ หมายถึงความจริง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง

๑.๑. สมมติสัจจะ (Conventional Truth) ความจริงโดยสมมติ (เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าโวหารสัจจะ ความจริงโดยโวหารหรือโดยสำนวนพูด) คือ ความจริงตามมติร่วมกันตามที่ได้ตกลงกันไว้หรือหมายรู้ร่วมกันเป็นเครื่องมือสื่อสาร พอให้สำเร็จประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น คน สัตว์ คนชั่ว โต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น

๑.๒ ปรัมัตะสัจจะ (Ultimate Truth) ความจริงโดยปรมัตถ์ คือ จริงตามความหมายสูงสุด ตามความหมายแท้อย่างยิ่ง คือ การหยั่งรู้สัจธรรมที่จะทำให้ความยึดติดถือมั่นหลงผิดทั้งหลาย สลายหมดไป ทำให้วางใจว่างท่าทีต่อสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง หลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์

---

[๗๘] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **คู่สร้างคู่สม ชีวิตคู่ในอุดมคติ**, หน้า ๑๕-๒๐.

[๗๙] พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตฺโต), **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๔๓

มีจิตใจเป็นอิสระ ผ่องใสเบิกบาน มีความสุขที่แท้จริง สิ่งที่เป็นจริงโดยปรมัตถ์ เช่นนามธรรม รูปธรรม เวทนา สัญญา สังขาร เป็นต้น

๒. ทมะ หมายถึงการฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดดัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

๓. ขันติหมายถึงความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียรเข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย

๔. จาคะ หมายถึงความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตนได้ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็นและความต้องการของคนอื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว

ชัยวัฒน์ อัตพฒน์[๘๐] ได้กล่าวว่าเป็นธรรมสำหรับฆราวาสปฏิบัติฆราวาส คือผู้ครองเรือน ชีวิตของผู้ครองเรือนต้องมีการสมาคม การสมาคมกับคนอื่นต้องมีความจริงใจต่อเขา ต้องรู้จักข่มจิตของตน เมื่อประสบเหตุการณ์ไม่ดี ต้องมีความอดทนเพื่อต่อสู้กับชีวิต และในบางครั้งต้องบริจาคสมบัติของตนเมื่อเห็นคนอื่นเดือนร้อนฆราวาส คือ ๑. สัจจะ หมายถึงมีความจริงใจต่อคนอื่น ๒. ทมะ หมายถึงมีนิสัยข่มความรู้สึกของตน ๓. ขันติ หมายถึงมีความอดทน และ ๔. จาคะ หมายถึงบริจาคสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์คนอื่น

๒.๒ องค์ประกอบของฆราวาสธรรม ๔

พระพุทธเจ้าได้วางหลักธรรมสำหรับประพฤติปฏิบัติต่อกันภายในครอบครัว เรียกว่า ฆราวาสธรรม ๔ ประการ ดังนี้

๑) สัจจะ ความจริง คือ ซื่อสัตย์ต่อกัน ทั้งจริงใจ จริงวาจา และจริงในการกระทำ

๒) ทมะ ฝึกตน คือ รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดดัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่องข้อขัดแย้ง ปรับตัวปรับใจเข้าหากัน

๓) ขันติ อดทน คือ มีจิตใจเข้มแข็งหนักแน่น ไม่วู่วาม ทนต่อความล่วงล้ำก้ำเกินกัน และร่วมกันอดทนต่อความเหนื่อยยาก ลำบากตรากตรำ ฝ่าฟันอุปสรรคไปด้วยกัน

๔) จาคะ เสียสละ คือ มีน้ำใจ สามารถเสียสละความสุขสำราญ ความพอใจส่วนตนเพื่อคู่ครองได้ เช่น อดหลับอดนอนพยาบาลกันในยามเจ็บไข้ เป็นต้น ตลอดจนมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อญาติมิตรสหายของคู่ครอง ไม่ใจแคบ[๘๑]

๓) พรหมวิหารธรรม ๔

๓.๑ ความหมายของพรหมวิหาร

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)[๘๒] ให้ทัศนะว่าพรหมวิหารธรรม หมายถึงคุณธรรมสำหรับผู้ใหญ่นักปกครองหรือผู้บริหาร

---

[๘๐] ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์ และทวี ผลสมภพ, **หลักพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๙), หน้า ๙๘-๙๙.

[๘๑] **สํ.ส.** (ไทย) ๑๕/๘๔๕/๓๑๖.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)[๘๓] ได้กล่าวถึงพรหมวิหาร หมายถึง หลักธรรมสำหรับผู้ใหญ่

แก้ว ชิดตะขบ[๘๔] ได้ให้ความหมายของพรหมวิหาร ๔ ไว้ว่า พรหมวิหาร หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักและกำกับความประพฤติให้เป็นไปโดยชอบ ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายโดยชอบ

๓.๒ องค์ประกอบของพรหมวิหารธรรม ๔

พรหมวิหาร ๔ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐธรรมประจำใจที่ประเสริฐบริสุทธิ์ หรือคุณธรรมประจำใจของท่านผู้มีจิตกว้างขวางยิ่งใหญ่ คือ[๘๕] ๑. เมตตา ความรัก คือ ปรารถนาดี มีไมตรี อยากให้มนุษย์สัตว์มีสุขทั่วหน้า ๒. กรุณา ความสงสาร คือ อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ๓. มุทิตา ความพลอยยินดี คือ พลอยมีใจแช่มชื่นเบิกบาน เมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุขและเจริญงอกงามประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นไป และ ๔. อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง คือ วางจิตเรียบสงบ สม่ำเสมอเที่ยงตรงดุจตาชั่ง มองเห็นมนุษย์สัตว์ทั้งหลายได้รับผลดีร้ายตามเหตุปัจจัยที่ประกอบ ไม่เอนเอียงไปด้วยชอบหรือชัง ซึ่งองค์ประกอบของพรหมวิหาร ๔ ประการไว้ว่า ๔[๘๖]

๑. เมตตา คือ ความรัก ความหวังดี ที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีวามสุข นักบริหารจะต้องมีความรักและความหวังดีแก่เพื่อนร่วมงานความรักจะเกิดได้ถ้านักบริหารรู้จักมองแง่ดี หรือส่วนดีของเพื่อนร่วมงาน

๒. กรุณา คือความสงสารเห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อเพื่อนร่วมงานประสบเคราะห์กรรม นักบริหารต้องมีความสงสาร หวั่นใจ และคิดหาทางช่วยให้เขาพ้นทุกข์นั้นความสงสารจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อนักบริหารเปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น

๓. มุทิตา คือ ความรู้สึกพลอยชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข นักบริหารต้องมีความรักนักบริหารต้องส่งเสริมให้คนทำงานมีโอกาสพัฒนาความรู้ ความสามารถจนได้เลือนตำแหน่งสูงขึ้นโดยไม่กลัวว่าลูกน้องจะขึ้นมาทาบรัศมี เขาไม่กีดกันใคร แต่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้ทำงานแสดงความสามารถเต็มที่ และพลอยชื่นชมยินดีในความก้าวหน้าของคนร่วมงาน มุทิตาจะทำลายความริษยาในใจนักบริหารยุติธรรมในการให้รางวัลและลงโทษ ข้อสำคัญคือนักบริหารต้องรู้เท่าทันคนร่วมงานทุกคน

---

[๘๒] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๔

[๘๓] พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๗๖-๗๘.

[๘๔] แก้ว ชิดตะขบ, **รวมวิชาธรรมศึกษาชั้นตรี**, (ตามหลักสูตรของสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๔๖), (กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๙๓-๙๔.

[๘๕] **ที.สี.** ๙/๓๘๓-๔/๓๑๐ และ **ที.ปา.** ๑๑/๒๓๔/๒๓๕;

[๘๖] พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีการบริหาร**, หน้า ๗๖-๗๘.

๔. อุเบกขา คือ ความรู้สึกวางเฉยเป็นกลางไม่ลำเอียงเข้าข้างคนใดคนหนึ่งนั่น คือความนักบริหารที่ไม่รู้เท่าทันเพื่อนร่วมงาน ไม่รู้เท่าทันสถานการณ์อาจวางเฉยได้เหมือนกัน แต่การวางเฉยเช่นนั้น เรียกว่า “อัญญาณุเบกขา” คือวางเฉยเพราะโง่ ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ดี

๒.๖.๓ หลักธรรมสำหรับองค์กรที่ควรนำมาใช้ป้องกัน และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

๑) บุคคล ๔

๑.๑ ความหมายของบุคคล ๔

บุคคล ๔ หรือบัวสี่เหล่าตามนัยอรรถกถา หมายถึง

๑) อุคคฏิตัญญู พวกที่มีสติปัญญาฉลาดเฉลียว เป็นสัมมาทิฏฐิ เมื่อได้ฟังธรรมก็สามารถรู้ และเข้าใจในเวลาอันรวดเร็ว เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่พ้นน้ำ เมื่อต้องแสงอาทิตย์ก็เบ่งบานทันที

๒) วิปจิตัญญู พวกที่มีสติปัญญาปานกลาง เป็นสัมมาทิฏฐิ เมื่อได้ฟังธรรมแล้วพิจารณาตามและได้รับการอบรมฝึกฝนเพิ่มเติม จะสามารถรู้และเข้าใจได้ในเวลาอันไม่ช้า เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ปริ่มน้ำซึ่งจะบานในวันถัดไป

๓) เนยยะ พวกที่มีสติปัญญาน้อย แต่เป็นสัมมาทิฏฐิ เมื่อได้ฟังธรรมแล้วพิจารณาตามและได้รับการอบรมฝึกฝนเพิ่มอยู่เสมอ มีความขยันหมั่นเพียรไม่ย่อท้อ มีสติมั่นประกอบด้วยศรัทธา ปสาทะ ในที่สุดก็สามารถรู้และเข้าใจได้ในวันหนึ่งข้างหน้า เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำ ซึ่งจะค่อย ๆ โผล่ขึ้นเบ่งบานได้ในวันหนึ่ง

๔) ปทปรมะ พวกที่ไร้สติปัญญา และยังเป็นมิจฉาทิฏฐิ แม้ได้ฟังธรรมก็ไม่อาจเข้าใจความหมายหรือรู้ตามได้ ทั้งยังขาดศรัทธาปสาทะ ไร้ซึ่งความเพียร เปรียบเสมือนดอกบัวที่จมอยู่กับโคลนตม ยังแต่จะตกเป็นอาหารของเต่าปลา ไม่มีโอกาสโผล่ขึ้นพ้นน้ำเพื่อเบ่งบาน

๑.๒ ประเภทของบุคคล ๔

ว่าด้วยบุคคล ๔ ประเภท เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถีครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับถวายอภิวาทแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับพระเจ้าประเสนทิโกศลผู้ประทับนั่ง ณ ที่สมควรดังนี้ว่า “มหาบพิตร บุคคล ๔ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลกบุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ ๑. บุคคลผู้มืดมาและมืดไป ๒. บุคคลผู้มืดมาแต่สว่างไป ๓. บุคคลผู้สว่างมาแต่มืดไป และ ๔. บุคคลผู้สว่างมาและสว่างไป[๘๗]

๑. บุคคลผู้มืดมาและมืดไป เป็นอย่างไร คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลต่ำ คือ ตระกูลจัณฑาล ตระกูล ช่างสาน ตระกูลนายพราน ตระกูลช่างรถ หรือตระกูลคนเทขยะ เป็นตระกูล ยากจน มีข้าว น้ำและสิ่งของเครื่องใช้น้อย เป็นไปอย่างฝืดเคือง เป็นแหล่งที่หา ของกินและเครื่องนุ่งห่มได้ยาก และเขามีผิวพรรณหม่นหมอง ไม่น่าดู ต่ำเตี้ย มีความเจ็บป่วยมาก ตาบอด เป็นง่อย เป็นคนกระจอก หรือเป็นโรคอัมพาต มักไม่ได้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่อง ประทีป และเขายังประพฤติกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต หลังจากตายแล้ว

---

[๘๗] **สํ.ส.** (ไทย) ๑๕/๑๓๒/๑๖๑

จะไป เกิดในอบาย ทุคติ วินิบาต นรก อุปมาเหมือนบุรุษไปจากความมืดสู่ความมืดมิด หรือไปจากความมืดมัว สู่ความมืดมัว หรือไปจากสายเลือดชั่วสู่สายเลือดชั่ว แม้ฉันใด มหาบพิตร ตถาคต กล่าวว่า บุคคลนี้มีอุปไมยฉันนั้น บุคคลผู้มืดมาและมืดไป เป็นอย่างนี้แล[๘๘]

๒. บุคคลผู้มืดมาแต่สว่างไป เป็นอย่างไร คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลต่ำ คือ ตระกูลจัณฑาล ตระกูลช่างสาน ตระกูลนายพราน ตระกูลช่างรถ หรือตระกูลคนเทขยะ เป็นตระกูลยากจน มีข้าว น้ำและสิ่งของเครื่องใช้น้อย เป็นไปอย่างฝืดเคือง เป็นแหล่งที่หาของกินและเครื่องนุ่งห่มได้ยาก และเขามีผิวพรรณหม่นหมอง ไม่น่าดู ต่ำเตี้ยมีความเจ็บป่วยมาก ตาบอด เป็นง่อย เป็นคนกระจอก หรือเป็นโรคอัมพาตมักไม่ได้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แต่เขาประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์อุปมาเหมือนบุรุษขึ้นจากแผ่นดินสู่บัลลังก์ หรือขึ้นจากบัลลังก์สู่หลังม้า หรือขึ้นจากหลังม้าสู่คอช้าง หรือขึ้นจากคอช้างสู่ปราสาท แม้ฉันใด มหาบพิตร ตถาคต กล่าวว่า บุคคลนี้มีอุปไมยฉันนั้น บุคคลผู้มืดมาแต่สว่างไป เป็นอย่างนี้แล[๘๙]

๓. บุคคลผู้สว่างมาแต่มืดไป เป็นอย่างไรคือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลสูง คือ ตระกูลขัตติยมหาศาล ตระกูลพราหมณมหาศาล หรือตระกูลคหบดีมหาศาล เป็นตระกูลมั่งคั่ง มีทรัพย์มากมีโภคะมาก มีทองและเงินมาก มีเครื่องใช้ที่น่าปลื้มใจมากมาย มีทรัพย์และธัญชาติมากมาย และเขามีรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก ได้ข้าว น้ำผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แต่เขาประพฤติกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุคติวินิบาต นรก อุปมาเหมือนบุรุษลงจากปราสาทสู่คอช้าง หรือลงจากคอช้างสู่หลังม้า หรือลงจากหลังม้าสู่บัลลังก์ หรือลงจากบัลลังก์สู่พื้นดิน หรือลงจากพื้นดินเข้าสู่ที่มืดแม้ฉันใด มหาบพิตร ตถาคตกล่าวว่า บุคคลนี้มีอุปไมยฉันนั้น บุคคลผู้สว่างมาแต่มืดไป เป็นอย่างนี้แล[๙๐]

๔. บุคคลผู้สว่างมาและสว่างไป เป็นอย่างไรคือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลสูง คือ ตระกูลขัตติยมหาศาล ตระกูลพราหมณมหาศาล หรือตระกูลคหบดีมหาศาล เป็นตระกูลมั่งคั่ง มีทรัพย์มากมีโภคะมาก มีทองและเงินมาก มีเครื่องใช้ที่น่าปลื้มใจมากมาย มีทรัพย์และธัญชาติมากมาย และเขามีรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก ได้ข้าว น้ำผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป และเขาก็ประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์อุปมาเหมือนบุรุษก้าวไปด้วยดีจากบัลลังก์สู่บัลลังก์ หรือก้าวไปด้วยดีจากหลังม้าสู่หลังม้า หรือก้าวไปด้วยดีจากคอช้างสู่คอช้าง หรือก้าวไปด้วยดีจากปราสาทสู่ปราสาท แม้ฉันใด มหาบพิตร ตถาคตกล่าวว่า บุคคลนี้มีอุปไมยฉันนั้น บุคคลผู้สว่างมาและสว่างไป เป็นอย่างนี้แลมหาบพิตร บุคคล ๔ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก” [๙๑]

---

[๘๘] **สํ.ส.** (ไทย) ๑๕/๑๓๔/๑๖๑

[๘๙] **สํ.ส.** (ไทย) ๑๕/๑๓๕/๑๖๑

[๙๐] **สํ.ส.** (ไทย) ๑๕/๑๓๖/๑๖๑

[๙๑] **สํ.ส.** (ไทย) ๑๕/๑๓๗/๑๖๑

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดาได้ตรัสเวยยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่ามหาบพิตร บุรุษเข็ญใจไม่มีศรัทธาเป็นคนตระหนี่เหนียวแน่น มีความดำริชั่วเป็นมิจฉาทิฏฐิ ไม่มีความเอื้อเฟื้อด่าบริภาษสมณะ หรือพราหมณ์ หรือวณิพกอื่น ๆ เขาเป็นคนไม่มีประโยชน์ เป็นคนมักโกรธย่อมห้ามคนที่กำลังจะให้สิ่งของเครื่องใช้แก่คนที่กำลังขอมหาบพิตรผู้เป็นใหญ่กว่าปวงชนคนเช่นนั้นเมื่อตายแล้วย่อมเข้าถึงนรกอันโหดร้ายบุคคลประเภทนี้ ชื่อว่าผู้มืดมาและมืดไปมหาบพิตร บุรุษเข็ญใจ แต่มีศรัทธาไม่มีความตระหนี่ มีความดำริประเสริฐมีใจไม่ฟุ้งซ่าน ย่อมให้ทานย่อมลุกรับสมณะ หรือพราหมณ์ หรือวณิพกอื่น ๆ ย่อมสำเหนียกในจรรยาอันเรียบร้อยไม่ห้ามคนที่กำลังจะให้สิ่งของเครื่องใช้แก่คนที่กำลังขอมหาบพิตรผู้เป็นใหญ่กว่าปวงชนคนเช่นนั้นเมื่อตายแล้วย่อมเข้าถึงไตรทิพยสถานบุคคลประเภทนี้ ชื่อว่าผู้มืดมาแต่สว่างไปมหาบพิตร บุรุษมั่งมี แต่ไม่มีศรัทธาเป็นคนตระหนี่เหนียวแน่น มีความดำริชั่วเป็นมิจฉาทิฏฐิ ไม่มีความเอื้อเฟื้อด่าบริภาษสมณะ หรือพราหมณ์ หรือวณิพกอื่น ๆ เขาเป็นคนไม่มีประโยชน์ เป็นคนมักโกรธย่อมห้ามคนที่กำลังจะให้สิ่งของเครื่องใช้แก่คนที่กำลังขอมหาบพิตรผู้เป็นใหญ่กว่าปวงชนคนเช่นนั้นเมื่อตายแล้วย่อมเข้าถึงนรกอันโหดร้ายบุคคลประเภทนี้ ชื่อว่าผู้สว่างมาและมืดไปมหาบพิตร บุรุษมั่งมี ทั้งมีศรัทธาไม่มีความตระหนี่ มีความดำริประเสริฐมีใจไม่ฟุ้งซ่าน ย่อมให้ทานย่อมลุกรับสมณะ หรือพราหมณ์ หรือวณิพกอื่น ๆ ย่อมสำเหนียกในจรรยาอันเรียบร้อยไม่ห้ามคนที่กำลังจะให้สิ่งของเครื่องใช้แก่คนที่กำลังขอมหาบพิตรผู้เป็นใหญ่กว่าปวงชนคนเช่นนั้นเมื่อตายแล้ว ย่อมเข้าถึงไตรทิพยสถานบุคคลประเภทนี้ ชื่อว่าผู้สว่างมาและสว่างไป[๙๒]

๒) จริต ๖

๒.๑ ความหมายของจริต

จริต หรือ จริยา แปลว่า ความประพฤติ ความประพฤติซึ่งหนักไปทางใดทางหนึ่ง อันเป็นปกติประจำอยู่ในสันดาน พื้นเพของจิต อุปนิสัย พื้นนิสัย แบบ หรือประเภทใหญ่ ๆ แห่งพฤติกรรมของคน, จิตท่องเที่ยว สถานที่จิตท่องเที่ยว หรืออารมณ์ที่ชอบท่องเที่ยวของจิต, ลักษณะอันเป็นพื้นฐานของจิต หรือนิสัยอันเป็นพื้นฐานของแต่ละบุคคล รวมความว่า จริต คือ ความประพฤติจนเคยชินเป็นนิสัย อันเป็นพื้นฐานใจของแต่ละบุคคล

๒.๒ องค์ประกอบของจริต ๖

องค์ประกอบของจริต ๖ โดยแบ่งออกเป็น ๖ ประเภทใหญ่ ๆ คือ

๑) ราคจริต ผู้มีราคะเป็นความประพฤติปกติ มีลักษณะนิสัยหนักไปทางราคะ ประพฤติหนักไปทางรักสวยรักงาม ละมุนละไม ควรใช้กรรมฐานคู่ปรับ คือ อสุภะ (กายคตาสติ)

๒) โทสจริต ผู้มีโทสะเป็นความประพฤติปกติ มีลักษณะนิสัยหนักไปทางโทสะ ประพฤติหนักไปทางใจร้อนหงุดหงิดรุนแรง กรรมฐานที่เหมาะคือ เมตตา (รวมถึงพรหมวิหารข้ออื่น ๆ และกสิณ โดยเฉพาะวรรณกสิณ)

๓) โมหจริต ผู้มีโมหะเป็นความประพฤติปกติ มีลักษณะนิสัยหนักไปทางโมหะ ประพฤติหนักไปทางเขลา เหงา ซึม เงื่องงง งมงาย ใครว่าอย่างไร ก็คอยเห็นคล้อยตามไป พึง

---

[๙๒] **องฺ.จตุกฺก.** (แปล) ๒๑/๘๕/๙๖

แก้ด้วยมีการเรียน ไต่ถาม ฟังธรรมสนทนาธรรมตามกาล หรืออยู่กับครู (กรรมฐานที่เกื้อกูล คือ อานาปานสติ)

๔) สัทธาจริต ผู้มีศรัทธาเป็นความประพฤติปกติ มีลักษณะนิสัยมากด้วยศรัทธา ประพฤติหนักไปทางมีจิตซาบซึ้ง ชื่นบาน น้อมใจเลื่อมใสโดยง่าย พึงชักนำไปในสิ่งที่ควรแก่ความเลื่อมใส และความเชื่อที่มีเหตุผล เช่น ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย และศีลของตน (อนุสติ ๖ ข้อแรก ได้ทั้งหมด)

๕) พุทธิจริต หรือญาณจริต ผู้มีความรู้เป็นความประพฤติปกติ มีลักษณะนิสัยความประพฤติหนักไปทางใช้ความคิดพิจารณา และมองไปตามความจริง พึงส่งเสริมด้วยแนะนำให้ใช้ความคิดพิจารณาสภาวธรรมและสิ่งดีงาม ที่ให้เจริญปัญญา เช่น พิจารณาไตรลักษณ์ (กรรมฐานที่เหมาะ คือ มรณสติ อุปสมานุสติ จตุธาตุววัฏฐานอาหาเร ปฏิกูลสัญญา)

๖) วิตกจริต ผู้มีวิตกเป็นความประพฤติปกติ มีลักษณะนิสัยความประพฤติหนักไปทางชอบครุ่นคิดวกวน นึกคิดจับจด ฟุ้งซ่าน พึงแก้ด้วยสิ่งที่สะกดอารมณ์ เช่น เจริญอานาปานสติ (หรือเพ่งกสิณ เป็นต้น)

๒.๓ อาการแสดงออกในทางความประพฤติของจริต ๖ อาการแสดงออกต่าง ๆ กันในทางความประพฤติของจริตเหล่านี้ เช่น เมื่อพบเห็นสิ่งของอะไรสักอย่าง

๑) ถ้าของนั้นมีอะไรเป็นส่วนดีน่าชมอยู่บ้าง ใจของคนราคะจริต จะไปจับอยู่ที่ส่วนนั้นติดใจ เล็งแลอยู่ได้นาน ๆ ส่วนอื่นที่เสีย ๆ ไม่ได้ใส่ใจ

๒) ส่วนคนโทสจริต แม้ของนั้นจะมีส่วนดีอยู่หลายอย่าง แต่ถ้ามีส่วนเสียหรือข้อบกพร่องอยู่สักหน่อย ใจของเขาจะกระทบเข้ากับส่วนที่เสียนั้นก่อน ไม่ทันได้พิจารณาเห็นส่วนดี ก็จะไปเสียเลย

๓) คนพุทธิจริต คล้ายคนโทสจริตอยู่บ้าง ที่ไม่ค่อยติดใจอะไร แต่ต่างกันที่ว่า คนโทสจริต มองหาส่วนเสียหรือมองให้เสีย ทั้งที่ไม่เป็นอย่างนั้นจริง และผละไปอย่างหงุดหงิดขัดใจ ส่วนคนพุทธิจริตมองหาส่วนเสียข้อบกพร่องที่เป็นจริง และเพียงแต่ไม่ติดใจผ่านไป

๔) ส่วนคนโมหะจริต มองเห็นแล้ว จับจุดอะไรไม่ชัด ออกจะเฉย ๆ ถ้าใครว่าดี ก็พลอยเห็นดี ว่าตามเขาไปถ้าเขาว่าไม่ดี ก็พลอยเห็นไม่ดี คล้อยตามเขาไป

๕) ฝ่ายคนวิตกจริต คิดจับจด นึกถึงจุดดีตรงนี้บ้าง ส่วนไม่ดีตรงนั้นบ้างวุ่นไปวุ่นมา ชั่งไม่เสร็จตัดสินใจไม่ตก จะเอาหรือไม่เอา

๖) ส่วนคนสัทธาจริต มีลักษณะคล้ายคนราคะจริตอยู่บ้าง คือ มักมองเห็นส่วนที่ดี แต่ต่างที่ว่าคนสัทธาจริตเห็นแล้วก็ชื่นชมซาบซึ้งใจเรื่อย ๆ ไป ไม่ติดใจอย่างพวกราคะจริต

๒.๖ สถิติการคลอดของแม่วัยรุ่นในจังหวัดพะเยา

๒.๖.๑ สถานการณ์

จากข้อมูลการคลอดในแม่วัยรุ่น อายุ ๑๕-๑๙ ปี และข้อมูลประชากรกลางปี พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๘ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสานักอนามัยการเจริญพันธ์ กรมอนามัย พบว่า อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ ๑๕-๑๙ ปีต่อประชากรหญิงอายุ ๑๕-๑๙ ปี ๑,๐๐๐ คน พบว่า มีแนวโน้มลดลงในระยะ ๓

ปี ในปี ๒๕๕๖-๒๕๕๘ เท่ากับ ๕๑.๑, ๔๗.๙ และ ๔๔.๘ ในจังหวัดพะเยาจากข้อมูลการเฝ้าระวังการคลอดของมารดาอายุ ๑๕-๑๙ ปีต่อ ประชากรหญิงอายุ ๑๕-๑๙ ปีพันคน ระหว่างปี ๒๕๕๖ – ๒๕๕๙ เท่ากับ ๒๖.๖๔, ๒๑.๓๙, ๓๔.๑๙ และ ๑๙.๒๐ ตามลาดับ และในปี ๒๕๖๐ อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ ๑๕-๑๙ ปีต่อประชากรหญิง อายุ ๑๕-๑๙ ปี ๑,๐๐๐ คน เท่ากับ ๔.๙ จำแนกรายอำเภอพบว่าอัตราการคลอด ๓ อันดับแรก ได้แก่ อำเภอปง อำเภอเชียงม่วน อำเภอจุนเท่ากับ ๙.๗๔ , ๗.๙๔ และ ๖.๔๔ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเป้าหมายตัวชี้วัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่าต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้[๙๓]

๒.๖.๒ การส่งเสริมสนับสนุนการจัดบริการสุขภาพที่เป็นสำหรับวัยรุ่นและเยาวชน (Youth Friendly Health Services) และการดำเนินงานอำเภออนามัยการเจริญพันธุ์

การส่งเสริมสนับสนุนการจัดบริการสุขภาพที่เป็นสำหรับวัยรุ่นและเยาวชน (Youth Friendly Health Services) และการดำเนินงานอำเภออนามัยการเจริญพันธุ์ มีการจัดตั้งคลินิกบริการสุขภาพที่เป็นมิตรสำหรับวัยรุ่นและเยาวชน (YFHS = Youth Friend Health Services) ในโรงพยาบาลทั่วไปและโรงพยาบาลชุมชนทุกแห่ง ผ่านเกณฑ์มาตรฐานคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ และอำเภอผ่านเกณฑ์การประเมินอำเภออนามัยการเจริญพันธุ์ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ซึ่งจังหวัดพะเยาเป็นจังหวัดอนามัยการเจริญพันธุ์ ได้รับโล่เมื่อปีงบประมาณ ๒๕๕๙ มีการพัฒนาทีมนักจัดการสุขภาพวัยรุ่น (Teen Manager) การพัฒนาเครือข่ายระบบบริการศูนย์ช่วยเหลือสังคมหรือ OSCC (One Stop Service Crisis Center) ครอบคลุมสถานบริการสาธารณสุข ในระดับโรงพยาบาลทั่วไป, โรงพยาบาลชุมชน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบลทุกแห่ง

๒.๖.๓ การลดปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นอายุน้อยกว่า ๒๐ ปี

การตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นอายุ ๑๕-๑๙ ปี ในปีงบประมาณ ๒๕๖๐ จังหวัดพะเยา มีจำนวนหญิงตั้งครรภ์อายุ ๑๕-๑๙ ปีจำนวน ๖๗ คน มีการตั้งครรภ์ซ้ำ จำนวน ๙ คน คิดเป็น ร้อยละ ๑๓.๔๓ ซึ่งเกินเกณฑ์เป้าหมายที่ตั้งไว้ (เป้าหมายไม่เกินร้อยละ ๑๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายโรงพยาบาล พบว่าไม่มีการตั้งครรภ์ซ้ำ จำนวน ๔ แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลจุน โรงพยาบาลเชียงม่วน โรงพยาบาลดอกคำใต้ และโรงพยาบาลแม่ใจ สาไหรับโรงพยาบาลที่เกินเกณฑ์ ได้แก่ โรงพยาบาลปง โรงพยาบาลพะเยา โรงพยาบาลเชียงคำ ร้อยละ ๕๐, ๑๒.๕๐ และ ร้อยละ ๑๒.๐๐ ตามลาดับ (เป้าหมาย) วัยรุ่นอายุ ๑๕-๑๙ ปี ได้รับบริการให้คำปรึกษาการคุมกำเนิดหลังคลอด หรือแท้งก่อนออกจากโรงพยาบาลทุกราย และได้รับบริการคุมกำเนิดด้วยวิธีสมัยใหม่ภายใน ๔๒ วัน จำนวน ๓ ราย (โรงพยาบาลพะเยา๒ ราย โรงพยาบาลปง ๑ ราย) และไม่มีข้อมูลการคุมกำเนิดด้วยวิธีกึ่งถาวร

---

[๙๓] แบบรายงานการตรวจราชการระดับจังหวัด ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐, **การส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรคและคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพจังหวัดพะเยา เขตสุขภาพที่ ๑ ตรวจราชการวันที่ ๑๖-๑๘ มกราคม ๒๕๖๐**, (พะเยา: แผนการตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๖๐), หน้า ๑-๓.

๒.๖.๔ การขับเคลื่อนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นในระดับจังหวัด

มีการจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการป้องกัน และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นจังหวัดพะเยาปี ๒๕๕๙ มีการบูรณาการทุกภาคส่วนมามีส่วนร่วมในการทำงาน และประชุมการดำเนินงานทุก ๖ เดือน พัฒนากลไกการประสานงานระดับตำบล และระดับอำเภอ อบรมทักษะการสื่อสารเรื่องเพศในครอบครัว โดยได้รับสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ดำเนินงานมาตั้งแต่เมษายน ๒๕๕๗ – มีนาคม ๒๕๖๐ ผลักดันให้มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ ทักษะชีวิตและเพศศึกษารอบด้าน และมีการติดตาม และประเมินผลตามกิจกรรมของโครงการร่วมกับคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา[๙๔]

๒.๖.๕ จำนวนและอัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ ๑๐-๑๔ ปี และ ๑๕-๑๙ ปี จังหวัดพะเยา ปี พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๖

พ.ศ.	จำนวนการคลอดอายุ ๑๐-๑๔ ปี	ประชากรหญิงอายุ๑๐-๑๔ ปี	อัตราต่อ ๑,๐๐๐	จำนวนการคลอดอายุ ๑๕-๑๙ ปี	ประชากรหญิงอายุ ๑๕-๑๙ ปี	อัตราต่อ ๑,๐๐๐
๒๕๕๓	๑๖	๑๔,๙๓๙	๑.๑	๔๙๙	๑๙,๑๔๒	๒๖.๑
๒๕๕๔	๒๐	๑๓,๘๙๘	๑,๔	๕๗๒	๑๙,๒๒๑	๒๙.๘
๒๕๕๕	๙	๑๒,๘๙๙	๐.๗	๕๙๓	๑๙,๖๙๘	๓๐.๑
๒๕๕๖	๑๓	๑๒,๑๔๐	๑.๑	๕๔๒	๑๘,๙๘๓	๒๘.๖
๒๕๕๗	๘	๑๑,๗๐๕	๐.๗	๔๘๑	๑๗,๓๒๙	๒๗.๘
๒๕๕๘	๔	๑๑,๔๘๔	๐.๓	๔๑๗	๑๕,๘๙๘	๒๖.๒
๒๕๕๙	๗	๑๑,๒๐๔	๐.๖	๓๗๘	๑๑,๔๑๙	๒๖.๒
๒๕๖๐	๑๒	๑๑,๑๖๘	๑.๑	๓๒๘	๑๐,๓๒๗	๒๕.๑

ตารางที่ ๑ : จำนวนและอัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ ๑๐-๑๔ ปี และ ๑๕-๑๙ ปี จังหวัดพะเยา ปี พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๖[๙๕]

---

[๙๔] แบบรายงานการตรวจราชการระดับจังหวัด ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐, **การส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรคและคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพจังหวัดพะเยา เขตสุขภาพที่ ๑ ตรวจราชการวันที่ ๑๖-๑๘ มกราคม ๒๕๖๐**, หน้า ๓.

[๙๕] **สถิติการคลอดของแม่วัยรุ่นประเทศไทย ปี พ.ศ.๒๕๕๖**, (นนทบุรี: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๗), หน้า ๔๙.

๒.๖.๖ การคลอดในหญิงอายุ ๑๕-๑๙ ปี จังหวัดพะเยา ปี ๒๕๖๐ (ตุลาคม ๒๕๕๙ – ธันวาคม ๒๕๕๙)

อำเภอ	จำนวนหญิง อายุ ๑๕-๑๙ ปี (คน)	จำนวนหญิง อายุ ๑๕-๑๙ ปี คลอดมีชีพ (ในเขตรับผิดชอบ)	อัตรา/พันประชากร
เมืองพะเยา	๓,๕๖๑	๖	๑.๖๘
จุน	๑,๒๔๓	๘	๖.๔๔
เชียงคำ	๒,๐๒๘	๑๕	๗.๔
เชียงม่วน	๓๗๘	๓	๗.๙๔
ดอกคำใต้	๑,๖๕๐	๗	๔.๒๔
ปง	๑,๔๓๗	๑๔	๙.๗๔
แม่ใจ	๖๘๙	๔	๕.๘๑
ภูซาง	๙๐๖	๒	๒.๒๑
ภูกามยาว	๔๑๔	๒	๔.๘๓
รวม	**๑๒,๓๐๖**	**๖๑**	**๔.๙**

ตารางที่ ๒ : การคลอดในหญิงอายุ ๑๕-๑๙ ปี จังหวัดพะเยา ปี ๒๕๖๐ (ตุลาคม ๒๕๕๙– ธันวาคม ๒๕๕๙)[๙๖]

๒.๗ เอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ดวงใจ กสานติกุล กล่าวไว้ในหนังสือ วัยรุ่น ตาราจิตเวชศาสตร์[๙๗] ไว้ว่าวัยรุ่น หมายถึง ช่วงชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกายจากวัยเด็กไปเป็นวัยผู้ใหญ่ โดยเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย ตามด้วยการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและสังคม ซึ่งขบวนการนี้จะสิ้นสุดเมื่อวัยรุ่นกลายเป็นผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบดูแลตนเองได้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) [๙๘] กล่าวไว้ในหนังสือ พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ) ว่าพุทธศาสนาประกอบด้วยหลักการใหญ่ ๆ ๒ ส่วนคือ ส่วนของธรรมและส่วนของวินัยโดยที่ “ธรรม” คือความเป็นไปของธรรมชาติ ความจริงของธรรมชาติ และกฎของธรรมชาติซึ่งมีอยู่แล้วและใคร ๆ ก็สามารถค้นพบธรรมนี้ได้ ส่วน“วินัย”เป็นคำสอนที่พระพุทธเจ้าบัญญัติขึ้นให้เป็นข้อปฏิบัติสำหรับการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับความจริงแท้ของธรรมชาติ ให้ถูกต้องตามเหตุปัจจัยวินัยหรือคำสอนในพุทธศาสนามีหลายระดับคือมีทั้งสำหรับผู้ครองเรือน ผู้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และสำหรับผู้สละเรือนแล้ว วินัยหรือศีลของผู้สละเรือนแล้วหรือของบรรพชิตเป็นคำสอนเพื่อประโยชน์ลึกซึ้งทาง

---

[๙๖] ข้อมูลจาก HDC จ.พะเยา (๑๖ มกราคม ๒๕๖๐), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://filing.fda.moph.go.th /QS/Mh/file/8_113aac.pdf [๑๐ มกราคม ๒๕๖๑].

[๙๗] ดวงใจ กสานติกุล, **วัยรุ่น ตาราจิตเวชศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์หาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๖), หน้า ๘๑๘-๘๕๑.

[๙๘] พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต**), พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ)**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕-๒๖.

จิตใจเพื่อให้บรรลุผลนิพพาน ส่วนวินัยหรือศีลของผู้ครองเรือนเป็นคำสอนเพื่อประโยชน์ทางวัตถุและเพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)[๙๙] กล่าวไว้ใน พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ ว่า อบายมุข หมายถึงช่องทางแห่งความเสื่อม เหตุเครื่องฉิบหาย เหตุย่อยยับแห่งโภคทรัพย์หรือทางแห่งความพินาศ อบายมุขเป็นหลักธรรมที่จัดเป็นหมวดซึ่งมีทั้งหมวดที่มี ๔ ประการ และ ๖ ประการ๒๐ หมวดที่มี ๔ ประการ ได้แก่ เป็นนักเลงหญิง (อิตถีธุตตะ) เป็นนักเลงสุรา (สุราธุตตะ) เป็นนักเลงการพนัน (อักขธุตตะ) และคบคนชั่วเป็นมิตร (ปาปมิตตะ)

อุ่นใจ กออนันตกุล[๑๐๐] ได้กล่าวถึงปัญหา และการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นในหนังสือการ "ตั้งครรภ์ความเสี่ยงสูง" ว่าการตั้งครรภ์ของหญิงไม่ใช่ภาวะการเจ็บป่วยเป็นภาวะที่บ่งบอกถึงการมีสุขภาพที่ดี(wellbeing) แต่ขณะอยู่ในระยะตั้งครรภ์ต้องเผชิญกับภาวะที่ร่างกายต้องเปลี่ยนแปลงหลายระบบ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะพบความเสี่ยงในระยะต่าง ๆ ของการตั้งครรภ์ แต่ไม่ได้พบทุกราย รายที่มีอายุที่ต่ำกว่า ๒๐ ปี ก็ถือว่ามีภาวะเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ต้องเฝ้าระวังสุขภาพทางกายเป็นพิเศษ และบางรายอาจต้องดูแลทางด้านจิตใจร่วมด้วย

พระไพศาล วิสาโล[๑๐๑] ได้ให้มุมมองในเรื่องของเพศสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านต่าง ๆ ในอีกแง่หนึ่งในหัวข้อเซ็กส์กับพุทธว่า ถึงแม้ว่าปัจจุบันการมีเซ็กส์ส่วนใหญ่ของมนุษย์จะมีการป้องกันไม่ก่อให้เกิดชีวิตใหม่แต่การที่ร่างกายของทั้งฝ่ายหญิง และชายพร้อมจะมีเซ็กส์ได้ไม่ว่าวันใด ๆ ก็มีส่วนทำให้เกิดการผูกพันกันเป็นคู่ ๆ และอยู่ด้วยกันอย่างน้อยก็ระยะเวลาหนึ่งแม้ความสุขด้านกามสุขจะเป็นบ่อเกิด หรืออยู่เบื้องหลังแรงบันดาลใจทางศิลปวิทยาของมนุษย์อย่างมากมาย โดยเฉพาะวรรณกรรม ดนตรี ศิลปกรรม ซึ่งให้ความเพลิดเพลินแก่มนุษย์ แต่ในเวลาเดียวกันก็สามารถสร้างความทุกข์แก่ผู้คนได้มากมาย ไม่เพียงความทุกข์ทางกายดังได้กล่าวมาเท่านั้น หากยังรวมถึงความทุกข์ทางใจ เริ่มตั้งแต่ความรุ่มร้อนกระวนกระวายเมื่อเกิดความปรารถนาทางเพศ พุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธกามสุข เพราะเห็นว่ามันเป็นที่มาแห่งความสุขซึ่งปุถุชนย่อมมีใจใฝ่ปรารถนา และยากจะหลีกหนีพ้นจากมันได้ แต่เมื่อจะเกี่ยวข้องกับมันแล้วก็ควรเกี่ยวข้องอย่างถูกต้อง คือไม่ให้มันเป็นโทษทั้งแก่ตนเอง และผู้อื่น เช่น มีเพศสัมพันธ์กับคู่ครองของตนเท่านั้นไม่ล่วงละเมิดคู่ครองของคนอื่น ตลอดจนรู้ประมาณในวัยที่เหมาะสมในการมีเพศสัมพันธ์ เป็นต้น

จุฑาธิป ตันตยาคม และจปรัฐ ปรีชาพานิช[๑๐๒] ศึกษาเรื่อง "ความเสี่ยงต่อทารกน้ำหนักตัวน้อยในกลุ่มมารดาวัยรุ่น" วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ เพื่อเปรียบเทียบผลของการตั้งครรภ์ต่อ

---

[๙๙] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**, หน้า ๓๗๗.

[๑๐๐] อุ่นใจ กออนันตกุล, **การตั้งครรภ์ความเสี่ยงสูง**, (สงขลา: คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒๑.

[๑๐๑] พระไพศาล วิสาโล, **เซ็กส์ กับ พุทธ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.visalo.org. [๒ มิถุนายน๒๕๕๙], หน้า ๑.

[๑๐๒] จุฑาธิป ตันตยาคม,จปรัฐ ปรีชาพานิช,"ความเสี่ยงต่อทารกน้ำหนักตัวน้อยในกลุ่มมารดาวัยรุ่น : ศึกษากลุ่มผู้ป่วยในโรงพยาบาลศิริราช",**วารสารสูตินรีเวชวิทยา**, ปีที่ ๑๖ (เมษายน ๒๕๕๒).

มารดาและทารก ในกลุ่มมารดาวัยรุ่น เทียบกับกลุ่มผู้ใหญ่ โดยเน้นผลกระทบประเด็นภาวะทารกน้ำหนักแรกเกิดน้อยกว่าปกติ รูปแบบการศึกษาเป็นการศึกษาแบบย้อนหลัง (Retrospective Study) เมื่อเปรียบเทียบภาวะแทรกซ้อนทางมารดาและทารกระหว่างทั้ง ๒ กลุ่มพบว่า ในกลุ่มมารดาวัยรุ่นพบภาวะซีด พบความเสี่ยงต่อการคลอดก่อนกำหนด และทารกน้ำหนักแรกเกิดต่ำมากกว่ากลุ่มผู้ใหญ่อย่างมีนัยสำคัญซึ่งพบมากที่สุดในกลุ่มมารดาอายุ ๑๓-๑๖ ปี

เอกชัย โควาวิสารัช[๑๐๓] ศึกษาหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น จำนวน ๗๕๐ คน ที่รับไว้และคลอดที่โรงพยาบาลราชวิถีศึกษาในปี ๒๕๕๐ ผลการศึกษาพบว่าภาวะเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนดเป็นภาวะแทรกซ้อนที่พบในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น มากกว่าหญิงตั้งครรภ์วัยผู้ใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทารกแรกคลอดของกลุ่มหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ก็มีภาวะแทรกซ้อนมากกว่ากลุ่มวัยผู้ใหญ่อย่างมีนัยสำคัญเช่นพบภาวะทารกแรกเกิดขาดออกซิเจน ทารกเสียชีวิตภายใน ๑-๗ วันแรกคลอด สรุปได้ว่าการตั้งครรภ์วัยรุ่นมีภาวะแทรกซ้อนทั้งทางมารดา และทารกมากกว่าการตั้งครรภ์ในวัยผู้ใหญ่

รพีพรรณ วิบูลย์วัฒนกิจ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อการตั้งครรภ์ และแบบแผนการดำเนินชีวิตในระยะตั้งครรภ์ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นนับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญในสังคมปัจจุบัน และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทั้งในประเทศไทย และทั่วโลก ในประเทศสหรัฐอเมริกามีอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นสูงกว่าประเทศอุตสาหกรรมอื่น พบว่าในแต่ละปีมีวัยรุ่นตั้งครรภ์คิดเป็นร้อยละ ๕ ถึงร้อยละ ๘ ของกลุ่มประชากรวัยรุ่น หรือประมาณหนึ่งล้านคนการตั้งครรภ์ส่วนใหญ่เกิดในวัยรุ่นตอนปลาย และพบว่าเกือบครึ่งหนึ่งของวัยรุ่นหญิงมีเพศสัมพันธ์ก่อนอายุ ๑๙ ปี เกือบครึ่งหนึ่งไม่ใช้วิธีคุมกำเนิดใดในแต่ละปีพบว่ามีวัยรุ่นอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี ตั้งครรภ์มากกว่า ๑๐,๐๐๐ คน สำหรับในประเทศไทยปี พ.ศ. ๒๕๓๖ พบอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นคิดเป็นร้อยละ ๑๒.๗ ของทารกเกิดมีชีพซึ่งเปรียบเทียบแล้วสูงกว่าการตั้งครรภ์ในวัย ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนให้หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นเกิดเจตคติที่ดีต่อการตั้งครรภ์และช่วยส่งเสริมให้เกิดแบบแผนการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม[๑๐๔]

สุชาติ รัตถา และคณะ[๑๐๕] ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่นในจังหวัดกาแพงเพชร พบว่า ๑) สภาพ ได้แก่ พัฒนาการของวัยรุ่น ปัจจัยด้านการศึกษา ด้านการสาธารณสุขและด้านสื่อสารเทคโนโลยีมีผลต่อการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่นและทำให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพและปัญหาสังคมต่อไป ๒) วัยรุ่นต้องการรับความ

---

[๑๐๓] เอกชัย โควาวิสารัช และคณะ, “ผลของการตั้งครรภ์ในหญิงวัยรุ่นในโรงพยาบาลราชวิถี”, **วารสารแพทย์สมาคมแห่งประเทศไทยฯ**, ฉบับที่ ๙๓ เล่มที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๐).

[๑๐๔] รพีพรรณ วิบูลย์วัฒนกิจ, **ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อการตั้งครรภ์และแบบแผนการดำเนินชีวิตในระยะตั้งครรภ์ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น**, (นครสวรรค์ : วิทยาลัยพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์นครสวรรค์, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

[๑๐๕] สุชาติ รัตถา และคณะ, การพัฒนารูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่นในจังหวัดกำแพงเพชร, **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม**, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๘): ๑๔๓.

ช่วยเหลือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาจากครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ครอบครัวและชุมชน ๓)รูปแบบการป้องกันแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่นที่พัฒนาประกอบ ด้วย ๘ องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย โครงสร้าง การดำเนินงาน เงื่อนไขสู่ความสำเร็จและผลผลิต โดยโครงสร้างประกอบด้วยหน่วยงานด้านสาธารณสุขเป็นแกนนาหลักและหน่วยงานด้านการศึกษาและด้านสังคมเป็นคณะทำงาน การดำเนินงานให้ แกนนาหลักมีบทบาทคือการสร้างความตระหนักรู้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดตั้งคณะทำงานการสร้างความสัมพันธ์และรวมผลงานสรุปและเผยแพร่ ส่วนบทบาทของคณะทำงาน ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงาน การตรวจสอบ และปรับปรุง ให้มุ่งเน้นกิจกรรม ๑) การส่งเสริมองค์ความรู้เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ๒) การป้องกันการตั้งครรภ์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ๓) การรักษาพยาบาลวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ ๔) การฟื้นฟู ร่างกาย จิตใจและสังคมของแม่วัยรุ่น และ ๔) ผลการประเมินรูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่น พบว่า ด้านความถูกต้อง ความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ ทุกด้านอยู่ในระดับมาก

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑ รูปแบบวิจัย

ในการดำเนินตามโครงการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา” โดยภาพรวมของการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ทางคณะผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิธีการวิจัย โดยเป็นกระบวนวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) อันประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยโครงสร้างออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในส่วนของการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง สำหรับกระบวนวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ครั้งนี้ ได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ (Key Informant) ได้แก่ คุณแม่วัยใส สถาบันครอบครัว ผู้ปกครองคุณแม่วัยใส สถาบันการศึกษา ครู เจ้าหน้าที่ สถานบริการสุขภาพ พยาบาล สถาบันศาสนา พระสงฆ์ ตลอดจนตัวแทนประชาขนที่เกี่ยวข้อง ที่มีความสำคัญในกระบวนการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ประกอบด้วย ๕ กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มที่ ๑ คุณแม่วัยใส จำนวน ๖ คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มที่ ๒ ผู้ปกครองคุณแม่วัยใส จำนวน ๖ คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มที่ ๓ สถาบันการศึกษา จำนวน ๖ คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มที่ ๔ สถานบริการสุขภาพ จำนวน ๓ คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มที่ ๕ สถาบันศาสนาและประชาชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๔ รูป/คน

รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๒๕ รูป/คน รายละเอียดดังนี้

๓.๒.๑ กลุ่มที่ ๑ คุณแม่วัยใส

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากคุณแม่วัยใส อันประกอบไปด้วยบุคคลที่มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

๑) หญิงตั้งครรภ์อายุ ๑๕-๑๙ ปี

๒) ยินดีที่จะให้ข้อมูล ตามโครงการวิจัย กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา

๓) ในขณะสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสามารถยุติการสัมภาษณ์ได้ทุกกรณี ถ้าไม่ประสงค์จะให้ข้อมูลอีกต่อไป

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ ๓ อำเภอ ในจังหวัดพะเยา ได้แก่ อำเภอปง อำเภอดอกคำใต้ และอำเภอเมืองพะเยา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีอัตราการคลอดของวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์จำนวนมาก ได้แก่ อำเภอปง อำเภอดอกคำใต้ และอำเภอเมือง จำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็นคุณแม่วัยใส อำเภอละ ๒ คน รวม ๖ คน ได้แก่

๑) นางสาวเอ (นามสมมุติ)	คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา
๒) นางสาวบี (นามสมมุติ)	คุณแม่วัยใสคนที่ ๒ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา
๓) นางสาวซี (นามสมมุติ)	คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอปง จังหวัดพะเยา
๔) นางสาวดี (นามสมมุติ)	คุณแม่วัยใสคนที่ ๒ อำเภอปง จังหวัดพะเยา
๕) นางสาวอี (นามสมมุติ)	คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
๖) นางสาวเอฟ (นามสมมุติ)	คุณแม่วัยใสคนที่ ๒ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

๓.๒.๒ กลุ่มที่ ๒ ผู้ปกครองคุณแม่วัยใส

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากผู้ปกครองคุณแม่วัยใส อันประกอบไปด้วยบุคคลที่มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

๑) ผู้ปกครองของหญิงตั้งครรภ์อายุ ๑๕-๑๙ ปี

๒) ยินดีที่จะให้ข้อมูล ตามโครงการวิจัย กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา

๓) ในขณะสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสามารถยุติการสัมภาษณ์ได้ทุกกรณี ถ้าไม่ประสงค์จะให้ข้อมูลอีกต่อไป

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ ๓ อำเภอ ในจังหวัดพะเยา ได้แก่ อำเภอปง อำเภอดอกคำใต้ และอำเภอเมืองพะเยา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีอัตราการคลอดของวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์จำนวนมาก ได้แก่ อำเภอปง อำเภอดอกคำใต้ และอำเภอเมือง อำเภอละ ๒ คน จำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ปกครองของคุณแม่วัยใส อำเภอละ ๒ คน รวม ๖ คน ได้แก่

๑) นางสมหมาย นรทัศน์	อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา
๒) นางคุ่น วงศ์วัน	อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา
๓) นางสุนีย์ อุ่นเรือน	อำเภอปง จังหวัดพะเยา
๔) นางวิไล ดีอุด	อำเภอปง จังหวัดพะเยา
๕) นางจิราภรณ์ คล้อยปาน	อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

๖) นางบุรพิมพ์ พึ่งศรัทธาธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

๓.๒.๓ กลุ่มที่ ๓ สถาบันการศึกษา

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากสถาบันการศึกษา อันประกอบไปด้วยบุคคลที่มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

๑) ครู หรือ เจ้าหน้าที่ ปฏิบัติงาน ณ สถาบันการศึกษา ในจังหวัดพะเยา ได้แก่ มหาวิทยาลัยพะเยา วิทยาลัยการอาชีพดอกคำใต้ และวิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการปง และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานทางด้านที่เกี่ยวกับกระบวนการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา

๒) ยินดีที่จะให้ข้อมูล ตามโครงการวิจัย กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา

๓) ในขณะสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสามารถยุติการสัมภาษณ์ได้ทุกกรณี ถ้าไม่ประสงค์จะให้ข้อมูลอีกต่อไป

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ ๓ อำเภอ ในจังหวัดพะเยา ได้แก่ อำเภอปง อำเภอดอกคำใต้ และอำเภอเมืองพะเยา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีอัตราการคลอดของวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์จำนวนมาก ได้แก่ อำเภอปง อำเภอดอกคำใต้ และอำเภอเมือง โดยมีสถาบันการศึกษาอยู่ในแต่ละอำเภอ จำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็นครู หรือเจ้าหน้าที่ ปฏิบัติ ณ สถาบันการศึกษานั้น ๆ อำเภอละ ๑-๒ คน รวม ๖ คน ได้แก่

๑) นางสาวมลิวัลย์ พันธ์พืช	ครูพิเศษสอน วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการปง
๒) นางสาวสุดารัตน์ คงศรี	วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการปง
๓) นางสาวชลนิศา อุทธา	วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการปง
๔) นางสาวศิริวรรณ เจนใจ	วิทยาลัยเทคนิคดอกคำใต้
๕) นางสาวดารารัตน์ คำเป็ง	อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
๖) นางสาวพรรณพิมล สุขวงษ์	รองคณบดีฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

๓.๒.๔ กลุ่มที่ ๔ สถานบริการสุขภาพของรัฐ

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากสถานบริการสุขภาพของรัฐ อันประกอบไปด้วยบุคคลที่มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

๑) เจ้าหน้าที่ ปฏิบัติงาน ณ สถานบริการสุขภาพของรัฐ อำเภอดอกคำใต้ อำเภอปง และอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานทางด้านที่เกี่ยวกับกระบวนการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา

๒) ยินดีที่จะให้ข้อมูล ตามโครงการวิจัย กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา

๓) ในขณะสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสามารถยุติการสัมภาษณ์ได้ทุกกรณี ถ้าไม่ประสงค์จะให้ข้อมูลอีกต่อไป

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ ๓ อำเภอ ในจังหวัดพะเยา ได้แก่ อำเภอปง อำเภอดอกคำใต้ และอำเภอเมืองพะเยา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีอัตราการคลอดของวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์จำนวนมาก ได้แก่ อำเภอปง อำเภอดอกคำใต้ และอำเภอเมือง โดยมีสถานบริการสุขภาพอยู่ในแต่ละอำเภอ จำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่ปฏิบัติ ณ สถานบริการสุขภาพของรัฐ อำเภอละ ๑ คน รวม ๓ คน ได้แก่

๑) นางสาโรจน์ โนศรี	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ กลุ่มงานบริการด้านปฐมภูมิและองค์รวม โรงพยาบาลดอกคำใต้
๒) นางสาวสุจิรา บรรจง	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ คลินิกฟ้าใส โรงพยาบาลปง
๓) นางสาวศิราณี หิรัณย์บรรณสาร	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านห้วยเคียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

๓.๒.๕ กลุ่มที่ ๕ สถาบันศาสนา และประชาชนผู้ที่เกี่ยวข้อง

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากสถาบันศาสนา และประชาชนผู้ที่เกี่ยวข้อง อันประกอบไปด้วยบุคคลที่มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

๑) สถาบันศาสนาได้แก่ พระสงฆ์ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานทางด้านที่เกี่ยวกับกระบวนการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา และประชาชนผู้ที่เกี่ยวข้องอยู่ในอำเภอดอกคำใต้ และอำเภอปง และมีประสบการณ์เกี่ยวกับกระบวนการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา

๒) ยินดีที่จะให้ข้อมูล ตามโครงการวิจัย กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา

๓) ในขณะสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสามารถยุติการสัมภาษณ์ได้ทุกกรณี ถ้าไม่ประสงค์จะให้ข้อมูลอีกต่อไป

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ ๓ อำเภอ ในจังหวัดพะเยา ได้แก่ อำเภอปง อำเภอดอกคำใต้ และอำเภอเมืองพะเยา โดยมีสถาบันศาสนา จำนวน ๒ รูป และประชาชน ๒ คน รวม ๔ คน ได้แก่

๑) พระมหาศิวกร ปญฺญาวชิโร	เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดพะเยา ตัวแทนคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจังหวัดพะเยา

๒) พระอธิการรัตน์ ปญฺญาวโร	เจ้าอาวาสวัดห้วยแม่แดง อำเภอปง จังหวัดพะเยา
๓) นายสังวาลย์ ฟองคำ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ตำบลนาปรัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา
๔) นายสมควร พรหมโสภา	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านใหม่ราษฎร์บำรุง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ๒ แบบ ดังนี้

๑) แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) คณะผู้วิจัยได้ออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีหัวข้อชี้นำ (guided interview) เป็นเพียงการกำหนดแนวข้อคำถามแบบเปิดกว้าง หรือการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิธีการวิจัยที่มีผลทำให้ข้อคำถามมีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความรู้และความชำนาญหรือมีประสบการณ์ในกระบวนการทางสังคมในการป้องกันการตั้งครรภ์อันไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา สามารถแสดงความคิดเห็นหรือทรรศนะได้อย่างหลากหลายในทุกแง่มุม ในการกำหนดโครงสร้างข้อคำถาม สำหรับนำไปใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) กับกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มนั้น ประกอบด้วย ข้อคำถามจำนวน ๓ ตอน ได้แก่ ประกอบด้วย ๓ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ เนื้อหากระบวนการทางสังคมกับการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น นโยบาย ปัญหา แนวทางการแก้ไข และการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ

๒) แบบประเมินทัศนคติเรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน สำหรับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ ๑ คุณแม่วัยใส คณะวิจัยสร้างขึ้น จำนวน ๑๐ ข้อ เป็นข้อคำถามแบบ rating scale ๔ ระดับ ดังนี้

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หมายถึง	ข้อความนั้นไม่ตรงกับความคิดเห็นของผู้ตอบอย่างยิ่ง
ไม่เห็นด้วย	หมายถึง	ข้อความนั้นไม่ตรงกับความคิดเห็นของผู้ตอบ
เห็นด้วย	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความคิดเห็นของผู้ตอบ
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความคิดเห็นของผู้ตอบอย่างยิ่ง

การให้คะแนนแบบประเมินทัศนคติเรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน กำหนดดังนี้

ตอบไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ได้ ๑ คะแนน

ตอบไม่เห็นด้วย ได้ ๒ คะแนน
ตอบเห็นด้วย ได้ ๓ คะแนน
ตอบเห็นด้วยอย่างยิ่ง ได้ ๔ คะแนน

คะแนนแบบประเมินทัศนคติเรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน มีค่าอยู่ระหว่าง ๑-๔๔ คะแนน เกณฑ์การแปลผล หรือแบ่งระดับทัศนคติเรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน แบ่งเป็น ๔ ระดับ โดยใช้สูตร

$$\text{สูตรอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$= \frac{๔-๑}{๔}$$

$$= ๐.๗๕$$

ค่าคะแนนเฉลี่ย	๑.๐๐-๑.๗๕	หมายถึง	มีทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนน้อยที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ย	๑.๗๖-๒.๕๐	หมายถึง	มีทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนน้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ย	๒.๕๑-๓.๒๕	หมายถึง	มีทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนมาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย	๓.๒๖-๔.๐๐	หมายถึง	มีทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนมากที่สุด

๓.๓.๒ วิธีสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

๑) ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ คือ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัยรุ่น แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการทางสังคม พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น หลักพุทธธรรมกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น สถิติการคลอดของแม่วัยรุ่นในจังหวัดพะเยา และเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ จากแหล่งข้อมูลขั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ตำรา และหนังสือเอกสารที่เกี่ยวข้อง และแหล่งข้อมูลขั้นทุติยภูมิ ได้แก่ บทความ เอกสารวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (อินเทอร์เน็ต)แนวคิด ทฤษฎี กับการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์จากกระบวนการทางสังคมกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น และแบบประเมินทัศนคติเรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน

๓) นำแบบสัมภาษณ์และแบบประเมินทัศนคติที่สร้างขึ้น เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและเนื้อหา (Content Validity) จำนวน ๕ ท่าน รูปแบบ IOC และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

๔) นำผลจากข้อ ๓ มาปรับปรุงแก้ไขเป็นแบบสอบถามฉบับจริง

๕) พิจารณาปรับข้อคำถามมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๖) จัดพิมพ์เครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

๑) ศึกษาและทำความเข้าใจแบบสัมภาษณ์ แล้วจัดทำแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยก่อนจะทำการเก็บข้อมูล

๒) ทำหนังสือนำถึงหน่วยงาน/บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนัดวันและเวลาที่จะทำการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลงานวิจัย

๓) นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ไปสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอความร่วมมือในการรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่ม ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ๑) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ๒) เทปบันทึกเสียง (Dictaphone) ๓) กล้องถ่ายรูป (Camera) ๔) เครื่องเขียน กระดาษจดบันทึก และแฟ้มสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล

๔) รวบรวมข้อมูลจากที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) สรุปผล และนำเสนอเป็นรายงานการวิจัย ในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา รวบรวมข้อมูลแบบประเมินทัศนคติเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน สำหรับกลุ่มตัวอย่าง คุณแม่วัยใส โดยแจกแบบประเมินให้กลุ่มตัวอย่างตอบ คณะผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ ครบถ้วนของแบบประเมินทัศนคติจากผู้ตอบแล้วนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

๓.๕.๑ แบบสัมภาษณ์ กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บข้อมูล โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อทราบถึงข้อมูลบริบทประเด็นที่ศึกษา และกำหนดแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis)โดยการจัดระเบียบข้อมูล ตีความและสรุปผลการศึกษา

๓.๕.๒ แบบประเมินทัศนคติเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ ๑) ข้อมูลทั่วไป คือ อายุ แจกแจงความถี่ หาร้อยละ ๒) ข้อมูลทัศนคติเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การหาคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบประเมินทัศนคติ ดูค่าความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน หรือค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ คือ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Index of item objective congruence) ตามสูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\Sigma R}{N}$$

IOC	แทน	ความสอดคล้อง
ΣR	แทน	ผลรวมของคะแนนพิจารณา
N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

เกณฑ์พิจารณา

ค่า IOC ≥ 0.60 หมายความว่าข้อสัมภาษณ์นั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีค่าความเที่ยงตรง ใช้ได้

ค่า IOC < 0.50 หมายความว่าข้อสัมภาษณ์นั้นไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ต้องปรับปรุง ยังใช้ไม่ได้

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นจังหวัดพะเยา คณะวิจัยขอนำเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ออกเป็น ๓ ประเด็น ดังนี้ ๑) สาเหตุการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา ๒) กระบวนการทางสังคมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นในจังหวัดพะเยา ๓) แนวทางประยุกต์คำสอนทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา จากการลงสนามทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น ๒๕ รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ คุณแม่วัยใส จำนวน ๖ คน กลุ่มที่ ๒ ผู้ปกครองคุณแม่วัยใส จำนวน ๖ คน กลุ่มที่ ๓ สถาบันการศึกษา ได้แก่ ครู บุคลากร และเจ้าหน้าที่ วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการปง วิทยาลัยการอาชีพดอกคำใต้ และมหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน ๖ คน กลุ่มที่ ๔ หน่วยงานภาครัฐ จำนวน ๓ คน กลุ่มที่ ๕ ประชาชน พระสงฆ์ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในอำเภอปง อำเภอดอกคำใต้ และอำเภอเมืองพะเยา จำนวน ๔ รูป/คน นำเสนอผลการศึกษา ดังนี้

๔.๑ สาเหตุการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา

วัยรุ่นนับเป็นช่วงที่สำคัญที่สุดช่วงหนึ่งในชีวิตเพราะเป็นช่วงเปลี่ยนแปลงจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ เป็นช่วงเวลาที่ต้องเผชิญเหตุการณ์สำคัญ ๆ หลายอย่างที่นำสู่ชีวิตวัยผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ด้านร่างกายชีววิทยา เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยา เด็กในวัยนี้จะต้องเผชิญกับการตัดสินใจที่ส่งผลสำคัญถึงอนาคต เช่น การเรียนต่อ การหางานทำ การเริ่มมีความสัมพันธ์ทางเพศ การแต่งงาน หรือแม้แต่การมีบุตร เป็นต้น สาเหตุของการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น มีหลายปัจจัย ได้แก่ สื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เป็นทั้งผู้ให้ข่าวสารและผู้รับสารที่เปิดช่องทางให้วัยรุ่นได้ติดต่อกลับ ด้วยพัฒนาการวัยรุ่นเป็นวัยแห่งพลังความสามารถและความท้าทาย อยากรู้อยากลอง การนำเสนอของสื่ออาจทำให้วัยรุ่นที่ยังมีวุฒิภาวะน้อยเห็นว่าการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนเป็นความคุ้นชินจึงเป็นเรื่องปกติธรรมดา การคุมกำเนิดแบบผิด ๆ การตั้งครรภ์อันไม่พึงประสงค์และการทำแท้งที่ไม่ปลอดภัยในหลายกรณีความสัมพันธ์ทางเพศอาจเป็นการถูกบีบบังคับ อิทธิพลของตัวแปรทางเพศสภาวะ (gender-based) ที่นำมาซึ่งความแตกต่างในการมีกิจกรรมทางเพศ การต่อรองในการมีเพศสัมพันธ์ตลอดจนอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่อาจปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ป้องกัน เช่น ถูกฝ่ายชายบังคับโดยใช้อารมณ์หรือความรุนแรง ถูกข่มขืนกระทำชำเรา เป็นต้น

ผลกระทบด้านสุขภาพจากการตั้งครรภ์และการคลอดจัดเป็นสาเหตุลำดับที่ ๒ ที่ทำให้ผู้หญิงอายุ ๑๕-๑๙ ปีเสียชีวิต เพราะสรีระวิทยาไม่พร้อมอันสืบเนื่องมาจากการตั้งครรภ์ขณะอายุยังน้อยและการดูแลก่อนคลอดที่ผิดวิธีการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรอาจส่งผลต่อสุขภาพกายและใจทั้งของ

แม่และบุตร เช่นความดันโลหิตสูงในขณะตั้งครรภ์ โลหิตจาง มาลาเรีย การขาดไอโอดีน โดยเฉพาะการติดเชื้อเอชไอวี และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่น ๆ เด็กที่เกิดกับแม่ที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นจะมีแนวโน้มที่จะมีน้ำหนักแรกเกิดน้อย (Low birth weight) คลอดก่อนกำหนด (Preterm) การติดเชื้อ บาดทะยัก บาดเจ็บระหว่างคลอด เสียชีวิตเมื่อคลอดหรือมีภาวะแทรกซ้อนในการคลอดซึ่งทำให้เสียชีวิตในที่สุด ผลกระทบในระยะยาว เช่น สุขภาพของมารดาหลังคลอด ได้แก่ ภาวะโลหิตจาง โภชนาการในหญิงวัยรุ่นหลังคลอด การได้รับพลังงานแคลอรี่ไม่เพียงพอ ขาดไอโอดีน วิตามินเอ ธาตุเหล็กและโฟเลต ภาวะครรภ์เป็นพิษ การคุมกำเนิด ผลกระทบระยะยาว โอกาสการทอดทิ้งการเลี้ยงดูบุตร การให้นมบุตร การศึกษา การประกอบอาชีพ ผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนปัญหาด้านพฤติกรรม เป็นต้น นอกจากนี้ มีวัยรุ่นจำนวนน้อยมากที่มีความคิดว่าตนเองตกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการติดโรคและการตั้งครรภ์ โดยการให้ความสำคัญต่อการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยยังเป็นไปอย่างผิวเผิน ที่สำคัญที่สุดก็คือการมีบุตรของวัยรุ่นที่ยังไม่แต่งงานมีแนวโน้มที่จะไม่มีการวางแผนล่วงหน้าหรือเป็นการตั้งครรภ์อันไม่พึงประสงค์ และยิ่งไปกว่านั้น แม่ที่ต้องเลี้ยงลูกคนเดียวมักจะยากจน

ปัจจัยที่ส่งผลให้ท้องก่อนวัยอันควร ผู้หญิงบางรายที่ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรอาจเกิดจากความสมัครใจและไตร่ตรองอย่างรอบคอบแล้วว่าเลี้ยงดูบุตรให้เติบโตขึ้นมาอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ อย่างไรก็ตาม วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ส่วนใหญ่มักเป็นการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยหลายอย่าง ได้แก่ การขาดความรู้ในการป้องกันการตั้งครรภ์หรือการคุมกำเนิดที่ถูกต้อง เช่น รับประทานยาคุมกำเนิดผิดวิธี หรือจากแรงกดดันจากสังคมรอบตัว จากรายได้ไม่เพียงพอให้ซื้อถุงยางอนามัยหรือยาคุมกำเนิด ตลอดจนอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่อาจปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ป้องกัน เช่น ถูกฝ่ายชายบังคับโดยใช้อารมณ์หรือความรุนแรง ถูกข่มขืนกระทำชำเรา เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า สาเหตุการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของกลุ่มศึกษา มีปัจจัยหลายประการ ได้แก่ (๑) สื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ (๒) ความต้องการการยอมรับจากเพื่อน (๓) ขาดความรู้เรื่องเพศศึกษา (๔) ค่านิยมและทัศนคติการมีเพศสัมพันธ์ และ (๕) ขาดการอบรมขัดเกลาทางสังคม รายละเอียด ดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ สื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่

วัยรุ่นไทย ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกระแสบริโภคนิยมอย่างรุนแรง โดยการถูกครอบงำผ่านทางสื่อเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย และโฆษณารูปแบบต่างๆ ที่ทำให้เด็กอยู่ในภาวะติดเกม ติดเน็ต ติดเที่ยว ติดเซ็กส์ ขณะที่สถาบันครอบครัว ชุมชน โรงเรียน และ ศาสนา เกิดภาวะล่มสลายไม่เท่าทันหรือต่างต้องตกอยู่ภายใต้กระแสวัตถุนิยมบริโภคนั่นเอง ใช้เวลาส่วนมากกับการเข้าห้างสรรพสินค้าเป็นประจำ ใช้โทรศัพท์มือถือเพื่ออวดผู้อื่น ติดสินค้าแบรนด์เนม ไม่สนใจข่าวสารหรือสังคมรอบตัวใช้เวลาส่วนมากกับการท่องโลกบนอินเตอร์เน็ต โทรศัพท์ หรือเกมออนไลน์ ทำให้เด็กวัยเรียนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารเรื่องเพศได้ง่าย และรวดเร็วด้วยตนเอง รวมทั้งการถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับเพศอย่างเสรีในปัจจุบันในรูปแบบต่าง ๆ การเข้าถึงสื่อลามกอนาจารได้ง่ายทางอินเทอร์เน็ต (internet) ยูทูป (Youtube) เว็บแคม (Webcam) วีดิโอคอล (Video Call) โทรศัพท์เคลื่อนที่ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ นิตยสารต่าง ๆ สื่อเทคโนโลยีมีผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์

ของวัยรุ่น ทำให้เกิดความคึกคะนอง อยากลอง การให้เห็นภาพ ได้ดูวิดีโออนาจาร ฉากเลิฟซีนในละคร/ภาพยนตร์ ทางโซเชียลมีเดีย (social media) เฟซบุ๊ก (facebook) ไลน์ (line) อินสตาแกรม (Instragram) นิตยสาร ฯลฯ เนื่องจากเว็บไซต์ที่มีการใช้บริการทั้งหมดเป็นสื่ออินเตอร์เน็ตที่สามารถใช้งานได้ในรูปแบบของ interactive กล่าวคือนอกจากผู้ใช้จะอยู่ในบทบาทของผู้รับสารแล้ว ยังสามารถเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้ส่งสารและสร้างสารเพื่อเผยแพร่ได้เองอีกด้วย ดังจะพบได้จากการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นผ่านทาง webboard ที่มีเนื้อหาตรงกับความสนใจ การท้าทาย การนำคลิปวิดีโอที่สร้างขึ้นไปเผยแพร่ลงในเว็บไซต์ โดยมียอดผู้ติดตามด้วย จากกลุ่มคุณแม่วัยใสที่ศึกษาได้กล่าวถึงสื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้าถึงได้ง่ายเกี่ยวกับภาพอนาจารนำไปสู่การอยากลอง โดยแต่ละคนมีเหตุผลเกี่ยวกับสื่อที่นำมาใช้ตัดสินใจเลียนแบบ ดังนี้

> *“สื่อโซเชียลต่าง ๆ เฟซบุ๊ก ไลน์ อินสตาแกรม ทวิตเตอร์ หรือยูทูปด้วยมีส่วนในการที่ชักจูงให้วัยรุ่นเกิดการอยากลองอยากทำอยู่นะคะ เช่น แอพพลิเคชั่นบางแอพไม่ได้เบลอภาพโป๊ หรือภาพที่ล่อแหลมไปทางเพศ หากผู้ชายเห็นก็อาจเกิดอารมณ์ทางเพศได้ และคนที่มีแฟนเมื่อผู้ชายมีอารมณ์ก็อยากไปลองกับแฟนตัวเอง ประมาณนี้ค่ะ”*[๑]
>
> *“อยากรู้อยากลอง มันก็เป็นส่วนหนึ่งนะคะที่ทำให้กระตุ้นความอยากมีเพศสัมพันธ์ สื่อโซเชียลก็มีส่วนที่ทำให้อยากรู้อยากลองค่ะ แต่ทั้งนี้ก็เพราะเรารู้เท่าไม่ถึงการณ์หรืออารมณ์พาไปเองนั้นแหละ ถึงทำให้ขาดสติ ไม่ใช้สมอง ไม่นึกถึงคำที่พ่อแม่หรือครูที่เคยสอน เลยเกิดการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ขึ้น”*[๒]
>
> *“หนูว่าสื่อทางอินเตอร์เน็ตมีส่วนมากนะคะ ในการทำให้วัยรุ่นอยากรู้อยากลอง จนนำไปสู่การอยากมีแฟน และได้เสียกันในที่สุด บางคู่อาจจะโชคดีไม่ได้ท้อง แต่บางคู่ก็อาจจะพลาดเกิดตั้งท้อง จนต้องเรียนไม่จบ ออกจากโรงเรียนกลางคัน”*[๓]
>
> *“เด็กหรือวัยรุ่นสมัยนี้มือถือเป็นสิ่งสำคัญ เฟซบุ๊ก ไลน์ ก็เหมือนกันค่ะ ต้องเปิดดูเปิดเล่นทุกวัน ๆ ดูดาราบ้าง ส่องดูคนที่เราชอบบ้าง แต่ว่าข้อเสียก็มีนะคะ บางทีหนูก็เห็นมีภาพค่อนข้างโป๊ เต้นยั่ว ๆ คลิปแบบจูบกันก็มีคะ หรือมากกว่านั้นก็อาจจะมี การที่เห็นแบบนี้ทุกวัน ๆ มันก็ทำให้วัยรุ่นเกิดการอยากลองหรือเลียนแบบ อยากมีแฟนบ้าง บางคนมีแฟนเพราะอยากถ่ายรูปอวดคนอื่นลง เฟซบุ๊กบ้างก็มีค่ะ”*[๔]

---

[๑] สัมภาษณ์, นางสาวซี คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอปง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

[๒] สัมภาษณ์, นางสาวบี คุณแม่วัยใสคนที่ ๒ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

[๓] สัมภาษณ์, นางสาวเอ คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

[๔] สัมภาษณ์, นางสาวดี คุณแม่วัยใสคนที่ ๒ อำเภอปง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

จากรายละเอียดของผลข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมการเลือกสืบค้นข้อมูลประเภทต่าง ๆ จากเว็บไซต์ของกลุ่มคุณแม่วัยใสทั้ง ๔ คนข้างต้น เป็นผลมาจากการที่มีความรู้ความเข้าใจว่าต้องการสืบค้นและเว็บไซต์ใดบ้างที่มีเนื้อหาอาจตรงกับความต้องการที่จะศึกษา หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ดังคำพูดที่ว่า *"มีภาพค่อนข้างโป๊ เต้นยั่ว ๆ คลิปแบบจูบกันก็มีคะ หรือมากกว่านั้นก็อาจจะมี การที่เห็นแบบนี้ทุกวัน ๆ มันก็ทำให้วัยรุ่นเกิดการอยากลองหรือเลียนแบบ"* สำหรับการวิเคราะห์และตีความเนื้อหายังคงเป็นการใช้งานภายใต้ขีดจำกัด เป็นผลจากการที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณสมบัติของเว็บไซต์ ทำให้ผู้ใช้สามารถคัดลอกได้เลยในเวลาอันรวดเร็ว โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ จึงทำให้สื่อมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของวัยรุ่น ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับโดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน ดังคำพูดที่ว่า *"ถ่ายรูปอวดคนอื่นลงเฟซบุ๊กบ้างก็มี"* โดยสื่อที่นำมาใช้ยังไม่ได้ผ่านกระบวนการพิจารณาอย่างรอบคอบ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งในเกิดการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์

๔.๑.๒ ความต้องการการยอมรับจากเพื่อน

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งด้านร่างกาย เร่งเจริญเติบโตทั้งในทางชีวะ สรีระ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยร่างกายจะมีพัฒนาการอย่างรวดเร็ว ในขณะที่อารมณ์จะรุนแรงเป็นวัยที่เปลี่ยนแปลงง่าย เมื่อเริ่มห่างจากพ่อแม่ มิตรภาพระหว่างเพื่อนฝูงก็กลายเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของวัยรุ่น มีความต้องการอิสระที่จะทำงานของตนเอง เวลาอยู่ที่บ้านมักจะชอบอยู่ในห้องส่วนตัวตามลำพัง ไม่ชอบให้ใครรบกวน แต่เวลาอยู่กับเพื่อนๆ จะชอบช่วยเหลือให้คำแนะนำเพื่อนฝูง ชอบคบกันเป็นกลุ่มๆ ชอบให้เพื่อนฝูงยอมรับยกย่อง และต้องการอิสระ ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ต้องการให้เพื่อน ๆ รู้สึกประทับใจในพฤติกรรมของตน เด็กวัยรุ่นจะรู้สึกนิยมความกล้าหาญของหญิงหรือชายที่มีชื่อเสียงดีเด่น และต้องการมีบทบาทแบบผู้ใหญ่ เด็กวัยรุ่นเริ่มสนใจเพศตรงข้าม มีความรู้สึกทางเพศเกิดขึ้น การให้ความรู้เรื่องเพศที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในวัยรุ่น ต้องการพึ่งตนเองและหมู่คณะจึงมักรวมกันเป็นกลุ่มเป็นแก๊งค์ พยายามปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ และสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ มีการสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง สร้างทัศนคติและค่านิยมแห่งชีวิต ทำให้เด็กวัยรุ่นมีอารมณ์ที่ไม่มั่นคง จะเกิดความคับข้องใจอยู่เสมอ การยอมรับตนขึ้นอยู่กับการใช้สติปัญญาของผู้นั้นด้วย ถ้ามีเหตุมีผลใช้สติปัญญาก็จะเข้าใจตัวเองตามที่เป็นจริง (realistic) ถ้าใช้อารมณ์อย่างเดียวก็จะมองเห็นตนตามที่ตนอยากจะเป็น (ideal self) ผู้ที่ใช้สติปัญญาย่อมมองเห็นความแตกต่างระหว่างตัวเองจริงๆ กับตัวเองในอุดมคติ

จากกลุ่มคุณแม่วัยใสที่ศึกษาได้กล่าวถึงการคบเพื่อน มีอิทธิพลต่อการเลียนแบบ โดยแต่ละคนมีเหตุผลเกี่ยวกับสื่อที่นำมาใช้ตัดสินใจเลียนแบบ ดังนี้

> *"การมีแฟนมันเป็นเรื่องธรรมดาค่ะ ใคร ๆ ก็มีกัน แม้แต่เด็ก ป. ๕ ป.๖ ก็ยังมีแฟนเลยคะ มีแฟนแล้วไปไหนมาไหนด้วยกันไปรับไปส่งกันไม่เหงาค่ะ"* [๕]

---

[๕] สัมภาษณ์ (ทางโทรศัพท์) นางสาวอี คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

"เพื่อนในกลุ่ม ในห้องส่วนใหญ่ก็มีแฟนกันหมด หากเราไม่มีก็เชยสิค่ะไม่เข้าพวกค่ะ เรื่องมีแฟนเป็นธรรมดาสำหรับวัยรุ่น แต่ก็อาจจะเป็นเรื่องใหญ่สำหรับพ่อแม่หรือผู้ใหญ่หลาย ๆ คน" [๖]

พฤติกรรมในการยอมรับจากสังคมเพื่อนของคุณแม่วัยใสทั้ง ๒ คนข้างต้น เป็นผลจากการเลือกคบมิตร เลือกคบจากนิสัยที่เข้ากันได้ จากความสนใจที่เหมือนกัน เพียงเพื่อให้ตนได้รับการยอมรับจากกลุ่ม พฤติกรรมเลียนแบบหรือกระบวนการแกงค์จึงเป็นจุดเริ่มต้น สำหรับวัยรุ่นแล้วเพื่อน เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อพวกเขาอย่างมาก เพื่อนในวัยนี้แทบจะเป็นเหมือนโลกทั้งใบ วัยรุ่นใช้เวลากับเพื่อนมากกว่าคนอื่น ๆ แม้แต่คนในครอบครัว ความคิดการกระทำ รสนิยม และทุกอย่างล้วนได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนที่วัยรุ่นคบ ดังนั้นการเลือกคบเพื่อนในวัยรุ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้วัยรุ่นเป็นคนดีหรือไม่ได้ทีเดียว ดังคำพูดว่า *"มีแฟนในวัยเรียนเป็นเรื่องธรรมดา"* หรือ *"ในห้องมีแฟนกันหมด เราไม่มีก็เชย"* แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของเพื่อนเป็นสำคัญต่อช่วงวัยรุ่น

๔.๑.๓ ขาดความรู้เรื่องเพศศึกษา

ชีวิตของวัยรุ่นนับล้านทั่วโลกตกอยู่ในความเสี่ยงเนื่องจากการขาดความรู้ ทักษะ และการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพที่จำเป็นในยามที่ร่างกายกำลังเข้าสู่การเปลี่ยนแปลง เมื่อมีความสัมพันธ์ทางเพศครั้งแรก วัยรุ่นมักจะขาดความรู้เกี่ยวกับเพศสัมพันธ์และการเจริญพันธุ์ โดยการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกจะเกิดจากความอยากรู้อยากลองของเด็กเอง จึงทำให้ไม่มีการเตรียมตัว ในด้านการคุมกำเนิดหรือป้องกันโรคติดต่อ ส่งผลให้เกิดการตั้งครรภ์อันไม่พึงประสงค์และอาจนำไปสู่การตั้งครรภ์ที่ไม่ปลอดภัย การเกิดความทุพพลภาพตลอดชีวิต การเป็นหมัน หรือแม้แต่การเสียชีวิตในที่สุด นอกจากนี้การศึกษาเกี่ยวกับการคุมกำเนิดในหมู่วัยรุ่น พบว่า วัยรุ่นหญิงอาจจะพอมีความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิดอยู่บ้าง แต่คิดว่าไม่จำเป็นต้องใช้ อย่างไรก็ตาม ระดับความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิดที่สูงขึ้นไม่ได้หมายความว่าจะมีการใช้อุปกรณ์คุมกำเนิดเพิ่ม ขึ้นตามไปด้วย

จากกลุ่มคุณแม่วัยใสที่ศึกษาได้กล่าวถึงการขาดความรู้เรื่องเพศศึกษา ทำให้ไม่ได้ป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โดยแต่ละคนมีเหตุผลเกี่ยวกับการขาดความรู้เรื่องเพศศึกษา ดังนี้

"ตอนที่หนูมีเพศสัมพันธ์กับแฟน หนูไม่ได้ป้องกันค่ะ ไม่ได้ให้แฟนใส่ถุงยางอนามัย และหนูก็ไม่ได้กินยาคุมด้วยค่ะ เลยพลาดค่ะ ทำให้ตั้งครรภ์" [๗]

"ไม่ได้ป้องกัน และมีความรู้เรื่องการคุมกำเนิดไม่เพียงพอค่ะ ทางโรงเรียนก็มีการสอนเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษาบ้างนะคะ แต่ตอนนั้นไม่ได้สนใจมากเท่าไหร่ค่ะเพราะนั่งเม้าท์กับเพื่อน"[๘]

---

[๖] สัมภาษณ์ (ทางโทรศัพท์) นางสาวเอฟ คุณแม่วัยใสคนที่ ๒ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐.

[๗] สัมภาษณ์, นางสาวเอ คุณแม่วัยใสคนที่ ๒ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

> "หนูไม่ได้ป้องกันค่ะ เพราะไม่กล้าไปซื้อถุงยาอนามัย ก็รู้นะคะว่าเวลามีอะไรกันต้องใส่ถุงยางอนามัยแต่ไม่กล้าไปซื้อค่ะ ส่วนยาคุมก็ไม่ได้กินค่ะ เพราะไม่รู้ว่าต้องกินยังไง ซื้อแบบไหน"[๙]

พฤติกรรมในการขาดความรู้เรื่องเพศศึกษาของคุณแม่วัยใสทั้ง ๓ คนข้างต้น เป็นผลจากการไม่ได้ใส่ใจเรื่องเพศศึกษาอย่างจริงจัง ตั้งอยู่บนความประมาทในการดำเนินชีวิต ทุกคนกล่าวว่า "ไม่ได้ป้องกัน" อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิด แต่ไม่ได้นำมาปฏิบัติ ดังคำพูดที่ว่า *"รู้ค่ะว่า เวลามีอะไรกันต้องใส่ถุงยางอนามัย แต่ไม่กล้าไปซื้อ"* จึงส่งผลให้เกิดการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร

๔.๑.๔ ค่านิยมและทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน

ภาวะสุขภาพทางเพศและการเจริญพันธุ์ของวัยรุ่นไทย มีแนวโน้มไปทางวิกฤติมากขึ้น ข้อมูลการวิจัยต่าง ๆ ให้ข้อมูลในทางเดียวกันว่า เด็กและวัยรุ่นไทยปัจจุบันมีแนวโน้มของการมีประสบการณ์ทางเพศครั้งแรกเร็วขึ้น และมีทัศนคติแบบเสรีนิยมทางเพศมากขึ้น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานในหมู่วัยรุ่นจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันของนักเรียนนักศึกษาเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ว่าจารีตประเพณีดั้งเดิมจะต่อต้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานก็ตาม แต่เนื่องจากปัจจุบันเด็กเข้าสู่วัยหนุ่มสาวเร็วขึ้น รวมทั้งทัศนคติทางเพศของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ ยอมรับการอยู่ร่วมกันก่อนแต่งงาน ทำให้วัยรุ่นที่อยู่ในวัยเรียนรับรู้จนคุ้นเคย เกิดความรู้สึกว่า การแสดงออกทางเพศหรือการมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องปกติธรรมดา ทุกคนสามารถมีเพศสัมพันธ์ได้ มีการแสดงออกถึงความรักใคร่ จับมือถือแขนอย่างเปิดเผยต่อหน้าบุคคลอื่น มีการนัดพบ ออกเดท ยอมรับว่าการมีคู่หลายคนหรือมีกิ๊ก โดยมีเพศสัมพันธ์หรือไม่มีเพศสัมพันธ์กันเป็นเรื่องที่ทันสมัย ยอมรับการอยู่ร่วมกันโดยไม่หวังการแต่งงานกันในอนาคต การมีแฟนและการมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องของศักดิ์ศรี การไม่มีแฟนหรือมีแฟนแต่ไม่มีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องน่าอาย มีเพศ สัมพันธ์กันได้ง่ายเพียงเมื่อมีความพึงพอใจ ส่งผลให้เกิดการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรมากขึ้น จากการศึกษาความคิดเห็นของคุณแม่วัยใสจำนวน ๖ คน ได้ประเมินแบบทัศนคติเรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ดังตารางที่ ๓

---

[๘] สัมภาษณ์, นางสาวบี คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

[๙] สัมภาษณ์ (ทางโทรศัพท์) นางสาวอี คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

ตารางที่ ๓ แสดงทัศนคติของคุณแม่วัยใสเรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน

ข้อ	ข้อคำถาม	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ ทัศนคติ
๑	การมีแฟนในวัยเรียนเป็นเรื่องที่ธรรมดา	๓.๒๐	๐.๔๒	มาก
๒	เรื่องเพศเป็นเรื่องธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคน	๓.๓๐	๐.๔๘	มากที่สุด
๓	การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น นักเรียน นักศึกษาไม่ควรปฏิบัติอย่างยิ่ง	๒.๗๐	๐.๔๘	มาก
๔	การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น เสี่ยงต่อการตั้งครรภ์นอกสมรส	๓.๔๐	๐.๕๒	มากที่สุด
๕	การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น ส่งผลเสียต่อสังคมและประเทศชาติ	๑.๙๐	๐.๕๗	น้อย
๖	สื่อทาง Internet เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงข้อมูล ภาพอนาจาร ซึ่งกระตุ้นต่อและยั่วยุกามารมณ์	๓.๔๐	๐.๕๒	มากที่สุด
๗	ความอยากลอง เป็นสาเหตุในการยั่วยุให้นักเรียน นักศึกษามีความสัมพันธ์ทางเพศกัน	๓.๖๐	๐.๕๒	มากที่สุด
๘	การมีความรู้เรื่องการคุมกำเนิด ช่วยลดปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ และการทำแท้งได้	๓.๗๐	๐.๔๘	มากที่สุด
๙	เด็กที่อยู่หอพักมีโอกาสเสี่ยงสูงในการเกิดเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ได้	๓.๓๐	๐.๖๘	มากที่สุด
๑๐	เมื่อประสบกับปัญหาจะปรึกษาเพื่อน หรือแฟนมากกว่าปรึกษาพ่อแม่	๒.๕๐	๐.๕๓	น้อย
	รวม	**๓.๑๐**	**๐.๕๒**	**มาก**

N=๖

จากตารางที่ ๓ แสดงทัศนคติของคุณแม่วัยใสเรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนของกลุ่มตัวอย่างคุณแม่วัยใส พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๓.๑๐) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่ามีข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ๓ ลำดับ ได้แก่ การมีความรู้เรื่องการคุมกำเนิด ช่วยลดปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ และการทำแท้งได้ ($\overline{X}$ = ๓.๗๐) ลำดับรองลงมาคือความอยากลอง เป็นสาเหตุในการยั่วยุให้นักเรียน นักศึกษามีความสัมพันธ์ทางเพศกัน ($\overline{X}$ = ๓.๖๐) และลำดับรองลงมาอีกคือ สื่อทาง Internet เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงข้อมูล ภาพอนาจาร ซึ่งกระตุ้นต่อและยั่วยุกามารมณ์ ($\overline{X}$ = ๓.๔๐) และการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น เสี่ยงต่อการตั้งครรภ์นอกสมรส ($\overline{X}$ = ๓.๔๐) เป็นประเด็นที่น่าสนใจว่ากลุ่มคุณแม่วัยใสมีความเห็นว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องธรรมดาในชีวิต พบว่าอยู่ในระดับมาก การมีแฟนในวัยเรียนเป็นเรื่องที่ธรรมดา ($\overline{X}$ = ๓.๒๐) และระดับมากที่สุด เป็นประเด็นที่ว่า เรื่องเพศเป็นเรื่องธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคน ($\overline{X}$ = ๓.๓๐) ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้แสดงให้ทราบถึงทัศนคติต่อ

การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนที่อยู่ในภาวะวิกฤตความคิดคือ วัยรุ่นไม่เห็นว่าการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นส่งผลเสียต่อสังคมและประเทศชาติ ($\overline{X}$ = ๑.๙๐) อยู่ในระดับน้อย ทั้ง ๆ ที่มีความรู้ในเรื่องเพศศึกษา แต่ไม่ได้นำไปปฏิบัติ จากข้อที่ว่า การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น นักเรียน นักศึกษาไม่ควรปฏิบัติอย่างยิ่ง ($\overline{X}$ = ๒.๗๐) อยู่ในระดับมาก จะเห็นได้ว่าการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน หรือการเสียตัวให้แฟนหรือคนรัก “เป็นสิ่งที่ยอมรับได้” ทำให้ไม่กล้าปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ เป็นผลให้มีการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โดยมีปัจจัยเสี่ยงจากสภาพแวดล้อม ดังข้อที่ว่า เด็กที่อยู่หอพักมีโอกาสเสี่ยงสูงในการเกิดเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ได้ ($\overline{X}$ = ๓.๓๐) อยู่ในระดับมากที่สุด และประเด็นที่ครอบครัว ชุมชน สังคม ควรตระหนักในการเตรียมพร้อมให้ความช่วยเหลือแก่วัยรุ่นด้วย ดังข้อที่ว่า เมื่อประสบกับปัญหาจะปรึกษาเพื่อน หรือแฟน มากกว่าปรึกษาพ่อแม่ ($\overline{X}$ = ๒.๕๐) อยู่ในระดับน้อย จากการสัมภาษณ์คุณแม่วัยใสให้เหตุผลเกี่ยวกับเรื่องค่านิยมและทัศนคติการมีเพศสัมพันธ์ ดังนี้

> *“ในตอนนั้น หนูคือว่า หากมีอะไรกับแฟนแล้ว จะทำให้แฟนรักเรามากขึ้น แฟนจะได้ไม่นอกใจเราไปชอบคนอื่น แต่หนูก็ไม่ได้นึกถึงผลเสียที่มันจะตามมาทีหลังคะ ตอนนี้ก็รู้สึกผิดนะคะ”*[๑๐]
>
> *“การอยู่ด้วยกันกับแฟนสองต่อสองก็นำไปสู่การอยากรู้อยากลองอยากมีเพศสัมพันธ์ได้”*[๑๑]

ค่านิยมของคุณแม่วัยใสที่เป็นตัวแทน ให้มุมมองค่านิยมและทัศนคติเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ ส่วนหนึ่งมองว่า การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ โดยวัยรุ่นจะใช้อารมณ์ความพึงพอใจ มักอ้างว่าเป็นการแสดงออกถึงความรัก

๔.๑.๕ ขาดการอบรมขัดเกลาทางสังคม

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยตรงเป็นหน้าที่ของครอบครัว ที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรม เรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ปลูกฝังระเบียบวินัย ครอบครัวจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการหล่อหลอมพฤติกรรมของบุคคล สอนให้รู้จักบทบาทและทัศนคติต่าง ๆ และเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ ความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงสังคม ส่วนการเลียนแบบกันเป็นการขัดเกลาทางสังคมโดยอ้อม โดยกลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อการขัดเกลาทางสังคมในวัยรุ่นเป็นอย่างมาก เนื่องจากวัยรุ่นมักเชื่อเพื่อน และนิยมทำสิ่งต่างๆ ตามกัน สื่อเทคโนโลยี มีอิทธิพลโดยสามารถเข้าถึงบุคคลทุกกลุ่ม โดยเฉพาะวัยรุ่นมีความไวต่อการรับสารทางสื่ออินเตอร์เน็ตที่มีรูปแบบหลากหลาย นอกจากนี้กลุ่มขัดเกลาทางสังคมอีกกลุ่มคือ กลุ่มศาสนา พระสงฆ์ นักบวช ผู้เผยแผ่หลักธรรมศาสนามีส่วนสำคัญในการขัดเกลาด้านจิตใจ วัยรุ่นบางกลุ่มไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ อาศัยอยู่กับปู่ย่าตายายที่แก่แล้ว บางกลุ่มพ่อแม่แยกทางกัน ครอบครัวขาดความอบอุ่น และไม่เคยสอนเรื่องเพศศึกษาให้แก่วัยรุ่น กลุ่มที่ศึกษาคุณแม่วัยใสแต่ละคนให้เหตุผลถึงการขาดการขัดเกลาทางสังคม ดังนี้

---

[๑๐] สัมภาษณ์ (ทางโทรศัพท์) นางสาวเอฟ คุณแม่วัยใสคนที่ ๒ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐.

[๑๑] สัมภาษณ์, นางสาวซี คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอปง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

"แม่ได้บอกบ้างนะคะ ว่าอย่าเพิ่งมีแฟนเพราะเรากำลังเรียนอยู่ ต้องเรียนให้จบก่อนถึงจะมีแฟนได้ แม่ไม่เคยบอกเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ค่ะ ไม่ได้บอกว่าหากมีเพศสัมพันธ์กับชายคนรักต้องให้ฝ่ายชายสวมถุงยางอนามัย หรือว่าหลังมีเพศสัมพันธ์หนูต้องกินยาคุมฉุกเฉินทันที อีกอย่างหนูก็เขินอายที่จะพูดกับแม่เรื่องนี้ด้วยค่ะ"[๑๒]

"หนูคิดว่าการที่พ่อแม่จะมาพูดถึงเรื่องการป้องกันตอนมีเพศสัมพันธ์ มันเป็นเรื่องที่ไม่กล้าค่ะ พ่อแม่ไม่กล้าพูดถึงเรื่องนี้ อาจเป็นเพราะคนสมัยก่อนเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องลับ ๆ ไม่มีใครบอกกัน น่าจะประมาณนั้นค่ะ พ่อแม่เลยไม่ได้บอก"[๑๓]

พฤติกรรมคุณแม่วัยใสที่เป็นตัวแทน ได้กล่าวถึงการขาดการขัดเกลาทางสังคมของครอบครัว ไดแก่การไม่เป็นแบบอย่าง ขาดการอบรมสั่งสอนบุตรในเวลาและโอกาสไม่เหมาะสม รวมถึงความห่างเหิน ไม่แสดงความรักต่อบุตร ตลอดจนไม่สอนทักษะชีวิตหรืออบรมสั่งสอนวัยรุ่นไม่เป็น ดังคำพูดที่ว่า *"คนสมัยก่อนเรื่องการมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องลับ ๆ ไม่มีใครบอก"* หรือ *"แม่ไม่เคยบอกเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์"*

๔.๒ กระบวนการทางสังคมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นในจังหวัดพะเยา

กระบวนการทางสังคมจะมีลักษณะของการถ่ายทอดและการอบรมให้บุคคลได้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ดี สามารถนำไปประพฤติตนได้อย่างเหมาะสม โดยสถาบันหลักในการขัดเกลาที่สำคัญได้แก่สถาบันครอบครัว ชุมชน ศาสนา โรงเรียน และสื่อมวลชน ซึ่งกระบวนการขัดเกลาทางสังคมในแต่ละสถาบันต่างมีบทบาทสำคัญที่ตรงกันคือการให้ความรู้และการปลูกฝังให้เป็นคนดี และมีการวางตัวให้เหมาะสม เพียงแต่การรับรู้ของผู้ที่ถูกขัดเกลาย่อมมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะวัยรุ่นที่ได้รับอิทธิพลจากสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ไวและง่ายในการเข้าถึง นอกจากนี้ อิทธิพลจากเพื่อนยังเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยตัดสินใจในการประพฤติปฏิบัติ ค่านิยมของกลุ่มเพื่อนที่ผิดไปจากวัฒนธรรมดั้งเดิมจนเกิดความคุ้นชิน เป็นเรื่องธรรมดาในทัศนคติของวัยรุ่น โดยเฉพาะวิกฤตการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ขาดการป้องกันการตั้งครรภ์อันไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น กระบวนการทางสังคมโดยตรงได้แก่ สถาบันครอบครัว ชุมชน โรงเรียน และศาสนา ส่วนโดยอ้อมได้แก่ สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ

---

[๑๒] สัมภาษณ์, นางสาวซี คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอปง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

[๑๓] สัมภาษณ์, นางสาวดี คุณแม่วัยใสคนที่ ๒ อำเภอดอกปง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

๔.๒.๑ อบรมความรู้เรื่องเพศศึกษา

การอบรมให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาแก่นักเรียนจะช่วยลดสถานการณ์การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ การทำแท้ง และการติดโรคทางเพศสัมพันธ์ หากกระทรวงศึกษาธิการเพิ่มเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษารวมถึงวิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรลงไปในบทเรียนให้มากขึ้นกว่าในปัจจุบัน จะมีส่วนช่วยลดปัญหาคุณแม่วัยใสในสังคมไทยลงได้ นอกจากนี้ การนำเสนอละคร/ภาพยนตร์/สารคดีสะท้อนปัญหาการเป็นคุณแม่วัยใสผ่านสื่อสาธารณะอย่างต่อเนื่องจะมีส่วนช่วยลดปัญหาคุณแม่วัยใสในสังคมไทยลงได้ จากการสัมภาษณ์กลุ่มคุณแม่วัยใส ต่างให้ความสำคัญกับความรู้เรื่องเพศศึกษา ดังนี้

> *"การมีความรู้เรื่องเพศศึกษา สามารถช่วยลดสถานการณ์ การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์การทำแท้ง และการติดโรคทางเพศสัมพันธ์ ได้จริง ๆ ค่ะ สำหรับผู้ที่นำไปปฏิบัตินะคะ บางคนก็รู้บ้างคะ แต่ไม่ได้นำไปปฏิบัติอย่างที่ได้รับความรู้มาหนูก็คนนึ่งค่ะก็รู้อยู่บ้างแต่ไม่ได้นำมาใช้"*[๑๔]
>
> *"ใช่คะ หากเรามีความรู้เรื่องเพศศึกษา หรือการป้องกันการตั้งท้อง หรือโรคติดต่อทางเพศต่าง ๆ ถ้าเรารู้เรื่องเพศศึกษาอย่างถูกต้องคือรู้จริง และปฏิบัติด้วย อย่างเช่นว่า มีอะไรกับผู้ชายต้องใส่ถุงยางอนามัยเพื่อป้องกันการท้อง มันก็ จะสามารถป้องกันและลดสถานการณ์การตั้งท้อง และการทำแท้งได้"*[๑๕]
>
> *"มีความรู้เรื่องเพศศึกษาก็จะช่วยลดการตั้งครรภ์ในแม่วัยรุ่นได้ค่ะ แต่ว่าบางคนเมื่อเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาแล้วก็อยากลองก็มีค่ะ จะต้องได้รับคำแนะนำ คำสั่งสอนจากพ่อแม่ด้วย"*[๑๖]
>
> *"เรื่องเพศศึกษา ทางโรงเรียนก็มีสอนบ้างนะคะ แต่อาจจะยังไม่ค่อยเข้าใจ เข้าใจไม่ชัดเจน เพราะตอนครูสอน เพื่อน ๆ หัวเราะกันบาง เขินอายกันบ้าง อาจจะทำให้นักเรียนหลายคนมีความรู้เรื่องเพศศึกษาที่ไม่ถูกต้อง รู้บ้างไม่รู้บ้าง เลยเกิดการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น"* [๑๗]
>
> *"การมีความรู้เรื่องเพศศึกษาเป็นสิ่งที่ดีนะคะ แต่ก็ต้องนำความรู้ที่ได้มาปฏิบัติกับสถานการณ์จริง ๆ ด้วย"*[๑๘]

---

[๑๔] สัมภาษณ์, นางสาวบี คุณแม่วัยใสคนที่ ๒ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

[๑๕] สัมภาษณ์, นางสาวซี คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอปง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

[๑๖] สัมภาษณ์, นางสาวดี คุณแม่วัยใสคนที่ ๒ อำเภอดอกปง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

[๑๗] สัมภาษณ์ (ทางโทรศัพท์) นางสาวอี คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

[๑๘] สัมภาษณ์, นางสาวเอ คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

"จริงค่ะ การมีความรู้เรื่องเพศศึกษาจะช่วยลดสถานการณ์ การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์การทำแท้ง และการติดโรคทางเพศสัมพันธ์ได้จริง"[๑๙]

กลุ่มคุณแม่วัยใสต่างให้ความสำคัญกับการมีความรู้เรื่องเพศศึกษาที่จะช่วยป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ได้ ดังคำกล่าวว่า *"จริงค่ะ การมีความรู้เรื่องเพศศึกษาจะช่วยลดสถานการณ์การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์"*

๔.๒.๒ กระบวนการทางสังคมเรื่องเพศศึกษา

กระบวนการทางสังคมเรื่องเพศศึกษาผ่านสถาบันต่าง ๆ โดยเฉพาะสถาบันหลักคือ

๑) ครอบครัว ครอบครัว ได้แก่ การอบรม/สั่งสอน ด้วยวาจา การทำตนให้เห็นเป็นแบบอย่าง การลงโทษ การสร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัล สร้างกฎเกณฑ์/ข้อตกลงร่วมกัน การให้เรียนรู้ด้วยตนเอง

๒) ศาสนา ได้แก่ การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา สร้างกฎเกณฑ์/ข้อตกลงร่วมกัน การให้เรียนรู้ด้วยตนเอง

๓) โรงเรียน ได้แก่ การอบรม/สั่งสอน ด้วยวาจา การทำตนให้เห็นเป็นแบบอย่าง การลงโทษ การสร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัล

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับคุณแม่วัยใส ต่างมีกระบวนการทางสังคม อบรมให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา ดังนี้

"แม่วัยรุ่นเป็นปัญหาทางสังคม เพราะถ้าหากชีวิตแม่ยังไม่พร้อมจะมีลูก เรียนไม่จบ ไม่มีอาชีพ เศรษฐกิจไม่ดี บางครั้งเด็กเกิดมามีแต่แม่ แล้วคนเป็นพ่อแม่ในวัยยังน้อยจะมีความสามารถสั่งสอนบุตรที่เกิดมาได้อย่างไร เลี้ยงดูให้มีคุณภาพได้อย่างไร ให้คำแนะนำมาโดยตลอด ตั้งแต่เริ่มเข้าสู่วันรุ่น วิธีการคือจะชี้ให้ดูตัวอย่างที่ไม่ดีของวัยรุ่น ตามถนน สถานบันเทิงที่ขับรถผ่าน อธิบายถึงความเหมาะสมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัย ผลเสียที่จะเกิดขึ้น โดยพูดคุยยกตัวอย่างจนเป็นเรื่อง ปกติทั่วไป"[๒๐]

"ให้ความรู้เรื่องการป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ในวัยอันควร การรักษาตนเองในวัยรุ่น และการวางตัวให้เหมาะสมกับวัย อธิบายถึงปัญหาที่จะเกิดติดตามาจาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัย คือ อาจทำให้ท้องก่อนแต่ง หรืออาจเกิดโรคจากการมีเพศสัมพันธ์ หากเกิดการท้อง จะทำให้มีปัญหาในการเลี้ยงดูเนื่องจากไม่มีอาชีพ เพราะเรียนไม่จบ และภาวการณ์เจริญพันธ์ไม่สมบรูณ์เป็นปัญหาสังคม เพราะถ้าคุณแม่แต่งงานก่อนจบการศึกษา จะทำให้ไม่มีโอกาสในการทำงานและขาดประสบการณ์ในการดูแลเลี้ยงดูบุตรทำให้เด็กที่

---

[๑๙] สัมภาษณ์ (ทางโทรศัพท์) นางสาวเอฟ คุณแม่วัยใสคนที่ ๒ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐.

[๒๐] สัมภาษณ์, นางบุรพิมพ์ พึ่งศรัทธาธรรม, ตัวแทนผู้ปกครองคุณแม่วัยใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

เกิดมามีปัญหาตามไปด้วย”[๒๑]

“ได้บอกลูกหลานเป็นประจำ อธิบายให้ฟังว่าอย่างไหนดีอย่างไหนไม่ดี สอนให้รู้จักรักนวลสงวนตัว แต่เขาก็เป็นเด็กรุ่นใหม่ ไม่ค่อยสนใจที่พูดที่บอก เพราะตามเพื่อนเห็นเพื่อนทำยังไงก็อยากทำตาม ความเห็นต่อการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น เห็นว่า ไม่เป็นปัญหาต่อสังคม เพราะ ส่วนใหญ่ก็สามารถเลี้ยงลูกของเขาเองได้ หรือไม่ก็ให้พ่อแม่เลี้ยง ไม่ได้ปล่อยทิ้งขว้าง”[๒๒]

“ยายบอกสอนลูกหลานเป็นประจำ บอกตลอด สอนตลอด ว่ามีแฟนตอนเรียนไม่ดีนะ เดี๋ยวจะเรียนไม่จบ จะพากันไปในทางที่ไม่ดี ไม่ถูก ไม่ควร ฟังบ้างไม่ฟังบ้าง ก็พูดก็สอนกรอกหูทุกวัน บอกว่าถ้าจะมีแฟน ต้องพาแฟนมาให้ยายดูก่อน ถ้าไม่ได้แต่งานจะมีอะไรกับผู้ชายไม่ได้ เพราะจะ “ผิดผี” จะทำให้อยู่ไม่เป็นสุข ก็อาจจะเป็นปัญหาอยู่ ถ้าไม่ดูแลลูก หรือเลี้ยลูกไม่เป็น”[๒๓]

“ได้บอกลูกบ้าง ถ้ามีเวลานั่งคุยกันก็จะสอน ลูกของแม่เป็นคนไม่ค่อยพูด มีอะไรก็ไม่ค่อยถาม แต่แม่ก็สอนนะเรื่องการมีแฟน ว่าอย่าเพิ่งมาแฟน เพราะเรายังเรียนไม่จบ ไม่มีงานทำ ประเด็นวัยรุ่นท้องไม่เป็นปัญหาต่อสังคม หากเขาสามารถลูกแลเลี้ยงดูลูกของได้ เขามีความรับผิดชอบ”[๒๔]

“ได้บอกและสอนลูก ๆ หลาน ๆ ตลอด ว่าการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรจะทำเกิดผลกระทบต่อหลาย ๆ อย่าง โดยเฉพาะเรื่องการเรียน และพ่อแม่ก็จะอับอาย เพราะลูกประพฤติไม่ดี จะเป็นขี้ปากของชาวบ้าน ถึงอย่างไร วัยรุ่นที่ท้องไม่เป็นปัญหาต่อสังคม เพราะเห็นเด็ก ๆ วัยรุ่นที่ตั้งท้องในวัยรุ่น ก็ให้พ่อแม่เลี้ยงบ้าง หรือพ่อแม่ของสามีเลี้ยงบ้าง ไม่ได้มาปล่อยให้เป็นภาระของใคร”[๒๕]

จะเห็นได้ว่า กระบวนการทางสังคมโดยตรง เป็นการอบรมขัดเกลาระหว่างผู้สอนกับผู้รับโดยตรง เช่น พ่อแม่ว่ากล่าวตักเตือนลูก ดังคำพูดที่ว่า *“ลูกของแม่เป็นคนไม่ค่อยพูด มีอะไรก็ไม่ค่อยถาม แต่แม่ก็สอนนะเรื่องการมีแฟน ว่าอย่าเพิ่งมาแฟน เพราะเรายังเรียนไม่จบ ไม่มีงานทำ” “ยายบอกสอนรู้หลานเป็นประจำ ฟังบ้างไม่ฟังบ้าง ก็พูดก็สอนกรอกหูทุกวัน บอกว่าถ้าจะมีแฟน ต้องพา*

---

[๒๑] สัมภาษณ์, นางจิราภรณ์ คล้อยปาน, ตัวแทนผู้ปกครองคุณแม่วัยใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

[๒๒] สัมภาษณ์, นางสมหมาย นรทัศน์, ตัวแทนผู้ปกครองคุณแม่วัยใส อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

[๒๓] สัมภาษณ์, นางคุ่น วงศ์วัน, ตัวแทนผู้ปกครองคุณแม่วัยใส อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

[๒๔] สัมภาษณ์, นางสุนีย์ อุ่นเรือน, ตัวแทนผู้ปกครองคุณแม่วัยใส อำเภอปง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๒.

[๒๕] สัมภาษณ์, นางวิไล ดีอุด, ตัวแทนผู้ปกครองคุณแม่วัยใส อำเภอปง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๒.

แฟนมาให้ยายดูก่อน" ทั้งนี้ ผู้รับการอบรมมีค่านิยมที่ดี ดังคำพูดที่ว่า *"การมีความรู้เรื่องเพศศึกษาเป็นสิ่งที่ดีนะคะ แต่ก็ต้องนำความรู้ที่ได้มาปฏิบัติกับสถานการณ์จริง ๆ ด้วย"* ย่ายายเล่าแบบอย่างที่ดีให้หลานฟังเพื่อให้เป็นเยี่ยงอย่าง *"จะชี้ให้ดูตัวอย่างที่ไม่ดีของวัยรุ่น ตามถนน สถานบันเทิงที่ขับรถผ่าน อธิบายถึงความเหมาะสมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัย ผลเสียที่จะเกิดขึ้น โดยพูดคุย ยกตัวอย่าง"* วิธีการอบรมในโรงเรียน *"เรื่องเพศศึกษา ทางโรงเรียนก็มีสอนบ้างนะคะ แต่อาจจะยังไม่ค่อยเข้าใจ เข้าใจไม่ชัดเจน เพราะตอนครูสอน เพื่อน ๆ หัวเราะกันบาง เขินอายกันบ้าง อาจจะทำให้นักเรียนหลายคนมีความรู้เรื่องเพศศึกษาที่ไม่ถูกต้อง รู้บ้างไม่รู้บ้าง"*

สถาบันโรงเรียน มีกระบวนการสังคมในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ดังนี้

> *"ทางมหาวิทยาลัยพะเยาไม่ได้มีนโยบายของหน่วยงานโดยตรง อาจสอดแทรกในรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรฯ เช่น วิชา เพศกับการเมือง แต่ไม่มีกิจกรรมโดยตรงในการให้ความรู้ในคณะรัฐศาสตร์ ไม่มีสายด่วน มีอาจารย์ที่ปรึกษาในการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย ระบบอาจารย์ที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตตั้งแต่ชั้นปีที่ ๑ – ๔ และนักวิชาการศึกษา ตำแหน่งนักกิจการนิสิตดูแล โดยหากเกิดกรณีจำเป็นเร่งด่วน หรือเกินวิสัยนักกิจการนิสิตก็จะส่งเรื่องต่อไปยังหน่วยกิจการนิสิตของมหาวิทยาลัย"*[๒๖]
>
> *"คณะพยาบาลศาสตร์มีนโยบายการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น ให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาแก่วัยรุ่น เพื่อช่วยลดสถานการณ์การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ การทำแท้ง และการติดโรคทางเพศสัมพันธ์ ดังนี้ ๑) การให้ความรู้เรื่องการป้องกันโรคทางเพศสัมพันธ์ การคุมกำเนิด ๒) การเสวนา เรื่อง รักในวัยเรียน ถูกหรือผิด ซึ่งเป็นประเด็นเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์/โรคทางเพศสัมพันธ์ และการคุมกำเนิด ๓) การบริการวิชาการแก่โรงเรียนในจังหวัดพะเยา เรื่อง การคุมกำเนิด/การป้อกันการตั้งครรภ์และเพศศึกษาในวัยรุ่น ทางมหาวิทยาลัย กองกิจการนิสิตมีแหล่งให้คำปรึกษาหรือสายด่วนต่าง ๆ ที่ช่วยแก้ไขปัญหาในการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ และการทำแท้ง เช่น ศูนย์เพื่อนใจวัยรุ่น (To Be Number One) แต่ในส่วนของคณะพยาบาลศาสตร์มีหน่วยให้คำปรึกษาดำเนินโดย คณาจารย์สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช"*[๒๗]
>
> *"วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการปง ได้จัดโครงการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติด การพนันและการมั่วสุม โดยได้รับการสนับสนุนเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลปงมาให้ความรู้เกี่ยวกับเพศสัมพันธ์วัยรุ่น รวมถึงการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในทุก ๆ ปีการศึกษา ได้มอบหมายให้งานสวัสดิการนักเรียน*

---

[๒๖] สัมภาษณ์, นางสาวดารารัตน์ คำเป็ง, อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

[๒๗] สัมภาษณ์, นางสาวพรรณพิมล สุขวงษ์, รองคณบดีฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม, คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

นักศึกษา เป็นแกนนำหลักในการช่วยลดสถานการณ์การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ การทำแท้ง และการติดต่อโรคทางเพศสัมพันธ์ โดยทางงานสวัสดิการนักเรียน นักศึกษา ได้ประชาสัมพันธ์แจกจ่ายถุงยางอนามัยให้กับนักเรียน นักศึกษา โดยเข้าถึงนักเรียน นักศึกษาเสมือนเพื่อนช่วยเพื่อน และให้คำปรึกษาสำหรับนักเรียน นักศึกษา ที่อยู่กันเป็นคู่โดยการให้มีอาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำไปฝังยาคุม ทำให้ได้รับการตอบรับที่ดีจากนักเรียน นักศึกษา และมีเพจ facebook ของโรงพยาบาลปงชื่อว่า "คลินิกฟ้าใส โรงพยาบาลปง" ที่ให้นักเรียน นักศึกษา สามารถ In box ส่งขอความสอบถามเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น และไม่สามารถสอบถามหรือปรึกษากับใคร ๆ แบบตัวต่อตัวได้"[๒๘]

"มีการให้ความรู้โดยจัดวิทยากรบรรยาย เปิดสถานีบริการที่เป็นมิตรสำหรับวัยรุ่น โรงพยาบาลและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ให้คำปรึกษาหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น รายกรณีเรื่องการคุมกำเนิดหลังคลอด และมีสื่อ Social Facebook เป็นช่องทางให้บริการประชาชน ให้คำปรึกษา ให้ความรู้ และประชาสัมพันธ์"[๒๙]

"ทางโรงเรียนมีการจัดการสอนในรายวิชาสุขศึกษา กิจกรรมโครงการอบรม เรื่องเพศ ห่างไกลเอดส์ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ด้วยทักษะการป้องกันในเด็กและเยาวชน และมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาสุขศึกษา รวมถึงมีการเยี่ยมบ้านนักเรียน นักศึกษา เพื่อลดปัญหาการออกกลางคัน มีการให้คำปรึกษาจากครูที่ปรึกษา ครูห้องพยาบาล และภายในชมรม TO BE NUMBER ONE"[๓๐]

"ทางโรงเรียนก็มีการสอน มีการอบรมนะคะ เรื่อง การมีเพศสัมพันธ์ การป้องกัน หรือวิธีแก้ปัญหาหลังจากที่มีเพศสัมพันธ์ มีครูแนะแนวที่คอยให้คำปรึกษาตลอดเวลา"[๓๑]

"ทางโรงเรียนมีสอนเรื่องเพศศึกษา และวิธีป้องกัน หากใครพลาดมีเพศสัมพันธ์กับแฟน ก็จะไปปรึกษากับครูที่ปรึกษาได้ โดยครูจะให้คำแนะนำเป็นอย่างดี เช่น มีการฝังยาคุมฉุกเฉิน"[๓๒]

---

[๒๘] สัมภาษณ์, นางสาวมลิวัลย์ พันธ์พืช, ครูพิเศษสอน, วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการปง ๑๓๕ หมู่ ๖ ตำบลนาปรัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา ๕๖๑๔๐, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๒.

[๒๙] สัมภาษณ์, นางสาวสุจิรา บรรจง, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, คลินิกฟ้าใส โรงพยาบาลปง อำเภอปง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

[๓๐] สัมภาษณ์ นางสาวรัชนู หมูเครือ, ครู วิทยาลัยเทคนิคดอกคำใต้, อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

[๓๑] สัมภาษณ์, นางสาวศิริวรรณ เจนใจ, นักเรียนวิทยาลัยเทคนิคดอกคำใต้, เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

"ทางโรงเรียนมีสอนค่ะ บอกวิธีการป้องกันอย่างชัดเจน เช่น ฉีดยาคุม ฝังยาคุม กินยาคุมอย่างถูกวิธี โดยจะพาไปปรึกษากับคลิกนิกวัยใสค่ะ" [๓๓]

สถานบริการสุขภาพ จากการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงพยาบาล พบว่า

"โรงพยาบาลดอกคำใต้รวมกับเครือข่ายบริการสุขภาพอำเภอดอกคำใต้ มีนโยบายในการแก้ไขปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นและการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ โดยการ

๑) การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันกันโรคซึ่งเป็นนโยบายของกระทรวงโดยตรง

(๑.๑) Pre - Hospital โดยการให้ความความรู้เรื่องเพศแก่เด็กนักเรียนชั้น ป.๕ ป.๖ และทักษะการใช้ชีวิต โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของโรงพยาบาล และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) และการจัดตั้ง Friend Corner ในโรงเรียนมัธยม

(๑.๒) In – Hospital ให้บริการให้คำปรึกษาแก่หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นและหญิงตั้งครรภ์ไม่พุงประสงค์, มีระบบตรวจร่างกาย ตรวจครรภ์ตามมาตรฐาน, มีระบบส่งต่อจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ถึงโรงพยาบาลทั่วไป (รพท.) เพื่อพบสูติแพทย์, มีระบบการคุมกำเนิดหรือทำคลอดโดยการส่งต่อไปรับยาคุมที่โรงพยาบาลพะเยา

(๑.๓) Post – Hospital มีระบบกาติดตามเยี่ยมหลังคลอดโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมูบ้าน (อสม.), มีการร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เช่น โรงเรียนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

๒) มีระบบการส่งต่อเพื่อยุติการตั้งครรภ์จากโรงพยาบาลชุมชน (รพช.) ถึงโรงพยาบาลพะเยาและบูรณางานร่วมกับศูนย์พึ่งได้ (One Stop Crisis Center "เกิดกลไกการทำงานแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น, การตั้งครรภ์ในกลุ่มวัยรุ่นตำบลแม่กาลดลง, การตั้งครรภ์ซ้ำในกลุ่มวัยรุ่นตำบลแม่กาลดลง โดยใน ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ มีการตั้งครรภ์วัยรุ่น ๓ ราย ไม่มีการตั้งครรภ์ซ้ำ ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ การตั้งครรภ์วัยรุ่น ๑ ราย (กลับไปเรียนเทคนิค ปวส. ต่อ) ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ การตั้งครรภ์วัยรุ่น ๓ ราย ท้องซ้ำ ๑ ราย (ท้องซ้ำพร้อมมีบุตรสามีเป็นคนเลี้ยงดูมีงานทำมั่นคง)"[๓๔]

---

[๓๒] สัมภาษณ์, นางสาวสุดารัตน์ คงศรี, นักเรียน วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการปง, เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

[๓๓] สัมภาษณ์, นางสาวชลนิศา อุทธา, นักเรียน วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการปง, เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

[๓๔] สัมภาษณ์, นางสาวศิราณี หิรัณย์บรรณสาร, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านห้วยเคียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๑.

"โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านแม่กาห้วยเคียน มีดังนี้

๑) มีการประชาสัมพันธ์ศูนย์บริการที่เป็นมิตรสำหรับวัยรุ่นในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

๒) บริการแจกถุงยางอนามัยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในหมู่บ้านโดยแกนนำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

๓) พัฒนาแกนนำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในระบบส่งต่อ

๔) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ได้เข้าไปให้ความรู้ พัฒนาการทางเพศ เพศศึกษาของวัยรุ่น ให้แก่นักเรียนโรงเรียนบ้านแม่กา

๕) เฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงวัยรุ่นในเขตรับผิดชอบอย่างใกล้ชิด โดยให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) สำรวจจำนวนวัยรุ่นในหมู่บ้านว่ามีกี่คน อายุ เรียนโรงเรียนไหน อยู่หอพักหรือบ้าน ใครเป็นผู้ปกครอง

๖) นำ CASE กรณีศึกษามาเสนอต่อแกนนำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อร่วมกันช่วยเหลือและแก้ปัญหา (CASE กรณีศึกษา คือ CASE ที่ท้องอายุต่ำกว่า ๑๙ ปี)

๗) แนะนำยาฝังคุมกำเนิดในเยาวชนอายุต่ำกว่า ๑๙ ปีฟรีที่โรงพยาบาลพะเยา

มีเบอร์โทรศัพท์สายด่วน สามารถโทรปรึกษาได้

สายด่วน ๑๖๖๓ (ท้องแท้ง)

สายด่วน ๑๓๐๐ (ศูนย์ช่วยเหลือสังคม)

๐๕๔-๔๖๖๔๑๘ (เบอร์โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านแม่กาห้วยเคียน)

๐๘๘-๙๑๖๔๔๐๖ (เบอร์โทรศัพท์ของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานวัยรุ่น)

๐๕๔-๔๐๙๓๐๐ (โรงพยาบาลพะเยา)"[๓๕]

"คลินิกฟ้าใส โรงพยาบาลปง มีเจ้าหน้าที่ที่ผ่านการอบรมเรื่องการให้คำปรึกษาวัยรุ่น ๑ คน ประจำโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มี Facebook "คลินิกฟ้าใส โรงพยาบาลปง" และสายด่วนประชาสัมพันธ์ ๑๖๖๓ สายด่วนเรื่องเอดส์ และท้องไม่พร้อม"[๓๖]

"กลุ่มงานเวชกรรมสังคม มีการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษามาในเด็กนักเรียนชั้น ป.๕-ป.๖ โรงเรียนในเขตรับผิดชอบ โดยให้ความรู้เรื่องการ

---

[๓๕] สัมภาษณ์, นางสาว ศิราณี หิรัณย์บรรณสาร, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านห้วยเคียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๑.

[๓๖] สัมภาษณ์, นางสาวสุจิรา บรรจง, วิชาชีพชำนาญการ, คลินิกฟ้าใส โรงพยาบาลปง อำเภอปง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

เปลี่ยนแปลงด้านร่างกายและจิตใจของเด็กหญิง พร้อมทั้งให้ความรู้ทักษะทางเพศ ทักษะการปฏิเสธแลความรู้เรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ความรู้เรื่องการคุมกำเนิด, การบูรณาการร่วมกันกับศูนย์พึ่งได้ (One Stop Crisis Center : OSCC) ในโรงพยาบาล, บริการให้คำปรึกษาหรือคลอดและทำแท้ง, บริการคุมกำเนิดหรือคลอดและทำแท้ง, ติดตามเยี่ยมพบหญิงหลังคลอด และการจัดทำโครงการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นร่วมกับโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีแหล่งให้คำปรึกษา ได้แก่ งานฝากครรภ์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) และโรงพยาบาลดอกคำใต้ งาน OSCC งานสุขภาพจิต คลินิกที่เป็นมิตรกับวัยรุ่น (YFHS), มีระบบส่งต่อการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์สู่โรงพยาบาลพะเยา, มีระบบการส่งต่อฝังยาคุม โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายไปยังโรงพยาบาลพะเยา และมีสายด่วนท้องไม่พร้อม ๑๖๖๓)”[๓๗]

สถาบันศาสนา จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ พบว่า

“ทางวัดได้มีนโยบายที่เน้นหลักหรือโครงการสำคัญ คือโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยเฉพาะการนำหลักศีลข้อ ๓ และหลักเบญจศีลมาเน้นแกนหลัก เพื่อให้เห็นแนวทางแนะนำ ป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นหรือป้องกันการตั้งครรภ์ *ให้เจ้าคณะ พระสังฆธิการ พระนักเผยแผ่ พระนักเทศน์ให้ความรู้ด้วยการเทศน์ การอบรมตามโรงเรียนต่าง ๆ ในแต่ละอำเภอ โดยมีกลุ่มเป้าหมายของนักเรียนในสถานศึกษาให้รู้และตระหนักในการรักษาหลักของเบญจศีลเบญจธรรมเป็นพื้นฐาน”*[๓๘]

จะเห็นได้ว่า วิธีการที่ทุกสถาบันทั้งครอบครัว ศาสนา และโรงเรียน ใช้กระบวนการทางสังคมมากที่สุดในเรื่องเพศศึกษา คือ การสอน/อบรม/สั่งสอนด้วยวาจา และวิธีการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง รวมถึงการให้รางวัล /การลงโทษด้วยวาจา ซึ่งสถาบันศาสนาจะไม่ได้ใช้กระบวนการนี้ สำหรับการให้การเรียนรู้ด้วยตนเอง สถาบันโรงเรียนไม่ได้ใช้กระบวนการนี้

๔.๒.๓ การนำกระบวนการทางสังคมเรื่องเพศศึกษาไปปฏิบัติ

กลุ่มคุณแม่วัยใสได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการนำความรู้เรื่องเพศศึกษาไปปฏิบัติ ดังนี้

“ถ้าเราจะมีเพศสัมพันธ์กับผู้จำเป็นต้องใส่ถุงยางอนามัย และกินยาคุมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ แต่ถ้าให้ดีเลย อย่าเพิ่งมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายเลย เพราะเรากำลังเรียนอยู่ ยังไม่พร้อมที่จะมีภาระเลี้ยงลูก”[๓๙]

---

[๓๗] สัมภาษณ์, นางสาโรจน์ โนศรี, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, กลุ่มงานบริการด้านปฐมภูมิและองค์รวม โรงพยาบาลดอกคำใต้, เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

[๓๘] สัมภาษณ์, พระมหาศิวกร ปญฺญาวชิโร, เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดพะเยา/ตัวแทนคณะพระเผยแผ่พระพุทธศาสนาจังหวัดพะเยา, วัดศรีโคมคำ อำเภอเมือง จังวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

[๓๙] สัมภาษณ์, นางสาวชี คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอปง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

"ในวัยที่เรายังกำลังเรียนอยู่ เราควรตั้งใจเรียนให้มาก ๆ ยังไม่ต้องไปสนใจการมีแฟนดีที่สุด เพราะหากเราพลาดตั้งครรภ์ในวัยที่กำลังเรียนแล้วจะทำให้เสียอนาคต พ่อแม่อับอาย"[๔๐]

"การให้ผู้ชายใส่ถุงยางอนามัยตอนที่มีอะไรกับเรา ก็เป็นการป้องกันขั้นต้นถ้าให้ดีเราจะต้องกินยาคุมด้วย เพราะจะช่วยลดปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ได้"[๔๑]

"วิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นก็คือเราต้องตั้งใจเรียน ไม่ควรมีแฟนและยังไม่ควรมีเพศสัมพันธ์"[๔๒]

"การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนเป็นสิ่งที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ และเป็นสิ่งที่ยังไม่ควรทำ ยังไม่ควรลอง หรือปฏิบัติเพราะถ้าพลาดตั้งครรภ์เป็นคุณแม่วัยใสขึ้นมา จะทำให้พ่อแม่อายและยังต้องลำบากมาเลี้ยงลูกเราด้วย"[๔๓]

"ป้องกันด้วยการใส่ถุงยาอนามัย การกินยาคุ้ม การฝังยาคลุม ฉีดยาคุ้ม มีวิธีป้องกันมากมาย แต่การที่ยังไม่เพศสัมพันธ์กับผู้ชายในวัยเรียนเป็นสิ่งที่ดีและควรปฏิบัติมากที่สุด เพราะหากตั้งครรภ์ขึ้นมาแล้ว จะส่งผลเสียมากมายทั้งการเรียน ครอบครัว สังคม และการเงินด้วยค่ะ"[๔๔]

จะเห็นได้ว่า ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์บางครั้งไม่ได้สัมพันธ์กัน กล่าวคือไม่ได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้

๔.๒.๔ งบประมาณ

งบประมาณในกระบวนการสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นจังหวัดพะเยา จากการสัมภาษณ์บุคลากรสถาบันการศึกษา พบว่า

---

[๔๐] สัมภาษณ์, นางสาวบี คุณแม่วัยใสคนที่ ๒ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

[๔๑] สัมภาษณ์, นางสาวเอ คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

[๔๒] สัมภาษณ์, นางสาวดี คุณแม่วัยใสคนที่ ๒ อำเภอดอกปง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

[๔๓] สัมภาษณ์ (ทางโทรศัพท์) นางสาวอี คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

[๔๔] สัมภาษณ์ (ทางโทรศัพท์) นางสาวเอฟ คุณแม่วัยใสคนที่ ๒ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐.

"ทางมหาวิทยาลัยไม่มีการการสูญเสียงบประมาณในการแก้ไขปัญหาของวัยรุ่นที่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ หรือการทำแท้ง" [๔๕]

"มีการจัดทำโครงการอบรมเนื่องในวันเอดส์โลก"[๔๖]

จากการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงพยาบาล พบว่า

"โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านแม่กาห้วยเคียนมีการจัดอบรมการดำเนินงานพัฒนาระบบส่งเสริมการดูแลสุขภาพกลุ่มวัยรุ่นตำบลแม่กา ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ จำนวน ๖,๐๐๐ บาท และประชุมวางแผนงานแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในกลุ่มวัยรุ่นแกนนำโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านแม่กาห้วยเคียน ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ จำนวน ๑๙,๐๒๐ บาท"[๔๗]

"นอกจากการจัดโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การพนันและหารมั่วสุม ทางวิทยาลัยได้จัดสรรงบในการจัดโครงการในทุก ๆ ปีอยู่แล้ว ส่วนการฝังยาคุมนั้น ทางวิทยาลัยไม่ได้เสียงบประมาณใด ๆ โดยได้รับการบริการ ณ โรงพยาบาลปง"[๔๘]

"ให้งบประมาณสนับสนุนในการจัดทำโครงการต่าง ๆ" [๔๙]

"เครือข่ายบริการสุขภาพอำเภอดอกคำใต้ได้รับงบประมาณจากงบส่งเสริมป้องกันโรค ปี ๖๐ –๖๑ (PPA ๖๐-๖๑) ในกาให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา ให้ความรู้แก่หญิงตั้งครรภ์และมีวัยรุ่นใน Clinic ANC รวมถึงการติดตามเยี่ยมบ้าน หลังตั้งครรภ์วัยรุ่นทุกรายในอำเภอดอกคำใต้ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ยังคงมีปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่เป็นเด็กนักเรียนชั้น ม.๒ – ม.๖ โดยงบประมาณในการแก้ไขปัญหาอีกส่วนหนึ่งมาจากงบกองทุนหลักประกันสุขภาพ อปท. "[๕๐]

---

[๔๕]สัมภาษณ์, นางสาวพรรณพิมล สุขวงษ์, รองคณบดีฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม, คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

[๔๖] สัมภาษณ์, นางสาวรัชนู หมูเครือ, ครู วิทยาลัยเทคนิคดอกคำใต้, อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

[๔๗] สัมภาษณ์, นางสาวศิราณี หิรัณย์บรรณสาร, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านห้วยเคียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๑.

[๔๘] สัมภาษณ์, นางสาวมลิวัลย์ พันธ์พืช, ครูพิเศษสอน, วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการปง ๑๓๕ หมู่ ๖ ตำบลนาปรัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา ๕๖๑๔๐, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๒.

[๔๙] สัมภาษณ์, นางสาวสุจิรา บรรจง, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, คลินิกฟ้าใส โรงพยาบาลปง อำเภอปง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

[๕๐] สัมภาษณ์, นางสาโรจน์ โนศรี, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, กลุ่มงานบริการด้านปฐมภูมิและองค์รวม โรงพยาบาลดอกคำใต้, เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ในข้อนี้พอสรุปสาระสำคัญได้ว่า สถาบันการศึกษามีห้องให้ปรึกษา และมีสายด่วนให้คำแนะนำเป็นการส่วนตัว โดยการปรึกษานั้น ๆ จะเป็นความลับ ส่วนทางโรงพยาบาลมีคลินิก (นิรนาม) คอยดูแลช่วยเหลือ เมื่อนิสิตหรือนักศึกษาเกิดตั้งครรภ์ในวัยเรียน ก็จะมีการส่งหน่วยติดตามประเมินผล และดูแลสุขภาพของนิสิตหรือนักศึกษาคนนั้นอย่างใกล้ชิด

๔.๓ แนวทางประยุกต์คำสอนทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา

กระบวนการทางสังคมในพระพุทธศาสนานั้นเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างหนึ่ง เป็นการพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ ด้วยเหตุผลที่ว่ามนุษย์มีอวิชชาเป็นพื้นฐาน มีความทุกข์ มีระยะเวลาเพียงน้อยนิด ที่ต้องรับผิดชอบชีวิตของตนเอง จึงต้องมีการขัดเกลาตนเองให้มีความพร้อมที่ดีงาม กระบวนการพัฒนาชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนามีเป้าหมายสูงสุดที่สำคัญคือพระนิพพาน โดยให้ความสำคัญกับชีวิตมนุษย์สามารถขัดเกลาตนเองโดยเฉพาะด้านจิตใจ มีหลักคุณธรรมให้ประพฤติตนอยู่ในจริยธรรมที่ดีงาม

แก่นแท้พระพุทธศาสนา มีหัวใจอยู่ที่ทุกข์และ การดับทุกข์ เมื่อมีปัญหาสุขภาพทางเพศและการเจริญพันธุ์ของวัยรุ่น ตั้งแต่การตั้งครรภ์อันไม่พึงประสงค์ การทำแท้ง โรคเอดส์ ฯลฯ ก่อให้เกิดความทุกข์กับทั้งปัจเจกบุคคล ครอบครัว สังคม และโลก ดังนั้น พุทธศาสนา จึงสามารถเป็นหนทางที่ดีที่เหมาะสม ที่จะแก้วิกฤตินี้

จุดมุ่งหมายในกระบวนการทางสังคมในพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น ๓ ระดับได้แก่

(๑) ระดับต้น (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) หรือเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน ได้แก่ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสมบูรณ์ด้านร่างกาย ด้านเศรษฐานะประกอบด้วยหลักธรรมสำคัญได้แก่ อิทธิบาท ๔

(๒) ระดับกลาง (สัมปรายิกัตถะ) หรือเพื่อประโยชน์ในเบื้องหน้า ได้แก่ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสมบูรณ์ด้านจิตใจ มีความสุข สงบใจ ประกอบด้วยศีลธรรม

(๓) ระดับสูง (ปรมัตถะ) หรือเพื่อประโยชน์สูงสุด ได้แก่ พระนิพพาน อันเป็นความสุขยิ่ง ประกอบด้วย อริยมรรค ๘

แก่นสาระแห่งพระพุทธศาสนาที่เป็นกลวิธีในกระบวนการทางสังคมในการพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ดีงาม คือหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา นำมาประยุกต์ใช้ในการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ได้แก่

หลักการพัฒนาตนตามแนวพุทธธรรม ทมะ สิกขา และภาวนา

๑) ทมะ การรู้จักข่มจิตข่มใจ

๒) สิกขา การศึกษาเพื่อให้รู้แจ้ง นั่นคือ ไตรสิกขา

(๒.๑) ศีล

(๒.๒) สมาธิ

(๒.๓) ปัญญา

๓) ภาวนา การทำให้เจริญ การบำเพ็ญ ฝึกอบรม

การเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเห็นจริงในวัฏฏะตามแนวทางพระพุทธศาสนา จักต้องรู้ถึงวิถีทางสายกลาง หรือ “มัณฑิมาปฏิปทา” คืออริยมรรค ๘

นอกจากนี้หลักธรรมะว่าด้วยทิศ ๖ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์หน้าที่ แนวปฏิบัติ และความรับผิดชอบ ที่สถาบันครอบครัวต้องหมั่นสอนกุลบุตรธิดา มีพรหมวิหาร ๔ ความกตัญญูกตเวที ต้องมีการรู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย โดยใช้หลักกาลามสูตร วัยรุ่นเป็นวัยแกงค์กลุ่มเพื่อน จึงควรมีหลักธรรมการคบเพื่อน หลักอิทธิบาท ๔ จะใช้ความเพียรหมั่นศึกษาเล่าเรียน

การนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ ยังมีความเข้าใจที่จะนำไปใช้ได้ไม่มากนัก จากการสัมภาษณ์กลุ่มคุณแม่วัยใส ดังนี้

"บางครั้งหลักธรรมะอาจจะไม่ได้ช่วยอะไรมากกับเด็กสมัยนี้นะคะ"[๕๑]

"ถ้าทางครอบครัวสอนลูกหลานทุกวัน ๆ ทางโรงเรียนก็มีพระมาสอนมาอบรมทุกเทอม หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาก็อาจจะช่วยลดปัญหาการทำแท้งได้บ้างค่ะ"[๕๒]

"หลักพุทธธรรมก็อาจจะไม่ได้ช่วยเรื่องการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น"[๕๓]

"หลักธรรมะก็อาจจะช่วยได้บ้าง สำหรับบางคน"[๕๔]

"หลักพุทธธรรมก็อาจจะช่วยได้ ในเรื่องของการทำแท้ง เช่น กลัวบาป ทำตกนรก"[๕๕]

"อาจจะช่วยได้บ้างและกับบางคนเท่านั้น"[๕๖]

พฤติกรรมการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น กลุ่มคุณแม่วัยใสทุกคนจะมองหลักธรรมเป็นเพียงการทำบุญ-บาป ความดี-ความชั่ว ความละอายใจ ความเกรงกลัวต่อบาป ที่เป็นนามธรรม ดังคำกล่าวเรื่องการทำแท้งที่เป็นบาป *"การทำแท้ง เช่น กลัวบาป ทำตกนรก"* และ *"หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาก็อาจจะช่วยลดปัญหาการทำแท้งได้บ้าง"* จึงควรมีการเผยแผ่หลักพุทธธรรมคำสอนที่นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันมากกว่าการสอนแต่หัวข้อธรรม

---

[๕๑] สัมภาษณ์, นางสาวซี คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอปง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

[๕๒] สัมภาษณ์, นางสาวบี คุณแม่วัยใสคนที่ ๒ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

[๕๓] สัมภาษณ์, นางสาวเอ คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

[๕๔] สัมภาษณ์, นางสาวดี คุณแม่วัยใสคนที่ ๒ อำเภอปง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

[๕๕] สัมภาษณ์ (ทางโทรศัพท์) นางสาวอี คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

[๕๖] สัมภาษณ์ (ทางโทรศัพท์) นางสาวเอฟ คุณแม่วัยใสคนที่ ๒ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐.

กลุ่มผู้ปกครอง ดังนี้

"พ่อแม่ควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง ชักจูงบุตรให้เข้าวัดไปร่วมฟังธรรมปฏิบัติตนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พร้อมพูดคุยแทรกซึมคำสอนในชีวิตประจำวันให้เด็ก ๆ ปกติจะใช้หลักการคบมิตร ความกตัญญู หิริโอตปะ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างให้ลูก ๆ หลาน ๆ การประพฤติปฏิบัติตนของลูกเชื่อว่ามากกว่า ๕๐% มาจากความรักความอบอุ่น และการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของ บิดา – มารดา เป็นต้น ดังนั้น พ่อแม่ควรใส่ใจคอยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมเป็นสำคัญให้แก่ลูก ควรให้เหตุ – ผล ในการสอน อบรมลูก รับฟังความคิดเห็นและเชื่อในสิ่งที่ลูกพูดบ้าง อย่าใช้ความคิดความระแวงของตนปรักปรำ หรือความไม่เข้าใจกับบุตร – ธิดา" [๕๗]

"ควรใช้ธรรมของการดูแลที่สำคัญคือ ทิศ ๖ หน้าที่ของลูกต้องเป็นลูกที่ดีตั้งใจเรียน เป็นคนดี ประกอบอาชีพ สุจริต เคารพพ่อแม่ ครูอาจารย์ มีโยนิโสมนสิกา พรหมวิหาร ๔ สุจริต ๖ จริต ๖ การคบมิตร บุคคล ๔ ใช้ทุกหลักธรรมตามโอกาสที่จะสอดแทรกคุณธรรมให้แก่บุตรหลานควรนำหลักธรรมทีจำเป็นในการดำเนินชีวิตแก่ เยาวชน ไปสนทนาธรรม, บรรยายธรรมแก่เยาวชน ผู้ปกครอง ในโอกาสต่าง ๆ เป็นการกระตุ้น เตือน ทั้งผู้ปกครองและเยาวชน ในโอกาสต่อไป"[๕๘]

"ควรปลูกฝังหลักธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า โดยให้ทางโรงเรียนสอน น่าจะฟังกว่าพ่อแม่ผู้ปกครองสอน"[๕๙]

"ก็สอนมีการบอกการสอนอย่างน้อยก็ควรสอนให้เด็กมันรู้จักบาป รู้จักบุญ เกรงกลัวต่อบาป เกรงกลัวต่อการทำผิดศีลธรรมบ้าง เด็ก ๆ จะได้มีจิตสำนึกที่ดี ไม่กล้าทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรม"[๖๐]

"ควรปลูกฝังและสอนตั้งแต่เล็ก ๆ เลยคะ โรงเรียนก็ต้องสอน พ่อแม่ผู้ปกครองก็ต้องสอน"[๖๑]

"ควรสอนทั้งทางโรงเรียน บ้าน หรือวัดเอง"[๖๒]

---

[๕๗] สัมภาษณ์, นางบุรพิมพ์ พึ่งศรัทธาธรรม, ตัวแทนผู้ปกครองคุณแม่วัยใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

[๕๘] สัมภาษณ์, นางจิราภรณ์ คล้อยปาน, ตัวแทนผู้ปกครองคุณแม่วัยใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

[๕๙] สัมภาษณ์, นางสมหมาย นรทัศน์, ตัวแทนผู้ปกครองคุณแม่วัยใส อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

[๖๐] สัมภาษณ์, นางคุ่น วงศ์วัน, ตัวแทนผู้ปกครองคุณแม่วัยใส อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

[๖๑] สัมภาษณ์, นางวิไล ดีอุด, ตัวแทนผู้ปกครองคุณแม่วัยใส อำเภอปง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๒.

สถาบันการศึกษา และสถานบริการสุขภาพ ดังนี้

"ทางวิทยาลัยได้จัดโครงการพัฒนาจิตเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยได้รับอนุเคราะห์จากเจ้าอาวาสวัดห้วยแม่แดง มาให้คติโดยการน้อมนำหลักพุทธธรรมมาใช้ และให้ระลึกถึงโทษของการทำแท้ง[๖๓]

"ควรมีการนำครูแกนนำของแต่ละสถานศึกษาเข้าร่วมอบรม เพื่อสร้างเครือข่ายให้กับสถานศึกษาในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์และการทำแท้ง[๖๔]

"นำมาใช้ในการเป็นวิทยากร โดยนำหลักธรรมสอดแทรกเข้าไปในเนื้อหาการสอนเรื่องเพศศึกษา"[๖๕]

"ในการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาและการใช้ทักษะชีวิตของวัยรุ่นมีเนื้อหาการใช้ทักษะปฏิเสธ การคบเพื่อน การเที่ยวกลางคืน การติดเกมส์ และการใช้โซเชียลมีเดีย รวมถึงการให้คำปรึกษาพ่อแม่ผู้ปกครอง แทนการให้ยุติการตั้งครรภ์ด้วยวิธีต่าง ๆ"[๖๖]

พฤติกรรมการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น กลุ่มผู้ปกครอง มองหลักธรรมเป็นนามธรรม เช่นเดียวกับกลุ่มคุณแม่วัยใส จึงควรมีการทำความเข้าใจในการนำหลักพุทธธรรมคำสอนไปประยุกต์ใช้ มากกว่าการมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของสถาบันโรงเรียน หรือสถาบันศาสนา เพียงด้านเดียว ดังนั้น กลุ่ม บ ว ร (บ้าน วัด โรงเรียน) ต้องมีกลยุทธ์ในการนำวิถีพุทธไปใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ประเด็นที่กลุ่มผู้ปกครองให้ข้อคิดที่จำเป็นคือการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับวัยรุ่น *"พ่อแม่ควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง"* โดยสามารถเป็นที่ปรึกษาให้บุตรหลานได้เสมอทั้งในยามปกติและวิกฤตชีวิตของพวกเขา นอกจากนี้ ประเด็นสำคัญที่สุด คือการรับฟังอย่างเข้าใจ เข้าถึงความเป็นวัยรุ่นของพวกเขา ดังคำที่ว่า *"รับฟังความคิดเห็นและเชื่อในสิ่งที่ลูกพูดบ้าง"* เน้นกรอบการพัฒนาโดยใช้หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นแม่บทให้วัยรุ่นได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น โดยมีสถาบันกระบวนการทางสังคม ครอบครัวเป็นผู้สอน ให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ตามหลักไตรสิกขา คือมีปัญญาเข้าใจคุณค่าของเรื่องต่าง ๆ โดยใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญา และมีเมตตาธรรม

---

[๖๒] สัมภาษณ์, นางสุนีย์ อุ่นเรือน, ตัวแทนผู้ปกครองคุณแม่วัยใส อำเภอปง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๒.

[๖๓] สัมภาษณ์, นางสาวมลิวัลย์ พันธ์พืช, ครูพิเศษสอน, วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการปง ๑๓๕ หมู่ ๖ ตำบลนาปรัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา ๕๖๑๔๐, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๒.

[๖๔] สัมภาษณ์, นางสาวมลิวัลย์ พันธ์พืช, ครูพิเศษสอน, วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการปง ๑๓๕ หมู่ ๖ ตำบลนาปรัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา ๕๖๑๔๐, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๒.

[๖๕] สัมภาษณ์, นางสาวสุจิรา บรรจง, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, คลินิกฟ้าใส โรงพยาบาลปง อำเภอปง จังหวัดพะเยา, เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

[๖๖] สัมภาษณ์, นางสาโรจน์ โนศรี, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, กลุ่มงานบริการด้านปฐมภูมิและองค์รวม โรงพยาบาลดอกคำใต้, เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต สถาบันการศึกษา สถานบริการสุขภาพ คอยช่วยเหลือดูแลด้านสุขภาพ และสถาบันศาสนาคอบกล่อมเกลาด้านจิตใจ เพื่อสนับสนุนให้วัยรุ่นได้พัฒนาตาม หลักพุทธธรรม อย่างบูรณาการ ซึ่งส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาวุฒิธรรม ๔ ประการ คือ

๑. สัปปุริสสังเสวะ หมายถึงการอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีครู อาจารย์ดี มีข้อมูล มีสื่อที่ดี

๒. สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง การใฝ่ศึกษาโดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี การสอนเพศศึกษาอย่างมืออาชีพ

๓. โยนิโสมนสิการ หมายถึง กระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี

๔. ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ หมายถึง ความสามารถที่จะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม จึงจะช่วยให้วัยรุ่นได้คิด วิเคราะห์ ในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องแห่งวิถีธรรม

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นจังหวัดพะเยา ได้ดังนี้

๔.๑ สาเหตุการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นในจังหวัดพะเยา พบว่า

๔.๑.๑ สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย วัยรุ่นเข้าถึงได้ง่าย

๔.๑.๒ ต้องการเป็นที่ยอมรับของเพื่อน พัฒนาการวัยรุ่นที่มีความอยากรู้อยากลอง รวมเป็นกลุ่มแกงค์จึงต้องการให้เพื่อนยอมรับ

๔.๑.๓ การขาดความรู้ในเรื่องเพศศึกษา หรือการไม่นำความรู้ไปปฏิบัติ

๔.๑.๔ การมีค่านิยมและทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนเป็นเรื่องปกติ เป็นความคุ้นชินในกลุ่มวัยรุ่น

๔.๑.๕ การขาดการอบรมขัดเกลาทางสังคมคมจากสถาบันหลัก ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน โรงเรียนและศาสนา

๔.๒ กระบวนการทางสังคมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นในจังหวัดพะเยา ดังนี้

๔.๒.๑ อบรมความรู้เรื่องเพศศึกษา

๔.๒.๒ กระบวนการสังคมเรื่องเพศศึกษา

๔.๒.๓ การนำกระบวนการทางสังคมเรื่องเพศศึกษาไปปฏิบัติ

๔.๒.๔ งบประมาณ

๔.๓ แนวทางประยุกต์คำสอนทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นจังหวัดพะเยา พระพุทธศาสนา (หลักธรรม) ในการป้องกันการตั้งครรภ์ได้จัดโครงการพัฒนาจิตแล้วสอดแทรกธรรมให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาและการคบเพื่อน

ทั้งสามวัตถุประสงค์นี้ สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

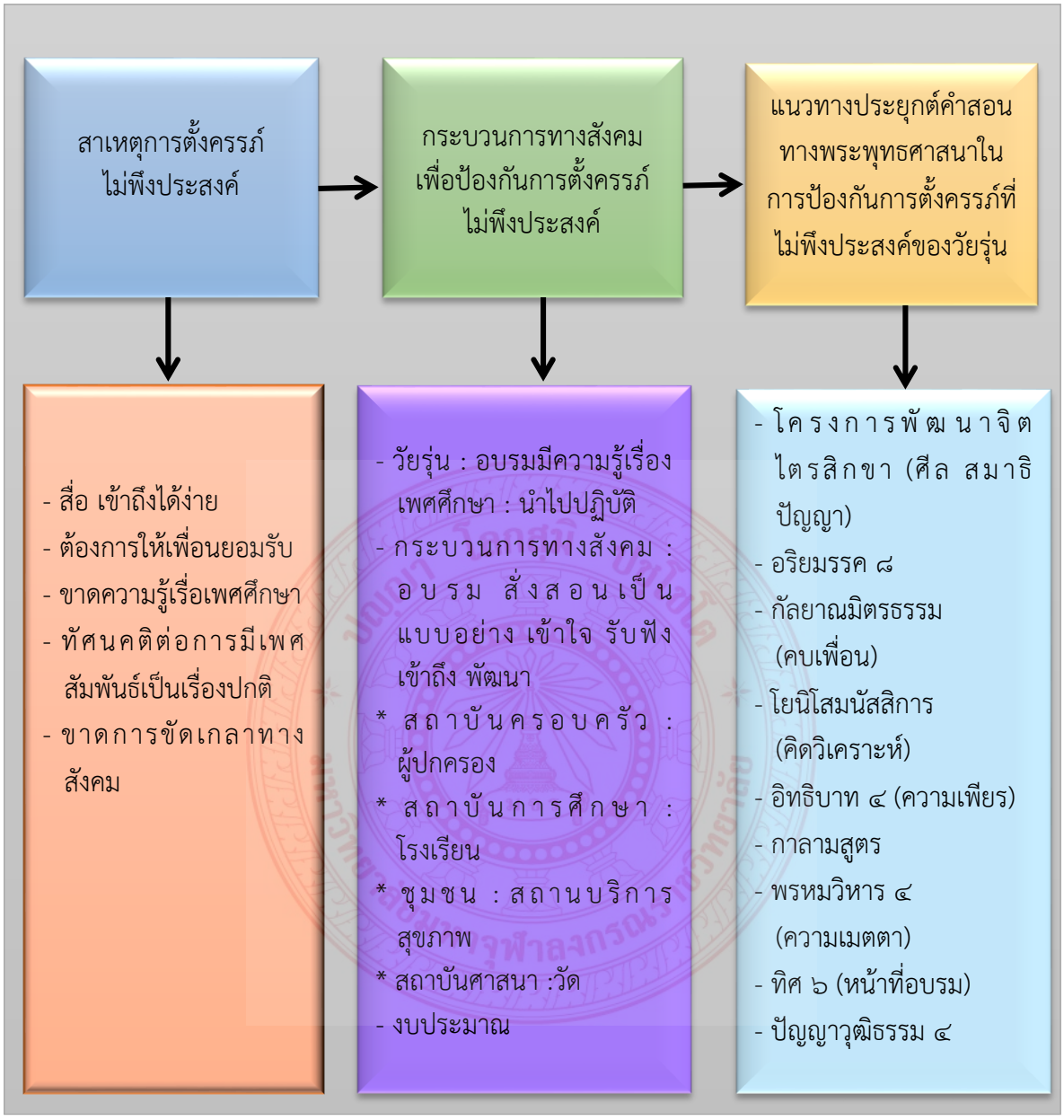

แผนภูมิที่ ๒ : กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาสาเหตุการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา ๒) เพื่อศึกษากระบวนการทางสังคมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นในจังหวัดพะเยา ๓) เพื่อเสนอแนวทางประยุกต์คำสอนทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกำหนดพื้นที่ในการศึกษา ๓ อำเภอ ในจังหวัดพะเยา ได้แก่ อำเภอปง อำเภอดอกคำใต้ และอำเภอเมืองพะเยา กลุ่มตัวอย่างมี ๕ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มคุณแม่วัยใส จำนวน ๖ คน ๒) กลุ่มผู้ปกครองคุณแม่วัยใส จำนวน ๖ คน ๓) กลุ่มสถาบันการศึกษา ครู เจ้าหน้าที่ จำนวน ๖ คน ๔) กลุ่มสถานบริการสุขภาพ จำนวน ๓ คน และ ๕) สถาบันศาสนา พระสงฆ์ จำนวน ๒ รูป และประชาชนที่เกี่ยวข้อง ๒ คน รวมจำนวนทั้งหมด ๒๕ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ๑) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ทั้ง ๕ กลุ่มตัวอย่าง ด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และ ๒) แบบประเมินทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน สำหรับคุณแม่วัยใสเป็นผู้ประเมิน คณะผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และข้อมูลจากแบบประเมินทัศนคติ วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC โดยข้อมูลทั่วไป แจกแจงความถี่ ร้อยละ ข้อมูลประเมินทัศนคตินำไปหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ สาเหตุการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา

สาเหตุการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของกลุ่มศึกษา มีปัจจัยหลายประการ ได้แก่

๑) สื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทางอินเตอร์เน็ต (Internet) ยูทูป (YouTube) ภาพ/วิดีโออนาจาร ฉากเลิฟซีน ในละคร/ภาพยนตร์ และในโซเชียลมีเดีย (Social Media) ฯลฯ ซึ่งเป็นสิ่งที่กระตุ้นทางเพศได้ พฤติกรรมการเลือกสืบค้นข้อมูลประเภทต่าง ๆ จากเว็บไซต์ของกลุ่มคุณแม่วัยใส เป็นผลมาจากการที่มีความรู้ความเข้าใจว่าต้องการสืบค้นและเว็บไซต์ใดบ้างที่มีเนื้อหาอาจตรงกับความต้องการที่จะศึกษา หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ สื่อมีความหลากหลาย บางสื่อจะเป็นภาพอนาจาร ดังคำสัมภาษณ์ว่า *“มีภาพค่อนข้างโป๊ เต้นยั่ว ๆ คลิปแบบจูบกันก็มีคะ หรือมากกว่านั้นก็อาจจะมี การที่เห็นแบบนี้ทุกวัน ๆ มันก็ทำให้วัยรุ่นเกิดการอยากลองหรือเลียนแบบ”* สำหรับการวิเคราะห์และตีความเนื้อหายังคงเป็นการใช้งานภายใต้ขีดจำกัด เป็นผลจากการที่มีความรู้ความเข้าใจ

เกี่ยวกับคุณสมบัติของเว็บไซต์ ทำให้ผู้ใช้สามารถคัดลอกได้เลยในเวลาอันรวดเร็ว โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ จึงทำให้สื่อมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของวัยรุ่น ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับโดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน คำสัมภาษณ์ว่า *"ถ่ายรูปอวดคนอื่นลงเฟซบุ๊กบ้างก็มี"* โดยสื่อที่นำมาใช้ยังไม่ได้ผ่านกระบวนการพิจารณาอย่างรอบคอบ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งในเกิดการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์

๒) ความต้องการการยอมรับจากเพื่อน **เพื่อน** วัยรุ่นส่วนใหญ่คิดว่าการมีแฟน การถูกเนื้อต้องตัวกัน และการเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนเป็นเรื่องธรรมดา หากอยู่ในกลุ่มที่เพื่อน ๆ ในกลุ่มมีแฟนกันหมดแล้ว ก็ต้องมีแฟนตามเพื่อนด้วยเพื่อให้ตนเองรู้สึกมั่นใจ ไม่รู้สึกแปลกแยก พฤติกรรมในการยอมรับจากสังคมเพื่อนของคุณแม่วัยใส เป็นผลจากการเลือกคบมิตร เลือกคบจากนิสัยที่เข้ากันได้ จากความสนใจที่เหมือนกัน เพียงเพื่อให้ตนได้รับการยอมรับจากกลุ่ม พฤติกรรมเลียนแบบหรือกระบวนการแกงค์จึงเป็นจุดเริ่มต้น สำหรับวัยรุ่นแล้ว เพื่อน เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อพวกเขาอย่างมาก เพื่อนในวัยนี้แทบจะเป็นเหมือนโลกทั้งใบ วัยรุ่นใช้เวลากับเพื่อนมากกว่าคนอื่น ๆ แม้แต่คนในครอบครัว ความคิดการกระทำ รสนิยม และทุกอย่างล้วนได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนที่วัยรุ่นคบ ดังนั้นการเลือกคบเพื่อนในวัยรุ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้วัยรุ่นเป็นคนดีหรือไม่ได้ทีเดียว ดังคำพูดว่า *"มีแฟนในวัยเรียนเป็นเรื่องธรรมดา"* หรือ *"ในห้องมีแฟนกันหมด เราไม่มีก็เชย"* แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของเพื่อนเป็นสำคัญต่อช่วงวัยรุ่น

๓) ขาดความรู้เรื่องเพศศึกษา พฤติกรรมในการขาดความรู้เรื่องเพศศึกษาของคุณแม่วัยใสทั้ง ๓ คนข้างต้น เป็นผลจากการไม่ได้ใส่ใจเรื่องเพศศึกษาอย่างจริงจัง ตั้งอยู่บนความประมาทในการดำเนินชีวิต ทุกคนกล่าวว่า "ไม่ได้ป้องกัน" อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิด แต่ไม่ได้นำมาปฏิบัติ ดังคำพูดที่ว่า *"รู้ค่ะว่า เวลามีอะไรกันต้องใส่ถุงยางอนามัย แต่ไม่กล้าไปซื้อ"* จึงส่งผลให้เกิดการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร

๔) มีค่านิยมและทัศนคติเรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน กลุ่มตัวอย่างคุณแม่วัยใสพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๓.๑๐) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่ามีข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ๓ ลำดับ ได้แก่ การมีความรู้เรื่องการคุมกำเนิด ช่วยลดปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ และการทำแท้งได้ ($\overline{X}$ = ๓.๗๐) ลำดับรองลงมาคือความอยากลอง เป็นสาเหตุในการยั่วยุให้นักเรียน นักศึกษามีความสัมพันธ์ทางเพศกัน ($\overline{X}$ = ๓.๖๐) และลำดับรองลงมาอีกคือ สื่อทาง Internet เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงข้อมูล ภาพอนาจาร ซึ่งกระตุ้นต่อและยั่วยุกามารมณ์ ($\overline{X}$ = ๓.๔๐) และการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น เสี่ยงต่อการตั้งครรภ์นอกสมรส ($\overline{X}$ = ๓.๔๐) เป็นประเด็นที่น่าสนใจว่ากลุ่มคุณแม่วัยใสมีความเห็นว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องธรรมดาในชีวิต พบว่าอยู่ในระดับมาก การมีแฟนในวัยเรียนเป็นเรื่องที่ธรรมดา ($\overline{X}$ = ๓.๒๐) และระดับมากที่สุด เป็นประเด็นที่ว่า เรื่องเพศเป็นเรื่องธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคน ($\overline{X}$ = ๓.๓๐) ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้แสดงให้ทราบถึงทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนที่อยู่ในภาวะวิกฤตความคิดคือ วัยรุ่นไม่เห็นว่าการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น ส่งผลเสียต่อสังคมและประเทศชาติ ($\overline{X}$ = ๑.๙๐) อยู่ในระดับน้อย ทั้ง ๆ ที่มีความรู้ในเรื่องเพศศึกษาแต่ไม่ได้นำไปปฏิบัติ จากข้อที่ว่า การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น นักเรียน นักศึกษาไม่ควรปฏิบัติอย่างยิ่ง ($\overline{X}$ = ๒.๗๐) อยู่ในระดับมาก จะเห็นได้ว่าการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน หรือการเสียตัวให้แฟนหรือคนรัก "เป็นสิ่งที่ยอมรับได้" ทำให้ไม่กล้าปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ เป็นผลให้มีการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โดยมีปัจจัยเสี่ยงจากสภาพแวดล้อม ดังข้อที่ว่า เด็กที่อยู่หอพักมีโอกาสเสี่ยงสูงในการเกิดเรื่อง

การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ได้ ($\overline{X}$ = ๓.๓๐) อยู่ในระดับมากที่สุด และประเด็นที่ครอบครัว ชุมชน สังคม ควรตระหนักในการเตรียมพร้อมให้ความช่วยเหลือแก่วัยรุ่นด้วย ดังข้อที่ว่า เมื่อประสบกับปัญหาจะปรึกษาเพื่อน หรือแฟน มากกว่าปรึกษาพ่อแม่ ($\overline{X}$ = ๒.๕๐) อยู่ในระดับน้อย และจากการสัมภาษณ์ คุณแม่วัยใสที่เป็นตัวแทน ให้มุมมองค่านิยมและทัศนคติเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ ส่วนหนึ่งมองว่า การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ โดยวัยรุ่นจะใช้อารมณ์ความพึงพอใจ มักอ้างว่าเป็นการแสดงออกถึงความรัก คำกล่าวว่า *"หากมีอะไรกับแฟนแล้ว จะทำให้แฟนรักเรามากขึ้น"*

๕) ขาดการอบรมกล่อมเกลาทางสังคม พฤติกรรมคุณแม่วัยใสที่เป็นตัวแทน ได้กล่าวถึงการขาดการขัดเกลาทางสังคมของครอบครัว ได้แก่การไม่เป็นแบบอย่าง ขาดการอบรมสั่งสอนบุตรในเวลาและโอกาสไม่เหมาะสม รวมถึงความห่างเหิน ไม่แสดงความรักต่อบุตร ตลอดจนไม่สอนทักษะชีวิตหรืออบรมสั่งสอนวัยรุ่นไม่เป็น ดังคำพูดที่ว่า *"คนสมัยก่อนเรื่องการมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องลับ ๆ ไม่มีใครบอก"* หรือ *"แม่ไม่เคยบอกเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์"*

๕.๑.๒ กระบวนการทางสังคมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นในจังหวัดพะเยา

สรุปผลการวิจัยได้ว่า กระบวนการทางสังคมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นในจังหวัดพะเยา มีดังนี้

๑) อบรมความรู้เรื่องเพศศึกษา กลุ่มคุณแม่วัยใสต่างให้ความสำคัญกับการมีความรู้เรื่องเพศศึกษาที่จะช่วยป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ได้ ดังคำกล่าวว่า *"จริงค่ะ การมีความรู้เรื่องเพศศึกษาจะช่วยลดสถานการณ์ การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์"*

๒) กระบวนการทางสังคมเรื่องเพศศึกษากระบวนการทางสังคมเรื่องเพศศึกษาผ่านสถาบันต่าง ๆ โดยเฉพาะสถาบันหลักคือ

(๒.๑) สถาบันครอบครัว ครอบครัว ได้แก่ การอบรม/สั่งสอน ด้วยวาจา การทำตนให้เห็นเป็นแบบอย่าง การลงโทษ การสร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัล สร้างกฎเกณฑ์/ข้อตกลงร่วมกัน การให้เรียนรู้ด้วยตนเอง คำสอน เช่น *"ยายบอกสอนลูกหลานเป็นประจำ บอกตลอด สอนตลอด ว่ามีแฟนตอนเรียนไม่ดีนะ เดี๋ยวจะเรียนไม่จบ"* หรือ *"ถ้ามีเวลานั่งคุยกันก็จะสอน"*

(๒.๒) สถาบันศาสนา ได้แก่ การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา สร้างกฎเกณฑ์/ข้อตกลงร่วมกัน การให้เรียนรู้ด้วยตนเอง *"ทางวัดได้อบรม โดยเฉพาะการนำหลักศีลข้อ ๓ และหลักเบญจศีลมาเน้นแกนหลัก"* เพื่อให้เห็นแนวทางแนะนำ ป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นหรือป้องกันการตั้งครรภ์

(๒.๓) สถาบันการศึกษา โรงเรียน ได้แก่ การอบรม/สั่งสอน ด้วยวาจา การทำตนให้เห็นเป็นแบบอย่าง การลงโทษ การสร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัล *"ทางโรงเรียนมีสอนค่ะ บอกวิธีการป้องกันอย่างชัดเจน เช่น ฉีดยาคุม ฝังยาคุม กินยาคุมอย่างถูกวิธี โดยจะพาไปปรึกษากับคลิกนิกวัยใส"*และสถานบริการสุขภาพ *"การให้ความรู้เรื่องเพศศึกษามาในเด็กนักเรียนชั้น ป.๕-ป.๖ โรงเรียนในเขตรับผิดชอบ โดยให้ความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายและจิตใจของเด็กหญิง พร้อมทั้งให้ความรู้ทักษะทางเพศ ทักษะการปฏิเสธและความรู้เรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ความรู้*

เรื่องการคุมกำเนิด, การบูรณาการร่วมกันกับศูนย์พึ่งได้ (One Stop Crisis Center : OSCC) ในโรงพยาบาล”

จะเห็นได้ว่า วิธีการที่ทุกสถาบันทั้งครอบครัว ศาสนา และโรงเรียน ใช้กระบวนการทางสังคมมากที่สุดในเรื่องเพศศึกษา คือ การสอน/อบรม/สั่งสอนด้วยวาจา และวิธีการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง รวมถึงการให้รางวัล /การลงโทษด้วยวาจา ซึ่งสถาบันศาสนาจะไม่ได้ใช้กระบวนการนี้สำหรับการให้การเรียนรู้ด้วยตนเอง สถาบันโรงเรียนไม่ได้ใช้กระบวนการนี้

๓) งบประมาณสนับสนุนในการดำเนินการ มีบางกิจกรรมได้รับงบประมาณ สถาบันการศึกษามีห้องให้ปรึกษา และมีสายด่วนให้คำแนะนำเป็นการส่วนตัว โดยการปรึกษานั้น ๆ จะเป็นความลับ ส่วนทางโรงพยาบาลมีคลินิก (นิรนาม) คอยดูแลช่วยเหลือ เมื่อนิสิตหรือนักศึกษาเกิดตั้งครรภ์ในวัยเรียน ก็จะมีการส่งหน่วยติดตามประเมินผล และดูแลสุขภาพของนิสิตหรือนักศึกษาคนนั้นอย่างใกล้ชิด

๕.๑.๓ แนวทางประยุกต์คำสอนทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา

พฤติกรรมการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น กลุ่มคุณแม่วัยใสทุกคนจะมองหลักธรรมเป็นเพียงการทำบุญ-บาป ความดี-ความชั่ว ความละอายใจ ความเกรงกลัวต่อบาป ที่เป็นนามธรรม ดังคำกล่าวเรื่องการทำแท้งที่เป็นบาป *“การทำแท้ง เช่น กลัวบาป ทำตกนรก”* และ *“หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาก็อาจจะช่วยลดปัญหาการทำแท้งได้บ้าง”* จึงควรมีการเผยแผ่หลักพุทธธรรมคำสอนที่นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันมากกว่าการสอนแต่หัวข้อธรรม

กลุ่มผู้ปกครอง มองหลักธรรมเป็นนามธรรม เช่นเดียวกับกลุ่มคุณแม่วัยใส จึงควรมีการทำความเข้าใจในการนำหลักพุทธธรรมคำสอนไปประยุกต์ใช้ มากกว่าการมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของสถาบันโรงเรียน หรือสถาบันศาสนา เพียงด้านเดียว ดังนั้น กลุ่ม บ ว ร (บ้าน วัด โรงเรียน) ต้องมีกลยุทธ์ในการนำวิถีพุทธไปใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ประเด็นที่กลุ่มผู้ปกครองให้ข้อคิดที่จำเป็นคือการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับวัยรุ่น *“พ่อแม่ควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง”* โดยสามารถเป็นที่ปรึกษาให้บุตรหลานได้เสมอทั้งในยามปกติและวิกฤตชีวิตของพวกเขา นอกจากนี้ ประเด็นสำคัญที่สุด คือการรับฟังอย่างเข้าใจ เข้าถึงความเป็นวัยรุ่นของพวกเขา ดังคำที่ว่า *“รับฟังความคิดเห็นและเชื่อในสิ่งที่ลูกพูดบ้าง”* เน้นกรอบการพัฒนาโดยใช้หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นแม่บทให้วัยรุ่นได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา โดย ครอบครัวทำหน้าที่ตามหลักทิศ ๖ เป็นผู้สอน เป็นแบบอย่างที่ดี เข้าใจคุณค่าของเรื่องต่าง ๆ มีเมตตาธรรม (พรหมวิหาร ๔) เป็นพื้นฐาน สถาบันการศึกษา สถานบริการสุขภาพ คอยช่วยเหลือดูแลด้านสุขภาพ (สังคหวัตถุ ๔) และสถาบันศาสนาคอยกล่อมเกลาด้านจิตใจ เพื่อสนับสนุนให้วัยรุ่นได้พัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ มีศีล หิริโอตัปปะ(เกรงกลัว ละอายต่อบาป) ทมะ (ข่มใจ อดกลั้น) เลือกคบเพื่อนแท้ (กัลยาณมิตรธรรม) มีสมาธิ อิทธิบาท ๔ (ความเพียรในการศึกษา) มีปัญญารู้ทันสื่อ คิดวิเคราะห์ (โยนิโสมนสิการ) และพิจารณาตามหลักกาลามสูตร จึงจะช่วยให้วัยรุ่นได้ดำเนินชีวิตที่ถูกต้องแห่งวิถีธรรม

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๑.๑ สาเหตุการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา

สาเหตุการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของกลุ่มศึกษา มีปัจจัยหลายประการ ได้แก่สื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทางอินเตอร์เน็ต (Internet) โซเชียลมีเดีย (Social Media) เป็นสิ่งที่กระตุ้นทางการรับรู้ ทำให้วัยรุ่นเกิดการอยากลองหรือเลียนแบบ ความต้องการการยอมรับจากเพื่อนวัยรุ่นจะคบเพื่อนในลักษณะพัฒนาการการคบหาให้เป็นคู่รัก เพื่อสามารถนำมาพูดคุยในกลุ่มและไปไหนต่อไหนด้วยกันอย่างเปิดเผยเสมือนเป็นที่ยอมรับและชื่นชมในกลุ่ม ขาดความรู้เรื่องเพศศึกษาการคุมกำเนิด หรือบางคนพอมีความรู้แต่ไม่นำไปปฏิบัติ ไม่ป้องกัน ค่านิยมและทัศนคติการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนเป็นเรื่องปกติ เป็นความคุ้นชิน วัยรุ่นบางกลุ่มไม่กล้าปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์กับแฟนคนรักและไม่เห็นถึงผลเสียของการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนที่ส่งผลกระทบต่อครอบครัว ต่อประเทศชาติ จึงไม่ระมัดระวังในการป้องกันการตั้งครรภ์ และขาดการอบรมขัดเกลาทางสังคมที่ยังไม่เข้าถึงกลุ่มวัยรุ่นได้ทัน สอดคล้องกับ วิทยาธร ท่อแก้ว และคณะ[๑] (๒๕๕๕) ที่ได้กล่าวถึงสาเหตุของการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น พบว่ามีสาเหตุสำคัญ คือ ๑) พฤติกรรมของเด็กเอง ได้แก่ การขาดความรู้เรื่องการคุมกำเนิด อยากรู้ อยากลอง การขาดความรู้สึกนึกคิดความมีคุณค่าในตน ๒) ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ สภาพครอบครัวแตกแยก ปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม การถูกล่วงละเมิดจากบุคคลในครอบครัว ๓) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ ความเสื่อมสภาพแวดล้อมในชุมชน อิทธิพลจากเพื่อนที่มีค่านิยมผิด ๆ อิทธิพลของสื่อต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสม

๕.๑.๒ กระบวนการทางสังคมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นในจังหวัดพะเยา

กระบวนการทางสังคมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นในจังหวัดพะเยา มีกระบวนการทางสังคม ดังนี้ การอบรมให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา กระบวนการทางสังคมเรื่องเพศศึกษาสถาบันทั้ง ๓ แห่ง ได้แก่ ครอบครัว การศึกษา ศาสนา ต่างให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ ด้วยการอบรม/สั่งสอน ด้วยวาจา การทำตนให้เห็นเป็นแบบอย่าง การลงโทษ การสร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัล สร้างกฎเกณฑ์/ข้อตกลงร่วมกัน การให้เรียนรู้ด้วยตนเอง สิ่งที่มีคุณค่าสำหรับวัยรุ่นคือการเป็นแบบอย่างที่ดีให้วัยรุ่นได้เกิดการเรียนรู้ และพร้อมที่จะเข้าใจถึงความเป็นวัยรุ่นวัยใส ชุมชนสังคมมีกระบวนการดูแล ช่วยเหลือวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์อันไม่พึงประสงค์ด้วย เช่นสถานบริการสุขภาพให้ความรู้อบรมเรื่องเพศศึกษา การคุมกำเนิด การฝังยาคุมกำเนิดให้วัยรุ่นกลุ่มเสี่ยง การติดตามเยี่ยมบ้านแม่วัยใสหลังคลอด ดูแลเด็กทารก ไม่ทอดทิ้ง ไม่ได้เป็นไปดังคำที่ว่า ท้อง-แท้ง-ทิ้ง น่าจะเป็นมุมมองของสังคมให้การยอมรับมากขึ้น วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์อันไม่พึงประสงค์จึงไม่ต้องไปทำแท้งซึ่งอาจก่อให้เกิดผลเสียแก่ชีวิต หรือการฆ่าตัวตาย สอดคล้องกับ วิญญู กินะเสน (๒๕๖๒)[๒] ที่ว่า ครูพระสอนศีลธรรม

---

[๑] วิทยาธร ท่อแก้ว และคณะ, วัยรุ่น: รักษ์ตัวตน อดทนมุ่งมั่นบากบันเพื่ออนาคต, **จดหมายข่าวสาระเพื่อการพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว**, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕): ๑๓.

[๒] วิญญู กินะเสน, “บทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในกลุ่มวัยรุ่นเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์”, **วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร**, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๒): ๘.

ในโรงเรียนมีบทบาทในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในกลุ่มวัยรุ่น เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ คือ พระสอนศีลธรรมจะต้องนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้าไปเผยแผ่ให้ความรู้แก่เด็กวัยรุ่น สั่งสอนในเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา ให้มีหิริโอตตัปปะ รู้จักละอายเกรงกลัวต่อบาป ลดละเลิกพฤติกรรมอันไม่เหมาะสม มีสติคอยกำกับไม่ให้ลุ่มหลงไปกับสิ่งเย้ายวนจิตใจ แนะนำให้รู้จักการประพฤติตัวให้เหมาะกับกาลเทศะและวัยของตนเองตลอดจนชี้ให้เห็นจุดเด่นและความสำคัญของพระพุทธศาสนาแล้วสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้ได้จริง

๕.๑.๓ แนวทางประยุกต์คำสอนทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ในจังหวัดพะเยา

พฤติกรรมการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ประเด็นการประยุกต์คำสอนในขณะที่กลุ่มประชาชน ไม่ว่าจะเป็นคุณแม่วัยใสผู้ปกครอง ครู เจ้าหน้าที่ ต่างมองหลักธรรมเป็นนามธรรม ที่จับต้องได้ยาก เช่น บุญ-บาป ความดี-ความชั่ว ความละอายใจ ความเกรงกลัวต่อบาป ทำให้วัยรุ่นที่ต้องการนำนามธรรมไปสู่การปฏิบัติจึงเป็นไปได้ยาก ดังนั้น การเป็นแบบอย่างที่ดีให้วัยรุ่นได้ประจักษ์จึงเป็นสิ่งที่มีคุณค่ายิ่ง สามารถเป็นที่ปรึกษาให้บุตรหลานได้เสมอทั้งในยามปกติและวิกฤตชีวิตของพวกเขา นอกจากนี้ ประเด็นสำคัญที่สุดคือการรับฟังอย่างเข้าใจ เข้าถึงความเป็นวัยรุ่นของพวกเขาให้ได้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่**บิดามารดา**ควรนำมาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ได้แก่ หลักสมชีวิธรรม ๔ คือสมศรัทธาคือมีศรัทธาเสมอกัน สมศีลาคือมีศีลเสมอกัน สมจาคาคือมีจาคะเสมอกัน และสมปัญญาคือมีปัญญาเสมอกันเมื่อปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ขึ้นชื่อว่าบูชาทิศที่ ๓ ได้อย่างถูกต้องตามคำสอนของพระพุทธองค์คู่สามีภรรยาก็จะปฏิบัติต่อกันซึ่งกันและกันด้วยดี ด้วยเป็นไปเพื่อการอนุเคราะห์มีความรักเมตตากรุณาและเป็นไปเพื่อการพัฒนาตนและชีวิตครอบครัว บุตรธิดาและวงศ์ตระกูลของให้ผาสุก[๓]และฆราวาสธรรม ๔ อันประกอบด้วย สัจจะ (ความจริง) ทมะ (ฝึกตน) ขันติ (อดทน) จาคะ (เสียสละ)ถ้าคู่สมรสปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้อย่างสม่ำเสมอจะทำให้มีความอบอุ่นในครอบครัว การหย่าร้างหรือครอบครัวแตกแยก ซึ่งจะนำพาสมาชิกในครอบครัวไปสู่วงจรแห่งปัญหาต่าง ๆ ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ทั้ง ๒ หลักธรรมนี้ เป็นหลักธรรมที่ผู้เป็นบิดามารดาควรประพฤติตามให้เป็นแบบอย่างแก่บุตรธิดาแม้ว่าจะเป็นครอบครัวเดี่ยวก็อยู่ด้วยความรัก หรือแม้ต้องแยกทางกันก็ให้บุตรธิดามีความสุขด้วยการปฏิบัติตามหน้าที่ของบิดามารดาที่ดี เมื่อปฏิบัติตามหลักธรรมทั้ง ๒ หมวด การอบรมลูกก็เป็นไปในทางที่ถูกต้องโดยปริยาย แม้จะมีเวลาน้อยในการอบรมแต่ก็เป็นเวลาแห่งคุณภาพเพราะบุตรธิดาได้เห็นจากการปฏิบัติซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีของการสอนมาตลอด

นอกจากนี้ การนำหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มาเป็นกรอบ/แม่บทในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีกลยุทธ์ที่สอดประสานทั้ง บ ว ร (บ้าน วัด โรงเรียน/โรงพยาบาล) มีวัยรุ่นเป็นศูนย์กลาง การอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี อยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีครู อาจารย์ดี มีข้อมูล มีสื่อที่ดี (สัปปุริสสังเสวะ) โดย ครอบครัวทำหน้าที่ตามหลักทิศ ๖ เป็นผู้สอน เป็นแบบอย่างที่ดี เข้าใจคุณค่าของเรื่องต่าง ๆ มีเมตตาธรรม (พรหมวิหาร ๔) สถาบันการศึกษา สถานบริการสุขภาพ คอยช่วยเหลือดูแลด้าน

---

[๓] พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๖. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๑๓๕.

สุขภาพ (สังคหวัตถุ ๔) และสถาบันศาสนาคอยกล่อมเกลาด้านจิตใจ เพื่อสนับสนุนให้วัยรุ่นได้พัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ วัยรุ่นมีศีล หิริโอตัปปะ(เกรงกลัว ละอายต่อบาป) ทมะ (ข่มใจ อดกลั้น) เลือกคบเพื่อนแท้ (กัลยาณมิตรธรรม) มีสมาธิ มีการใฝ่ศึกษา (สัทธัมมัสสวนะ) อิทธิบาท ๔มีปัญญา กระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี (โยนิโสมนสิการ) และพิจารณาตามหลักกาลามสูตร และมีธัมมานุธัมมปฏิปัตติ คือ ความสามารถที่จะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้ง ๔ ประการนี้เป็นความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาวุฒิธรรม สอดคล้องกับสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต ได้กล่าวหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่วัยรุ่นควรนำมาใช้ป้องกันและแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น มีปลายประการ ได้แก่ ๑) หลักอบายมุข หมายถึงช่องทางแห่งความเสื่อม เหตุเครื่องฉิบหาย เหตุย่อยยับแห่งโภคทรัพย์หรือทางแห่งความพินาศ[๔] ๒) หลักมิตรแท้ หรือมิตรมีใจดี มิตรด้วยใจจริง (สุหทมิตร) มี ๔ ประเภท มิตรอุปการะ (อุปการก์) มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ (สมานสุขทุกข์) มิตรแนะนำประโยชน์ (อัตถักขายี) มิตรมีความรักใคร่ (อนุกัมปี)[๕] ๓) มิตรเทียม หรือศัตรูผู้มาในร่างของมิตร (มิตรปฏิรูปก์) มี ๔ ประเภทคือ คนปอกลอก (หรชน) คนดีแต่พูด (วจีบรม) คนพูดประจบ (อนุปิยภาณี) คนที่ชักนำไปทางเสื่อมหรือเพื่อนที่ชวนไปฉิบหาย (อปายสหาย)[๖] ๔) หลักทิศ ๖ เป็นหลักธรรมในการปฏิบัติตนต่อบุคคลรอบข้าง และ ๕) หลักวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ว่าการทำในใจโดยแยบคาย การคิดอย่างมีวิธี การพิจารณาโดยอุบายแยบคายและถูกทาง คิดอย่างมีเหตุมีผล มีลำดับขั้นตอนคิดที่จะทำให้เกิดกุศลธรรม เกิดความเพียรในด้านการหยั่งรู้สภาวธรรม เกิดการพัฒนาปัญญา[๗] เช่นเดียวกับพระไพศาล วิสาโล[๘] ได้กล่าวถึง เพศสัมพันธ์ว่า พุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธกามสุข เพราะเห็นว่าเป็นที่มาแห่งความสุข ซึ่งปุถุชนย่อมมีใจใฝ่ปรารถนา และยากจะหลีกหนีพ้นได้ แต่เมื่อจะเกี่ยวข้องแล้วก็ควรเกี่ยวข้องอย่างถูกต้อง คือไม่ให้เป็นโทษทั้งแก่ตนเอง และผู้อื่น เช่น มีเพศสัมพันธ์กับคู่ครองของตนเท่านั้น ไม่ล่วงละเมิดคู่ครองของคนอื่น ตลอดจนรู้ประมาณในวัยที่เหมาะสมในการมีเพศสัมพันธ์ จะช่วยให้วัยรุ่นได้มีมุมมองแห่งชีวิตตามความเป็นจริงเป็นปัญญาให้แก่ประเทศชาติ ด้วยแสงแห่งธรรม ต่อไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพัฒนาวัยรุ่นเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์อันไม่พึงประสงค์ ควรเป็นนโยบายวาระแห่งชาติ ทางออกของปัญหาใหญ่ที่ดีที่สุด คือ การร่วมมือของสถาบัน องค์กร และหน่วยงานต่าง ๆของสังคมที่เกี่ยวข้อง เช่น สื่อมวลชน ถือว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการร่วมสร้างทัศนคติและค่านิยมแก่สมาชิกใน

---

[๔] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘. หน้า ๓๗๗.

[๕] ดูรายละเอียดใน **ม.อุ.** (ไทย) ๑๔/๑๒๑/๑๕๗.

[๖] ดูรายละเอียดใน **ที.ปา.** (ไทย) ๑๑/๒๕๔-๒๕๙/๒๐๗-๒๐๙.

[๗] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)**, พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ)**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า๖๖๙, ๖๗๒.

[๘] พระไพศาล วิสาโล, **เซ็กส์ กับ พุทธ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.visalo.org. [๒ มิถุนายน ๒๕๕๙], หน้า ๑.

สังคม โดย ๑) **การงด** : งดการเผยแพร่ข่าวสารที่ยุยงส่งเสริมให้วัยรุ่นมีค่านิยมที่ผิด ๆเช่น การมีรักก่อนวัยอันควรตามกระแสโลกาภิวัฒน์ การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน โดยใช้กฎหมายควบคุม ๒) การละ : วัฒนธรรมสังคมเน้นบริโภคนิยม คุณค่าทางกาย ควรละแล้วหันมาให้คุณค่าทางจิตใจ ๓) การเลิก : เลิกค่านิยมและทัศนคติที่ผิด ๆ เช่น การอวดนับจำนวนแฟนกัน หรือจำนวนคู่นอน เป็นต้น ๔) การประสานใจร่วมกัน พลัง บ ว ร (บ้าน วัด โรงเรียนและโรงพยาบาล)

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

การรณรงค์ ปรับเปลี่ยนทางสังคม เพื่อส่งเสริมสถานะของผู้หญิงให้เท่าเทียมกับของผู้ชาย เป็นหนทางหนึ่งในการแก้ปัญหา เมื่อผู้หญิงมีโอกาสในการควบคุมชีวิตของตน ซึ่งจะทำให้ผู้หญิงปลอดภัยจากปัญหาสุขภาพต่าง ๆ ที่จะตามมา ไม่ว่าจะเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์ ความรุนแรงและอื่น ๆ และควรมีการส่งเสริมให้ผู้ชายเปลี่ยนมามีพฤติกรรมในทางบวก รวมถึงให้ช่วยสนับสนุนและร่วมมือกันแก้ปัญหาดังกล่าวอีกด้วย

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การสร้างกระบวนทางสังคมเชิงพุทธที่ช่วยให้นักเรียนมีทัศนคติเชิงบวกต่อการหลีกเลี่ยงเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร

๒) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพของสื่อการสอนเพศศึกษาเชิงพุทธให้แก่เด็กวัยรุ่น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาบาลี - ไทย :

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ

๑.๑.๑ หนังสือ

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. **สุขภาพจิตไทย พ.ศ. ๒๕๔๓-๒๕๔๔**. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๔.

กองวางแผนครอบครัวและประชากร กรมอนามัย. **สถานการณ์แท้งในประเทศไทย ปี ๒๕๔๒, เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องยุติปัญหาการตั้งครรภ์**. ๖ สิงหาคม ๒๕๔๔ ณ โรงแรมมิราเคิลแกรนด์คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร.

เกศกนก อิสระชัยพิสิฐ. **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้และความพึงพอใจต่อบริการเสริมด้าน. ความบันเทิง ประเภทเสียงบนโทรศัพท์มือถือของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙.

แก้ว ชิดตะขบ. **รวมวิชาธรรมศึกษาชั้นตรี**. ตามหลักสูตรของสนามหลวงแผนกธรรมพ.ศ. ๒๕๔๖. กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, ๒๕๔๗.

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์. **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์และทวี ผลสมภพ. **หลักพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๙.

ดวงใจ กสานติกุล. **วัยรุ่น ตาราจิตเวชศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์หาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๖.

ดำรงค์ ฐานดี. **ความรู้เรื่องสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ป.ป.

นงลักษณ์ รุ่งทรัพย์สิน. **การคุมกำเนิดสำหรับวัยรุ่น กองอนามัยการเจริญพันธ์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๕๐.

นภาภรณ์ หะวานนท์. **เอกสารคำสอนวิชาสังคมวิทยาสำหรับการพัฒนาประเทศ พ๗๑๐**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๐.

นิภา จิรภัทร์. ก**ารควบคุมเรื่องเพศในผู้หญิงไทยในปัจจุบัน กรณีศึกษาการควบคุมเรื่องเพศในวัยรุ่น**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.

บรรพต วีระสัย. **สังคมวิทยาการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๔.

เบญจพร ปัญญายงค์. **คู่มือการให้การปรึกษา ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม**. นนทบุรี: กลุ่มที่ปรึกษากรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๔.

แบบรายงานการตรวจราชการระดับจังหวัด ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐. **การส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรคและคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพจังหวัดพะเยา เขตสุขภาพที่ ๑ ตรวจราชการวันที่ ๑๖-๑๘ มกราคม ๒๕๖๐**. พะเยา: แผนการตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๖๐.

ประทีป ประดับธรรม. **วิเคราะห์การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการจัดเก็บภาษีศุลกากร**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

ประสาท หลักศิลา. **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: ก้าวหน้า, ๒๕๑๑.

พรพิมล เจียมนาคินทร์. **พัฒนาการวัยรุ่น Adolescence development**. กรุงเทพมหานคร: คอมฟอร์ม, ๒๕๓๙.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทฺธิ). **มงคล ๓๘ ประการ**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **ธรรมนูญชีวิต(A Constitution For Living)**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๐.

_____. **พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ).** พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **คู่สร้างคู่สม ชีวิตคู่ในอุดมคติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๘. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน, ๒๕๕๕.

_____. **พุทธธรรมฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๒. กรุงเทพมหานคร: พุทธธรรมประดิษฐาน, ๒๕๕๕.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๖.

พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

_____. **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

พิชัย เจริญพานิช. **การออกกำลังกาย และเพศสัมพันธ์ระหว่างตั้งครรภ์**. กรุงเทพมหานคร: ๒๑ เซ็นจูรี, ๒๕๓๙.

พุทธทาสภิกขุ. **วิถีแห่งการเข้าถึงพุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร: พุทธสมาคม, ๒๔๙๗.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. “เอกสารการสอนชุดวิชามนุษย์กับสังคม หน่วยที่ ๑-๗”. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๘.

ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุคส์พับลิเคชั่นส, ๒๕๔๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๔**. กรุงเทพมหานคร: พิมพลักษณ์, ๒๕๒๔.

_____. **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: กองธรรมศาสตร์และการเมือง, ๒๕๕๗.

วัฒนา ศรีพจนารถ. **การพยาบาลหญิงตั้งครรภ์: แบบแผนสุขภาพ**. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๓.

วีระชัย สิทธิปิยะสกุล และพิชานัน หนูวงษ์. **ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น (Teenage Pregnancy)** ปีงบประมาณ ๒๕๕๒ ในเขตตรวจราชการที่ ๑๗. เชียงใหม่: เกวลีการพิมพ์, ๒๕๕๓.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม: แนวทางศึกษาวิเคราะห์และวางแผน**. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา, ๒๕๓๖.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **สังคมวิทยาการเมือง: หลักการและการประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๓๒.

_____. **สังคมวิทยาการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๒๗.

สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๕๕. **จังหวัดพะเยา.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๕๕.

สุชา จันทน์เอม. **จิตวิทยาวัยรุ่น**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒.

สุชาติ โสมประยูร และวรรณี โสมประยูร. **เพศศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑.

สุริยเดว ทรีปาตี. **พัฒนาการและการปรับตัวในวัยรุ่น**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, ๒๕๕๑.

สุวชัย อินทรประเสริฐ และสุรศักดิ์ ฐานีพานิชกุล. **การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น**. กรุงเทพมหานคร: โฮลิสติกพัชลิชชิ่ง, ๒๕๕๐.

อรพิน กลิ่นพยูร, อำนาจ พิพัฒน์พิทยาสกุล และมาลี จิรวัฒนานนท์. **สภาพการดำเนินชีวิตของครอบครัวเด็กติดยาเสพติด และบริการ/สวัสดิการสำหรับครอบครัว**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓.

๑.๑.๒ บทความ

จุฑาธิป ตันตยาคม, จปรัฐ ปรีชาพานิช, “ความเสี่ยงต่อทารกน้ำหนักตัวน้อยในกลุ่มมารดาวัยรุ่น: โรงพยาบาลศิริราช”, **วารสารสูตินรีเวชวิทยา**, ปีที่๑๖ (เมษายน๒๐๐๘) : ๑๐๓-๑๐๘.

ชัยวัฒน์ พัฒนาพิศาลศักดิ์, “ผลการตั้งครรภ์และภาวะแทรกซ้อนของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกในโรงพยาบาลสุไหงโกลกนราธิวาส”,**วารสารแพทยสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์**, ฉบับที่ ๙๔ เล่มที่ ๒ (กุมภาพันธ์ ๒๐๑๑): ๑๓๙-๑๔๕.

เนตรชนกแก้วจันทา, “ภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่นตั้งครรภ์: ปัจจัยผลกระทบและการป้องกัน”,**วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ,** ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕): ๘๓-๘๘.

เอกชัย โควาวิสารัช และคณะ. “ผลของการตั้งครรภ์ในหญิงวัยรุ่นในโรงพยาบาลราชวิถี”, **วารสารแพทย์สมาคมแห่งประเทศไทยฯ**. ฉบับที่ ๙๓ เล่มที่ ๑ (มกราคม ๒๐๑๐): ๑-๘.

๑.๑.๓ รายงานการวิจัย

ณฐาภพ ระวะใจ. **ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการเสี่ยงทางเพศของนักศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔.

พระมหาเกรียงไกร บัวจันอัด. **การศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนเรื่องกัลยาณมิตรกับการบรรลุธรรม ในพระพุทธศาสนาเถรวาท และ พระพุทธศาสนามหายาน**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖.

พัชรินทร์ สิมทะราช. **ผลของการพัฒนาทักษะการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ต่อการรับรู้สมรรถนะในคนเองและพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนชายระคับอาชีวศึกษา.** เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐.

รพีพรรณ วิบูลย์วัฒนกิจ. **ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อการตั้งครรภ์และแบบแผนการดำเนินชีวิตในระยะตั้งครรภ์ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น**. นครสวรรค์: วิทยาลัยพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์นครสวรรค์, ๒๕๕๐.

สายสุนีย์ อุดมนา. **ค่านิยมต่อพฤติกรรมทางเพศของนิสิตปริญญาตรีคณะพลศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมตริ**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๑.

อุ่นใจ กออนันตกุล. **การตั้งครรภ์ความเสี่ยงสูง**. สงขลา: คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๑.

๑.๑.๔ ข้อมูลออนไลน์

Marvin E. Olsen. **โครงสร้างทางสังคม**. [ออนไลน์], แหล่ที่มา: https://www.arkom๐๙๕.wordpress.com [๑ มกราคม ๒๕๖๑].

WHO. **Adolescent Pregnancy: Issues in Adolescent Health and Development**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://whqlibdoc.who.int/publications/ [๒ มกราคม ๒๕๖๑].

WHO/SEARO. **Adolescent Health and Development**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.searo.who.int. [๒ มิถุนายน ๒๕๕๙], หน้า ๑.

World Health Organization. **Adolescent Psychology**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://en.wikipedia.org [๓ มกราคม ๒๕๖๑].

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. **แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรสและการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในจังหวัดกาแพงเพชร**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.m-society.go.th [๔ มกราคม ๒๕๖๑].

ข้อมูลจาก HDC จ.พะเยา (๑๖ มกราคม ๒๕๖๐). [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://filing.fda.moph.go.th /QS/Mh/file/8_113aac.pdf [๑๐ มกราคม ๒๕๖๑].

จิราภรณ์ ประเสริฐวิทย์. งานแถลงข่าวคลินิกการตั้งครรภ์ในแม่วัยรุ่น: Teenage Pregnancy Clinic. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.teenrama.com/information.htm. [๒ มิถุนายน ๒๕๕๙].

นงพงา ลิ้มสุวรรณ. **สาเหตุของพฤติกรรมรุนแรง**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.rcpsycht.org [๓ มกราคม ๒๕๖๑].

พระไพศาล วิสาโล. **เซ็กส์ กับ พุทธ**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.visalo.org. [๒ มิถุนายน ๒๕๕๙], หน้า ๑.

มนฤดี เตชะอินทร์ และพรรณี ศิริวรรธนาภา. **การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.med.cmu.ac.th [๒ มกราคม ๒๕๖๑].

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. **พฤติกรรมและความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่อยู่รวมกันเป็นสังคม**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.udru.ac.th/attachments/elearning/๐๒/๒๐.pdf [๓ มีนาคม ๒๕๖๑].

มุกดา ธรรมเสนา. **การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.sby.ac.th [๒ มกราคม ๒๕๖๑].

UNICEF. **Young People and Family Planning: Teenage Pregnancy**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.unicef.org [๒ มกราคม ๒๕๖๑].

อบายมุข ๖ อย่าง และโทษของอบายมุข. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://thaihealthlife.com [๔ มกราคม ๒๕๖๑].

๑.๑.๕ สัมภาษณ์

คุ่น วงศ์วัน. ตัวแทนผู้ปกครองคุณแม่วัยใส อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

จิราภรณ์ คล้อยปาน. ตัวแทนผู้ปกครองคุณแม่วัยใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ชลนิศา อุทธา. นักเรียน วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการปง. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ซี (นามสมมุติ). คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอปง จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ดารารัตน์ คำเป็ง. อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

ดี (นามสมมุติ). คุณแม่วัยใสคนที่ ๒ อำเภอดอกปง จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

บี (นามสมมุติ). คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

บุรพิมพ์ พึ่งศรัทธาธรรม. ตัวแทนผู้ปกครองคุณแม่วัยใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

พรรณพิมล สุขวงษ์. รองคณบดีฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

พระมหาศิวกร ปญฺญาวชิโร. เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดพะเยา/ตัวแทนคณะพระเผยแผ่พระพุทธศาสนาจังหวัดพะเยา วัดศรีโคมคำ อำเภอเมือง จังวัดพะเยา. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

มลิวัลย์ พันธ์พืช. ครูพิเศษสอน วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการปง ๑๓๕ หมู่ ๖ ตำบลนาปรัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา ๕๖๑๔๐. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๒.

รัชนู หมูเครือ. ครู วิทยาลัยเทคนิคดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

วิไล ดีอุด. ตัวแทนผู้ปกครองคุณแม่วัยใส อำเภอปง จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๒.

ศิราณี หิรัณย์บรรณสาร. พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านห้วยเคียน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๑.

ศิริวรรณ เจนใจ. นักเรียนวิทยาลัยเทคนิคดอกคำใต้. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

สมหมาย นรทัศน์. ตัวแทนผู้ปกครองคุณแม่วัยใส อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

สาโรจน์ โนศรี. พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ กลุ่มงานบริการด้านปฐมภูมิและองค์รวม โรงพยาบาลดอกคำใต้. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

สุจิรา บรรจง. วิชาชีพชำนาญการ คลินิกฟ้าใส โรงพยาบาลปง อำเภอปง จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

สุดารัตน์ คงศรี. นักเรียน วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการปง. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

สุนีย์ อุ่นเรือน. ตัวแทนผู้ปกครองคุณแม่วัยใส อำเภอปง จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๒.

อี (นามสมมุติ). คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

เอ (นามสมมุติ). คุณแม่วัยใสคนที่ ๑ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

เอฟ (นามสมมุติ). คุณแม่วัยใสคนที่ ๒ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐.

2. ภาษาอังกฤษ :

2.1 Books

Erikson, E. H. **Identity: Youth and Crisis**. New York: W. W. Norton, 1968.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เครื่องมือวิจัย

แบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย

สำหรับกลุ่มที่ ๑ หน่วยงานราชการภาครัฐ กลุ่มที่ ๒ ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส
และ กลุ่มที่ ๓ ครู เจ้าหน้าที่ และบุคลากร

เรื่อง กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นจังหวัดพะเยา

****

แบบสัมภาษณ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เรื่อง **กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นจังหวัดพะเยา** คำตอบของท่านทุกข้อมีความสำคัญอย่างยิ่ง ขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

<u>ตอนที่ ๑</u> ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ – นามสกุล (ผู้ให้สัมภาษณ์) .....
เพศ ..... อายุ .....ปี ตำแหน่ง .....
เบอร์โทรศัพท์.....
หน่วยงาน / ที่อยู่
.....
.....
วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์ ...../...../..... สถานที่สัมภาษณ์.....
เวลาที่สัมภาษณ์ ตั้งแต่เวลา.....น. ถึงเวลา.....น.

<u>ตอนที่ ๒</u> บทสัมภาษณ์

๒.๑ หน่วยงาน องค์กร ของท่านมีนโยบายในการแก้ไขปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น และการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒.๒ หน่วยงาน องค์กร ของท่านได้มีการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาแก่วัยรุ่น เพื่อช่วยลดสถานการณ์การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ การทำแท้ง และการติดโรคทางเพศสัมพันธ์ หรือไม่อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒.๓ หน่วยงาน องค์กร ของท่าน มีแหล่งให้คำปรึกษา หรือสายด่วนต่าง ๆ ที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาในการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ และการทำแท้ง หรือไม่อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒.๔ หน่วยงาน องค์กร ของท่านมีการสูญเสียงบประมาณเป็นจำนวนมาก ในการแก้ไขปัญหาของวัยรุ่นที่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ หรือการทำแท้ง หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒.๕ หน่วยงาน องค์กร ของท่านได้นำหลักพุทธธรรม เช่น หลักการคบมิตร โทษแห่งการเที่ยวกลางคืนโทษแห่งความเกียจคร้าน มรรค ๘ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ อรรถ ๓ พรหมวิหาร ๔ บุคคล ๔ และจริต ๖ มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น หรือการทำแท้ง หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

<u>ตอนที่ ๓</u> ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย

(สำหรับ กลุ่มที่ ๔ ผู้ปกครอง และกลุ่มที่ ๖ ประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง)

เรื่อง กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ของวัยรุ่นจังหวัดพะเยา

****

แบบสัมภาษณ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เรื่อง **กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นจังหวัดพะเยา** คำตอบของท่านทุกข้อมีความสำคัญอย่างยิ่ง ขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

<u>ตอนที่ ๑</u> ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ – นามสกุล (ผู้ให้สัมภาษณ์) .....
เพศ ..... อายุ .....ปี ตำแหน่ง .....
เบอร์โทรศัพท์.....
หน่วยงาน / ที่อยู่
.....
.....
วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์ ...../...../..... สถานที่สัมภาษณ์.....
เวลาที่สัมภาษณ์ ตั้งแต่เวลา.....น. ถึงเวลา.....น.

<u>ตอนที่ ๒</u> บทสัมภาษณ์

๒.๑ ท่านได้ให้ความรู้และคำแนะนำ รวมถึงวิธีการป้องกันเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ ให้แก่บุตรหลานของท่าน หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒.๒ ท่านได้อธิบายถึงสาเหตุและผลกระทบด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรให้แก่บุตรหลานของท่านหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒.๓ ท่านคิดว่าสังคมในปัจจุบันนี้มีแม่วัยรุ่นเพิ่มมากขึ้นหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒.๔ ท่านคิดว่าสังคมในปัจจุบันนี้มีแม่วัยรุ่นเพิ่มมากขึ้นหรือไม่ เพราะเหตุใด และถือเป็นปัญหาทางสังคมหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒.๕ ท่านคิดว่าควรปลูกฝังหลักธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า รวมถึงการใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่บุตร หลานของท่านหรือไม่ อย่างไรบ้าง

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒.๖ ท่านได้ใช้หลักพุทธธรรมใดบ้าง ในการอบรม สั่งสอนบุตรหลานของท่าน เช่น หลักการคบมิตร โทษแห่งการเที่ยวกลางคืนโทษแห่งความเกียจคร้าน มรรค ๘ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ อรรถ ๓ พรหมวิหาร ๔ บุคคล ๔ และจริต ๖

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

<u>ตอนที่ ๓</u> ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย

(สำหรับกลุ่มที่ ๕ นักศึกษาเพศหญิง)

เรื่อง กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ของวัยรุ่นจังหวัดพะเยา

****

แบบสัมภาษณ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เรื่อง **กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นจังหวัดพะเยา** คำตอบของท่านทุกข้อมีความสำคัญอย่างยิ่ง ขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

<u>ตอนที่ ๑</u> ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ – นามสกุล (ผู้ให้สัมภาษณ์) .....

เพศ ..... อายุ .....ปี ตำแหน่ง .....

เบอร์โทรศัพท์.....

หน่วยงาน / ที่อยู่

.....

.....

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์ ...../...../..... สถานที่สัมภาษณ์.....

เวลาที่สัมภาษณ์ ตั้งแต่เวลา.....น. ถึงเวลา.....น.

<u>ตอนที่ ๒</u> ทัศนคติเรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน

ที่	รายการ	ระดับทัศนคติ			
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๑	การมีแฟนในวัยเรียนเป็นเรื่องที่ธรรมดา				
๒	เรื่องเพศเป็นเรื่องธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคน				
๓	การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น นักเรียน นักศึกษาไม่ควรปฏิบัติอย่างยิ่ง				
๔	การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น เสี่ยงต่อการตั้งครรภ์นอกสมรส				
๕	การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น ส่งผลเสียต่อสังคมและประเทศชาติ				
๖	สื่อทาง Internet เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงข้อมูล ภาพอนาจาร ซึ่งกระตุ้นต่อและยั่วยุกามารมณ์				
๗	ความอยากลอง เป็นสาเหตุในการยั่วยุให้นักเรียน นักศึกษามีความสัมพันธ์ทางเพศกัน				
๘	การมีความรู้เรื่องการคุมกำเนิด ช่วยลดปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์และการทำแท้งได้				
๙	เด็กที่อยู่หอพักมีโอกาสเสี่ยงสูงในการเกิดเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ได้				
๑๐	เมื่อประสบกับปัญหาจะปรึกษาเพื่อน หรือแฟน มากกว่าปรึกษาพ่อแม่				

<u>ตอนที่ ๓</u> สาเหตุการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น

๓.๑ ท่านคิดว่าสาเหตุการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นเกิดจากอะไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๓.๒ ท่านคิดว่าการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น มีผลกระทบด้านใดบ้าง อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

<u>ตอนที่ ๔</u> แนวทางแก้ไขของการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น

๔.๑ การที่มีความรู้เรื่องเพศศึกษา จะช่วยลดสถานการณ์ การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ การทำแท้ง และการติดโรคทางเพศสัมพันธ์ หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๔.๒ ท่านมีวิธีการป้องกัน และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

<u>ตอนที่ ๕</u> หลักพุทธธรรมกับการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น

๕.๑ ท่านคิดว่าหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาจะช่วยป้องกัน และลดปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น หรือการทำแท้งได้หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

<u>ตอนที่ ๖</u> ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ภาคผนวก ข

ภาพถ่ายการลงพื้นที่ทำวิจัย/
หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล

ภาพถ่ายการลงพื้นที่ทำวิจัย

AQUANINE
LONDON

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล

ที่ ศธ.๖๑๕๑/๒๐๖๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย

เจริญพร คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

สิ่งที่แนบมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ สารบรรณ หัวหน้าโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ได้ทำวิจัยเรื่อง "กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา"

เพื่อให้วิจัยนี้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านให้สัมภาษณ์และคำแนะนำ ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อขออนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระครูโสภณปริยัติสุธี, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พะเยา

โทร. ๐๘-๒๗๙๗-๗๓๙๑, ๐๘-๙๐๓๗-๐๑๔๗
E-mail : suthep2503@gmail.com

ที่ ศศ.๑๑๕๑/๒๐๐๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแม่กาห้วยเคียน

สิ่งที่แนบมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ สารบรรณ หัวหน้าโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ได้ทำวิจัยเรื่อง "กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา"

เพื่อให้วิจัยนี้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านให้สัมภาษณ์และคำแนะนำ ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อขออนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระครูโสภณปริยัติสุธี, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พะเยา

โทร. ๐๘-๒๗๙๗-๗๓๙๑, ๐๘-๙๐๓๗-๐๑๔๗
E-mail : suthep2503@gmail.com

ที่ ศธ.๖๑๕๑/๒๐๐๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย

เจริญพร คณบดีคณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

สิ่งที่แนบมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ สารบรรณ หัวหน้าโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ได้ทำวิจัยเรื่อง "กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา"

เพื่อให้วิจัยนี้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านให้สัมภาษณ์และคำแนะนำ ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อขออนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระครูโสภณปริยัติสุธี, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พะเยา

โทร. ๐๘-๒๗๙๗-๗๓๙๑, ๐๘-๙๐๓๗-๐๑๔๗
E-mail : suthep2503@gmail.com

งานเอกฯ

เลขที่ 1001
วันที่ ๑๘ มิ.ย. ๒๕๖๒

ที่ ศธ.๖๑๕๑/ว.๐๐๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงพยาบาลดอกคำใต้

สิ่งที่แนบมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ สารบรรณ หัวหน้าโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ได้ทำวิจัยเรื่อง "กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา"

เพื่อให้วิจัยนี้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านให้สัมภาษณ์และคำแนะนำ ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อขออนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลดอกคำใต้
✓ เพื่อโปรดทราบ
✓ เพื่อโปรดพิจารณา

(นางนุจีรัตน์ ลิ้มประเสริฐ)
หัวหน้าการงานทั่วไปปฏิบัติการ

เจริญพร

(พระครูโสภณปริยัติสุธี, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พะเยา

○ ทราบ ○ อนุมัติ
○ ดำเนินการตามที่เสนอ
○ แจ้ง
○ ดำเนินการดังนี้

โทร. ๐๘-๒๗๙๗-๗๓๙๑, ๐๘-๙๐๓๗-๐๑๔๗
E-mail : suthep2503@gmail.com
น้องนิด

ที่ ศธ ๖๑๕๑/๗๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๐ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย

เจริญพร คุณสมศรี พรหมโสดา

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเทพ สารบรรณ หัวหน้าโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ได้ทำวิจัยเรื่อง "กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา"

เพื่อให้วิจัยนี้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านให้สัมภาษณ์และคำแนะนำ ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระครูโสภณปริยัติสุธี, รศ.ดร.)
รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พะเยา

ยินดีให้สัมภาษณ์
นางสมศรี พรหมโสดา

ผ.ธ. ผ.ญ. ป-ม.5
สัมโภช

โทร. ๐๘-๙๐๓๗-๐๑๔๗
E-mail : suthep๒๕๐๓@gmail.com

โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ พะเยา
เลขที่รับ ๑๑๒๗
วันที่ 19 มิ.ย. 2562
เวลา ๑๓.๐๒ น.

ที่ ศธ ๖๑๕๑/๒๐๑๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงพยาบาลปง

สิ่งที่แนบมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ สารบรรณ หัวหน้าโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ได้ทำวิจัยเรื่อง "กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา"

เพื่อให้วิจัยนี้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านให้สัมภาษณ์และคำแนะนำ ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อขออนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลปง
- เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต
- เพื่อโปรดมอบหมายเจ้าหน้าที่

(นางสาวกุลธรา แสนหนิน)
18 มิ.ย. 62

18 มิ.ย. 62

เจริญพร

(พระครูโสภณปริยัติสุธี, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พะเยา

เรียนผู้อำนวยการ เห็นควร

(นายสุขาญ ปริญญา)
ผู้อำนวยการโรงพยาบาลปง
19 มิ.ย. 2562

โทร. ๐๘-๒๗๙๗-๗๓๙๑, ๐๘-๙๐๓๗-๐๑๔๗
E-mail : suthep2503@gmail.com

ที่ ศธ ๐๖๒๒.๑๘/๐๘๙๓

วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการปง
๑๓๕ หมู่ ๖ ตำบลนาปรัง อำเภอปง
จังหวัดพะเยา ๕๖๑๔๐

๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๒

เรื่อง ส่งแบบสมภาษณ์ข้อมูลวิจัย

นมัสการ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พะเยา

อ้างถึง หนังสือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ที่ ศธ ๖๑๕๑/ว.๐๐๒ ลงวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๒

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ตามที่ อาชีวศึกผู้ช่วยศาสตร์ตราจารย์ ดร.สุเทพ สารบรณ หัวหน้าโครงการวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ได้ทำวิจัยเรื่อง "กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา" และทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสัมภาษณ์และคำแนะนำ เรื่อง กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา ดังความละเอียดทราบแล้วนั้น

ในการนี้ วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการปง จึงขอส่งแบบสัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย กลุ่มที่ ๓ สถาบันการศึกษา และกลุ่มที่ ๔ หน่วยงานภาครัฐ เรื่อง กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา มายังมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ตามรายละเอียดเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(นายสิทธิพร คลังแสง)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการปง

ฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียน นักศึกษา/งานสวัสดิการนักเรียน นักศึกษา
โทร. ๐-๕๔๔๓-๐๙๘๒
โทรสาร ๐-๕๔๔๓-๐๙๘๓
www.pongtehno.ac.th
e-mail:techno_pong@hotmail.com

ที่ ศธ ๖๑๕๑/๗๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๐ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย

เจริญพร อาจารย์พยาบาลพิมล ศิริวงษ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเทพ สารบรรณ หัวหน้าโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ได้ทำวิจัยเรื่อง "กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา"

เพื่อให้วิจัยนี้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านให้สัมภาษณ์และคำแนะนำ ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระครูโสภณปริยัติสุธี, รศ.ดร.)
รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พะเยา

- ดำเนินการ

(อ. พยาบาลพิมล ศิริวงษ์)

โทร. ๐๘-๙๐๓๗-๐๑๔๗
E-mail : suthep๒๕๐๓@gmail.com

ภาคผนวก ค

การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์

แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 30 พฤษภาคม 2563

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า ประยงค์ จันทร์แดง ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
ที่อยู่ มหาวิทยาลัยพะเยา ต.แม่กา อ.เชียงคำ จ.พะเยา
โทรศัพท์ 0810712743 โทรสาร
ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง กระบวนทัศน์สังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการทำลายป่าไม้ในพื้นที่ประเทศ ของวัดรุ่งขวัญ จังหวัดพะเยา
ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ดร.สุภาพ สารบรรณ และคณะ
โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☑ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☑ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่นำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ พฤศจิกายน 2562 จนถึง มิถุนายน 2563 ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

1) ใช้เป็นเอกสารอ่านประกอบในรายวิชาปรัชญาและศาสนาวิจารณ์ 191423 สาขาวิชาธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในภาคเรียน 2/2562
2) ใช้อ่านเพื่อความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับประเพณีท้องถิ่นในสังคมร่วมสมัย เช่น ปัญหาเรื่องการทำลายป่าไม้ในพื้นที่ประเทศ

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ .....
(รศ.ดร.ประยงค์ จันทร์แดง)
ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์

แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 13 สิงหาคม 2563

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการกองบริหารวิจัยพุทธศาสน

ข้าพเจ้า นายชาญชัย สาระแก ตำแหน่ง ครูโรงเรียน
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน โรงเรียนบ้านทิวดู
ที่อยู่ 49 ม.2 ต.สันทรายงาม อ.เทิง จ.เชียงราย 57460
โทรศัพท์ 0955406213 โทรสาร

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พส. ดร. สิเทพ สาระแก และคณะ
โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☑ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☑ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่นำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 1 กรกฎาคม 2563 จนถึง 31 สิงหาคม 2563 ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้
นำเรื่องนำความรู้ทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการสร้างโอกาสประจำวัน ในด้านการสร้างความเพียรในการปฏิบัติตนให้เป็นคนดี อยู่ในกรอบ.ของหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ สาระแก
(นายชาญชัย สาระแก)
ตำแหน่ง ครูโรงเรียน

แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 1 กรกฎาคม 2563

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นางสุดฤทัย จันทรวงษ์ ตำแหน่ง บรรณารักษ์
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
ที่อยู่ 56 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา 56000
โทรศัพท์ 054 - 870101 โทรสาร
ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธที่ก่อการปัจจัยก่อการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา
ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ผศ.ดร. สุเทพ สารปสรณ
โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☑ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☑ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่นำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ กรกฎาคม 2563 จนถึง พฤษภาคม 2564 ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้
ใช้เป็นเอกสาร หรือแนวทางปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น หลักการคบมิตร ความรู้สึกเกรงกลัวต่อบาป หลักไตรสิกขา ฯลฯ ของวัยรุ่นในปัจจุบัน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ
(นางสุดฤทัย จันทรวงษ์)
ตำแหน่ง บรรณารักษ์

ภาคผนวก ง

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

ผลผลิต

๑. การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นเกิดจากสาเหตุหลายประการ ทั้งจากปัจจัยภายใน คือ วัยรุ่นเอง และปัจจัยภายนอก คือ สังคมรอบข้าง

๒. กระบวนการทางสังคมในการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นได้อาศัยสถาบันครอบครัว ศาสนาและโรงเรียนในการอบรมสั่งสอนให้วัยรุ่นมีความรู้เรื่องเพศศึกษาที่ถูกต้อง

๓. คำสอนทางพระพุทธศาสนาสามารถประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ได้ภายใต้กรอบการพัฒนาของหลักไตรสิกขา

ผลลัพธ์

๑. องค์ความรู้จากการวิจัยนำไปสู่การผลักดันนโยบายเพื่อหาแนวทางป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ด้วยการแก้ไขหรือออกกฎหมายป้องกันและคุ้มครองสิทธิสตรี เช่น กรณีการออกพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. ๒๕๕๙ นอกจากนี้ ยังเป็นฐานข้อมูลให้มูลนิธิเพื่อนหญิง ศูนย์พิทักษ์สิทธิสตรี มูลนิธิผู้หญิง กฎหมายและการพัฒนาชนบท สำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือโรงพยาบาลได้กำหนดแนวทางป้องกันความผิดเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์และส่งเสริมคุณภาพชีวิตหลังการคลอดบุตรแล้ว

๒. ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้นำไปเป็นข้อมูลการอ้างอิงเพื่อพัฒนาเป็นโครงการส่งเสริมสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์เพื่อขอเสนอรับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการทุนวิจัยลอรีอัล ประเทศไทยเพื่อสตรีในงานวิทยาศาสตร์ (For Women in Science) ของบริษัทลอรีอัล (ประเทศไทย) จำกัด หรือการขอรับทุนวิจัยและทุนการศึกษาด้านสตรีศึกษา ของศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น

ประวัติคณะผู้วิจัย

๑. หัวหน้าวิจัย

ชื่อ - สกุล ผศ. ดร.สุเทพ สารบรรณ (Asst.Prof.Dr. Suthep Saraban)

เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน -

วัน/เดือน/ปีเกิด -

ภูมิลำเนา บ้านหมู่ ๔ ตำบลโนนชัยศรี อำเภอโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด

ที่อยู่ปัจจุบัน ๔๑๖/๑ ถนนแม่ต๋ำสายใน ตำบลแม่ต๋ำ อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

ติดต่อ Suthep2503@gmail.com

โทรศัพท์ ๐๘๙-๐๓๗๐๑๔๗, ๐๘๑ – ๐๓๑๖๘๒๔

การศึกษา

ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ. ศาสนา) พ.ศ. ๒๕๓๔ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ วิทยาเขตเชียงใหม่จังหวัดเชียงใหม่

ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม. หลักสูตรและการสอน) พ.ศ. ๒๕๔๕ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก

ปริญญาเอก พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด. พระพุทธศาสนา) พ.ศ. ๒๕๕๖ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ผลงานวิจัย

ปี ๒๕๕๒ การศึกษาวัตรปฏิบัติในพระวินัยปิฎก

ปี ๒๕๕๗ ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในเขตวัดติโลกอาราม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ปี ๒๕๕๘ กระบวนการเสริมสร้างศักยภาพชุมชน ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดเชียงราย

ปี ๒๕๕๙ การจัดการความรู้และเครือข่ายองค์กรสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา

ปี ๒๕๖๐ การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดพะเยา

ปี ๒๕๖๑ กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา

๒. ผู้ร่วมวิจัย คนที่ ๑

ชื่อ - สกุล พระมหาพงษ์ประภากรณ์ วิสุทธิญาณเมธี, ผศ.ดร. (สุระรินทร์)

เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน -

วัน/เดือน/ปีเกิด -

ที่อยู่ปัจจุบัน วัดศรีโคมคำ(พระอารามหลวง) ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000

ติดต่อ Phongmcu@gmail.com

โทรศัพท์ ๐๘๖ – ๗๗๖๔๑๔๓

การศึกษา

ปริญญาตรี ศน.บ (ปรัชญาเปรียบเทียบ)

ปริญญาโท M.A. (Indian Philosophy and Religion)
Banaras Hindu University, India

ปริญญาเอก Ph.D (Indian Philosophy and Religion)
Banaras Hindu University, India

๓. ผู้ร่วมวิจัย คนที่ ๒

ชื่อ - สกุล พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน, ดร. (พุดชู)

เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน -

วัน/เดือน/ปีเกิด -

ภูมิลำเนา จังหวัดสุรินทร์

ที่อยู่ปัจจุบัน ๑๔๖/๔ วัดสุทัศนเทพวราราม พระนคร กรุงเทพฯ

สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ติดต่อ บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

โทรศัพท์ ๐๙๓ ๐๒๗๖๓๒๕

การศึกษา

ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รัฐศาสตรบัณฑิต (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ศิลปศาสตรบัณฑิต (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Master of Arts (Education), Panjab University, India

ปริญญาเอก ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปรัชญาและศาสนา)
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผลงานทางวิชาการ

งานวิจัย

พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน (ผู้วิจัยร่วม). (๒๕๖๑). การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรชุมชนอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**, ๑๔ (๒ มกราคม-เมษายน): ๘๓-๙๖.

บทความวิชาการ

พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน และคณะ. (๒๕๖๐). การบริหารองค์กรธุรกิจตามหลักพุทธธรรมาภิบาล. **วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์**, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน): ๖๑-๗๒.

พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน. (๒๕๖๐). พุทธจริยศาสตร์ ว่าด้วยปาณาติบาต. **วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์**. ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน): ๑๓๘-๑๖๐. (TCI กลุ่ม ๒)

พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน และคณะ. (๒๕๖๑). อหิงสธรรมกับการสร้างสันติภาพตามแนวทางพระพุทธศาสนา. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม): ๓๘๑-๓๙๒.

พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน. พุทธปรัชญาเซนในสวนโมกขพลาราม. **นำเสนอบทความวิชาการในการประชุมวิชาการระดับนานาชาติทางศาสนาและปรัชญา ครั้งที่ ๑**. จัดโดยคณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. วันที่ ๑๓-๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑.

พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน และคณะ. (๒๕๖๑). การปรับพฤติกรรมของสตรีตามแนวพระไตรปิฎก: กรณีศึกษานางกาณาและพระนางเขมาเถรี. **นำเสนอบทความวิชาการในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑ (MCU Buddhapanya Congress I).** จัดโดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม. ในวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๑.

พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน. (๒๕๖๑). พุทธศาสนานิกายเซนกับการจัดสวนญี่ปุ่น. **วารสารญี่ปุ่นศึกษา.** ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม): ๕๑-๖๓ (TCI กลุ่ม ๑)

พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน. (๒๕๖๑). แนวคิดเรื่องจิตเดิมแท้ในพุทธปรัชญาเซน. **วารสารมนุษยศาสตร์.** ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม- ธันวาคม): ๔๑๐-๔๓๒. (TCI กลุ่ม ๑)

พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน. (๒๕๖๒). การบริหารงานบุคคลตามแนวพุทธปรัชญา: กรณีศึกษาพระอัครสาวก. **วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์.** ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม): ๕๙-๗๒.

พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน. (๒๕๖๒). อุปายโกศลวิธี: ทฤษฎีการตีความในพุทธปรัชญาเซน. **วารสารปณิธาน.** ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน): ๗๒-๙๕. (TCI กลุ่ม ๑)

Phramaha Surachai Jayabhivaddhano (Phutchu). (2019). Influence of Zen Buddhism on Buddhadasa Bhikkhu. **Participation and Oral Presentation of Academic Article in English at "NIC-HUSOC II: The 2nd National and International Conference on Humanities and Social Sciences" under the Theme "Achievement of Sustainable Development Goals (SDGs): Challenges for Humanities and Social Sciences in the Digital Age,"** Hold on 4-7 September,

Hosted by Faculty of Humanities and Social Sciences, Burirum Rajabhat University and Mandalay University of Distance Education at Shwe Pyi Thar Hotel, Mandalay Myanmar

Phramaha Surachai Jayabhivaddhano (Phutchu). (2019). Euthanasia: The Buddhist Hermeneutics in the 21st Century. **Participation and Oral Presentation of Academic Article in English at the 15th International Conference on Pali and Buddhist Studies (ICPBS) 2019**, Hold on 17th December, Organized by Department of Pali and Buddhist Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Sri Jayewardenepura, Sri Lanka

พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน. (๒๕๖๒). เบญจศีลเบญจธรรม: หลักจริยธรรมทางธุรกิจเชิงพุทธ. **วารสารปัญญาภิวัฒน์**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม): ๓๑๖-๓๒๙. (TCI กลุ่ม ๑ และ ACI)

พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน นพดล อินปิง และสิริกานดา คำแก้ว. (๒๕๖๓). การสร้างวัคซีนสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาจริยธรรม: กรณีทหารคลั่งกราดยิงในห้าง Terminal 21. **การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาจุฬาฯ สุรินทร์ ครั้งที่ ๑ (แบบออนไลน์) "พุทธบูรณาการอารยธรรมวนัมฎองแหรก สู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน" Buddhist Integration on Vanam Dongrak Civilization towards Sustainable Social Development**. จัดโดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์. วันที่ ๓ เมษายน. หน้า ๓๑๗-๓๓๕.

พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน นพดล อินปิง และสิริกานดา คำแก้ว. (๒๕๖๓). เกณฑ์การตัดสินคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์: กรณีภาพวาดสิตางคุ์ บัวทอง. **วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์.** ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน): ๑๑-๓๔.

พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน นพดล อินปิง และสิริกานดา คำแก้ว. (๒๕๖๓). การใช้ภาษาอังกฤษในวารสารวิชาการยุคนิวนอร์มอล. **การประชุมสัมมนาวิชาการภาษาและวัฒนธรรมระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ ๑**. จัดโดย สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วันที่ ๒๙ สิงหาคม.

๔. ผู้ร่วมวิจัย คนที่ ๔

ชื่อ - สกุล นายนพดล อินปิง (Mr. Noppadon Inping)

เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน -

วัน/เดือน/ปีเกิด -

ภูมิลำเนา ๘๐ บ้านป่าก่อ หมู่ ๒ ตำบลเจริญเมือง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๒๐

ที่อยู่ปัจจุบัน ๘๐ บ้านป่าก่อ หมู่ ๒ ตำบลเจริญเมือง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๒๐

ติดต่อ nicklivespur@gmail.com

โทรศัพท์ ๐๘๒ – ๗๙๗๗๓๙๑

การศึกษา ปริญญาตรี บริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์
สาขาวิชาระบบสารสนเทศทางคอมพิวเตอร์
มหาวิทยาลัยราชมงคลล้านนาเชียงราย

ผลงานวิจัย

ปี ๒๕๕๘ กระบวนการเสริมสร้างศักยภาพชุมชน ในการส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดเชียงราย

ปี ๒๕๕๙ การจัดการความรู้และเครือข่ายองค์กรสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา

ปี ๒๕๖๐ การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดพะเยา

ปี ๒๕๖๑ กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา

ผลงานทางวิชาการ

นพดล อินปิง พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน และสิริกานดา คำแก้ว. (๒๕๖๓). การสร้างวัคซีนสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาจริยธรรม: กรณีทหารคลั่งกราดยิงในห้าง Terminal 21. **การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาจุฬาฯ สุรินทร์ ครั้งที่ ๑ (แบบออนไลน์) “พุทธบูรณาการ อารยธรรมวนัมฎองแหรก สู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน” Buddhist Integration on Vanam Dongrak Civilization towards Sustainable Social Development**. จัดโดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์. วันที่ ๓ เมษายน. หน้า ๓๑๗-๓๓๕.

นพดล อินปิง พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน และสิริกานดา คำแก้ว. (๒๕๖๓). เกณฑ์การตัดสินคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์: กรณีภาพวาดสิตางคุ์ บัวทอง. **วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์.** ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน): ๑๑-๓๔.

นพดล อินปิง พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน และสิริกานดา คำแก้ว. (๒๕๖๓). การใช้ภาษาอังกฤษในวารสารวิชาการยุคนิวนอร์มอล. **การประชุมสัมมนาวิชาการภาษาและวัฒนธรรมระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ ๑**. จัดโดย สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วันที่ ๒๙ สิงหาคม.

๕. ผู้ร่วมวิจัย คนที่ ๕

ชื่อ - สกุล นางสาวสิริกานดา คำแก้ว (Ms. Sirikanda Khamkeaw)

เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน -

วัน/เดือน/ปีเกิด -

ภูมิลำเนา ๕๐๖ บ้านดอนตันสามัคคี หมู่ ๒๒ ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๒๐

ที่อยู่ปัจจุบัน ๕๐๖ บ้านดอนตันสามัคคี หมู่ ๒๒ ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๒๐

ติดต่อ toyingsnoppy@gmail.com

โทรศัพท์ ๐๘๘ – ๒๓๗๓๕๓๓

การศึกษา ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) วิชาเอกการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ผลงานวิจัย

ปี ๒๕๕๘ กระบวนการเสริมสร้างศักยภาพชุมชน ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดเชียงราย

ปี ๒๕๕๙ การจัดการความรู้และเครือข่ายองค์กรสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา

ปี ๒๕๖๐ การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดพะเยา

ปี ๒๕๖๑ กระบวนการทางสังคมเชิงพุทธกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จังหวัดพะเยา

ผลงานทางวิชาการ

สิริกานดา คำแก้ว พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน และนพดล อินปิง. (๒๕๖๓). การสร้างวัคซีนสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาจริยธรรม: กรณีทหารคลั่งกราดยิงในห้าง Terminal 21. **การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาจุฬาฯ สุรินทร์ ครั้งที่ ๑ (แบบออนไลน์) “พุทธบูรณาการ อารยธรรมวนัมฎองแหรก สู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน” Buddhist Integration on Vanam Dongrak Civilization towards Sustainable Social Development**. จัดโดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์. วันที่ ๓ เมษายน. หน้า ๓๑๗-๓๓๕.

สิริกานดา คำแก้ว พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน และนพดล อินปิง. (๒๕๖๓). เกณฑ์การตัดสินคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์: กรณีภาพวาดสิตางคุ์ บัวทอง. **วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์.** ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน): ๑๑-๓๔.

สิริกานดา คำแก้ว พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน และนพดล อินปิง. (๒๕๖๓). การใช้ภาษาอังกฤษในวารสารวิชาการยุคนิวนอร์มอล. **การประชุมสัมมนาวิชาการภาษาและวัฒนธรรมระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ ๑**. จัดโดย สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วันที่ ๒๙ สิงหาคม.